

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 17 FÖRSTA KAMMAREN 1960

13—18 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 13 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Elofsson, Gustaf, ang. bankernas höjning av in- och utlåningsräntan	6
av fru Hamrin-Thorell ang. utbildning av lärare till hushållsseminarier	11
av herr Larsson, Herbert, ang. städernas saneringsproblem ...	14
av herr Arvidson ang. skyddshytt å traktor	17

Anslag under åttonde huvudtiteln:

Om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola	20
Vidareutbildning av folkskollärare	22
Kurser för lärare m. fl.	26
Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.	27
Vissa förstärkningsanordningar inom skolväsendet	43
Om statsbidrag till Mariannelundsskolan	45
Läroboksnämnden	46
Studiebidrag och stipendier	49
Bidrag till skolbibliotek	53
Bidrag till anordnande av skolmåltider	54
Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet	59
Bidrag till driften av folkskolor, m. m.	63
Försökskostnadsbidrag	66
Bidrag till anordnande av skolskjutsar	67
Bidrag till driften av folkhögskolor	68
Byggnadsbidrag till folkhögskolor	71
Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor	72
Bidrag till folkbibliotek	73
Utbildning av ungdomsledare	74
Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	76
Bidrag till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer ..	78
Bidrag till nykterhetsorganisationer	79
Statens råd för samhällsforskning	81

Tisdagen den 17 maj

Sid.

Svar på interpellation av herr Lundström om avveckling av rekognitionsavgifterna till stiftelsen Danviks Hospital	85
---	----

Onsdagen den 18 maj

Om inrättande av en professur i företagsekonomi vid universitetet i Stockholm	91
Vissa byggnadsarbeten för fångvården	94
Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.	106
Vissa ändringar i stämpelförordningen	115
Beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade	117
Försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning	124
Granskning av statsrådsprotokollen:	
Redovisning av en förskingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag	135
Tillsättandet av en lektorstjänst vid Johannes samrealskola och kommunala gymnasium i Malmö	142
Tillsättandet av en tjänst såsom bokhållare vid statens järnvägar	147
Stadgandet om sekretesskydd för handlingar rörande statliga bolag	148
Ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen	150
Avveckling av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare	152
Organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten	156
Om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån	165
Ändring i bolagsförbudslagen, m. m.	169
Anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm	171

Samtliga avgjorda ärenden**Fredagen den 13 maj**

Utrikesutskottets utlåtande nr 4, ang. laxfisket i Östersjön	20
Statsutskottets utlåtande nr 8, ang. utgifterna under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	20

Onsdagen den 18 maj**Gemensamma omröstningar:**

ang. anslag till byggande av fiskehamnar	90
ang. anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.	90

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 96, ang. anslag till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.	91
— nr 97, ang. vissa avtal med Göteborgs stad berörande Göteborgs universitet, m. m.	91
— nr 98, ang. vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid Chalmers tekniska högskola, m. m.	91
— nr 99, ang. anslag till universitetet i Stockholm	91
— nr 100, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet ..	94
— nr 101, ang. anslag under försvarets fastighetsfond: Vissa byggnadsarbeten för fångvården	106
Bevillningsutskottets betänkande nr 33, om rätt till skatteavdrag för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.	106
— nr 54, om viss ändring i förordningen om automobilskatt	115
— nr 55, om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen ang. stämpelavgiften	115
— nr 56, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om visst undantag från stämpelplikt enligt förordningen angående stämpelavgiften, m. m.	117
— nr 58, ang. förslag till förordning om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.	117
— nr 59, ang. vissa ändringar i gällande tulltaxa	117
Andra lagutskottets utlåtande nr 36, ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	117
— nr 38, om utredning ang. tilläggssjukpenning för småföretagare och husmödrar	124
— nr 39, om tandvårdens inordnande i sjukförsäkringen	124
— nr 40, om återställande av sjukpenningersättningens realvärde	124
— nr 41, om viss ändring av 22 § sjukförsäkringslagen	124
— nr 42, om viss ändring av 29 § sjukförsäkringslagen	124
Jordbruksutskottets utlåtande nr 28, ang. försäljning av vissa kro- noegendomar, m. m., såvitt avser stadsågan 1534 i Solna stad	124
Konstitutionsutskottets memorial nr 20, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll	134
Statsutskottets utlåtande nr 102, ang. godkännande av avtal om fortsatt drift av svenska textilforskningsinstitutet m. m.	150
— nr 103, ang. godkännande av avtal om fortsatt drift av institutet för optisk forskning m. m.	150
— nr 104, ang. ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen	150
— nr 105, ang. statsbidrag till lärarbostäder m. m.	152
— nr 106, ang. anslag till universitetet i Göteborg	156
— nr 107, ang. organisationen av den statliga centrala rationali- seringsverksamheten m. m.	156
— nr 108, ang. vissa ändringar i statliga avlönings- och pensions- författningar m. m.	164
— nr 109, ang. ytterligare ersättning med anledning av viss flyg- olycka	165
Bankoutskottets utlåtande nr 20, om utgivande av ett värdefast stat- ligt obligationslån	165
Första lagutskottets utlåtande nr 32, ang. ändrad lydelse av 18 § lagen om polisväsendet i riket	169

	Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 24, om anteckning i fastighetsbok i vissa fall	169
— nr 26, ang. rätten för jordbrukare i Norrbottens lappmark till vatten och fiske	169
— nr 27, om ändring i lagen ang. förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, m. m.	169
Jordbruksutskottets utlåtande nr 27, ang. anslag till Sveriges utsädesförening samt till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm	171
— nr 29, ang. anslag till Bidrag till vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader	176

Fredagen den 13 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1960 den 12 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1960—1963 efter herrar R. V. Persson och P. V. Åsbrink, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valens slut ha blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1960—1963:

herr Persson, Ragnar Valdemar,
ledamot av första kammaren med 46 röster;

herr Åsbrink, Per Valfrid,
riksbankschef med 46 röster;

suppleant för herr Persson, R. V.:

herr Jonsson, Jonas Sigfrid,
ledamot av andra kammaren med 46 röster;

suppleant för herr Åsbrink, P. V.:

herr Vilhelmsson, Edvard Emanuel,
sekreterare med 46 röster.

Olof Nilsson

K. G. Ewerlöf

Gust. Elofsson

O. Malmborg.

År 1960 den 12 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1960—1963 efter herrar A. W. Strand och S. P. Svensson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1960—1963:

herr Strand, Axel Wilhelm,
förste vice talman i första kammaren
med 42 röster;

herr Svensson, Sven Patrik,
talman i andra kammaren med 42 röster;

suppleant för herr Strand, A. W.:

herr Nilsson, Ernst Hjalmar,
ledamot av första kammaren med 42 röster;

suppleant för herr Svensson, S. P.:

herr Fredriksson, Karl Torsten,
ledamot av andra kammaren med 42 röster.

Olof Nilsson

O. Malmborg

Gust. Elofsson

K. G. Ewerlöf

På framställning av herr talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Justerades protokollsutdrag.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få lämna följande meddelande angående kammarens arbete under den närmaste tiden.

Veckan den 15/5—21/5 kommer plena att hållas tisdagen den 17/5 kl. 15.00, bordläggningssplenium, onsdagen den 18/5 kl. 10.00, arbetsplenium, och fredagen den 20/5 kl. 11.00, arbetsplenium. Ledamöterna bör räkna med att kvällsplenium kan bli erforderligt såväl

Ang. bankernas höjning av in- och utlåningsräntan

på onsdag som på fredag. Plenum kommer ej att hållas lördagen den 21/5.

Vad gäller plena veckan den 22/5—28/5 bör ledamöterna vara beredda på arbetsplena tisdagen den 24/5, onsdagen den 25/5, fredagen den 27/5 och lördagen den 28/5. Samtliga dessa dagar, utom onsdag, kan det bli erforderligt att hålla jämväl kvällsplenum. Plenum avses således ej skola hållas måndagen den 23/5.

Ang. bankernas höjning av in- och utlåningsräntan

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gustaf Elofssons interpellation angående bankernas höjning av in- och utlåningsräntan, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Gustaf Elofsson har i en interpellation frågat mig huruvida jag anser den av riksbankschefen förordade fördelningen av den höjda räntan mellan in- och utlåning vara tillfredsställande ur spararnas synpunkt samt, om så inte är förhållandet, jag i så fall vore beredd att medverka till att marginalen mellan in- och utlåningsräntorna hålles inom rimlig nivå.

Till svar på interpellantens fråga får jag meddela följande.

I anslutning till höjningen den 15 januari innevarande år av riksbankens diskonto från 4,5 till 5 procent höjdes bankernas annonserade utlåningsräntor med i allmänhet en halv procentenhet, medan inlåningsräntornas höjning begränsades till en fjärdedels procentenhet.

Utan att underskatta betydelsen för bankernas rörelseresultat av vidtagna förändringar i räntemarginalerna vill jag i detta sammanhang framhålla, att årets förändring i räntestrukturen självfallet i första hand skall betraktas ur penningpolitisk synpunkt. Emissionsräntorna har i stort sett följt utlåningsräntorna, och därigenom har differensen ökat mellan obligations- och inlåningsräntorna.

Denna ökning i räntedifferensen har som bekant under vårens lopp bidragit till en betydande överflyttning av medel från bankernas inlåningsräkningar till obligationsmarknaden.

De gynnsamma resultaten av vårens obligationsemissioner har medfört en markant vidgning av den långa marknaden och en samhällsekonomiskt önskvärd minskning av banklikviditeten och bekräftar därmed enligt min mening riktigheten i riksbankens räntepolitiska åtgärder. Jag vill också i sammanhanget betona, att småspararnas intresse av högre förräntning särskilt tillgodosågs vid statens 5,5 procent obligationslån av den 12 april detta år genom att den lägsta obligationsvalören sattes till 500 kronor och möjligheter dessutom öppnades för ett avbetalningsförfarande. Dessutom pågår för närvarande undersökningar om de lämpligaste formerna för att ytterligare popularisera obligationssparandet, varigenom nuvarande höga förräntningsmöjligheter skall komma småspararna till del.

Härmed anser jag mig, herr talman, ha besvarat interpellationen.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (cp):

Herr talman! Jag ber att till finansministern få framföra mitt tack för svaret. Även om det inte är så positivt har jag i alla fall fått besked om varför regeringen och riksbankschefen inte ville höja både in- och utlåningsräntorna med en halv procent.

Bankerna ansåg ju att den marginal som de hade före den senaste räntehöjningen var tillfredsställande. Man kan därför fråga sig vad anledningen var att det från högre ort föreskrevs att bankerna skulle höja inlåningsräntan med bara en kvarts procent, medan utlåningsräntan höjdes med en halv procent. Förklaringen måste vara att man från statsmakternas sida därigenom ville säkra tillräckligt med pengar för statens behov. Man kanske också hade i tankarna det obligationslån av den 12 april, som finansministern nämnde. Genom ränteskillnaden ville man trygga möjligheterna att få detta obligationslån fulltecknat.

Ang. bankernas höjning av in- och utlåningsräntan

Vad som här skett passar naturligtvis inte in i kampanjen för ökat sparande. Vi har vid oändligt många tillfällen både här och i andra kammaren fått höra uttalanden från regeringens sida om att man vill slå vakt om småsparandet och de mindre spararnas intressen. Det gäller att på alla sätt försöka uppmuntra småsparandet, har det hetat. När man nu genomför en sådan åtgärd som denna räntedifferentiering har jag anledning att fråga mig, om det i verkligheten finns någon realitet bakom regeringens uttalanden om att man vill slå vakt om småsparandet.

Jag har här i min hand en tidningsartikel, klippt ur en stockholmstidning när den senaste räntehöjningen skedde. Enligt en beräkning i artikeln fanns då enbart på sparkasseräkning insatt ett kapital på cirka 22,5 miljarder kronor. En kvarts procent lägre ränta på detta kapital betyder 55 miljoner kronor. Om siffran är riktig innebär det att man från spararna överför 55 miljoner kronor till bankerna såsom en extra ersättning för att de håller den större kassareserv som staten anser erforderlig. Det måste ju vara innebörden i hela denna åtgärd.

Den ränta som i dag tillämpas i Sverige är högre än vad som tidigare förekommit både under och efter första världskriget. Ingen torde i dag kunna låna upp pengar på en växel till lägre ränta än 8,5 procent. Vi har faktiskt den högsta räntan i hela Europa. Regeringen borde i det läget söka arbeta för att snarast möjligt åstadkomma en räntesänkning. Att regeringen inte gör några ansträngningar i den riktningen beror säkerligen på att räntesatserna numera inte har den betydelse för marknaden som de haft tidigare. Hade vi haft en liknande situation nu som vid krisuppgörelsen 1932 med stor arbetslöshet hade vi nog fått se på en annan utveckling. Då hade man säkerligen från regeringens sida omedelbart vidtagit åtgärder för att rätta till den svåra situation som jag anser har uppstått för alla mindre och medelstora företagare som behöver rörelsekapital.

Jag vill inte underlåta att säga att det är mycket svårt för jordbruket, för hantverket och för småindustrin att få det rörelsekapital som behövs. Det vore därför angeläget om finansministern i stället för att säga att han inte uttalar sig om huruvida det nuvarande ränteläget är för högt och i stället för att bara tala om en utjämning mellan inlånings- och obligationsräntorna kunde direkt svara på huruvida någon förändring är att emotse. Något sådant besked har jag inte kunnat utläsa ur det svar som jag här har fått.

Jag framställde denna interpellation till finansministern i början av februari med tanke på hur svårt det är för åtskilliga människor att finansiera sina affärer. Många näringsutövare är starkt bekymrade över det höga ränteläget i vårt land. Jag ansåg att vi därför borde kunna få ett direkt besked från regeringen, om den ämnar låta den räntepolitik fortsätta som har lett till att vi för närvarande väl har de högsta räntorna i Europa — jag skulle knappast tro att det finns något annat land som har så höga räntor.

Jag tror det vore skäl i att litet mer se till att också allmänhetens behov av rörelsekapital blir tillgodosett och inte bara tänka på hur man skall kunna få tillräckligt med pengar i statskassan.

Jag skall, herr talman, inte här ingå på den utredning om bankernas kassareserver m. m., vars betänkande nu har avlämnats till finansministern, men när man läser referatet i tidningarna i dag undrar man om det är meningen att statsmakterna skall helt dirigera kapitalmarknaden utan att ta tillräcklig hänsyn till det privata affärslivet. Om de mindre företagarna skall kunna fortsätta sin verksamhet har de rätt att vänta att en förändring i ränteläget inträder snarast möjligt.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Bara en kort kommentar till herr Elofssons inlägg!

Visst kan man tycka att det vore bra om räntan vore lägre, på samma sätt

Ang. bankernas höjning av in- och utlåningsräntan

som man kan ha önskemål om att lönen vore högre eller någonting annat i den stilen, men man måste ändå se räntepolitiken i dess samband med konjunkturen. Jag fann att herr Elofsson icke var oförstående för detta — han sade nämligen i sitt inlägg, att om vi i dag skulle ha en sådan arbetslöshet som vi hade på 1930-talet så skulle regeringen naturligtvis sänka räntan. Det är jag helt överens med herr Elofsson om, men då bjuder konsekvensen att man i det motsatta läget — och det är ju där vi befinner oss i dag — inte gärna kan ställa anspråk på att från finansministern få det svaret, att nu är läget sådant att vi kan sänka räntan. Vi har ju en rad olika ingripanden och instrument på gång för att schacka ett hotande överslag i konjunkturen. Med återopande av herr Elofssons eget konjunkturresonemang måste ju logiken bjuda att man i detta läge inte gärna kan förvänta att finansministern skall se bort från dagssituationen och verkligheten och säga: Jag är helt överens om att räntan nu skall sänkas. Det går inte utan den frågan får tas upp i ett annat konjunkturläge än det vi har i dag.

Av herr Elofssons inlägg fattade jag att det närmast var två orsaker till att han var missnöjd med differensen i räntestrukturerna i fråga om in- och utlåningsräntan, som blev en följd av diskontoförändringen tidigare på året. Herr Elofsson tog upp frågan utifrån spararnas utgångspunkt och sade att regeringen ju är intresserad av att det sparas och följaktligen väl borde se till att vi fick en attraktiv inlåningsränta för att få ett högt sparande. Men nu är ju sparandet på bankräkningarna inte något bundet sparande. I viss utsträckning kan det vara det, men i stor utsträckning kan det vara ett målsparande; man lägger undan för att köpa bilen eller någonting annat. Det är ett långtifrån bundet kapital, och en av målsättningarna i de senaste årens penningpolitiska och konjunkturpolitiska situation har ju varit att få över den stora banklikviditeten på ett långt och bundet obligationssparande. Man kan väl då inte gärna gå någon

annan väg än att göra den långa räntan, obligationsräntan, mera attraktiv än den obundna räntan, på inlåningsräkningarna. Den justeringen gjordes på riksbankens uppmaning och har givit ett, jag vågar säga, överraskande gott resultat. Det fanns ett problem — det har herr Elofsson rätt i — nämligen att man här borde se till att inte spararnas intressen blev satta i efterhand när den ur penningpolitisk synpunkt nödvändiga relativa justeringen av de bundna och de obundna räntorna verkställdes. Det trodde jag att man skulle vinna genom att även göra obligationssparandet möjligt för småspararna. Jag kan nämna för herr Elofsson att i det stora statliga obligationslånet, som ju innebar en överflyttning av mycket betydande belopp från bankernas inflationsfarliga likviditet till bundet sparande, hade vi en ränta på 5,5 procent och dessutom — såsom framgick av interpellationssvaret — valörer som medgav även småspararna att köpa dessa obligationer. Det gjordes ett speciellt arrangemang med avbetalningsförfarande, så att ingen skulle vara förhindrad att lägga sig till med dessa ur räntesynpunkt relativt goda obligationer. När man nu efteråt har försökt att analysera var de 1 100 miljonerna har kommit från, är det överraskande att finna att de till stor del har kommit från privata sparare, och jag har haft personliga möjligheter att se huruvida många enskilda människor har flyttat över rätt blygsamma belopp; de har varit intresserade av att få 3/4 procent mera på sin tusenlapp eller på sina 500 kronor, och de har följaktligen köpt statsobligationer.

Såsom framgår av interpellationssvaret är det avsikten att undersöka möjligheterna att popularisera obligationssparandet även i fortsättningen just för de små spararna och de breda folklagen. Därav följer att kritiken av det bristande tillgodoseendet av sparandets intressen näppeligen kan framföras. Det har givits alternativa möjligheter, och jag kan därför inte acceptera denna kritik.

Man kan måhända säga — och det tycker jag också framgick av herr Elofs-

Ang. bankernas höjning av in- och utlåningsräntan

sons anförande — att detta arrangemang gav bankerna en alldeles speciell förtjänstmöjlighet. Jag erkänner att i varje fall de stora affärsbankerna — med sparbankerna är det väl litet annorlunda — har haft goda konjunkturen under de sista åren. Deras årsredovisningar är ju ett tecken på detta. Men å andra sidan tvingas bankerna nu att underkasta sig vissa inskränkningar i sin affärsverksamhet. Om herr Elofsson skulle vara mycket irriterad inför risken eller chansen, vad man vill kalla det för, att bankerna gör en alldeles extra stor förtjänst med anledning av denna räntestjustering, kan ju herr Elofsson ställa sig på min sida när vi om några veckor skall votera om kassareservsreglerna, ty om riksdagen skulle följa mina intentioner i det förslaget, blir ju en mindre kvantitet av affärsbankernas medel tillgänglig att göra business på. Och därmed kunde ju även den synpunkten, som jag fattade att herr Elofsson är litet irriterad över, vara eliminerad.

Sedan vill jag protestera mot herr Elofssons mycket självsäkra förklaring att vi nu har ett ränteläge som är det högsta i förhållande till jämförbara länder. Det är faktiskt inte så. Det kan vara det, om man inskränker sig till att se på diskontot. Detta spelar ju i vårt land en stor roll som riktrote för alla övriga räntesatser, men det spelar mindre roll i många andra länder. Om vi emellertid ser på de räntor som intresserar folk i allmänhet och även rörelseidkare och företagare, är det ju obligationsräntorna och de mera långa pengarna. Därvidlag ligger sannerligen Sverige inte i toppen, trots de relativt höga räntorna på $5\frac{1}{2}$, $5\frac{3}{4}$ och t. o. m. 6 procent på de sista obligationslånen. Affärsmän och företagare både i Tyskland och i England får lägga på ytterligare en eller ett par procent om de skall ha pengar på den långa, bundna marknaden. Herr Elofssons resonemang håller alltså inte vid en mera kritisk granskning.

Sedan tycker jag att man liksom herr Elofsson kan vara irriterad över den något försiktigare justeringen uppåt av in-

låningsräntan än av utlåningsräntan, men fördelarna av detta har ändå varit påtagliga. Resultatet har blivit en upptorkning av likviditeten inom banksystemet som faktiskt skulle ha varit en farlig inflationsdrivande faktor om den legat kvar. Vi har dessutom fått något av en renässans för den gamla obligationsmarknaden, som till och med på sista tiden har resulterat i att intressenter fått gå ut med obligationslån som tidigare helt enkelt avvisades därför att det inte fanns marknad för dessa intressenters anspråk. Ser man frågan i stort tror jag därför att herr Elofsson kan ge mig rätt i att det inte finns berättigad anledning till kritik av den räntestjustering som följde på diskontohöjningen, utan att de rent penningpolitiska och allmänekonomiska synpunkterna fick väga över och att resultatet har blivit vad vi önskade.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Finansministern frågade om jag var beredd att i nästa vecka medverka till att bankerna skulle hålla större kassareserver. På detta får jag svara att jag är mycket tveksam. Jag har en gång hjälpt finansministern med att rösta igenom en räntelag, som han då motiverade med att man tack vare den skulle kunna kommandera kapitalet och ingripa med en räntereglering när bankerna inte följde de riktlinjer som statsmakterna ansåg lämpliga. Hur har det blivit med denna ränteregleringslag, herr finansminister? Den har ju aldrig tillämpats, och finansministern har själv en gång i denna kammare sagt att lagen inte var skriven så att den skulle kunna tillämpas. Jag vill fråga finansministern: Varför skall man ha en lag som är sådan att den inte kan tillämpas? Hade det varit möjligt att utnyttja den skulle det ju ha funnits goda möjligheter att åstadkomma en förbättring på detta område.

Finansministern säger att man vill överföra kapitalet till obligationsmarknaden. Jag vågar påstå att en stor del av småspararna och kanske även en del av de större spararna inte har sådant

Ang. bankernas höjning av in- och utlåningsräntan

förtroende för statsmakternas penningpolitik att de tar ut pengar från bankerna och placerar dem i obligationer; de vet ju inte hur det kommer att ställa sig i framtiden.

Om regeringen hade låtit räntehöjningen slå igenom på alla områden skulle vi i dag haft ett annat läge, herr finansminister, men man tog undan just de kapitalområden som kräver det allra största kapitalet; där fick inte räntehöjningen slå igenom.

Nu skulle jag vilja säga att särskilt en hel del jordbrukare har lån som är bundna på 25 eller 30 år och som börjar vara till betalning förfallna. Jag skulle inte tänka mig att bankerna är så generösa att de fortfarande låter dessa lån löpa med låg ränta, utan påfrestningarna blir säkert mycket stora inom de närmaste åren genom dessa förhållanden. Därför hade det kunnat vara av mycket stort intresse att få veta hur man tänker sig utvecklingen i framtiden. Jag tror att en regering inte kan se på läget bara för dagen utan måste försöka blicka litet längre fram i tiden, och då menar jag att man inte får upprätthålla en högräntepolitik bara för att kunna tillgodose statens behov av medel till de ändamål som regeringen anser nödvändiga.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Statens behov av medel är ju ett uttryck för vad denna av svenska folket i demokratisk ordning valda riksdag anser att man skall göra. Staten är alltså inte någon specifik institution vid sidan av riksdagen. Beslutar man sig för vissa kapitalkrävande engagemang får man se till att det finns pengar att klara dem. Och i en konjunktur som dagens är det ju nödvändigt att se till att finansieringen i större utsträckning än hitintills sker via den bundna och långa lånemarknaden. Jag tror inte att herr Elofsson vill tvista med mig på den punkten.

Sedan kan man naturligtvis påstå att spararna har dåligt förtroende för obligationslån och därför inte är intresserade av att placera pengar i obligationer,

men jag tycker nog att den senaste utvecklingen har dementerat sådana påståenden. Det senaste stora statliga obligationslånet blev ett vittnesbörd om ett nyvaknat intresse och förtroende när det gäller obligationsmarknaden. Och som det sägs i interpellationssvaret kommer vi att försöka vidmakthålla det förtroendet genom nya åtgärder i liknande riktning.

Herr Elofsson ställde den retoriska frågan: Varför har vi räntelagen när vi inte tillämpar den?

Det är väl med den som med många andra lagar. Den fungerar, även om den inte direkt tillämpas. Det är ju att föredra, om man vid förhandlingsmässiga resonemang mellan den penningvårdande instansen — riksdagens egen bank — och de olika bankintressena kan resonera sig fram till överenskommelser, som ur statens synpunkt kan anses vara tillfredsställande, och det finns ju inget intresse av att a priori använda lagen, om man kan komma fram förhandlingsvägen. Skulle man inte ha lagen, vore det naturligtvis svårare för riksbanken — det behöver vi väl inte kamouflera med några omskrivningar — att föra sina diskussioner med affärsbankerna.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det var bara några korta reflexioner i kanten till den här debatten som jag skulle vilja göra.

Här har talats om räntan och dess betydelse ur konjunkturpolitisk synpunkt och det naturligtvis med all rätt.

Vad man har att invända beträffande räntans sammanhang med konjunkturläget är väl egentligen att vi inte har något jämnt konjunkturläge här i landet. Vi har näringsgrenar där verksamheten går för fullt och väl kan behöva dämpas ner med hjälp av räntepolitiken. Men detta drabbar samtidigt andra näringsgrenar inom landet som sannerligen inte har förmånen av någon högkonjunktur. Det är detta som gör att räntevapnet ibland får en verkan som måste uppfattas som orättfärdig. När en del människor hör sägas att vi har en hög rän-

Ang. utbildning av lärare till hushållsseminarier

ta för att dämpa högkonjunkturen ser de minst sagt förvånade ut, ty de har inte märkt något av den där högkonjunkturen annat än att en hel del av vad de behöver köpa har blivit dyrare. Så ligger det faktiskt till för en stor del av det svenska näringslivet som producerar för hemmamarknaden.

Vad sedan beträffar kassareserverna kan man naturligtvis säga att dessa kan ha sin stora betydelse även på annat sätt än för likviditeten i kreditföretagen, och det vill jag gärna instämma i. Jag vill säga att i och för sig kan man ju inte anmärka på att staten försöker inverka på den ekonomiska utvecklingen även med utnyttjande av de resurser som en kassareservlagstiftning ger. Men vad jag har fäst mig vid och tycker bör observeras är den låga inlåningsräntan som bankerna fick betinga sig, liksom att bestämmelserna angående kassareserverna framtvingar placeringar till lägre räntor än bankerna tar i andra sammanhang. Detta senare får sina konsekvenser för de skuldsatta människorna i detta land. Det är nämligen så — och det är vi väl överens om — att bankerna inte är några välgörenhetsinrättningar, utan de är ju affärsdrivande företag. Under angivna förhållanden är det klart att vad de förlorar på gungorna vill de ta igen på karusellen, eller tvärtom. Det betyder således att eftersom vi har kassareservbestämmelserna och statsmakterna har möjlighet att prioritera vissa krediter till en med hänsyn till ränteläget ganska låg ränta, så måste den förlust bankerna gör på den verksamheten täckas genom motsvarande vinst på bekostnad av dem som är skuldsatta men inte är i samma förmånliga läge som vissa andra. Räntevinsten åt dem som är gynnade av kassareservbestämmelserna får de skuldsatta som icke gynnas av dessa bestämmelser betala. Jag skulle också vilja säga att detta är en form för beskattning av skulder, som är omsättningsskatten rätt lik och således är en mycket modern beskattningsform. Den drabbar hårt eftersom den lika litet som omsättningsskatten tar hänsyn till skattebetalarnas bärkraft.

Nu har här också talats om att det skulle innebära en sådan stor vinst, om man kunde popularisera obligationsägandet. Ja, jag kan hålla med om att det ligger någonting i det; den sparformen har använts i mindre utsträckning i vårt land än i åtskilliga andra länder. Men å andra sidan hörde t. o. m. min obetydlighet till de olyckliga människor som under kriget blev engagerade i annonser som riksgäldskontoret satte in i pressen och där folk, som hade litet gehör på olika håll, fick rekommendera medborgarna att köpa försvarsobligationer under framhållande av vilken utomordentligt god placering detta var. Jag undrar, om den utveckling som penningvärdet sedan fick riktigt motsvarade den där framställningen. För min del tyckte jag inte att utvecklingen var riktigt trevlig. När finansministern nu är i gång med att popularisera obligationsägandet så förmodar jag, att han besinnar detta men tydligen tänker sig en penningvärdespolitik som verkligen ger bakgrund och stöd åt denna popularisering av obligationssparandet. Arbetet på att popularisera obligationsägandet borde också innebära ett engagemang för ett fast penningvärde på ett sätt, som vi under de senaste åren har sett mycket litet av.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. utbildning av lärare till hushållsseminarier

Ordet lämnades därefter till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN**, som meddelat att han ämnade vid detta sammanträde besvara fru Hamrin-Thorells interpellation angående utbildning av lärare till hushållsseminarier, och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har fru Hamrin-Thorell frågat *dels* om jag är i tillfälle att lämna kammaren upplysning om på vad sätt utbildningen av lärare för hushållsseminarierna avses skola försiggå, *dels* om jag kan underrätta kammaren om när ett av interpellanten åsyftat betänkande om

Ang. utbildning av lärare till hushållsseminarier

gemensam nordisk högskoleutbildning på det husliga området kan tänkas föreligga.

Jag tar mig friheten att besvara den andra frågan först.

Den gemensamma nordiska kommitté som det här gäller tillsattes i mars förra året. I höstas ansåg man sig kunna räkna med att betänkandet skulle dagtecknas den 31 december 1959, och uppgift härom lämnades också för kommittéberättelsen till 1960 års riksdag. Av de ytterligare uppgifter, som jag under hand erhållit om hur arbetet inom kommittén förlöpt, framgår att slutgranskningen av betänkandet av olika omständigheter inte inom avsedd tid kunde genomföras från alla de nordiska ländernas sida. Den fördröjdes vidare opåräknat genom att kommitténs ordförande insjuknade och hans funktioner fick övertagas av annan kommittéledamot. Under den sista veckan i april påbörjades emellertid arbetet med utskriften av det slutliga betänkandet. Om intet oförutsett inträffar, räknar kommittén enligt uppgift med att betänkandet skall kunna avlämnas till de nordiska undervisningsministrarna under innevarande månad.

Vad så gäller interpellantens först ställda fråga vill jag erinra om att 1953 års lärarinneutbildningskommitté har i uppdrag dels att verkställa utredning rörande åtgärder för forskning och högre utbildning på näringslärans område och därmed sammanhängande spörsmål, dels också att utreda frågorna om högre utbildning i övrigt inom det husliga området. Dessa utredningar påbörjade kommittén under hösten 1957, sedan den avlämnat det betänkande om lärarutbildningen på det husliga området, som ligger till grund för den i år framlagda propositionen i dessa frågor. Med anledning av att olika nordiska utredningar pågick inom detta område och att lärarinneutbildningskommitténs ordförande förordnades att taga del i dessa, nedlade denna kommitté temporärt sitt eget utredningsarbete. Detta har nu återupptagits och bedrivs med all möjlig skyndsamhet. Kommitténs förslag kan förutsättas bli ett komplement till det

gemensamma nordiska förslaget. Båda förslagen syftar ju främst till att möjliggöra en högre utbildning för facklärarna vid de husliga seminarierna.

Hur utbildningen av lärarna för de husliga seminarierna i framtiden kan komma att slutligt utformas blir alltså beroende av ännu inte framlagda men inom kort väntade förslag och av de åtgärder från statsmakternas sida, vartill de kan leda.

I propositionen nr 95 till årets riksdag om lärarutbildningen på det husliga området har föreslagits, att vid seminarierna för huslig utbildning inrättas vissa lärartjänster — s. k. speciallärartjänster — för vilka skall krävas något mått av utbildning utöver den sedvanliga lärarexamen. Förslaget om dessa tjänster har av olika skäl ansetts böra framläggas redan i samband med frågan om omorganisationen av den grundläggande lärarutbildningen, trots att någon särskilt tillrättalagd högre utbildning på området ännu inte finns att tillgå. Under de närmaste åren kan några i detalj fastslagna kompetenskrav för dessa tjänster inte tillämpas, utan det har i propositionen förutsatts, att en kompetensprövning får ske i varje särskilt fall. Det torde, enligt uppgifter som under hand inhämtats i samband med propositionens utarbetande, inte råda någon tvekan om att det redan vid tillsättningen första gången — fr. o. m. läsåret 1961/62 — av dessa speciallärartjänster kommer att finnas åtskilliga lärare, som på olika vägar — oftast utanför vårt land — skaffat sig en högre utbildning, väl lämpad för innehavare av dessa tjänster.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat interpellantens båda frågor.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det snabba och även positiva svaret.

Det är ytterst glädjande att arbetet har framskridit så långt i fråga om den högre husliga utbildningen att betänkandet kan presenteras den här månaden.

Ang. utbildning av lärare till hushållsseminarier

Det gör bland annat att Nordiska rådet kan behandla frågan vid sitt sommarmöte och att vi sedan, såsom jag hoppas, inom en mycket snar framtid kan få den utbildning organiserad som hushållslärarna och många med dem har väntat på i så många år. Sverige har legat efter på det området, även i jämförelse med ett så litet land som Finland.

Alla vi, som av en eller annan anledning speciellt har sysslat med arbetet på detta område, hoppas att den proposition om den husliga utbildningen, som herr statsrådet hänvisade till, skall leda till en god start för denna undervisning i framtiden. Även om man givetvis på vissa punkter skulle ha önskat en annan utformning av förslaget, måste jag säga att detta inte förtar intrycket av att det kommer att bli en verkligt god start för den moderniserade och utbyggda undervisningen av ett större antal hushållspedagoger än vi nu utbildar, en undervisning som kommer att fylla den brist som nu är så katastrofalt stor överallt i landet.

Ett villkor för att man skall lyckas med detta är emellertid uppenbarligen att de lärarkrafter som skall undervisa på seminarierna har den erforderliga kompetensen. Det var inte så länge sedan den undervisningen på seminarierna sköttes av lärare som inte hade mer än ett par års praktisk undervisningsverksamhet i vanliga skolor utöver sin examen vid seminariet, dit de alltså återvände för att undervisa, fastän de kanske inte kunde så mycket mer än sina elever. Jag tycker dock att det bör till riksdagens protokoll antecknas att dessa lärarinnor med en fullständigt beundransvärd ambition fullgjorde sin mycket påkostande lärargärning och även nådde mycket goda resultat. Staten är dem mycken tack skyldig, eftersom staten inte gav dem det minsta handtag för att de skulle kunna skaffa sig något slags fortbildning. Den de möjligen erhöll fick deras organisationer ombesörja, i den mån de kunde det, eller också skaffade sig dessa lärare med stora ekonomiska uppoffringar en viss vidareutbildning utomlands, främst i Förenta sta-

terna, där det minsann inte är så billigt att studera och avlägga en akademisk grad, men även i Danmark, dit strömmen gått allt stridare av yngre hushållslärarinnor som verkligen strävat efter en högre utbildning i sitt fack. Det är alltså tack vare att de på egen bekostnad har fortbildat sig som vi nu har möjlighet att tillsätta de föreslagna speciallärartjänsterna vid seminarierna.

Det är självfallet att några bestämda kompetenskrav inte i början kan uppställas för dessa speciallärartjänster. Det finns inga som uppfyller dem, utan man får, som statsrådet sade, pröva sig fram från fall till fall.

Jag blir dock litet betänksam över en formulering som statsrådet givit på en punkt i sitt svar. Det heter nämligen att det för speciallärartjänsterna skall krävas något mått av utbildning utöver de sedvanliga lärarexamina. Detta är anspråkslöst i överkant tycker jag. Jag förutsätter, att detta skall krävas *innan* denna högre husliga utbildning är organiserad och nått full effekt. När den är helt utbyggd måste man enligt min mening fordra en grundlig högre utbildning. Det finns inget område där nyheterna är flera eller där utvecklingen har gått snabbare än här. Det är numera inte bara fråga om kokkonst, utan det krävs även ekonomiska insikter och ingående kunskaper på ett otal områden, vilket i sin tur fordrar en ganska grundlig högre huslig utbildning.

Det är sorgligt, att så litet är gjort på detta område att bygga vidare på. Vi har naturligtvis de fullt utbyggda ämnena pedagogik och psykologi vid universiteten, och möjligen även kemi. För att undervisa i detta ämne måste man dock utöver de elementära kunskaperna fordra alldeles speciella insikter i något som man skulle kunna kalla hushållskemi. Sådana ämnen som näringslära och arbetsteknik fordrar också i hög grad nya grepp. Man kan även nämna ekonomi och familjekunskap, som är mycket väsentliga ämnen på schemat vid seminarierna. Där finns det inte heller mycket att gå efter. Detta gäller också textiltutbildningen. Det fordras ett nytänkande

Ang. städernas saneringsproblem

på alla dessa områden. Det går inte att trampa på i de gamla spåren. Man måste tänka om på ett ganska vidsträckt fält, och det är väl också, hoppas jag, vad som har gjorts inom denna kommitté.

Frågan kom senast upp vid det åttionde nordiska ministermötet i Oslo 1959, då man drog upp nya riktlinjer. Man övergav den tidigare planerade nordiska specialhögskolan och enades om att man skulle försöka bygga ut undervisningen på samnordisk bas med redan befintliga resurser, så att det blir möjligt för studenterna att tentera ett ämne i en av de nordiska huvudstäderna eller någon annan stad med universitet eller högskola och sedan kombinera detta med ett ämne som går bättre att studera i ett annat land. De flesta experter på detta område och även lekmännen måste säga sig att det är en mycket bra linje att följa. Man utnyttjar alla de resurser som finns i Norden på detta område. Tyvärr är det land som har kommit längst härvidlag, nämligen Finland, ur räkningen. Där sker undervisningen på finska, och det finns därför ingen möjlighet för de andra nordiska ländernas studerande att följa denna. Vi hoppas dock mycket på både Danmark och Norge i detta hänseende.

Efter det nordiska ministermötet tillsattes en kommitté, men jag kan inte underlåta att fråga — och många med mig — om det inte hade varit rätt klokt att i denna kommitté också sätta in en ledamot som verkligen var fullt kompetent att bedöma de krav som ställs i seminarierna på denna undervisning och som ställs av de elever, som seminarielärarna i sin tur skall undervisa. Det ligger nära till hands att tro att en kvinnlig ledamot skulle behärskat detta ämne på ett speciellt sätt. Tyvärr har det inte varit någon kvinnlig ledamot i denna kommitté, även om jag förmodar att det kallats en del experter. Men detta är en sak som man tyvärr ofta har anledning att förvåna sig över.

Det är mycket glädjande att betänkandet nu kommer, ty ett dröjsmål skulle bli ganska betänkligt för de ungdomar som faktiskt står färdiga för andra

etappen av sin utbildning. Att betänkandet kommer är ett villkor för att man med verklig framgång skall kunna starta den nya moderniserade utbildningen vid de nya statliga seminarierna.

Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. städernas saneringsproblem

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet NILSSON, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Herbert Larssons interpellation angående städernas saneringsproblem, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Herr Herbert Larsson har interPELLERAT mig beträffande vissa aktuella byggnadsfrågor. De avser i första hand tillämpningsföreskrifter och prövning av låneansökningar i vad det gäller bostadsbyggandet, särskilt saneringsverksamheten. I anledning härav har interpellanten till mig ställt fyra frågor, vilka delvis berör byggnadsstyrelsens verksamhet.

Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet vill jag svara följande:

Interpellanten undrar först om jag tycker det är lyckligt att två ämbetsverk — varmed uppenbarligen åsyftas byggnadsstyrelsen och bostadsstyrelsen — arbetar från olika utgångspunkter då det gäller bedömningen av stadsplaner. Han frågar om jag är beredd att vidta åtgärder för enhetliga bedömningsgrunder.

Det är enligt min mening önskvärt att, i de fall två eller flera myndigheter är inkopplade på ett ärende, de har gemensamma utgångspunkter för sin bedömning. Prövningen av stadsplaner tillkommer dock planmyndigheterna, som därvid givetvis har att beakta även planernas ekonomiska genomförbarhet.

Vad gäller bostadsbyggandet förberedes f. n., såsom tidigare anmälts för riksdagen, en förenkling och ett förtydligande av de tillämpningsföreskrifter, som gäller i fråga om kungörelserna angäen-

Ang. städernas saneringsproblem

de tertiärlån och egnahemslån. Vikten av att föreskrifterna beträffande den tekniska granskningen av låneärenden göres så enkla som möjligt har särskilt understrukits. Min förhoppning är att översynen av dessa föreskrifter skall leda till att eventuella brister i fråga om samrådet mellan olika myndigheter i vad gäller bostadsbyggandet undanröjes. Avsikten är att tillämpningsföreskrifterna skall utfärdas av Kungl. Maj:t.

Herr Larsson frågar också, om jag är beredd att tillse att sådan övergångstid medges när nya tillämpningsföreskrifter utfärdas, att onödiga kostnadsfördyringar för bl. a. arkitekt- och projekteringskostnader inte uppstår.

Tanken är att förenklingar av tillämpningsföreskrifterna till lånekungörelserna inte skall behöva medföra nämnvärda övergångsproblem. Nya detaljföreskrifter kan det inte bli tal om. Tvärtom är avsikten att rensa ut föråldrade eller av annat skäl inte strängt nödvändiga bestämmelser. I fråga om sådana ärenden, som avser byggnader för vilka projekteringskostnader nedlagts före de nya bestämmelsernas ikraftträdande, bör de ändrade bestämmelserna enligt min mening inte föranleda krav på omprojektering.

Interpellanten har vidare frågat om jag är beredd att vid fastställandet av tillämpningsföreskrifter tillse, att erforderlig hänsyn toges till redan nu fastställda stadsplaner med dessas i flera fall begränsade möjligheter att helt uppfylla de angivna tillämpningsföreskrifterna. Han undrar om jag vill se till dels att s. k. parkerings- och orienteringsnormer inte fastläses på ett sådant sätt, att en ekonomisk bebyggelse därigenom förhindras, dels att möjligheterna till statlig belåning inte äventyras.

I princip anser jag att den granskning av ett byggnadsföretag, som utföres i samband med att ansökan om statligt lån för företaget provas, inte bör omfatta stadsplanen eller därtill knutna anvisningar. Då ett låneärende provas har stadsplanen både granskats och fastställts. Om en omprövning är befogad bör den företas av planmyndigheterna,

såvitt möjligt innan låneansökan upprättas.

Denna principiella inställning i frågan utesluter emellertid inte att i praktiken i särskilda fall stadsplanens ändamålsenlighet kan komma att övervägas i samband med prövning av en ansökan om statligt lån. Prövningen av låneärendet rymmer en bedömning av byggnadsobjektets kreditvärde. Fall kan tänkas där en byggnad, som projekterats i överensstämmelse med stadsplanen, ur kreditvärdessynpunkt inte är godtagbar. Särskilt kan detta gälla om stadsplanen fastställts relativt långt tillbaka i tiden. Behovet av en sådan omprövning av äldre stadsplaner bör självfallet tillgodoses alldeles oavsett om den med planerna åsyftade bebyggelsen skall finansieras med hjälp av statliga lån eller inte, och den skall verkställas av planmyndigheterna.

Om emellertid en efterprövning av en fastställd stadsplan i särskilda fall måste företas i samband med prövning av en låneansökan, bör bedömningen av stadsplanen företas på samma grunder, som om det vore fråga om en av planmyndigheterna verkställd omprövning av planen.

Frågan huruvida bostadsmyndigheterna vid prövning av låneansökningar skall pröva byggnadernas utformning med utgångspunkt från skilda standardkrav kommer att övervägas i samband med den förut nämnda översynen av tillämpningsföreskrifterna.

Interpellanten frågar slutligen, vilka åtgärder jag anser erforderliga för främjandet av saneringen inom städerna.

I detta sammanhang riktar herr Larsson uppmärksamheten särskilt på tomtprisfrågan och anser, att saneringsverksamheten skulle främjas om det tomtpris, som godkännes vid statlig belåning, bättre anslöt sig till gällande tomtpriser.

I tomtprisfrågan vill jag påpeka, att såsom villkor för statlig belåning av bostadshus — det må vara centralt beläget eller inte — gäller att tomtkostnaden inte får överstiga en viss för orten eller bebyggelseområdet fastställd nivå. Avsikten härmed är att förhindra att

Ang. städernas saneringsproblem

den statliga långivningen, som sker på mycket gynnsamma villkor, skall driva upp tomtprisnivån. Riktlinjerna för tomtpris kontrollen har fastställts av riksdagen. Skäl för att överväga att mera allmänt slopa denna kontroll föreligger inte. Frågan om finansiering av saneringsprojekt berör inte endast tomtprisgranskningen utan över huvud taget de bestämmelser som gäller beträffande belåningsvärden för bostadshus, finansierade med hjälp av statliga lån. Översynen av tillämpningsföreskrifterna till lånekungörelserna kommer att omfatta en granskning också av dessa bestämmelser.

Vad angår saneringsfrågan i stort vill jag endast erinra om att detta problem är en av huvuduppgifterna för den nu arbetande bostadsbyggnadsutredningen.

Herr LARSSON, HERBERT, (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för det positiva svar jag erhållit på min interpellation. Socialministern har på de väsentliga punkterna tillmötesgått mina önskemål.

På en punkt — låt mig först beröra densamma — har svaret icke anslutit sig helt till min uppfattning. Men låt mig här göra ett påpekande — det gäller tomtprisfrågan. Genom ett utskrivningsfel anförde jag: »En justering av tomtpriset med bättre anslutning till gällande tomtpriser skulle underlätta bostadsbyggandet.» Min avsikt var att tala om gällande taxeringsvärden, vilka ligger betydligt under det belopp som kan inrymmas i begreppet »gällande tomtpriser».

Socialministerns svar är baserat på »gällande tomtpriser», och jag kan här dela hans uppfattning från ovannämnda utgångspunkt. Detta så mycket mer som socialministern även på den punkten i ett större sammanhang utlovade en granskning av bestämmelserna i samband med frågan om finansieringen av saneringsprojekt.

Socialministern understryker vikten av saneringsfrågan ytterligare genom att

framhålla: »Vad angår saneringsfrågan i stort vill jag endast erinra om att detta problem är en av huvuduppgifterna för den nu arbetande bostadsbyggnadsutredningen.»

I interpellationen framhöll jag bl. a. den bristande samordningen mellan byggnadsstyrelsen och bostadsstyrelsen, där den sistnämnda har ett flertal tillämpningsföreskrifter, som ofta medför att en godkänd stadsplan icke medger statlig belåning av berörda fastigheter. Att så ej kan ske sammanhänger — som jag anförde i interpellationen — närmast med normerna för parkering av bilar inom tomtområdet.

Socialministern anför att prövningen av stadsplaner dock tillkommer planeringsmyndigheterna, som därvid givetvis har att beakta även planernas ekonomiska genomförbarhet. Jag delar helt denna uppfattning, men låt mig med ett exempel anföra hur det kan verka i praktiken, om bostadsstyrelsen kräver en biluppställningsplats per lägenhet. För ett nybyggnadsprojekt om 70 lägenheter redovisades 60 uppställningsplatser. Därtill fanns genom indragning av fastigheten parkeringsplatser i direkt anslutning till gatan. Planen var nyligen granskad av planmyndigheterna upp till länsinstansen. Man utgick sålunda ifrån att det hela skulle vara klart. Men efter länsbostadsnämndens granskning meddelades följande: »Ytterligare 10 biluppställningsplatser skall kunna anordnas. Hur detta skall göras måste redovisas. Om detta ej kan ske skall lägenhetsytan nedskäras.»

Med den rigorösa tolkning av parkeringsnormerna som kommer till uttryck i länsbostadsnämndens beslut skulle, om ytterligare 10 platser inte kunde anskaffas i närliggande område, lägenhetsytan — i detta fall det tredje våningsplanet — nedskäras. Man måste då ställa sig frågan om kreditvärdet kan bli så väsentligt förbättrat genom borttagandet av det tredje våningsplanet att man därigenom skulle ha lättare att acceptera byggnadsprojektet ur statlig belånings-synpunkt. Enligt min mening kan en sådan hårdtagning av parkeringsbestäm-

melserna vara till uppenbar skada för bostadsbyggandet.

Att jag ytterligare fäst uppmärksamheten på dessa problem beror inte bara på den dualism, som råder mellan bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen, utan också på att detta får konsekvenser på länsplanet, där man med ledning av bostadsstyrelsens utgångspunkter utfärdar bestämmelser, som skall gälla för de lokala provningsorganen. Därigenom uppstår gärna en glidning i bestämmelserna med en ytterligare skärpning som följd.

För att belysa denna sak vill jag bara göra ett par citat ur en skrivelse som en länsbostadsnämnd sänt ut. Nämnden uttalar att biluppställningarna på tomtområde skall vara av minst den omfattning, som angives i den s. k. byggnormen, vilken i sin tur anger 50 procent som riktlinje. Här har man sålunda redan vidtagit en skärpning utöver byggnormen genom att fastslå att omfattningen av biluppställningsplatserna skall vara *minst* den i byggnormen angivna. Beträffande kompletteringsnormerna företar man också en skärpning genom att föreskriva att övriga platser ej får vara belägna på större avstånd än cirka 250 m från den berörda fastigheten. I parkeringsnormerna finns emellertid ingen föreskrift om ett avstånd av 250 meter utan där talas om ett avstånd av 300 meter från den aktuella bostaden.

Enligt min mening föreligger alltså — som jag nyss uttalade — en fara för bostadsbyggandet däri att man får en rad olika tillämpningsbestämmelser. Jag hälsar därför med stor tillfredsställelse det svar som socialministern har lämnat på de olika frågorna i min interpellation.

Jag skulle bara till sist vilja säga ytterligare ett par ord om parkeringsnormerna. Jag är litet tveksam om huruvida man här har kommit fram till de rätta avvägningarna när man talar om att minst 50 procent av uppställningsplatserna skall finnas på tomtmark och de övriga 50 procenten på näraliggande områden, alltså totalt innebärande en biluppställningsplats per lägenhet.

Ang. skyddshytt å traktor

Utredningen, som har föreslagit parkeringsnormerna, har inte varit i kontakt med statens institut för folkhälsan eller med hälsovårdsnämnderna. Jag är rätt övertygad om att om vi börjar granska problemen ur hälsovårdssynpunkt — således med hänsyn till det buller och sådant som åstadkommes genom att ett alltför stort antal bilar parkeras på tomtmarken i den slutna kvartersbebyggelsen — finner vi att vissa sanitära olägenheter kan uppstå som är rätt besvärande. Jag vill därför uttrycka den förhoppningen att man, när det nu kommer att ske en revidering och en omarbetning av dessa planer, beaktar de synpunkter, som jag här har framfört.

Med detta ber jag ännu en gång att till socialministern få framföra min tacksamhet för den positiva inställning han har givit uttryck åt i sitt interpellationssvar.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. skyddshytt å traktor

Ordet gavs härefter ånyo till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet NILSSON, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Arvidsons interpellation angående skyddshytt å traktor, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Arvidson har frågat om jag uppmärksammat, att en skyddshytt för traktor — som tidigare godkänts av arbetarskyddsstyrelsen — vid provningar vid statens maskinprovningar ej befunnits motsvara de av arbetarskyddsstyrelsen uppställda fordringarna. Herr Arvidson frågar vidare vilka åtgärder som jag ämnar vidtaga för att de jordbrukare, som anskaffar skyddshytter enligt lagens bestämmelser, skall kunna känna säkerhet för att hytten motsvarar säkerhetsbestämmelserna.

De skyddshytter, som interpellanten torde avse, tillverkas enligt vad jag inhämtat av ett företag, som i god tid före ikraftträdandet av arbetarskyddsstyrelsens beslut om förarskydd på traktorer

Ang. skyddshytt å traktor

planerat och genomfört tillverkning av förarskydd på traktorer. Företaget inlämnade en hytt för provning till statens maskinprovningar i Ultuna under sommaren 1958, och denna prövades i praktisk traktordrift samma år. Med stöd av uppgifter från maskinprovningarna och efter granskning och uppmätning av hyttkonstruktionen godkändes hytten av arbetarskyddsstyrelsen den 2 mars 1959. Hytten har endast levererats i ett litet antal exemplar.

Sedermåra ändrades hytten i vissa delar. Denna ändrade hytt inlämnades av tillverkaren i maj 1959 för provning vid statens maskinprovningar. Vid hållfasthetsproven deformerades hytten något mer än den tidigare provade och godkända hytten. Den ändrade hytten, som har levererats i ca 400 exemplar, har inte godkänts av arbetarskyddsstyrelsen, och från tillverkaren har inte heller begärts något sådant godkännande. Tillverkaren har ansett att hyttens styrka motsvarat de uppställda kraven och att konstruktionsförändringarna inte varit av sådan omfattning att särskilt godkännande behövs.

De krav på hållfasthet, som tillämpas för förarskydd på traktorer, är fastställda av arbetarskyddsstyrelsen med hänsyn till de påfrestningar, som förekommer vid vältning eller överstörtning bakåt. Då dessa påfrestningar kan vara mycket varierande har kraven ställts relativt högt. Smärre avvikelser från hållfasthetskraven behöver alltså inte innebära, att en hytt blir otillfredsställande från säkerhetssynpunkt.

Den i interpellationen avsedda hytten har inte formellt godkänts av arbetarskyddsstyrelsen. Hytten har dock visat så pass goda hållfasthetsegenskaper, att arbetarskyddsstyrelsen inte ansett det påkallat att kräva någon särskild åtgärd beträffande de levererade hytterna. Föreståndaren för statens maskinprovningar har biträtt denna uppfattning. Tillverkning av hytten förekommer inte numera.

Det kan nämnas, att tre vältningar rapporterats till arbetarskyddsstyrelsen med traktorer försedda med här avsed-

da hytter. En gång välte en traktor ner i ett två meter djupt dike. I samtliga tre fall har hytterna motstått påfrestningarna praktiskt taget utan deformation. Förarna har inte skadats.

Beträffande samarbetet mellan statens maskinprovningar och arbetarskyddsstyrelsen kan nämnas, att tjänstemän från arbetarskyddsstyrelsen varit närvarande vid de allra flesta hållfasthetsproven. Besked om resultatet av proven erhålles sedan april 1959 även skriftligt från maskinprovningarna. Hytterna har också granskats av arbetarskyddsstyrelsens tjänstemän vid de gårdar, vilka har haft hytterna för praktiskt prov. Därvid har bl. a. traktorförarnas uppfattning inhämtats. En tjänsteman från maskinprovningarna har i regel medverkat vid dessa granskningar. Efter de uppgifter, som sålunda inhämtats har arbetarskyddsstyrelsen avgjort om hytterna skulle godtagas eller ej.

Överenskommelse har träffats mellan statens maskinprovningar och arbetarskyddsstyrelsen om att den tjänsteman hos arbetarskyddsstyrelsen, som handlägger traktorärendena, tillsammans med föreståndaren för maskinprovningarna skall undersöka huruvida det fortsatta samarbetet kan utbyggas ytterligare.

Beträffande interpellantens fråga om åtgärder bör vidtagas för att de jordbrukare, som anskaffar skyddshytter, skall kunna vara säkra på att hytten motsvarar säkerhetsbestämmelserna, vill jag anföra följande.

Typgodkännande av hytt avgives inte med mindre än att tillfredsställande uppgifter om bl. a. hyttens hållfasthetsegenskaper föreligger. Praktiskt taget alla jordbrukstraktorer skall registreras enligt vägtrafikförordningen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får avskrift av alla arbetarskyddsstyrelsens beslut om typgodkännande och underrättar i sin tur bilbesiktningsmännen. Bilinspektionen godtar inte någon traktor för registrering utan att den har typgodkänt förarskydd. Identifieringen av förarskydden har dock tidigare kunnat vara besvärlig och en viss osäkerhet kan ha

gjort sig gällande. Numera skall emellertid med varje förarskydd följa identifieringsuppgift. Arbetarskyddsstyrelsen har för avsikt att föreskriva vissa ändringar i dessa uppgifter för att ytterligare säkerställa identifieringen.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Herr statsrådet nämner inledningsvis att jag torde avse en traktorhytt som ett företag inlämnat för provning till statens maskinprovningar i Ultuna under sommaren 1958 — vilket är alldeles riktigt. Hytten blev provad i praktisk traktordrift och godkändes under pågående provning av arbetarskyddsstyrelsen den 2 mars 1959 — såsom framhållits i svaret. Den hade emellertid då icke hållfasthetsprovats.

Medan provningarna fortfarande pågick utbyttes hytten i maj 1959 mot en annan som något ändrats i vissa avseenden, dock icke beträffande delar som kunde förväntas påverka hållfastheten. Av statens maskinprovningar betraktades heller icke denna konstruktion som en ny hytt. Det spelar emellertid ingen roll, om man talar om en eller två olika hytter, då hållfasthetsprov icke gjorts vare sig före eller omedelbart efter ändringen. Det var först ett halvår senare eller i oktober 1959 som man genom sådana prov fick klart för sig att den inte var så stark som de av arbetarskyddsstyrelsen uppställda normerna kräver.

Det verkliga resultatet blev alltså att flera hundra jordbrukare köpte en hytt, om vilken de inte kunde veta annat än att den var godkänd och att den sålunda borde ha haft en hållfasthet, som motsvarade den i normerna angivna, och jag förstår mycket väl att jordbrukarna kunde anse sig lurade när de sedermera fick kännedom om att hytten icke fullt motsvarade dessa normer.

I interpellationssvaret framhåller statsrådet, att hytten aldrig varit godkänd. Även om detta göres gällande har dock

Ang. skyddshytt å traktor

hytten faktiskt inregistrerats av bilbesiktningen, en åtgärd som arbetarskyddsstyrelsen i flera sammanhang förklarat endast kunna komma i fråga beträffande godkända hytter.

Jag vill, herr talman, också framhålla, att denna interpellation har tillkommit på tillskyndan av flera jordbrukare, vilka oroats för konsekvenserna därest någon olycka inträffar. Man undrar exempelvis hur försäkringsbolagen ställer sig och vem som skall stå för kostnaderna om hytten kasseras. Jag tycker mig emellertid av svaret — som jag finner mycket positivt — glädjande nog kunna utläsa en viss trygghet för traktorinnehavarna. Jag fattar det så, herr statsråd, att även om en jordbrukare utrustat sin traktor med en sådan hytt, som det här är fråga om, har han skaffat sig ett fullgott och lagenligt skydd.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! När denna kammare häromdagen hade att behandla en motion, som rörde en förstärkning av partsrepresentationen i arbetarskyddsstyrelsen, hade motionärerna som motiv för sitt yrkande bl. a. pekat på vissa mindre tillfredsställande förhållanden, som sades råda när det gällde arbetarskyddsstyrelsens godkännande av skyddshytter. Då statsutskottet yttrade sig över denna motion, citerade utskottet i sitt utlåtande vissa kritiska uttalanden, som arbetarskyddsstyrelsen hade gjort, riktade mot statens maskinprovningar. Dessa uttalanden var enligt min mening felaktiga. Jag har nämligen haft tillfälle att följa verksamheten vid maskinprovningarna i egenskap av styrelseledamot. Jag sade därför då, att det föreföll egendomligt att sådan kritik kan få offentliggöras utan att den institution som är utsatt för kritiken, alltså i detta fall maskinprovningarna, har fått något som helst tillfälle att bemöta kritiken och förklara förhållandena.

Den interpellation som nu behandlas har emellertid givit ett sådant tillfälle,

Om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola

och jag vill då gärna vitsorda de uppgifter som herr Arvidson nyss har lämnat.

Därutöver skulle mycket kunna vara att tillägga, men med tanke på den klart positiva inställning som interpellationssvaret ger uttryck för avstår jag från det. Jag vill endast uttrycka den förhoppningen att skyddsfrågorna, som för jordbruket och dess anställda är utomordentligt viktiga, i fortsättningen kommer att behandlas på ett för alla parter gynnsamt sätt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att utskottet beslutat att för närvarande icke framlägga något förslag för riksdagen med anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning angående utgivande av en matrikel över riksdagens ledamöter.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående laxfisket i Östersjön, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med

budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Chalmers tekniska högskola, som föranleddes av vad departementschefen anförde, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 11 097 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.* (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson i Kalix m. fl.* (II: 35), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att från och med den 1 juli 1960 inrätta en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola samt att kostnaderna härför måtte avräknas mot automobilskattemedlen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 171) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 188).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I:27 och II: 35 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 171 och II: 188,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Chalmers tekniska högskola, som föranleddes av vad departementschefen anförde,

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 11 097 000 kronor.

Om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herr *Boman*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herr *Bohman* och fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet på de i motionerna I: 27 och II: 35 anförda skälen bort tillstyrka inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola, dock med hänsyn till tillsättningsprocedurens längd först från och med den 1 juli 1961, varvid emellertid tillsättningsförfarandet borde få påbörjas redan under 1960, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 27 och II: 35, besluta att från och med den 1 juli 1961 inrätta en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola, varvid kostnaderna för professuren skulle avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Frågan om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola har nu förekommit här i kammaren år efter år, så att man snart kan tala om en följetong. Men om man studerar de väckta motionernas öde i statsutskottet, kan man nog konstatera, att skrivningen för avslag har inlindats i allt välvilligare ordalag, för att i årets edition låta på följande sätt: »Utskottet är icke berett att tillstyrka bifall till motionärernas förevarande förslag. Utskottet vill emellertid under hänvisning till den ståndpunkt utskottet tidigare och senast i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1959: 181 intagit i anledning av motionsvis gjorda yrkanden om inrättande av ifrågavarande professur framhålla, att utskottet finner mycket starka skäl tala för att även Chalmers tekniska högskola utrustas med en professur på det betydelsefulla vägbyggnadsområdet. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t upptager spørsmålet om inrättande av denna professur till förnyat övervägande och för riksdagen snarast möjligt framlägger förslag i ämnet.»

Med denna skrivning tycker man att tiden nu borde vara inne för statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet

att handla, ty det kan inte vara ett lämpligt förhållande mellan riksdagen och en parlamentarisk regering, att sedan det mäktiga statsutskottet år efter år gjort så positiva uttalanden, som här skett, ingenting händer från regeringens sida.

Med dessa korta reflexioner, herr talman, ber jag få yrka bifall till herr Boman's m. fl. reservation, som i så måtto skiljer sig från motionen I: 27, att årtalet 1960 ändrats till 1961.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det var ett berömvärt kort tal, och jag skall försöka fatta mig lika kort på denna punkt.

Det har alltid förhållit sig så när vi kommit in på dessa frågor, att det för varje år gjorts framställningar från olika håll om en rad nya tjänster. Jag tror mig kunna säga, att i varje fall i andra avdelningen i utskottet har vi denna gång varit överens om, att Kungl. Maj:t har bättre förutsättningar än utskottet att göra den avvägning, som behövs, när man skall ta ställning till dessa problem.

I sak tror jag nog att vi är alldeles överens.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Är det inte i så fall rätt anmärkningsvärt, herr Näsström, att det för vägbyggnadsprofessuren finns lokaler vid Chalmers tekniska högskola sedan åtskilliga år, men inte, såvitt jag har mig bekant, för kärnkemi och reaktorfysik, i vilka ämnen tjänster här föreslås inrättade.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Statsutskottets andra avdelning hade förmånen att få göra ett besök i Chalmers förra veckan. Rektorn nämnde de olika önskemål man hade och slutade sitt anförande med att säga, att eftersom han själv var väg- och vattenbyggare var det ganska naturligt att han satte denna sak i prioritetsställning.

Anslag till vidareutbildning av folkskollärare

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 12 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkterna 13—30

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31**Anslag till vidareutbildning av folkskollärare**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Vidareutbildning av folkskollära-

re för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 26) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 31), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid sin behandling av åttonde huvudtiteln, Vidareutbildning av folkskollärare, måtte medgiva, att terminskurs i ämnet kristendomskunskap finge anordnas i enlighet med vad av skolöverstyrelsen föreslagits;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Vidareutbildning av folkskollärare för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 530 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 26 och II: 31, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Vidareutbildning av folkskollärare för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Edström, Sundin, Thorsten Larsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 26 och II: 31, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad reservanterna anförts;

Anslag till vidareutbildning av folkskollärare

b) av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Vidareutbildning av folkskollärare för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 530 000 kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Vid punkt nr 31, som gäller vidareutbildning av folkskollärare, har herr Boman m. fl. fogat en reservation till statsutskottets utlåtande.

På s. 27 i utlåtandet redovisas en rad kurser som enligt statsverkspropositionen skall anordnas under det kommande budgetåret. I tabellen över vidareutbildningskurserna saknar man en kurs i ämnet kristendomskunskap. En sådan kurs har tidigare hållits men är nu borta ur förteckningen. Den reservation jag nämnde innehåller ett förslag om att en sådan kurs skall anordnas under nästa budgetår.

Utskottsmajoriteten, som inte har velat gå med på en sådan kurs, hänvisar till att man kan få behörighet att undervisa i kristendomskunskap på högstadiet genom att delta i den grundläggande kurs i kristendomskunskap som anordnas för filosofisk ämbetsexamen, alltså en akademisk examen. På detta sätt skulle alltså vederbörande folkskollärare kunna erhålla behörighet att undervisa i ämnet kristendomskunskap.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att den kurs, som det här hänvisas till, närmast är en tvåbetygskurs och att den — såvida jag inte är fel underrättad — normalt tar en tid av två å tre terminer. Jag tror att i denna kurs också ingår språkmomenten. Säkert är det inte realistiskt att tänka sig att en folkskollärare skulle vilja offra så lång tid på att skaffa sig denna kompetens, och vi tycker att det borde kunna ordnas en enterminkurs. Det finns nämligen

många lärare som hyser ett levande intresse för detta ämne, och många av dem skulle gärna offra en termin för att erhålla kompetens att undervisa i kristendomsämnet — eventuellt i kombination med andra ämnen — på högstadiet. Ute i skoldistriktet är det också svårt att få kompetenta lärare i detta ämne. Även om det kan sägas att terminskursen är i kortaste laget och att det vore önskvärt om lärarna kunde gå igenom den förut berörda kursen för filosofisk ämbetsexamen, tror jag ändå det är bättre att det anordnas en sådan utbildning i detta ämne.

När vi skall ordna lärarfrågan på högstadiet är vi ibland tvungna att låta lärare från mellanstadiet ta hand om kristendomsundervisningen, eller också får vi sätta lärare, som är kompetenta att undervisa på högstadiet i andra kombinationer, att undervisa i kristendomsämnet, i vilket de inte har någon som helst utbildning.

Jag skulle här vilja framhålla, att det måste vara angeläget för ansvariga myndigheter och skolledare att ordna undervisningen i detta ämne på bästa sätt. Det här problemet kan sägas vara ett arbetskraftsproblem, som vi har ganska svårt att bemästra ute i skoldistriktet — eller skolkommunerna, som de numera heter. Det är alltså fråga om att ge undervisningen på högstadiet inom för-söksskolorna bättre arbetskraft.

Det torde också framgå av utlåtandet, att olika lärarorganisationer har gjort en framställning till skolöverstyrelsen om anordnande av en kurs i kristendomskunskap, och skolöverstyrelsen har i sin framställning till departementet upptagit en sådan kurs.

Med dessa motiveringar, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid punkt 31 i statsutskottets utlåtande nr 8 bifogade reservation som har beteckningen a och som är avgiven av herr Boman m. fl.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Liksom föregående talare skulle jag vilja säga ett par ord un-

Anslag till vidareutbildning av folkskollärare

der punkt 31, som angår vidareutbildning av folkskollärare.

Centerpartiet har i en motion tagit upp kravet på att en terminskurs i kristendomskunskap skall anordnas för vidareutbildning av folkskollärare. I denna motion diskuterar vi ämnets betydelse inom våra skolor. Jag vet mycket väl att olika uppfattningar om nödvändigheten och betydelsen av detta ämne i skolorna är företrädda här i kammaren. Jag avser ej att med detta mitt inlägg dra upp en religionsdebatt, men jag vill dock påpeka, att många människor i vår tid anser att kristendomsundervisningen i skolorna är lika väsentlig och angelägen som undervisningen i något annat ämne.

Undervisningens uppgift i sin helhet är att ge eleverna en god insikt i ämnen av olika slag, och vi har ingen anledning att betrakta kristendomskunskapen på annat sätt än andra ämnen på schemat. Det gäller alltså att ge eleverna en kunskap häri under skoltiden vilken de sedan som vuxna har möjlighet att eventuellt odla vidare.

Vilka vägar skall vi då gå fram på för att ge en så god undervisning som möjligt även i detta ämne? I höstas förelåg här en motion om en utökning av antalet undervisningstimmar i kristendomskunskap. Det förslaget föranledde rätt lång debatt. Det hävdades då, att det inte fanns möjlighet att pressa in ytterligare fler timmar på schemat, och att det inte gavs någon prutman på de andra läroämnena.

Jag tror mig även minnas att man vid det tillfället hävdade, att man genom undervisningens kvalitet, goda läroböcker etc. skulle kunna uppnå samma resultat som genom att öka timantalet. Jag tar fasta på den tankegången. Det motions- och reservationsledes framförda kravet på terminskurs i ämnet kristendomskunskap för vidareutbildning av folkskollärare stöder sig på en begäran från Sveriges folkskolläraryrkeförbund och Sveriges folkskolläraryrkesförbund. I de tidigare befodringskurserna har även detta ämne ingått, men ämnet kan enligt nu gällande bestämmelser icke läng-

re ingå som terminskurs för de folkskollärare som önskar vidareutbilda sig. Man har här uppenbarligen fört undan kristendomsämnet, då ju en rad andra ämnen allt fortfarande ingår i dessa kurser för vidareutbildning.

Skolöverstyrelsen har yttrat sig över denna framställning. Överstyrelsen anför, att det torde föreligga behov av terminskurser för vidareutbildning av folkskollärare även i kristendomskunskap. Skolöverstyrelsen vill därför för sin del anordna en dylik kurs och uppskattar kostnaderna till omkring 17 000 kronor. Det är ju ett blygsamt belopp jämfört med de summor som vi rör oss med på många andra punkter. Det kan därför knappast vara kostnaden som föranlett departementschefen att avstyrka förslaget på en enda rad utan någon som helst motivering.

Utskottet erinrar om att grundläggande kurs i kristendomskunskap för filosofisk ämbetsexamen kan ingå i egentlig vidareutbildningskurs för folkskollärare. Vederbörande kan alltså gå den akademiska utbildningsvägen. Men här gäller det ju att ordna den egentliga vidareutbildningen för folkskollärare. Jag upprepar att de nuvarande kurserna omfattar en lång rad andra ämnen men ej längre kristendomskunskap. Jag hoppas verkligen att riksdagen då det här inte behövs mer pengar än 17 000 kronor skall tillmötesgå den begäran som framställts både av skolöverstyrelsen och läraryrkeförbunden.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till den vid punkten 31 med a betecknade reservationen av herr Boman m. fl.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Må det först tillåtas mig att uttrycka mitt beklagande över att riksdagsarbetet är så forcerat och så koncentrerat i maj månad, att inte bara riksdagen utan också tryckerierna har svårt att hinna med.

Vi har nu att behandla statsutskottets utlåtande nr 8. Jag erkänner villigt att jag inte hörde upp i tisdags när utlåtanden

Anslag till vidareutbildning av folkskollärare

det bordlades. Trycket hade då inte delats, vilket inte heller skett på kvällen den dagen. Jag uppmärksammade därför inte, att åttonde huvudtiteln skulle behandlas denna vecka. Inte heller på onsdagsmorgonen, då jag till min förvåning hörde att utlåtandet bordlades för andra gången, var trycket delat. Det skedde först i onsdags klockan 12.13, exakt angivet.

För den som i likhet med mig har många olika ärenden att bevaka i ett sådant här utlåtande är det av värde att i tid få trycket i dess definitiva utformning. Samtidigt som jag säger detta vill jag emellertid betyga, att kammarens sekreterare lät mig få ett exemplar innan trycket delades. Han har också på andra sätt försökt underlätta mitt arbete.

Till den nu föredragna punkten 31 finns fogat en reservation b, vari hävdas att vidareutbildningskurserna i vad de avser humanistiska ämnen bör begränsas. Tillgången på akademiskt utbildade lärare i humanistiska ämnen är nämligen redan nu så stort, att behoven i stort sett kan sägas vara täckta. Tillgången på sådana lärare kommer sannolikt under de närmaste åren att vara större än efterfrågan. Detta framgår bl. a. av den proposition som behandlas av det särskilda utskottet. Såvitt jag sett har den saken inte heller bestritts av de remissinstanser som behandlat universitetsberedningens betänkande. Under sådana omständigheter synes antalet vidareutbildningskurser i humanistiska ämnen kunna begränsas till högst två i enlighet med reservation b.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det avsnitt av åttonde huvudtiteln, som vi dag har att behandla i utskottets utlåtande nr 8, omfattar över 150 punkter. Jag skulle tro att de kanske 20 procent av kammarens ledamöter, som orkar höra på förhandlingarna, sätter värde på att vi fattar oss så kort som möjligt.

De två reservationerna under den nu föredragna punkten eliminerar egentligen varandra. Jag skall heller inte ingå på någon detaljdiskussion, utan inskränker mig till att hänvisa till vad utskottet skriver på sidan 28, vilket torde vara kontentan av det hela.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande vartdera momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 31 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

Anslag till kurser för lärare m. fl.

tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 48.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 31 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 15.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr Kaijser anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna. Å omröstningstavlan hade följaktligen angivits att han avstode från att rösta.

Punkterna 32—37

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38**Anslag till kurser för lärare m. fl.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kurser för lärare m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 541 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner väckta den ena inom första kammaren av fru Wallentheim m. fl. (I: 176) och den andra inom andra kammaren av fröken Olsson m. fl. (II: 202), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om inrättandet av ett speciallärarseminarium,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ragnar Bergh m. fl. (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr Edlund m. fl. (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Kurser för lärare m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 441 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Kurser för lärare m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 541 000 kronor;

II. att motionerna I: 176 och II: 202 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Do-verstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Kurser för lärare m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 441 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Under hänvisning till det statsfinansiella läget föreslås i reservationen vid denna punkt en minskning av anslaget till orienteringskurser med 50 000 kronor — av de 600 000 som begärs i staten — samt likaledes en sänkning av anslaget till utbildning av personal i skolköksverksamheten med 50 000 kronor, av de begärda 100 000 till det ändamålet.

Jag vill erinra därom, att av anslaget 1958/59 på 1 393 900 kronor var netto-utgiften 1 179 470 kronor. Jag vill också erinra därom, att det anslag, som även reservationen omfattar, innebär en ökning av anslagen till de mest angelägena uppgifterna, nämligen till kurser för hjälpklasslärare och särskollärare en höjning från 244 000 till 284 000, till kurser för lärare rörande skriv- och läsvårigheter från 70 000 till 73 000, till kurser för lärare rörande hörselskador från 17 000 till 22 000 kronor o. s. v.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Samtidigt vill jag gärna, herr talman, instämma i det önskemål som framställts i motion I: 176 av fru Wallentheim m. fl. och II: 202 av fröken Olsson m. fl. om inrättande av ett speciallärarseminarium. Den av motionärerna begärda utredningen skall emellertid enligt uppgift med det snaraste igångsättas, och jag har därför ingen anledning att frånträda utskottets förslag på den punkten.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varterda momentet av utskottets i den nu ifrågakörande punkten gjorda hemställan.

Därpå gjordes enligt de med avseende å mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkten 39**Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.**

Kungl. Maj:t hade under punkten Allmänna läroverken: Avlöningar föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i punkten närmare angivits.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 260) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* och herr *Edlund* (II: 318), i vilka hemställts, att riksdagen måtte uttala, att åtgärder borde vidtagas, så att en sänkning av elevantalet inom skolans olika läraravdelningar snarast kunde komma till stånd;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman m. fl.* (I: 261) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén m. fl.* (II: 319), i vilka, såvitt här var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte vid sin behandling av förevarande punkt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda frågan angående sänkning av elevantalet i klasserna inom folkskolan, de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter så, att proposition i ärendet kun-

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

de föreläggas 1961 års riksdag, varvid såväl den mer långsiktiga målsättningen borde fastställas som formerna för dess successiva genomförande angivas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nestrup m. fl.* (I: 266) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hammar* och *Braconier* (II: 322), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte med anledning av resultaten från skolöverstyrelsens undersökning samt skolöverstyrelsens förslag hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1961 års riksdag i syfte att giva rektorerna vid de statliga läroverken mera tid för den pedagogiska ledningen av sina skolor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nestrup* och *Sunne* (I: 372) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hammar m. fl.* (II: 474), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att tre nya lärarkursanstalter skulle inrättas från och med budgetåret 1960/61 samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning angående möjligheterna att genom inrättande av nya lärarhögskolor eller praktiska lärarkursanstalter öka utbildningskapaciteten i den utsträckning, som en beräkning av lärarbehovet motiverade.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört rörande tillämpningen av gällande bestämmelser om elevantalet i klasserna;

II. att motionerna I: 260 och II: 318 samt I: 261 och II: 319, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 372 och II: 474, i vad de avsåge medelsanvisning utöver Kungl. Maj:ts förslag till lärarkursanstalter,

1. besluta, att Slottsstadens samrealskola i Malmö och Mörby samrealskola i

Danderyd från och med budgetåret 1960/61 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde; skolande utbildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasierna vore i sin helhet färdigbildade;

2. besluta, att gymnasiet vid Uppsala enskilda läroverk och privatgymnasium från och med budgetåret 1960/61 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde skulle i sin helhet ombildas till statligt allmänt gymnasium med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde; allt under villkor att Uppsala stad åtog sig de skyldigheter, som enligt läroverksstadgan ankomme på läroverkskommun;

3. besluta, att ett treårigt, för manlig och kvinnlig ungdom öppet försöksgymnasium från och med budgetåret 1960/61 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle successivt upprättas i envar av följande kommuner, nämligen Huddinge, Malmö, Sundbyberg och Södertälje, under villkor att respektive kommun åtog sig dels de skyldigheter, som enligt läroverksstadgan ankomme på läroverkskommun, dels ock att för anskaffande av undervisningsmateriel och bibliotek bevilja ett engångsbidrag av 10 000 kronor;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa linjeorganisationen vid de under föregående punkt avsedda försöksgymnasierna;

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

6. godkänna under punkten införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

7. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 216 442 000 kronor;

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

IV. att motionerna I: 372 och II: 474, i vad de avsåge utredning angående nya lärarhögskolor m. m., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 266 och II: 322, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anför.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Edström, Sundin, Kaijer, Thorsten Larsson, Skoglund* i Doverstorp och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herrar *Bohman* och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 260 och II: 318 samt med bifall till motionerna I: 261 och II: 319, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan rörande sänkning av elevantalet i klasserna inom folkskolan, de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter så, att förslag i ärendet kunde föreläggas 1961 års riksdag, varvid såväl den mera långsiktiga målsättningen borde fastställas som formerna för sänkningens successiva genomförande.

Herr **KÄLLQVIST** (fp):

Herr talman! Denna punkt, nr 39, i statsutskottets utlåtande nr 8 är ju mycket omfattande, och den är också mycket kostnadskrävande. I samband med anslagsäskandena kan man konstatera att en del pedagogiska problem av betydande räckvidd här också kommer in i bilden. De flesta av dessa har tidigare varit föremål för överläggningar i denna kammare och även i medkammaren, och de har vid dessa tillfällen givit anledning till livliga meningsutbyten.

Vad jag här ville fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på är att riksdagen vid upprepade tillfällen i dessa frågor gjort uttalanden och expedierat

vissa klart formulerade beställningar hos Kungl. Maj:t. Det problem, som jag nu i korthet vill beröra, nämligen frågan om de stora klasserna på de olika stadierna inom vårt skolväsende, är ju välkänt.

Jag vill först konstatera att det föreligger fullständig enighet om nödvändigheten av att åtgärder vidtages i det avseende som jag här har antytt. Det måste betraktas som ett mycket viktigt skolproblem att klasserna nedbringas till ett någotsånär godtagbart elevantal. Det är inte bara vi som i egenskap av pedagoger sysslar med dessa frågor som har den uppfattningen, utan jag tror att den har spritt sig bland föräldrarna, som naturligtvis är hårt engagerade på detta område, men jag tror också att den stora allmänheten har sinne för detta problem.

I statsverkspropositionen ägnar departementschefen denna fråga åtskilligt utrymme, och där redovisas även riksdagens tidigare beställningar på olika punkter. Så långt är ju allt gott och väl. Vi uppskattar statsrådets intresse för dessa spörsmål, men jag måste konstatera att vi blev ganska besvikna och verkligt bekymrade över det ställningstagande i denna fråga, som redovisas i åttonde huvudtiteln på s. 506. Där sägs det bl. a.: »Mot bakgrunden av de här i korthet redovisade beräkningarna» — det är kostnaderna det gäller — »har jag för egen del icke funnit det lämpligt att nu driva utredningsarbetet längre utan att först riksdagens uppmärksamhet fästes på de ekonomiska konsekvenser, som ett genomförande av standardförbättringar i detta avseende kan förutses medföra.»

Detta kan man ju inte gärna motsäga, ty det är naturligtvis fullt riktigt att det påpekas i detta sammanhang.

Statsrådet uttalar alltså den meningen, att de angelägna förbättringar i betingelserna för skolans verksamhet, som ett mindre elevantal i klasserna ju utgör, inte nu kan genomföras, och det tilläggas också att man inte heller under de närmaste åren kan räkna med en sådan förbättring.

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

Personligen måste jag betrakta detta såsom ett övermåttan sorgligt budskap, och jag tror att den uppfattningen delas av många av dem, som arbetar i skolan, och, jag vill tillägga det, även av föräldrar och målsmän och andra för skolans arbete intresserade. Vi drar den slutsatsen härav att det påbörjade arbetet på den där angelägna reformen skjuts på en oviss framtid. Riksdagen har dock klart uttalat sig för en planering i denna riktning, men nu skrinläggs denna på obestämd tid.

I sammanhanget redovisas givetvis kostnaderna för reformens genomförande, men detta sker i en utsträckning och en form som knappast ger oss möjlighet att i detalj granska och bedöma det resultat som framlagts inom departementet. Man kan också säga att vi därigenom förlorat möjligheten att klarlägga, om vissa mindre förbättringar skulle kunna uppnås, så att vi successivt kunde komma fram till det idealtillstånd som tycks hägra någonstans långt borta i framtiden. Vi drar den slutsatsen att intresset för denna sak inom departementet har svalnat betydligt.

Tillåt mig ändå att i det sammanhanget skänka statsrådet ett erkännande för de initiativ han tagit på andra områden och för det intresse som statsrådet alltid har visat undervisningen. Det är väl de ekonomiska konsekvenserna som har hindrat statsrådet från att fullfölja de tankar jag här talat om. Jag vet även att ecklesiastikministern äger ingående kännedom om olika skolformer och utbildningsvägar, men vi, som dagligen i olika befattningar ställs inför problemen särskilt med skolans fostrande arbete, har knappast möjlighet att ge några anvisningar om hur lärarna skall bära sig åt för att få till stånd en något så när hygglig disciplin och komma fram till ett godtagbart resultat i undervisningen när man rör sig med klasser på 35, 36, 37, ja, kanske 38 elever. Detta är ett synnerligen allvarligt problem, och jag kan inte annat än upprepa det ännu en gång, även om det har skett vid åtskilliga tillfällen tidigare.

Det är stora utgiftsbelopp som här

uppskattningsvis redovisas, men förden skull tycker jag inte att ett avbrytande av arbetet på en förbättring har motiverats. Motionärerna och reservanterna i utskottet har yrkat att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i frågan om en sänkning av elevantalet i klasserna inom folkskolorna samt de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter, så att förslag kan föreläggas 1961 års riksdag. I motionen liksom i reservationen framhålles att man bör inte bara fastställa den mera långsiktiga målsättningen, utan även ange formerna för en successiv förbättring, och det är detta jag lägger särskilt stor vikt vid. Jag tror att en sådan uppläggning är mycket betydelsefull.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkt 39 fogade reservationen av herr Boman m. fl.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Liksom den föregående talaren vill jag erinra om att vi under den här punkten behandlar en fråga som kallats för den angelägnaste skolreformen. Uttrycket har kanske numera blivit litet slitet, eftersom både enskilda riksdagsledamöter och även riksdagen så många gånger har gjort framställningar om att statsmakterna skulle förverkliga den reform som innebär en minskning av elevantalet i klasserna.

Jag skall emellertid inte uppehålla mig så länge vid den här frågan, eftersom jag vet att flera av motionärerna i ämnet kommer att begära ordet. Jag vill dock påpeka att de stora klasserna vållar svårigheter inte endast för själva undervisningen, utan också när det gäller att upprätthålla disciplinen på det sätt som vore önskvärt. Säkert hade skolan kunnat nå bättre resultat i det avseendet om klasserna varit litet mindre. Även om vi reservanter är medvetna om att de höga kostnader, som har redovisats, haft en nedkylande inverkan på entusiasmen för denna reform, har vi ändå vågat oss på att begära att utredningen av hithörande spörsmål skall fortgå.

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

En annan sak, som jag vill erkänna ligger mig kanske ännu varmare om hjärtat, gäller den i punkt 41 behandlade frågan om vissa förstärkningsanordningar inom skolväsendet. Även i den frågan har avgivits en reservation, som jag anslutit mig till, och jag tar mig friheten, herr talman, att behandla även den, eftersom den faktiskt hör samman med den här frågan.

Om jag nu har fattat statsrådet Edemans skrivning på den punkten rätt uttalar han sig så positivt, man får intryck av att han mycket gärna skulle se att det kom till stånd en minskning av elevantalet i slöjdvadvelningarna, där en sänkning av delningstalet från 25 till 20 skulle vara mycket eftersträfvansvärt. Det rör sig ju här om en betydligt mindre kostnad än i den stora frågan. Jag vill erinra om att departementschefen har uppskattat kostnaderna till 3 miljoner kronor.

Jag vill framhålla att en sådan reform är mycket angelägen, ty slöjdundervisningen kan inte bedrivas på ett ändamålsenligt sätt med mindre än att läraren eller lärarinnan har möjlighet att granska elevernas arbeten och hjälpa eleverna till rätta. Under det praktiska arbetet har jag jämt och ständigt kommit i kontakt med det här problemet. Vid många tillfällen står det under slöjdlektionen en lång kö av elever, som behöver visa sina arbeten eller få litet hjälp och handledning av lärarinnan, men hon hinner inte alltid ta sig an var och en i den kön innan lektionen tagit slut.

Det är därför med särskild tonvikt just på den detaljen som jag, herr talman, vill yrka bifall till den i punkt 39 avgivna reservationen. Jag kommer också att yrka bifall till reservationen under punkt 41.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Beträffande reservationen på denna punkt vill jag i allt väsentligt instämma i vad de föregående talarna sagt om vad en minskning av antalet elever i klasserna betyder för un-

dervisningen i skolan och för skolans resultat, inte bara rent kunskapsmässigt utan också när det gäller att minska disciplinsvårigheterna och underlätta skolans fostrande uppgift. Jag behöver alltså inte orda något om detta.

Jag skulle vilja säga några ord om en annan sak, där jag inte har någon från utskottet avvikande mening utan där jag bara skulle vilja understryka betydelsen av vad utskottet säger, och det gäller möjligheten att förbättra rektorernas arbetssituation, framför allt vid de allmänna läroverken, så att dessa rektorer i högre grad än som nu är förhållandet skall kunna ägna sig åt den pedagogiska ledningen vid skolan och att ge stöd och handledning åt unga oerfarna lärare, vilket särskilt är av betydelse på de ställen där man på grund av lärarbristen måste använda otillräckligt utbildad lärarpersonal i större utsträckning. Det är obestriddligen så, att det finns rektorer som lämnat sin befattning därför att det administrativa arbetet är alltför betungande.

Det är visserligen möjligt att det delvis kan röra sig om svårigheter av övergående natur, beroende på att relativt kort tid förflutit sedan skolstyrelserformen trädde i tillämpning och rektorerna befriades från ansvaret för den ekonomiska förvaltningen, men det kan vara värt att påpeka, att överstyrelsen blivit övertygad om att den väntade lättningen för rektorerna inte inträtt utan att arbetsbördan snarast ökat.

Jag har alltså inget yrkande i denna del. Jag vill bara understryka vad utskottet anfört, nämligen att om det »på objektiva grunder skulle kunna påvisas ett verkligt behov av exempelvis kvalificerad biträdeshjälp på vissa rektors-expeditioner synes det enligt utskottet angeläget att detta behov i görligaste mån tillgodoses». Utskottet anhöller att Kungl. Maj:t ville ta frågan under ytterligare övervägande. Jag tror att det är mycket viktigt att det blir en förbättring på den punkten.

I övrigt, herr talman, vill jag också yrka bifall till den vid förevarande punkt fogade reservationen.

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med några andra kammarledamöter motionerat i den fråga, som rör en minskning av antalet elever i klasserna. Det är kanske därför på sin plats att jag säger några ord i anslutning till föreliggande utlåtande och den till detta fogade reservationen.

Då jag kommer att rösta för reservationen på denna punkt, är det inte därför att jag inte förstår att regeringen befinner sig i ett dilemma, beroende på statsutgifterna. Jag är helt övertygad om att ecklesiastikministern helt och fullt gillar de synpunkter, som företräts i motionerna och även i reservationen, men att det här är en fråga om hur man skall klara kostnadsbelastningen för det hela, där ju den ecklesiastiska delen i år upptar ett stort utrymme med många väsentliga poster. Då jag ändå kommer att rösta för reservationen, är det därför att jag anser frågan vara så viktig att man får ta de kostnadsökningar, som kan följa av ett bifall till reservationen.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet vid att frågan om skoldisciplinen ju inte bara är en fråga, som sammanhänger med vissa allmänna psykologiska företeelser i samhället och ute i världen, utan också, såsom här har påpekats, sammanhänger med det stora antalet elever i klasserna. Jämsides med detta är det emellertid så, att allt fler och fler mödrar går ut i förvärvsarbetet, och på detta sätt minskar möjligheterna till barnens fostran på två håll, både i hemmet och i skolan. Disciplinsvårigheterna i skolan har ökat, disciplinsvårigheterna i hemmet har ökat, och det anser jag vara en ytterst betänklig utveckling, därför att den tid av omvårdnad och omtanke, som de vuxna borde ge barnen, inte kommer dessa till godo. Konsekvensen av detta måste bli vissa brister som det gäller att undanröja.

Jag skall inte fördölja att här också helt naturligt finns lärarintressen. Det är klart att stora klasser för med sig en stark ansträngning av lärarnas uppmärk-

samhet. De hinner kanske inte ägna var och en den individuella uppmärksamhet, som skulle erfordras. De blir också mera slitna.

Jag skall inte göra något uttalande — eftersom jag inte känner den sidan av saken nämnvärt — i frågan huruvida de stora klasserna också kan vara till förfång för själva kunskapstillägandet. Inom vissa kretsar uttolkas kanske försämringen i denna del närmast såsom en produkt av enhetsskolans genomförande i stället för av den företeelse vi talar om här — även om den förekommer också vid läroverken. I stället är det kanske så, att undervisningen blir lidande av att lärarna inte hinner, såsom här har sagts t. ex. i fråga om undervisningen i slöjd, ägna den tid åt var och en av eleverna, som är erforderlig.

Ja, herr talman, jag anser att detta är så pass viktigt att man inte uteslutande får anlägga kostnadssynpunkter på saken. Reservationen är ju relativt mjukt utformad, då den hemställer om att få en utredning fullföljd, vilken skulle kunna leda till att förslag kan föreläggas 1961 års riksdag. Hur detta förslag skall vara utformat, hur pass långtgående det skall vara, finns i reservationens kläm ingenting utsagt om. Det finns ändå vissa möjligheter att göra en hel del av mera generell natur än vad som utskottet föreslår.

Jag är alltså för min del beredd att yrka bifall till reservationen vid denna punkt. Jag skall utan någon annan motivering än den som framförts här av herr Thorsten Larsson be att få förklara, att jag ämnar rösta också för reservationen vid punkten 41 och kommer i sinom tid att yrka bifall även till denna.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! När det gäller klassernas storlek är jag av samma uppfattning som herr Valter Åman alldeles nyss, då han gjorde sig till tolk för den uppfattningen, att svårigheter måste uppstå i en klass, om klassen är så stor att läraren inte kan ha den under ögonen

Om sänkning av relevantalet i skolklasser, m. m.

hela tiden. Nu förekommer det ju att läraren har eleverna sittande alldeles framme vid katedern till vänster och till höger. Han kan inte se dem annat än om han riktar blicken särskilt åt det ena eller åt det andra hållet, åt höger eller vänster, och då blir det alltid lätt för oroselementen att göra sig gällande.

När man kommer upp i gymnasialstadiet, där det inte är fråga om några disciplinsvårigheter, uppstår andra problem. Om man som det hände vid ett läroverk i år har en A III-klass på 32 elever, så är det en ohygglig arbetsbörda som läggs på läraren, och för eleverna är det oerhört svårt att kunna göra sig gällande i en sådan klass samt verkligen tillägna sig de kunskaper som de bör tillägna sig på detta stadium. De får under en språklektion inte tillräckligt tillfälle att öva sig i det främmande språket. Om eleverna i klassen är 32 till antalet och läraren har 40, högst 45 minuter till förfogande, blir det otvivelaktigt på det sättet att de flesta eleverna får sitta hela lektionen utan att säga ett ord på det främmande språket. Detta kan inte vara tillfredsställande, och jag är fullständigt övertygad om att även ecklesiastikministern delar denna uppfattning.

Herr talman! Jag har vid detta avsnitt två motioner. De berör dels rektorernas arbetsbörda — jag är här delvis förekommen av herr Kaijser — och dels lärarutbildningen. I sitt utlåtande nr 51 i fjol underströk statsutskottet, att ett väsentligt syfte med reformen av statsläroverkens ekonomiska förvaltning var att ge rektorerna mera tid för den pedagogiska ledningen av sina skolor. Men när denna reform genomfördes, sade man från rektorernas sida, att man hyste stora farhågor för huruvida man verkligen skulle få en mindre arbetsbörda än tidigare. Dessa farhågor har besannats. Skolöverstyrelsen påpekade i sin redogörelse 1959 att biträdeshjälpen vid läroverken ej kunnat dimensioneras med hänsyn till de faktiska arbetsuppgifternas omfång, varför rektorernas arbetsbörda ej minskats utan snarare ökats. Utskottet begärde en redogörelse

om möjligt till 1960 års riksdag, innefattande en redovisning för rektorernas arbetssituation.

Undersökningen kom till stånd med berömvärd skyndsamhet. Den visade att drygt 75 procent av de rektorer, som svarat på överstyrelsens fråga, ej fått mera tid för den pedagogiska ledningen, alltså för sitt viktigaste arbete. Orsaken härtil var att en omfattande rapportering måste ske till skolstyrelserna för att dessa skall få erforderliga uppgifter för att kunna ombesörja utbetalningar. Dessutom måste rektorerna föra en omfattande dispositionsbokföring för att kunna känna till kassornas ställning.

Då kamrerartjänsterna vid läroverken indrogs vid reformens genomförande, d. v. s. vid den ekonomiska förvaltningens överförande till skolstyrelsen, måste rektorerna själva föra denna dispositionsbokföring om de inte kan lämna över den till den biträdespersonal som de har men som egentligen är avsedd för andra uppgifter.

Huvudparten av rektorerna anser sig alltså inte ha fått bättre tid till den pedagogiska verksamheten på grund av tidsödande skolstyrelsesammanträden och en omfattande skriftväxling med skolöverstyrelsen. Arbetet på rektors-expeditionerna har blivit mera tidskrävande och tungrott.

När rektorerna mera allmänt tillfrågades om sina arbetsförhållanden, svarade drygt 80 procent av dem negativt. De trivs inte så bra med sina arbetsförhållanden. De anser att de har fått det besvärligare än tidigare, och redan då var det besvärligt nog.

Detta att rektorerna inte trivs med sitt arbete anser jag vara uppseendeväckande. Det måste verka försvårande på rekryteringen och leda till att många kompetenta och goda sökande till rektorsbefattningar nu drar sig för att söka rektorat, till stor skada för vårt skolväsen. Skolöverstyrelsen har ansett sig ånyo böra komma med förslag om förstärkning av biträdeshjälpen till rektorerna. Departementschefen har dock inte funnit utrymme härför. Det är brist på pengar som ligger bakom detta, för-

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

modar jag. Jag är ganska övertygad om att departementschefen är väl medveten om vilka svårigheter rektorerna har, och att han säkert också vill göra vad han kan för att få ett bättre sakernas tillstånd.

Utskottet funderar över resultatet av den utredning, som det begärde och som det också fick. Utskottet tror, att svårigheterna är av övergående natur, men det förutsätter dessutom, att rektorerna kommer att få ännu större besvärigheter när realskolan nu snart skall ersättas av den nioåriga grundskolan. Man ser dock att utskottet är positivt inställt. Om det på objektiva grunder kan påvisas, att det föreligger verkligt behov av kvalificerad biträdeshjälp på vissa rektorsexpeditioner, synes det utskottet angeläget, att detta tillgodoses. Utskottet fortsätter till sist med att säga, att man förutsätter att Kungl. Maj:t tar frågan om vidtagande av lämpliga åtgärder att minska rektorernas administrativa arbetsbörda under ytterligare övervägande och förordar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört.

Under sådana omständigheter finner jag, att motionärernas krav i ganska stor utsträckning blivit tillgodosedda, och jag har inget särskilt yrkande på denna punkt.

Jag har även motionerat om lärarutbildningen. Den som studerat rapporterna från försöksverksamheten med den nioåriga grundskolan under årens lopp har säkert fäst sig vid det faktum, att de tre sista årsklasserna i mycket ringa utsträckning haft tillgång till väl kvalificerade lärare med full utbildning. Situationen har under de senare åren blivit något bättre, men mycket återstår ännu att göra.

Jag tror att en starkt bidragande orsak till detta förhållande är den bristande kapaciteten hos lärarkursanstalterna och lärarhögskolorna. Det tar för lång tid, innan de unga filosofie magisterna efter avslutade universitetsstudier fullföljer sin lärarutbildning med en praktisk lärarkurs eller vid lärarhögskola.

Provårskön — alltså de som väntar på och snarast möjligt borde få tillfälle till att gå igenom denna praktiska lärarkurs — var i höstas enligt uppgift omkring 2 300. Utbildningskapaciteten vid våra lärarkursanstalter och lärarhögskolor är cirka 500 per år. Tillskottet från universiteten av filosofie magistrar är numera — och kommer väl under de närmaste åren även att bli — omkring 750. Som synes av dessa siffror är ställningen ganska ohållbar. I stället för att minska stiger provårskön med cirka 250 väntande per år, till skada för skolan och för de unga lärarna.

Redan 1954 önskade riksdagen att denna fråga skulle följas med uppmärksamhet. 1958 förordade skolöverstyrelsen en utredning. I denna situation har jag motionerat om inrättande av ytterligare två lärarkursanstalter och begärt skyndsamt utredning om möjligheterna att genom inrättande av nya lärarhögskolor och nya lärarkursanstalter öka utbildningskapaciteten.

Utskottet har varit högst välvilligt i sin skrivning. Jag hoppas att ecklesiastikministern beaktar vad utskottet säger, när det betonar att starka skäl talar för en ytterligare ökning av kapaciteten på området för att i görligaste mån nedbringa provårskön. Kungl. Maj:t torde i fortsättningen uppmärksamt följa detta spörsmål och, så snart förutsättningar därför föreligger, för riksdagen framlägga förslag i ärendet.

När det gäller lärarkursanstalterna har ju departementschefen begärt att få sätta i gång ytterligare en under nästa läsår. Skolöverstyrelsen hade begärt två nya, och jag hade också yrkat det i min motion. Jag skall emellertid avstå från att yrka bifall till detta förslag, därför att jag senare funnit, att utskottet har fått veta att departementet har vidtagit förberedelser för att påbörja en utredning om inrättandet av en ny lärarhögskola och väl också av nya lärarkursanstalter för att därigenom öka kapaciteten. Jag hoppas nu att ecklesiastikministern verkligen kan föranstalta om att det kommer att finnas ekonomiskt ut-

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

rymme för denna utvidgning av lärarkursanstalter och lärarhögskolor, så att de nytillkommande unga lärarna kan få sin praktiska utbildning genomförd på ett tidigt stadium. Det är inte lämpligt att de undervisar i läroverk och på andra håll under 5—10 år innan de får avsedd metodisk utbildning på lärarhögskolorna eller på lärarkursanstalterna. Det är inte bra att de blir för gamla och kanske hinner arbeta sig in i sina egna metoder. De får då säkert svårare att ändra sig än om de kommit till en lärarkursanstalt eller lärarhögskola vid en tidigare tidpunkt. Det är ju att konservera en dålig sak och hindra en utveckling till det bättre på det pedagogiska området, om lärarna inte i tid får den utbildning som de behöver. Detta sett ur skolans och föräldrarnas synpunkt ställer det sig ju så, att de visserligen har arbete, men de har ingen överblick, de har inte gjort bekantskap med förhållandena vid ett större läroverk, t. ex., eller vid någon annan skola och de har inte fått gå och höra på lektionerna eller auskultera hos andra lärare och resonera sig fram. Det är ju det som är så viktigt att de får göra, innan de hinner stelna till i några former.

Jag har, herr talman, inte heller på denna punkt något yrkande, men jag har i någon mån velat belysa dessa frågor.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall försöka göra mitt inlägg så kort som möjligt och begränsa det till frågan om elevantalet i klasserna. Alla talare i debatten har ju understrukit detta som det väsentliga. Att jag ändå anser att debatten på denna punkt i dag kan göras relativt begränsad, beror självfallet på att vi i sak är överens om betydelsen av att komma fram till ett sänkt elevantal i klasserna i alla skolformer. Dessutom vågar jag, herr talman, hänvisa till alla de otaliga tillfällen — både här i riksdagshuset och utanför — där jag talat om detta problem.

Däremot förstår jag inte riktigt reservanternas, när de ideligen talar om denna utredning. Vad är det egentligen som skall utredas? I varje fall kan det inte gälla — som det står i reservationen — en utredning om den långsiktiga målsättningen. Den är vi redan överens om, och jag trodde att det var en ganska realistisk målsättning att försöka sträva efter en sänkning av elevantalet i alla skolformer med fem elever. Det är det som kostar 83 miljoner i lärarlöner och mellan 150 och 200 miljoner kronor i skollokaler.

Jag tror inte heller att vi behöver företaga någon särskild utredning om i vilken ordning olika delreformer skall kunna genomföras — om vi skall gå på delreformernas väg, och det blir väl självfallet av statsfinansiella skäl nödvändigt. Utskottet skriver — och jag vill helt ansluta mig till den synpunkten såsom verklighetsbetonad — att delreformer måste genomföras i den takt det statsfinansiella läget medger.

Reservanterna pekar på angelägenheten av att sänka elevantalet i slöjdavdelningarna. Jag vill gärna gå med på att detta bör sättas mycket högt upp på den graderade angelägenhetsskalan. Man pekar vidare på avslutningsklasserna i realskolan. Det kan jag också gärna acceptera, och jag vill tillägga, att en sänkning av elevantalet i sjunde och åttonde klasserna i folkskolan inte minst skulle vara viktig ur disciplinsynpunkt. Hur vi än räknar på dessa delreformer, kommer vi emellertid fram till betydande belopp, vilket jag tagit mig friheten understryka i statsverkspropositionen. Det rör sig på praktiskt taget alla dessa punkter om belopp från 7—8 miljoner kronor upp till 20 miljoner kronor.

Om det tillåtes mig, herr talman, att beröra även punkt 41, som hör samman med vad vi nu diskuterar, så gäller ju reservationen där ett anslag på 2 miljoner kronor. Det räcker inte ens för att genomföra ett lägre elevantal i slöjdavdelningarna. Bara den reformen — som reservanterna nu talar för — kostar 3 miljoner kronor. Skall vi sedan dessutom klara sänkningen av

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

elevantalet i realskolans högsta klass, tillkommer ytterligare 3,2 miljoner kronor. Det blir alltså inte fråga om ett anslag på 2 miljoner kronor — herrar och damer reserverar — utan om 6 miljoner kronor enbart för dessa relativt begränsade åtgärder.

När vi inom departementet tog itu med förberedelserna för den av riksdagen begärda utredningen, var det — som jag nyss sagt — mycket lätt att komma fram till en schablonmässig uppskattning av kostnaderna. Så långt har vi alltså kommit, och det är detta som jag redovisat på riksstaten. Men om man skall gå vidare, måste det vara någon mening med det detaljarbete, som sedan skall följa. Det är en rad undersökningar som måste göras. Framför allt måste man se till, att man inte på papperet genomför en reform, som i verkligheten inte kan genomföras t. ex. med hänsyn till lokalbristen. En sådan detaljundersökning är tidskrävande. Men detta är inte något skäl i och för sig för ett departement. Det väsentliga skälet, herr talman, är att när denna utredning är färdig, bör den ju i rimlighetens namn omedelbart resultera i en proposition till riksdagen. Varken riksdagen eller regeringen eller allmänheten har någon glädje av att det ligger ett utredningsresultat, som för varje kvartal och varje år blir allt äldre och äldre och därmed allt oanvändbarare. Jag har i min enfald — förmodligen — trott att riksdagen skulle uppskatta att jag helt enkelt klart deklarerat, att jag inte såg att det fanns några statsfinansiella möjligheter att göra några större och mer betydelsefulla reformer på detta område inom de närmaste åren. När det gäller delreformer är det självfallet att regeringen kommer att anstränga sig till det yttersta för att gå vidare på den linjen.

Jag vill till slut, herr talman, erinra om att det ändå skett åtskilligt under de gångna åren. Jag vill peka på att i t. ex. klass 5 är det nu delad klass två timmar i engelska i veckan, i klass 6 delad klass en timme i veckan i matematik, på högstadiet delad klass en timme i

veckan i engelska och tyska när det gäller klass 7, i franska en timme i veckan när det gäller klass 9 samt likaså i alla slags laborationer. I praktiska ämnen såsom hemkunskap, maskinskrivning och yrkesarbete består grupperna som regel av högst 16 elever — tyvärr är inte slöjdundervisningen med där.

Vi har vidare för några år sedan här i riksdagen fattat beslut om minskning av elevantalet i A-klasserna i folkskolan, och den reformen — som nu håller på att genomföras — kostar 13 miljoner kronor per år. Vi har beslutat genomföra skolgagnadsklasser, och den sista reformen på detta område gällde ju den s. k. särskilda observationsundervisningen.

Jag skulle alltså vilja sluta mitt inlägg med att säga, att det är nödvändigt att man inte söker göra politik av denna fråga. Det finns ingen fråga som är så lätt att tala om som just frågan om önskvärdheten av ett lägre elevantal i klasserna. Vem som helst kan göra det. Även en medlem av regeringen — till och med ecklesiastikministern — kan göra det, men det är ändå meningslöst om man inte kan gå från ord till handling. Det orkade jag inte med förra hösten, och utskottet har ansett den bedömningen riktig. Det märkliga är ju att reserverna tydligen gör det också, ty de har inte orkat gå ett enda steg längre än vad utskottsmajoriteten och regeringen gjort utom att breda på med några vackra ord om en utredning. Jag anser att vi bör se denna verklighet för ögonen: här är det helt enkelt fråga om att mobilisera några tiotal miljoner kronor omedelbart för att det skall kunna bli tal om att man utträttar någonting.

Herr KÄLLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr statsrådet menade mig, när han sade att man inte bör göra politik av denna fråga. Låt mig dock säga, att om det finns en liten gnutta av politik i resonemanget, finns det rätt mycket mera av den erfarenhet jag som skolman har

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

och som jag gärna vill lägga till grund för vad som sagts i detta sammanhang!

Beträffande de kostnader som redovisas i statsverkspropositionen måste det ju av naturliga skäl vara ganska uppskattningsmässiga kostnader, även om man kan konstatera att det är fråga om avsevärda summor. Det är alltså på den punkten vi gärna vill att utredningen skall fortsätta så att vi kan få litet mera begrepp om det hela, och framför allt bör detta utredningsmaterial ställas till vårt förfogande — det kan inte vara något fel i att önska det, såvitt jag förstår. Sedan har jag den uppfattningen att ecklesiastikministern inte varit så rädd för att äska miljoner, och vi hoppas att vi fortfarande får se något av detta på den här punkten också.

Det kan ju sägas att vi inte har någon glädje av att det finns en redovisning av kostnaderna, eftersom vi inte kan effektuera önskemålen omedelbart. Jag tror ändå att det vore av ett visst värde om man hade en redovisning och finge granska den litet grand.

Det var på en punkt här som jag kanske skulle kunna lämna en liten upplysning, och den gällde de 2 miljonerna. Vi hade från början motionerat om 6 miljoner, men vi har stannat för dessa två miljoner, ty vi vet att den planering som måste ske tidigt på vårterminen redan är verkställd i vissa fall. Man skulle ändå kunna tänka sig att en del distrikt och skolor skulle få möjlighet att tillvarata dessa 2 miljoner kronor, exempelvis beträffande slöjdundervisning och högsta klassen i realskolan. Även om jag undervisar och innehar rektorat inom det obligatoriska skolväsendet, anser jag att högsta klassen i realskolan kräver en reform.

Jag måste påminna herr statsrådet om att vi förra året satsade 2,2 miljoner kronor på förstärkning av matematikundervisningen genom att en reservation då gick igenom. Jag är medveten om att det har skett en stor förstärkning. Jag vill gärna uttala att vi är tack samma för det, men vi får ändå inte förbise att detta är den viktigaste reform vi här sysselsätter oss med.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill endast göra ett kort inlägg. Därest det till hösten visar sig att det finns utrymme för reformer på detta område, så behöver man aldrig riskera att man i det läget skall skylla på att det inte finns någon utredning verkställd. Det löftet kan jag gärna avge här i kammaren, att frågan om utredningen i och för sig inte är något problem, bara de som utför den får klart för sig att den är meningsfull. Jag hoppas att jag inte behöver bli missförstådd på denna punkt. Jag kommer inte att använda utredningsarbetet som något motiv för att inte lägga fram något förslag. Det är en rent ekonomisk fråga, ingenting annat.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan bara hänvisa herr statsrådet till vad herr Källqvist sade om de två miljonerna. Jag nämnde i mitt huvudanförande att statsrådet är mycket positivt inställd till i varje fall den del av reformen, som gäller slöjdundervisning. Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta, men jag vill säga att jag fäste mig mest vid den första punkten i herr statsrådets argumentering, när han frågade vad vi skall utreda. Strax därefter förklarade han att han var för en etappreformer. Ja, det är just detta en utredning bl. a. avser. Vi förstår mycket väl att det inte går att ta hela reformen i ett enda svep på grund av de höga kostnaderna, men det är just här det hade varit bra att få en plan beträffande vilka vägar och etapper som enligt statsrådets uppfattning är det mest angelägna.

Herr ÅMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Edenman förklarade, att motionärerna och reservanterna i sina yrkanden varit mycket välmenande, men att därutöver inte mycket var att konstatera. Jag vill återgälda den artigheten med att ecklesiastikministern säger, att någonting bör göras,

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

men när och i vilken omfattning det bör ske, kan han inte säga. Det är väl på den punkten det skiljer mellan oss och ecklesiastikministern. Vi skulle gärna vilja se en plan eller något av en antydan om hur man successivt och med hjälp, inte av de många hundra miljonerna på en gång, utan av en del av dessa pengar kunde sätta i gång med en process, som ledde till ett återställande efter hand av elevantalet till vad det en gång har varit och vad det ur praktiska synpunkter borde vara.

Nu är det väl så med ecklesiastikministern som med oss, att vi kanske i sammanhanget inte har så lätt att anvisa var pengarna skall tas. Jag tror emellertid det är rätt väsentligt att i budgetarbetet denna fråga kommer rätt långt upp på önskelistan och rätt nära i tiden.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag begärde ordet då jag hörde ecklesiastikministern säga, att vi egentligen var eniga i sak. Jag är inte övertygad om att så är fallet. Vi är ense såtillvida, att somliga mer platoniskt, andra mer energiskt betonar olägenheterna av det tillstånd vi nu har med de stora klasserna. Den såvitt jag förstår avgörande frågan här är emellertid denna: Är dessa olägenheter så stora, att avhjälpandet bör få en viss prioritet, eller är de av sådan beskaffenhet, att avhjälpandet såsom enligt ecklesiastikministerns mening tillhör de önskemål man har på litet längre sikt? För att komma till denna »enighet i sak» pressar nog statsrådet Edenman de formuleringar reservanterna gjort överst på sidan 114.

Avgörande här är alltså, om önskemålet att få mindre klasser är så stort, att det bör gå före en del andra reformer inom skolväsendets område. Skulle det vara så, vilket vi anser vara mycket sannolikt, att en återgång till tidigare regler skulle kräva mycket stora belopp i fråga om lärarlöner, lärarutbildning och lokaler, kan dessa belopp i och för sig te sig avskräckande. Men anser man att här är fråga om den angelägnaste skolreformen och att man för-

denskull bör ge den viss prioritet, följer därav att man låter andra önskemål träda tillbaka.

Det förefaller mig vara ganska angeläget att, när man — såsom en del talare har gjort — betonar olägenheterna av det nuvarande tillståndet, man också gör klart för sig, att dessa olägenheter får bestående verkningar både då det gäller den sämre effekten av undervisningen och det sämre resultatet i fråga om uppfostran. Vad beträffar det sämre undervisningsresultatet, får detta bestående verkningar för dem som skall fortsätta på en enhetsskolas högstadium eller i en realskola och sedermera i ett gymnasium. Är arbetsförhållandena sådana, att inte de grundläggande kunskaperna och färdigheterna na kan meddelas, sträcker detta sina verkningar mycket långt framåt.

Av detta drar jag den slutsatsen, att det är viktigare att vi sörjer för ordentliga, tillfredsställande arbetsförhållanden inom den skolorganisation vi har, än att vi med överansträngning av våra krafter ökar ut skoltiden. Redan där är ett avvägningsproblem, men anser man att det här är fråga om en angelägenhet, som bör ges en viss prioritetsrätt, kommer därigenom även kostnadsfrågan till en del att lösas.

Det har sagts här att ecklesiastikministern i den här frågan befinner sig i ett dilemma. Jag skulle nog säga, att det dilemma t. o. m. är besvärande. Man kan inte å ena sidan tala om att man vill förbättra skolväsendet och å andra sidan bibehålla anordningar som i hög grad försvårar att få resultat av det skolväsen vi har och som motverkar de önskemål vi uttalar om att individualisera undervisningen, i all synnerhet om man tänker sig, att på ett blivande högstadium denna individualisering enligt skolkommissionens propåer skall få ett ökat utrymme. Allt talar för att man måste bereda förutsättningarna på ett tidigare stadium. Det uppkommer också en motsättning till de önskemål man även från ecklesiastikdepartementet uttalat om att vi skall låta skolans fostrande verksamhet träda i förgrunden.

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

Jag vill med detta ha sagt, att eftersom problemet gäller långsiktighet eller prioritet, är vi nog inte så eniga i sak, som herr statsrådet i sitt första inlägg ville göra gällande. Vill man någonting och vet att det kostar mycket pengar, kan det hända att man får inskränka på en del, som i detta sammanhang — hur önskvärt det än i och för sig kan vara — dock i förhållande till denna angelägna skolreform är mindre viktigt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Efter departementschefens anförande kan jag fatta mig ganska kort. Jag vill emellertid citera något av vad utskottet har anfört i denna fråga. Utskottet har en mycket utförlig beskrivning av det problem som kommer under bedömande på denna punkt. På s. 39 skriver utskottet: »Utskottet, som alltjämt vidhåller sin redan tidigare intagna ståndpunkt att en sänkning av elevantalet måste anses angelägen, vill som en utgångspunkt för sina fortsatta ställningstaganden fästa uppmärksamheten på att redan nuvarande bestämmelser som reglerar lärjungeantalet i klasserna synes lämna utrymme för vederbörande myndighet till en viss skönmässig tillämpning av bestämmelserna från fall till fall. Detta får dock enligt utskottets mening icke leda till att man i praktiken genomför generella förändringar i tillämpningen. Utskottet föreställer sig emellertid att det framför allt i syfte att kapa de enligt utskottets uppfattning relativt fåtaliga 'topparna' med avseende å elevantalet i klasserna bör vara möjligt för skolöverstyrelsen respektive länsskolnämnderna att även med en försiktig tillämpning åstadkomma resultat i ovan angiven riktning. Som exempel härpå kan nämnas, att utskottet har sig bekant, att det i ett av våra medelstora län för att kapa 'topparna' inom folkskoleväsendet endast skulle behövas ytterligare ett femtal lärartjänster och klassavdelningar.»

Jag tror att detta säger ganska mycket. Inom utskottet har vi varit överens om önskemålet att successivt sänka an-

talet elever i klasserna, varför det inte är om det vi strider. Departementschefen är ju fullständigt överens med oss på den punkten, men han kunde inte skaffa de pengar som behövdes för att genomföra denna åtgärd.

I början av varje riksdag brukar vi få höra ganska långa föreläsningar här om hur nödvändigt det är att iakttaga sparsamhet, men är det inte, ärade kammarledamöter, egendomligt att man glömmer alla dessa goda föresatser så snart man kommer in på ett ämne som man har speciellt intresse för?

Beträffande en detalj i det hela skulle jag vilja rikta en uppmaning till departementschefen. Ofta får vi i denna kammarliksom i medkammaren höra, att man gör så och så i England, i Västtyskland o. s. v. Jag tycker att det är egendomligt att vi aldrig på denna punkt har fått någon upplysning om hur det ligger till i andra länder. Skulle det inte vara av värde för oss allesammans, om vi fick en objektiv upplysning på dessa punkter? Jag tror inte att vårt skolväsende skiljer sig så väsentligt från andra länders skolväsende, att man utan vidare kan säga att vad som är tillämpligt där inte är tillämpligt här. Det kan finnas detaljer som är olika, men i stort sett tror jag nog att förhållandena är ganska likartade. Det vore värdefullt för bedömningen av detta problem att få en officiellt bekräftad uppgift om förhållandena i de olika länderna. Jag tror för min del att det är möjligt att få sådana uppgifter.

Trots detta är vi överens om att vi skall försöka nedbringa elevantalet så fort det kan ske, men det är stora pengar det gäller. Nu, liksom hundratals andra gånger, får vi höra att vi skall spara in på något annat, men så fort man kommer fram till frågan, vad det där andra är, som man vill spara på, får man inget definitivt svar. Det är ju ingen nyhet för oss andra att herr Bergh i Luleå, som såvitt jag kunnat utröna aldrig varit någon vän av enhetsskolan, nu vill stoppa uppbyggnaden av densamma — det inlägget hade jag faktiskt väntat att han skulle göra — men majoriteten av

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

riksdagens ledamöter vill säkert inte följa honom på den punkten.

Jag vill sedan, herr talman, säga några ord i anledning av vad herr Nestrup yttrade om rektorernas arbetsbörda. I skolstyrelseutredningen hade vi som ledamöter två förnämliga krafter på detta område, två rektorer med lång och omfattande erfarenhet av arbetet på en rektorsexpedition. Vi hade många och långa överläggningar om denna sak och kom fram till ett enhälligt betänkande, på vilket denna reform nu vilar.

Herr Nestrup säger att det gjorts en enkät bland rektorerna. Många rektorer skulle då ha svarat, att de inte fått någon nämnvärd minskning av arbetsbördan. Ja, om vi skulle göra en liknande enkät hos andra yrkesutövare — vi kan ta vilken grupp som helst — kan vi vara tämligen förvissade om att ingen skulle svara: Detta är verkligen en bra reform, nu har vi fått ökad ledighet o. s. v. Naturligtvis skulle ingen svara på det sättet, men det åligger ju oss att söka bedöma situationen på ett objektivt sätt. Faktum är att en del svårigheter kan bero på lokala förhållanden. Det finns skoldistrikt som inte ställer tillräckligt hjälp till förfogande på rektorsexpeditionerna, men vi tror, som utskottet skriver, att detta är en olägenhet av övergående natur.

Jag vill inte förneka att det finns rektorer som har stor arbetsbörda, men när både de själva och herr Nestrup säger att deras stora arbetsbörda främst beror på att de måste bevista skolstyrelsesammanträden, blir jag litet fundersam. Hur många av landets invånare måste inte bevista sammanträden utan att för den skull jämla sig alltför högljutt? Det är väl inte värre för rektorerna på den punkten än vad det är för många andra människor inom den offentliga förvaltningen. Men om man skall vara fullt ärlig måste man nog erkänna att det ligger till på följande sätt. Tidigare hade rektorerna, framför allt vid de högre skolorna, en mycket självständig ställning. Rektor var i regel styrelsen. Nu genomförs en reform på detta område, så att rektor kommer under samma de-

mokratiska bestämmelser som tidigare gällt t. ex. för överlärarna. Jag kan då mycket väl förstå att man på vissa håll under en övergångstid kan ha svårt att acceptera det nya läget, men vi tror i utskottet ändå att det så småningom skall vara möjligt att få rätsida även på denna sak.

Jag vill, herr talman, starkt poängtera, att vad jag här säger icke är något försvar för sådana kommuner som inte ställer till förfogande tillräcklig hjälp på rektorsexpeditionerna. Vi anser alla i utskottet att rektorerna bör få erforderlig hjälp. Sedan kan det naturligtvis ibland bli vissa svårigheter att bedöma vad som i det enskilda fallet är det riktiga, men om vi lugnar oss litet, skall vi nog så småningom komma till rätta även med detta problem. Kanske även detta är en penningfråga. Många kommuner är ju försiktiga i ekonomiska frågor inte bara då det gäller hjälp på rektorsexpeditionerna utan även med andra utgifter.

De flesta av riksdagens ledamöter har säkerligen sina speciella skötebarn, om jag får använda det uttrycket om området som man vill gynna. Ett genomförande av den reform med de mindre klassavdelningar som man nu från visst håll önskar få till stånd skulle kosta sammanlagt 280 miljoner kronor. Om första kammarens alla ledamöter skulle ha liknande skötebarn, skulle vi komma upp i rent astronomiska tal, om alla dessa olika önskemål skulle förverkligas. Vi måste nog hålla oss på verklighetens fasta mark och inrikta oss på att i den mån våra ekonomiska resurser ökar försöka få rätsida på det problem som kommit upp under debatt här i dag. Jag tror att de flesta av utskottets ledamöter är fullt på det klara med att det måste ske en successiv förändring, men departementschefen har ganska ingående redogjort för vad den skulle kosta. Jag vill också fästa uppmärksamheten på de möjligheter som redan finns att i samråd med länskolnämnderna och skolöverstyrelsen kunna avhjälpa de största olägenheterna. Disciplinfrågan kan för övrigt många gånger vara lika besvär-

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

lig i en mindre klass som i en stor. Alla som sysslar med skolfrågor vet att så är förhållandet, även om rent statistiskt besvärigheterna naturligtvis är större i de stora klasserna.

Herr talman! Jag tror att vi kan våga förlita oss på att det skall bli rätsida även på detta problem. Utskottet har nog gått så långt som vi över huvud taget kan göra i dagens läge, men det betyder naturligtvis inte att vi inte hoppas att det skall bli ännu bättre i framtiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Näsström efterlyste en internationell jämförelse. Att vi inte i allmänhet gör sådana i propositionerna beror väl på att vi är rädda för att verka beskäftiga och skrytsamma, men det finns ett internationellt material som Unesco har sammanställt och som visar att vi ligger väl till vid en internationell jämförelse. Alla de av kammarens ärade ledamöter som haft tillfälle att besöka skolor i andra länder — jag tänker närmast på Amerikas förenta stater och Sovjetunionen — har med en viss häpnad kunnat konstatera, att de delningstal man där rör sig med ligger mycket högre än vad vi någonsin kan tänka oss här i Sverige.

Herr Bergh i Luleå upplyste mig om att vi kanske inte är överens i fråga om elevantalet i klasserna. Han menade att man måste göra en värdering över hela den åttonde huvudtitels område av vad som är verkligt viktigt. Eftersom herr Bergh kommer att få ordet efter mig vill jag ställa en fråga till honom. Han har tillsammans med en del övriga högermän till årets riksdag lagt fram en motion, som jag väl vågar säga redan är berömd och kommer att bli ännu mer berömd i historiens ljus. Jag tänker på den högermotion som lättvindigt gör rent bord över stora kulturella områden. Man vill spara 60—70 miljoner på stipendier åt målare, tonsättare och musiker, på naturstipendier och på vissa anslag till forskningen, som vi skall be-

handla senare i dag. Min fråga till herr Bergh är denna: Var det möjligen en medveten tanke bakom denna berömda besparingsmotion, och var i så fall tanken att de där pengarna skulle användas till en sänkning av elevantalet i klasserna?

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Just den omständigheten som herr Näsström nämnde, att man inom ett skoldistrikt endast behöver fem klasser för att kapa topparna inom folk-skoleväsendet, gör det naturligt att vi vill se en utredning som visar, hur vi mera detaljmässigt skall kunna realisera planerna.

Med anledning av herr Näsströms yttrande om rektorernas arbetsbörda vill jag säga, att jag kan instämma i utskottets skrivning, vilket jag tidigare har påpekat. Det händer någon gång, ehuru kanske inte så ofta, att en rektor lämnar sin rektorstjänst och återgår till en lektorstjänst därför att han tycker att de administrativa uppgifterna inkräktar för mycket på hans egentliga verksamhet, och den omständigheten har gjort det naturligt för mig att understryka dessa förhållanden.

Det har sagts att man vid alla de tillfällen när en rektor har lämnat sin tjänst har spikat upp detta som en sensation. Jag har inte tänkt på den saken, men kort efter det att vi resonerade om detta i utskottsavdelningen träffade jag en rektor från det län, där herr Näsström är ordförande i läns skolnämnden, som hade lämnat sin rektorstjänst av den anledning jag angav, enligt vad han sade. Jag tror sålunda att talet om rektorernas alltför stora arbetsbörda med rent administrativa uppgifter är berättigat.

Herr BERGH, RAGNAR, (h) kort genmäle:

Herr statsrådet Edenman frågade mig, om vår motion om att naturstipendierna skulle ersättas med vidgade lånemöjligheter hade något direkt sammanhang

Om sänkning av elevantalet i skolklasser, m. m.

med den fråga som vi nu behandlar. Svaret är nej. Det finns en helt annan motivering för vår ståndpunkt där, och jag lovar herr statsrådet, att han inte skall vara obekant med motiveringen när den frågan har stått på dagordningen.

Jag begärde emellertid ordet egentligen för att tillbakavisa herr Näsströms grundlösa påstående, att jag skulle vara motståndare till enhetsskolan. Jag var med i 1950 års skolutskott och tillstyrkte att riksdagen skulle fatta ett principbeslut om enhetsskola. Jag har däremot sedermera ställt mig kritisk mot åtskilligt som hänt efter 1950. Jag har vänt mig emot att man har byggt ut enhetsskolan under namn av försöksverksamhet i snabbare takt än tillgången på lokaler och framför allt tillgången på kvalificerade lärare tillåter för att denna enhetsskolas högstadium skulle kunna hävda sitt anseende i jämförelse med existerande skolformer på motsvarande åldersstadium. Jag har vidare i dag, även i medvetande om värdet av en utvidgad skolplikt, hävdat, att vi måste bereda sådana arbetsförhållanden i våra existerande skolstadier som gör det möjligt för dessa att utgöra ett tillfredsställande underlag för ett utbyggt skolväsende. I bägge avseendena har jag alltså handlat av omsorg om den enhetsskola som ligger herr Näsström varmt om hjärtat, så varmt om hjärtat att han inte alltid vill gå med på att skapa ordentliga förutsättningar för dess tillväxt.

Herr NESTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev förvånad när herr Näsström i fråga om rektorernas arbetsbörda enligt min mening så starkt överbetonade vad vissa rektorer i enkäten yttrat om den tid det tar att bevista skolstyrelsesammanträden. Här i riksdagen är vi ju gudbevars mycket varna vid att sitta på sammanträden. Det är riktigt att rektorerna tidigare hade en betydligt självständigare ställning än nu och i stort sett slapp att delta i andra sammanträden än sådana som de

själva anordnat, och nu måste de sitta i sammanträden och lyssna till mångt och mycket som de kanske inte har just någonting att göra med.

Enligt utskottets redogörelse för enkäten är det dock inte sammanträdena som tar största tiden utan allt detta skrivande till skolstyrelsen. Rektor har fått mycket mer arbete än tidigare med alla dessa skrivelser. Jag kan medge att vi nu befinner oss i en övergångsperiod, men jag tror inte att rektorernas arbetsbörda kommer att lätta, om de inte får mer hjälp på sina expeditioner än nu.

Jag håller med statsutskottets ärade vice ordförande om att det är av nöden att kommunerna ser till att rektorerna verkligen får den hjälp de behöver, så att vi kan påräkna att de mest lämpade och bästa lärarna åtar sig rektoratets arbetsbörda. Den kommer under alla omständigheter att vara stor. Vi kan vara övertygade om att den aldrig kommer att bli liten, och att den för närvarande i regel är för stor, därom är jag fullständigt övertygad.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Nestrup och jag är överens om att rektorerna i sina enkätsvar särskilt starkt betonat att skolstyrelsesammanträdena tog tid och var besvärliga. Det var därför jag nämnde den saken och även ställde frågan: Hur många människor är det inte som får finna sig i sådant?

I övrigt har jag ingenting att invända mot vad herr Nestrup sade. Visar det sig att rektorerna har för stor arbetsbörda, då tror jag att hela första kammarken är ense om att det missförhållandet bör avhjälpas. Men jag vill återigen säga: Låt oss göra enkäter av detta slag också med alla andra yrkesutövare! Då får vi kanske höra att man har en arbetsdag på 8, 12, 15 timmar o. s. v. Det är den aspekten som vi också måste ha med i bilden.

Herr Kaijser nämnde att en rektor skulle ha lämnat sin tjänst, och jag har nu under hand fått reda på vem herr Kaijser åsyftar. När jag frågade den mannen, fick jag inte alls ett sådant svar.

Anslag till vissa förstärkningsanordningar inom skolväsendet

Jag skall inte bestrida att det var en riktig uppgift som herr Kaijser gav, men jag har som sagt inte fått en sådan uppgift och kan alltså inte bekräfta vad han anförde.

Herr Bergh sade att han varit kritisk mot vad som skett på enhetsskolefronten. Det är ett synnerligen mildt uttryck, herr Bergh! Jag tror att kammarens ledamöter kan erinra sig många tillfällen då vi diskuterat frågor som gällt enhetsskolan, och jag har uppfattat herr Berghs inlägg inte bara som en kritik utan som uttryck för en negativ inställning. Har man dessutom läst vissa publikationer från det håll där herr Bergh hör hemma, stärks man ju i det intrycket. Om herr Bergh på sistone skulle ha ändrat inställning så är jag den förste att vara glad över det. Vi har ju så många problem att på en gång försöka komma till rätta med när det gäller de stora rubrikerna inom undervisningsväsendet, att vi måste se till att det hela löper så bra och friktionsfritt som möjligt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. II av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande punkten i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de angående mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Källqvist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 39 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Källqvist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 63.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt under punkten hemställt.

Punkten 40

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 41**Anslag till vissa förstärkningsanordningar inom skolväsendet**

I de likalydande motionerna I: 261, av herr Åman m. fl., och II: 319, av herr Helén m. fl., hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Vissa förstärkningsanordningar inom skolväsendet anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor för budgetåret 1960/61, att disponeras i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 261 och II: 319, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar Boman, Axel Johannes Andersson, Ed-

Anslag till vissa förstärkningsanordningar inom skolväsendet

ström, Sundin, Kaijser, Thorsten Larsson, Skoglund i Doverstorp och Svensson i Stenkyrka, fröken Elmén, fröken Karlsson, herrar Bohman och Larsson i Hedenäset, fröken Vinge samt herr Helén, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 261 och II: 319, såvitt nu vore i fråga, till Vissa förstärkningsanordningar inom skolväsendet för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Denna punkt har ju i någon mån behandlats i tidigare sammanhang. Under punkten har bl. a. avlämnats en reservation, som stöder sig på en motion i denna kammare, nr 261, och som avser förstärkningsanordningar inom skolväsendet. Frågan gäller bestämmandet av ett lägre delningstal i realskolans högsta klass samt i slöjddelningarna inom det obligatoriska skolväsendet. Jag skall om dessa saker endast säga några få ord.

Vi bör lägga märke till att bestämmelserna i läroverksstadgan talar om ett delningstal av 30. De nu tillämpade bestämmelserna grundar sig på föreskrifterna i ett regleringsbrev, i vilket antalet fastställts till 35, alltså ett avsevärt högre tal. Det är alldeles givet att det högre delningstalet måste inverka menligt på effektiviteten i undervisningen, och det gäller också i fråga om slöjdundervisningen inom det obligatoriska skolväsendet, som har behandlats tidigare.

Jag ber, herr talman, helt kort att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag har tidigare motiverat min ståndpunkt beträffande denna reservation och skall därför inskränka mig till att yrka bifall till densamma.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber också, under hänvisning till den allmänna diskussion

som förts beträffande punkten 39, att få yrka bifall till reservationen under förevärande punkt.

Fröken RANMARK (s):

Herr talman! I motion nr 261 i första kammaren har, som tidigare sagts, yrkats ett minskat elevantal i slöjddelningarna inom folkskolan och på enhetsskolans mellanstadium. Frågan har, såsom också redan nämnts, varit uppe tidigare här i dag, men i egenskap av motionär skall jag be att få anföra följande.

År 1955 förelåg en motion med samma yrkande. Utskottet skrev då mycket välvilligt, och man hoppades på en ändring, men år efter år har gått utan att någonting skett. Man frågar sig hur länge folkskolan inklusive enhetsskolans mellanstadium skall ha kvar delningstalet 25, innan slöjddelningarna får delas. Detta förhållande innebär att en slöjdlärare kan ha att undervisa upp till 24 elever åt gången. Det är som alla förstår förenat med stora svårigheter, i all synnerhet om läraren har en nybörjarklass med nio- och tioåringar, som aldrig har slöjdat tidigare. I regel blir det så att läraren, när lektionen har gått, inte kunnat ge den individuella undervisning som varje elev är i behov av — man skulle också kunna säga: har rätt att få. Något lättare torde det vara när det gäller de större barnen, men oftast blir det så att flera barn får sitta och vänta på lärarens instruktion längre eller kortare tid utan att kunna arbeta. Arbetsresultatet för eleven blir inte vad man önskar; däremot skapar barn som sitter sysslösa längre eller kortare tid disciplinproblem i klassen.

Flera av folkskolans slöjdlokaler är inte heller så stora att de ger plats åt 24 elever. Tidigare gjorde man så, att man avstängde en del elever från slöjdundervisningen, vilket man inte kan göra nu, sedan slöjden blivit obligatorisk.

Hur är det i våra läroverk beträffande delningstalet? Jo, där får man dela slöjddelningarna redan vid talet 17. Skillnaden torde vara så mycket mer an-

märkningsvärd, som man där i regel har att göra med äldre barn, vilka inte heller är nybörjare i slöjd och följaktligen lättare kan arbeta på egen hand.

Jag skall be att få ansluta mig till reservationen vid punkt 41 i statsutskottets utlåtande nr 8.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att kort och gott yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Källqvist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Källqvist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Om statsbidrag till Mariannelundsskolan

Ja — 70;

Nej — 63.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 42—46

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47

Om statsbidrag till Mariannelundsskolan

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, hemställt, att riksdagen måtte

a) till Privatläroverk: Bidrag till vissa internatläroverk för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 685 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 107, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 122, av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl., samt I: 258, av herr *Axel Johannes Andersson*, och II: 471, av herrar *Sundelin* och *Asp*, i skrivelse till Kungl. Maj: t giva till känna vad utskottet i punkten anförte.

I de likalydande motionerna I: 107 och II: 122 hade hemställts, att riksdagen måtte bevilja för läsåret 1960/61 av skolöverstyrelsen äskade bidrag av 74 000 kronor till Mariannelundsskolan.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Under denna punkt behandlas bland annat en motion om anslag till Mariannelundsskolan, som jag har väckt tillsammans med åtskilliga av kammarens övriga ledamöter. Det är inte någon ny framställning som gjorts, eftersom liknande motioner har väckts flera gånger tidigare, tyvärr hittills utan att lämna något positivt resultat.

Mariannelundsskolan vid Eksjö har drivit sin verksamhet sedan 1904. Den har ungefär 250 elever, fördelade på en realskoleavdelning och en yrkesavdelning. Till yrkesavdelningen utgår statsbidrag på samma sätt som till liknande kommunala skolor; däremot har ansökan om statsbidrag till realskolan hittills avslagits. Under de senaste fyra åren har emellertid anslag tillstyrkts av skolöverstyrelsen.

Anslag till läroboksnämnden

Det går ungefär 165 elever i realskolan. Av dem kommer en del från den kringliggande bygden, men flera av eleverna kommer också från orter långt från den bygd där skolan är belägen. Skolan utnyttjas nämligen i stor utsträckning av elever som inte går den vanliga skolvägen, och därför är åldern på de elever som går där ganska hög. Ungefär hälften av eleverna i realskolan är i åldern 18 år och däröver. Dessutom har det visat sig vid en undersökning som socialstyrelsen gjorde i fjol, att skolan i stor utsträckning också tar emot barn och ungdom, som av olika skäl behöver få sin utbildning på annan plats än i hemorten. Det är barn med trassliga hemförhållanden, det är barn med olika anpassningssvårigheter, som blir omhändertagna i skolans internat under skoltiden. För dessa elever fyller skolan ett verkligt behov, ett behov som säkerligen kommer att kvarstå, sedan skolväsendet har byggts ut även i de kommuner varifrån eleverna kommer. Socialstyrelsen tillstyrkte med anledning av dessa omständigheter för sin del framställningen om statsbidrag.

Nu har, herr talman, statsutskottet skrivit mycket positivt på den här punkten liksom tidigare år. Statsutskottet förutsätter att Kungl. Maj:t, så snart möjligheter härtill bedömes föreligga, för riksdagen framlägger förslag i ärendet. Jag hoppas verkligen att det skall bli möjligt för ecklesiastikministern att hörsamma denna vädjan, så att även Marianelundsskolan skall få det stöd i sin verksamhet som den är förtjänt av.

Jag har bara velat anföra detta, herr talman, och har intet särskilt yrkande att framställa.

Häri instämde herr *Boman* (fp).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågakommande punkten hemställt.

Punkten 48**Anslag till läroboksnämnden**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlag-

da förslag och med avslag å motionen II:460, av herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, till Läroboksnämnden för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 82 000 kronor.

I motionen II:460 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att läroboksnämnden skulle avskaffas och att det under förevarande punkt uppförda förslagsanslaget av 82 000 kronor skulle utgå.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson* och *Edström*, fröken *Elmén*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II:460, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till läroboksnämnden.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Den här frågan har ju vid ett par tidigare tillfällen varit föremål för behandling här i kammaren, och det lär väl knappast vara möjligt att i varje fall i någon större utsträckning förmå några av kammarens ledamöter att ändra ståndpunkt.

Inställningen till frågan är väl närmast beroende av om man tror mera på läroboksnämndens förmåga att verkligen utöva en granskande verksamhet än på förlagens egen förmåga att anskaffa sådan expertis för granskning av de läroböcker, som de ger ut, att man kan lita på att de är tillfredsställande. Nu säger ju läroboksnämnden själv att den har väldigt svårt att skaffa de experter som behövs för den här granskningen. De arvoden som nämnden kan erbjuda förefaller inte särskilt lockande, och därför föreslås i år en höjning av anslaget, som tydligen skall göra det möjligt att öka det där arvodet med en eller annan tia eller vad det nu kan leda till.

Att läroboksnämnden kom till berodde väl främst på att man då fruktade för ett monopol på läroboksmarknaden, men numera är det väl ingen som hyser några farhågor i det avseendet. Det skä-

let bör alltså inte vara giltigt nu. Det är nog i alla händelser en rätt utbredd uppfattning, att läroboksnämndens arbete inte har någon större betydelse. Jag var för inte så länge sedan i tillfälle att höra en debatt om skolböcker. Den ägde rum uppe i Norrland, och det är därför klart att man särskilt anlade norrländska synpunkter. Jag måste säga att det framgick under diskussionen, att det i läroböckerna förekommer en hel del uppgifter som ur en norrlännings synpunkt är rätt förbluffande. Jag antar att dessa böcker var granskade och godkända av läroboksnämnden och därmed fått en särskild auktoritet, så att de ungdomar, som använder läroböckerna i fråga, föranleds att på ett alldeles särskilt sätt tro på riktigheten av vad som står där.

Jag har liksom tidigare den uppfattningen att läroboksnämnden numera inte fyller någon egentlig uppgift. Genom att låta anslaget till nämnden utgå kunde vi spara en slant som lämpligen skulle kunna användas till ett vettigare ändamål.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som avgivits vid punkten.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att det är mycket svårt för någon här i kammaren att säga vad läroboksnämnden utfört och vad den inte utfört. Bara det att läroboksnämnden finns till skulle jag tro har en viss betydelse för läroboksförfattarna, och vi har ju ändå fått uppgift om att läroboksnämnden i en del fall varit fullständigt överens om att den eller den boken är mindre lämplig. Nämnden kan ju inte förbjuda någon bok, utan bara yttra sig över den.

Det är nog med läroböcker ungefär som det är med andra böcker. Om tio personer samlas och skall bedöma en bok, kan det tänkas att det finns tio olika meningar. Jag tror inte att det är en lätt uppgift som läroboksnämnden har. Men när nämnden kom till på sin tid hade det visat sig vara ett behov av en sådan nämnd, och det var därför

Anslag till läroboksnämnden

riksdagen beslöt att inrätta nämnden. Jag tror inte att vi för närvarande är mogna att avskaffa den utan att sätta någonting annat i stället, och det är inte säkert att det då blir vare sig bättre eller billigare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Herr Näsström sade, att om tio personer samlades för att resonera om en lärobok, kunde man mistänka att det kunde bli tio olika uppfattningar. Men här är det en enda person som i läroboksnämnden skall granska boken, och man måste böja sig för just hans uppfattning. När dessutom läroboksnämnden betalar så erbarmligt dåligt som den gör, kan den inte få tag i de verkliga experter som man skulle kunna lita på. Man skall ju inte ha någon överdriven tro på experter, men vi måste i varje fall tro på dem i rätt stor utsträckning.

Läroboksnämndens möjligheter begränsas dessutom av att nämnden inte kan som experter använda sådana personer som själva i samma eller liknande ämne sysslar med att författa läroböcker.

Herr Näsström säger, att bara det att läroboksnämnden finns till skulle liksom vara en säkerhetsventil. Jag tror emellertid att också konkurrensen mellan läroboksförlagen är en säkerhetsventil. Det kan ju inte vara något intresse för ett bokförlag att för rätt höga kostnader få fram en lärobok som inte vinner lärarnas förtroende och alltså inte kommer att säljas. Det blir en mycket dålig affär för förlaget.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att det före läroboksnämndens tillkomst vid flera tillfällen olika år väckts motioner här i riksdagen om att vi skulle få ett statligt läroboksförlag. Om jag minns rätt blev inrättandet av läroboksnämnden någon sorts kompromiss. Man skulle på detta sätt skapa en nämnd som såg till att det blev ett riktigt innehåll

Anslag till läroboksnämnden

i böckerna men också i någon mån be-
vaka att inte kostnaderna för böckerna
blev för höga. Jag tror att det ligger åt-
skilligt i det. Skulle vi avskaffa läro-
boksnämnden, misstänker jag att vi rätt
snart skulle få göra ganska dyrbara er-
farenheter.

Nu säger herr Andersson, kanske med
rätta, att arvodena till nämndens grans-
kare har varit låga. Emellertid höjs ju
anslaget med 15 000 kronor upp till
82 000 kronor. Det är en rätt god pro-
centuell höjning, även om beloppet inte
är så särskilt stort mot bakgrunden av
de siffror som vi i allmänhet rör oss
med här i kammaren.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES,
(fp):

Herr talman! För att det inte skall bli
något missförstånd vill jag påpeka att
dessa 15 000 kronor avser ju endast 6 000
höjda arvoden åt läroboksgranskarna.
Jag kan inte underlåta att nämna att
ett av de fall som jag var med om vid
samma tillfälle som jag tidigare nämnde
gällde en bok som används eller i
varje fall har använts rätt mycket i vå-
ra skolor, och om den kust där statsut-
skottets ärade ordförande bor hette det
där att det är den flackaste sträckan ut-
efter hela Norrlandskusten. Herr ordfö-
randen vet att det förhåller sig precis
tvärtom. Just utanför hans domäner
finns t. ex. Sveriges högsta ö. Det är
precis tvärtom mot vad förhållandet är
enligt den av läroboksnämnden godkän-
da läroboken.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! När herr Andersson för
diskussionen över på vår gemensamma
hemmaplan vill jag nämna att herr An-
dersson är chefsredaktör för en tidning
som jag ofta läser, och jag måste säga
att ibland insmyger sig något fel i den
tidningen också.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES,
(fp):

Herr talman! Jag förutsätter att lä-
sarna vet om, att det kan insmyga sig
fel i den tidning jag redigerar. Men

skulle något slags tidningsgransknings-
nämnd ha godkänt varje nummer av tid-
ningen, skulle ju läsekretsens kunna för-
ledas att tro på vartenda ord som står
i den tidningen.

Efter det överläggningen förklarats
härmed slutad, gjorde herr talmannen
i enlighet med därunder framkomna yr-
kanden propositioner, först på bifall till
vad utskottet i den nu föredragna punk-
ten hemställt samt vidare på godkän-
nande av den vid punkten avgivna re-
servationen; och förklarade herr tal-
mannen, sedan han upprepat proposi-
tionen på bifall till utskottets hemstäl-
lan, sig finna denna proposition vara
med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, be-
gärde votering, i anledning varav upp-
sattes samt efter given varsel upplästes
och godkändes en så lydande omröst-
ningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet
hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten
48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punk-
ten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
sina platser samt voteringsproposi-
tionen ånyo uppläst, verkställdes till en
början omröstning genom uppresning.
Herr talmannen förklarade, att enligt
hans uppfattning flertalet röstat för ja-
propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel
Johannes*, begärde rösträkning, verk-
ställdes nu votering medelst omröst-
ningsapparat; och befunnos vid omröst-
ningens slut rösterna hava utfallit så-
lunda:

Ja — 90;

Nej — 35.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 49—53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54

Anslag till studiebidrag och stipendier

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 82 070 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I:259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II:317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte besluta a) att allmänt studiebidrag tills vidare icke skulle utgå, b) att från och med läsåret 1960/61 grunderna för ersättning för dagliga resor mellan bostadsorten och skolorten så till vida skulle ändras, att ersättning skulle utgå, när resekostnaden uppginge till minst 15 kronor för månad med det belopp i fulla kronor räknat varmed kostnaden överstege 13 kronor för månad, c) att till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 60 070 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I:366) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II:467), i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av förevarande punkt måtte I. besluta, att till studiebidrag och stipendier för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 72 070 000 kronor i enlighet med vad i motionen anförts samt att allmänt studiebidrag ej skulle utgå under budgetåret 1960/61, ävensom II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning av studiebidrags- och stipendiegivningen till elever vid läroverk, folkhögskolor, yrkesskolor, försöksskolor och fackskolor i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

Anslag till studiebidrag och stipendier

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag med avslag å motionerna I: 259 och II: 317 samt I: 366 och II: 467, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 82 070 000 kronor;

II. att motionerna I: 366 och II: 467, i vad de avsåge prövning av studiebidrags- och stipendiegivningen till elever vid läroverk m. fl. läroanstalter, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade reservationer avgivits

a) av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 366 och II: 467 ävensom med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 60 070 000 kronor;

b) av herrar *Sundin*, *Thorsten Larsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 259 och II: 317 ävensom med bifall till motionerna I: 366 och II: 467, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 72 070 000 kronor;

c) av herrar *Sundin*, *Thorsten Larsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 366 och II: 467, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om prövning av studiebidrags- och stipendiegivningen till elever vid läroverk, folkhögskolor, yrkesskolor, försöksskolor och fackskolor i enlighet med vad i motionerna anförts.

Anslag till studiebidrag och stipendier

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas frågan om studiebidrag. Vi har här velat ändra något på utdelningsprincipen av dessa studiebidrag. Det finns nämligen här allmänna studiebidrag, behovsprövade stipendier och särskilda studiebidrag. Det är alldeles givet att vi i centerpartiet bekänner oss till principen att studiebidrag och stipendier bör underlätta skolgången och utjämna de eventuella skillnader som finns mellan eleverna i ekonomiskt och i bostadshänseende. Vi har därför ansett att det vore lämpligare att lägga om stipendiegivningen till behovsprövade former. Vi tycker att det allmänna studiebidrag som utgår mellan 16 och 18 års ålder kan vara diskutabelt, i det man kan fråga sig huruvida en sådan åldersgräns är riktig. I många fall göres ett uppehåll vid 16 år i studiegången och först vid 18 år börjar vederbörande på nytt studierna igen. I stället för detta generella studiebidrag vill vi i centerpartiet ha litet generösare behovsprövning av de andra stipendieformerna, emedan de reduceringar av stipendierna som inträder vid den nuvarande behovsprövningen är relativt hårda. För enbarnsfamiljen inträder redan vid en beskattningsbar inkomst om 2 000 kronor en sådan reduktion. En trebarnsfamilj får en kraftig reduktion vid en beskattningsbar inkomst om 2 800 kronor. I medvetandet om att statsfinanserna befinner sig i ett besvärligt läge anser vi att en omläggning av denna stipendiegivning bör göras så att en viss besparing uppstår.

Vi föreslår, att posten Särskilda studiebidrag och stipendier vid läroverken, folkhögskolorna och yrkesskolorna höjes från det föreslagna beloppet 54,2 miljoner kronor till 64,2 miljoner kronor men att däremot allmänna studiebidrag icke skall utgå. Detta innebär att hela anslaget minskas med 10 miljoner kronor.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till de med b och c be-tecknade reservationerna.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det gäller här en fråga som varit under diskussion under de senaste åren, och det kan kanske vara onödigt att offra många ord på den samma. Det gäller ju ett känt högerkrav.

Det är här fråga om studiebidragen, alltså en generell subvention utbetalad utan behovsprövning. Som alla generella subventioner bör den bli föremål för översyn i ett ansträngt statsfinansiellt läge. Vi reservanter är inte övertygade om behovet av denna subvention. I den diskussion vi hade i denna fråga förra året gav jag också exempel på hur ojämnt och orättvist den kan utfalla.

Vi är också övertygade om att behovet av subventionen i dagens läge är mindre än förut. Samtidigt som statens finansiella läge är dåligt är penningtillgången hos den enskilde för närvarande, av alla tecken att döma, mycket god. Förhållandena på TV-apparatmarknaden och på bilmarknaden tyder ju på detta, och det gör också de summor som kan skrapas ihop till V 5-spelet i samband med travtävlingarna på söndagarna. När vi i vår strävan att bringa ner statsutgifterna söker oss fram till anslagsposter, där vi kan göra besparingar som inte medför alltför allvarliga biverkningar, tror vi att detta är en anslagspost som vi kan rikta oss emot med gott samvete. Vi har därvid också klart för oss att administrationskostnaderna inte är så alldeles obetydliga.

I stort räknar vi ju med att den minskning av skatten, som vi genom våra besparingar kan nå fram till, på lång sikt skall innebära en vinst även för barnfamiljerna. Detta gäller särskilt vår önskan att få bort omsättningsskatten. Det finns ingen anledning att nu gå in på en ekonomisk debatt — den kommer i

veckan efter nästa vecka, om jag inte är fel underrättad.

Jag vill också erinra om vissa principiella synpunkter som vi inom vårt parti har rörande utformningen av den studiehjälp samhället bör ge. Vi menar att man i stället för att betala ut kontanta bidrag bör genomföra sådana reformer på beskattningens område, att möjlighet beredes föräldrarna att göra avdrag för periodiskt understöd även i sådana fall där detta av mottagaren används för att bestrida studiekostnader. Vi vill ge vidgade möjligheter till räntefria lån, och vi vill att rätt skall ges att efter avlagd examen göra avdrag för amortering av sådana kostnader som betingas av studieskulder.

Reservationen innebär också en liten minskning av bidraget till resor mellan bostadsorten och skolorten. Det grundbelopp som skall betalas av den enskilde ökas med 3 kronor, från 10 till 13 kronor per månad, för elever vid centrala verkstadsskolor, kommunala och landstingskommunala yrkesskolor samt enskilda yrkesskolor. Förslaget överensstämmer med vad studiebidragsnämnden förordat. Nämnden ansåg att det med hänsyn till inkomstutvecklingen och värdeförändringen är skäligt att dessa belopp justeras till efter nuläget bättre anpassade summor.

Jag tror för min del att denna ökning inte kommer att kännas särskilt svår för den enskilde som träffas av den. För statens del blir besparingen dock 2 miljoner kronor. En förenkling av administrationen måste naturligtvis också komma till stånd, eftersom det blir ett lägre antal elever som skall uppbära ersättning.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen a under I i utskottets hemställan på denna punkt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det framgår av utlåtandet att de grunder efter vilka stipendier nu utgår har tillkommit efter ingående utredningar. Jag för min del tror att med hänsyn till vad som då anförts man inte

kan komma fram på den väg som har föreslagits här.

I centerpartiets motion tänker man sig att stipendierna skulle upphöra att utgå vid 16 års ålder för att sedan kunna utgå vid en senare tidpunkt. Vi har ju diskuterat denna fråga här i kammarna relativt nyligen, varför jag inte tror att det finns något starkare underlag för den uppfattning som kommit till uttryck i motionerna.

Jag skall, herr talman, i övrigt inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Kaijser*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Larsson, Thorsten*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Sundin m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Kaijsers yrkande.

Anslag till studiebidrag och stipendier

Herr *Larsson, Thorsten*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 8 punkten 54 mom. I antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av den vid punkten av herr Sundin m. fl. avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 21;

Nej — 22.

Därjämte hade 93 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 54 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 22.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de beträffande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 54 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 55 och 56

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57**Ang. bidrag till skolbibliotek**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 091 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts — såvitt nu var i fråga — att riksdagen måtte dels besluta att ändra grunderna för bidrag till skolbibliotek i enlighet med vad i motionerna föreslagits, dels ock till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 491 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge ändrade grunder för bidrag till skolbibliotek, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 091 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrarna *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, besluta att ändra grunderna för bidrag till skolbibliotek i enlighet med vad i motionerna föreslagits;

b) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1960/61 an-

Ang. bidrag till skolbibliotek

visa ett förslagsanslag av 3 491 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Här gäller det statsbidraget till skolbibliotek. Detta anslag skulle enligt ett tidigare riksdagsbeslut — det var år 1957 — utgå längst till den 1 juli 1960 och därefter avlösas på något sätt. De av en särskild utredningsman föreslagna grunderna för avlösning har inte kunnat godtas av flertalet remissmyndigheter och av skolöverstyrelsen. Anslag har därför begärts även för nästa budgetår. Det utgår efter en viss fallande skala, allt efter antalet barn i varje skoldistrikt.

Den reservation som är fogad till denna punkt är densamma som vi hade förra året och innebär en sänkning av den skala enligt vilken anslaget utgår. Fröken *Karlsson* i andra kammaren liksom jag i denna kammare uttryckte förra året på olika sätt att den entusiasm vi kände när det gällde reservationen på denna punkt var ganska liten. För den som tillbringar stora delar av sitt liv i böckernas värld måste det kännas så. Men när man vet att skolbiblioteken oftast inte är tillgängliga under tre å fyra månader om året och att de i många fall inte är tillgängliga på eftermiddagen, då skolorna eventuellt används för fritidsverksamhet, känns det mindre hårt. I själva verket behöver de författningssenligt inte vara öppna mer än två timmar per vecka. Det betyder att de investeringar som görs i skolbiblioteken får ett på visst sätt begränsat värde.

Utskottets ärade talesman påpekade förra året att vårt förslag, som betyder en besparing på 600 000 kronor på av departementets åskade något över 4 miljoner kronor — alltså ett mycket litet belopp för varje skola —, innebär en betydande merbelastning för kommunerna. Jag vill i detta sammanhang endast erinra därom, att omsättningsskatten betyder en merbelastning för kommunerna av mycket större omfattning än vad det här gäller.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att i den moderna skolan betraktas skolbiblioteket som hjärtat i skolan, och man försöker på allt sätt slå vakt om biblioteket. Vad herr Kaijser yttrat på den punkten förvånar mig mycket.

Dessutom vill jag säga om denna prutning att det på denna punkt blir som på många andra: om vi följer herr Kaijsers förslag blir det en överflyttning av utgifterna från staten till kommunerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 58**Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 20 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels besluta, att statsbidrag till skolmåltidsverksamhet, som anordnades efter den 1 juli 1960, ej längre skulle utgå, dels ock till Bidrag till anordnande av skolmåltider anvisa ett förslagsanslag av 15 400 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 259 och II: 317, såvitt de avsåge avskaffande av statsbi-

drag till skolmåltider och medgivande för kommunerna att uttaga avgift för skolmåltid, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 20 500 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Dovertorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag till skolmåltidsverksamhet, som anordnades efter den 1 juli 1960, ej längre skulle utgå;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 15 400 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Här gäller det skolmåltiderna. Vi vill liksom i fjol ta bort statsbidraget till dem. För att slippa ett upprepande av den långa diskussion som vi hade i denna fråga förra året vill jag liksom då börja med att säga att det icke råder någon skillnad mellan reservanterna och utskottet i fråga om önskvärdheten av att anordna skolmåltider, framför allt för lärjungar med lång skolväg, för klena och sjuka lärjungar, för lärjungar från hem med svag ekonomi och för lärjungar som eljest inte kan erhålla en från näringssynpunkt fullgod måltid i sina hem. Jag vill ytterligare understryka detta. Jag tror att skolmåltiderna har ett stort värde, men jag anser inte att det är alltför mycket begärt att föräldrarna själva bidrar till kostnaderna för dem i de fall de kan det. Frågeställningen är inte om vi skall

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

anordna skolmåltider eller inte, utan den är i stället om vi skall låta de föräldrar som kan betala också få betala skolmåltiderna för sina barn.

Statsbidraget till skolmåltiderna utgår för närvarande med i genomsnitt 17 procent av bidragsunderlaget. Redan nu faller alltså den allra största kostnaden på kommunerna. Den avgift för skolmåltiderna som kommunerna skulle behöva upptaga för att ersätta statsbidraget är sålunda i flertalet fall mycket obetydlig.

I ett remissvar berörande frågan om statsbidraget till skolmåltider — ett bidrag som från början också betraktades som i viss mån ett stimulansbidrag — sägs att skolmåltidsverksamheten är familjepolitiskt betingad och att staten därför inte bör undandra sig kostnaderna för densamma. Visst kan anordnandet av skolmåltiderna sägas vara familjepolitiskt betingat, men det behöver därför ingalunda betyda att de skall tillhandahållas gratis. Vi som står för reservationen motsätter oss ingalunda subventioner till de hem som verkligen behöver sådana, och vi har klart för oss att kostnaderna för denna hjälp kommer att drabba kommunerna, men vårt förslag behöver inte betyda en ökad belastning för kommunerna. Däremot kommer det obestriddigen att betyda en viss ökning av kostnaderna för familjerna. I det sammanhanget vill jag bara peka på följande omständigheter.

I årets statsverksproposition har jag först och främst inte kunnat finna någon uppgift angående hur stor del av barnen som åtnjuter fria skolmåltider — det absoluta antalet anges, men inte hur stor procent av eleverna det utgör. Förra året var det 79 procent av eleverna vid folkskolan och 47 procent av eleverna i läroverken. Men föräldrarna till de 21 procent i folkskolorna och de 53 procent i läroverken, som inte får skolmåltider, får vara med om att betala de övrigas.

Vidare kan den allmänt förbättrade ekonomi för den enskilde, som jag redan tidigare talat om och som faktiskt föreligger, väl göra det möjligt för för-

äldrarna att hjälpa till att betala dessa måltider för sina egna barn.

När man vidare i Hälsingborg drog in skolfrukostarna på lördagarna berodde det på att det var så många som uteblev; deltagandet blev ringa och framför allt oregelbundet, och det var därför man beslöt indra skolfrukosten den dagen. Helt plötsligt hade familjerna sålunda råd att ge sina barn frukost på lördagarna. Det betydde en besparing för staden på 130 000 kronor. I min hemstad har man föreslagit detsamma för nästa år — en enhällig utredning har föreslagit det. Man räknar där med en besparing för staden på 70 000 kronor. Det är sålunda alldeles tydligt att kommunernas höga kostnader är en stimulans till rationalisering och sparsamhet.

Som ytterligare motiv kan anföras att det tycks gå ganska bra i Vadstena, där föräldrarna betalar för måltiderna. Jag vet att man visserligen knorrat på vissa håll, men på andra håll är man belåten. Det kan också påpekas att 77 av de ca 250 barn som där deltog i skolmåltiderna hade fria måltider. Men det kostade staden endast 17 000 kronor, under det att kostnaderna annars skulle ha gått upp till omkring 70 000 kronor.

Slutligen skulle kanske barnen sätta mera värde på den mat som bjuds, om de visste att deras föräldrar måste betala för den. Det är nog obestridligt att mycket mat blir bortslängd vid skolmåltiderna, och de skildringar som lämnas av de förhållanden som råder är kanske inte alldeles gripna ur luften.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt. Samtidigt vill jag säga att jag på denna punkt inte kommer att begära votering. Det beror inte på att jag inte vill stå för vår reservation, men eftersom vi på en föregående punkt hade en votering som också gällde en sådan här generell subvention, anser jag att den principiella ställningen till det hela i det sambandet redan är avklarad.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Under en lång följd av år har vi varje år haft en diskussion på

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

denna punkt. Jag tror det är mycket svårt att tillföra den diskussionen något nytt. Jag kunde inte heller märka att herr Kaijser kom med några nya synpunkter, och det är lika svårt för mig att komma med något nytt från den andra sidan. Jag tror att vi gör kammaren största tjänsten om vi går till beslut, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Med all respekt för önskemålet att vi inte skall förlänga denna diskussion, eftersom det inte kan införas några nya synpunkter, vill jag säga bara några ord.

Jag vill först helt allmänt till diskussion ta upp förhållandet mellan stat och kommun. Förra året gjorde statsutskottet en beställning hos departementschefen om att han enligt den utredning som finns skulle återställa relationen mellan stat och kommun när det gällde kostnaderna för skolmåltiderna. Denna beställning har icke effektuerats. Enligt utskottet skulle ett sådant återställande innebära merkostnader för statsmakterna med 39 miljoner kronor, kostnader som i dag ligger på kommunerna. Det rör sig alltså icke om nya pengar som skulle tas ut av skattebetalarna. Frågan är bara om det är staten eller kommunerna som skall stå för dessa kostnader. Utskottet har också i år gjort en beställning på denna punkt, och jag vill bara uttala den förhoppningen att det kommer ett förslag som i någon mån återställer relationerna mellan stat och kommun, så att man inte längre i fortsättningen fasthåller vid den övervältring på kommunerna som nu sker.

När man vet hur förhållandet förändrats till nackdel för kommunerna blir man förvånad då herr Kaijser anför högerens motivering för att reducera kostnaderna för skolmåltiderna ytterligare. Statens kostnader är enligt utskottets utlåtande 20,5 miljoner kronor, och högern vill reducera dem till 15,4 miljoner.

Jag skall här inte diskutera skolmål-

tidernas sociala betydelse. Herr Kaijser har sagt att högern vill behålla dem och att de har utomordentligt stor betydelse. Men herr Kaijser säger också att man får försöka på allt sätt reducera kostnaderna. På en punkt tidigare här i dag behandlade vi ett anslag för utbildning av personal för skolmåltidsverksamhet. Det anslaget ansåg herr Kaijser borde skäras ned, men det är väl ändå på det sättet att om man utbildar personal som ägnar sig åt denna verksamhet kan man därmed också förbilliga skolmåltidsverksamheten.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Kaijser och kanske också till högern. När högern säger att vi skall gå tillbaka till det gamla systemet med behovsprövning vill jag erinra om den diskussion vi hade i fjol om hur besvärande det kan vara för eleverna med behovsprövning. Jag tror att det också kan vara besvärande för skolstyrelserna, om man ger sig in på något sådant. Men om man skulle låta föräldrarna betala, vilka föräldrar skulle då betala? Hur skall behovsprövningen utformas, vilka regler skall gälla, vilken inkomstgräns och vilken förmögenhetsgräns skall tillämpas? Jag tror det vore värdefullt om vi till kammarens protokoll fick antecknat hur högern menar att denna behovsprövning skulle utformas och vilka regler den skall följa. Jag tycker vi skall sluta med det allmänna talet att föräldrarna skall betala. Låt oss få det preciserat en gång!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman: I Vadstena, där man infört det systemet att föräldrarna i huvudsak betalar avgift för skolmåltiderna, har man tydligen funnit en framkomlig väg. Jag kan inte i detalj säga hur det systemet är utformat, men jag föreställer mig att det inte skulle innebära någon svårighet för andra kommuner att finna en lämplig väg. En fingervisning om hur man i Vadstena dragit gränsen har man kanske i de siffror som jag an-

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

gav, nämligen att av ungefär 250 elever som deltar i skolmåltiderna åtnjuter 77 fri skolmåltid.

Herr **ESKILSSON (h)**:

Herr talman! Jag redogjorde i fjol när vi diskuterade denna fråga senast för de regler som man tillämpade i Vadstena. För att stilla herr Eric Carlssons nyfikenhet vill jag även i dag nämna att i Vadstena får elever som har lång skolväg — jag vill minnas att gränsen är tre kilometer, men jag är inte alldeles säker på den siffran — fria skolmåltider. För de barn som bor närmare skolan än denna gräns sker behovsprövning, varvid föräldrarnas inkomstförhållanden provas enligt samma normer som gäller för erhållande av familjebostadsbidrag. Där har man ju en klart utformad regel då det gäller att avgöra vilka barn som är berättigade att erhålla fria skolmåltider eller inte.

Det har omvittnats från Vadstena att tillämpningen av dessa regler går betydligt smidigare än vad man från början vågade hoppas. Man tillämpar nu samma system tredje året i följd. Vid fjolårets statbehandling, alltså 1959, väcktes det inte något förslag om att man skulle upphäva de 1957 beslutade reglerna. Den delegation inom skolstyrelsen som provar ansökningarna om fri skolmåltid och har hand om uppbörden av avgifterna har deklarerat att det hela löper smidigt och utan större besvär.

Herr **NÄSSTRÖM (s)**:

Herr talman! Alla i denna kammare vet att det finns kommuner som är framåt, kommuner i medelläge och efterblivna kommuner. Det finns kommuner som inte alls har någon bespising i skolorna och där situationen alltså är betydligt sämre än i Vadstena. Det är kanske inte heller så mycket att säga härom, ty det tar naturligtvis alltid sin tid innan man överallt kommer fram till vad de flesta anser vara en värdefull reform. Jag är förmin del glad över att trots att vi nu haft denna diskussion under flera år högern inte fått med några andra på sin som jag tycker reaktionära linje.

Herr **DAHL (s)**:

Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i herr Näsströms synpunkter på denna fråga.

När jag hörde herr Eskilssons något krystade försök att komma med ett svar på herr Eric Carlssons fråga fick jag det intrycket, att högerns nedskrotningsförslag i fråga om skolmåltiderna mera kommit med av bara farten. Om det bland våra sociala åtgärder finns något som alla kategorier människor, de må vara högermän, socialdemokrater eller kommunister, anser vara till gagn och glädje framför allt för det uppväxande släktet, är det just de fria skolmåltiderna. Det är faktiskt en revolutionerande reform som genomförts i och med införandet av skolmåltider. Särskilt i dessa tider när i många familjer både man och hustru måste arbeta för att få ihop till hyran och familjens övriga utgifter och då kvinnorna för att näringslivet över huvud taget skall fungera måste ut i förvärvslivet, är det oerhört värdefullt att barnen kan få mat i skolan.

Man invänder då att de föräldrar som har stora inkomster bör kunna betala kostnaderna för barnens skolmåltider. Det är enligt min mening en missriktad ambition att spara på detta område. Högerns försök i den riktningen bottnar helt enkelt i högerns allmänna strävan att söka inskränka på den sociala omvårdnad som vi under årens lopp har lyckats få igenom här i riksdagen och som i många viktiga avseenden betyder bättre förhållanden för de enskilda människorna, i detta fall främst de uppväxande barnen i våra skolor.

Herr **ESKILSSON (h)**:

Herr talman! Jag vill bara göra en liten kommentar till herr Näsströms klassificering av de svenska kommunerna i mera framåtsträvande och mera efterblivna kommuner. Det kan hända att vi inte bör bedöma kommunernas kvalitet med hänsyn till sättet att lösa skolmåltidsfrågan. Förhållandena är olika i olika delar av landet. Nu är inte herr Anderberg här närvarande, men jag skulle

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

vilja fråga representanterna för landskommunerna i Skåne om man inte där med hänsyn till avståndsförhållanden och annat har ansett att man kan vänta med den här reformen. Jag kan i varje fall tala om för herr Eric Carlsson att det finns kommuner hemma i mitt län, där hans egna meningsfränder har ett betydande inflytande, som av olika anledningar anser att man kan vänta med reformen, eftersom den är förenad med stora kostnader och det i vissa bygder, där avstånden inte är så stora, är möjligt att klara frågan på andra och enklare sätt.

Jag tror inte att vi bör klassificera kommunerna bara med ledning av deras inställning till skolmåltidsfrågan, såsom jag fick för mig att herr Näsström ville göra.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Med anledning av herr Dahls inlägg skulle jag bara vilja anföra att det för oss inte gäller att på något sätt beskära de sociala förmåner som utgår till dem som verkligen behöver dem. Däremot tycker vi att det kan vara berättigat att beskära den sociala omvårdnad som ägnas dem som inte behöver den.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror vi kan resonera mycket länge om det här. Det är ju en principiell fråga, och vi vet att högern har denna inställning.

Herr Eskilsson säger att man måste vara mera försiktig och inte får dela in kommunerna uteslutande med hänsyn till den detalj som vi här resonerar om. Ja, det är riktigt, herr Eskilsson, men om vi söker tror jag vi finner flera sådana tråkiga detaljer i samma kommuner.

Det sägs här att skolmåltiderna kostar stora pengar. Kostar de inte stora pengar om föräldrarna skall betala dem? Vi har ju försökt komma från den gamla graderingen av människor. Vi hade på sin tid folkkök i Stockholm och andra

orter, och vi vill inte ha dem tillbaka. Vi försöker åstadkomma en utjämning, och det måste betyda en utjämning också vad gäller kostnaderna. Det är dithän vi har strävat.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga att skolmåltiderna är en del av den sociala verksamheten. De medför kostnader, men det finns också anledning fråga sig vilken valuta man får för de pengar man lägger ned. Det går lätt att i olika sammanhang tala om höga skatter, men det är kanske också viktigt att belysa vad skatterna går till och vad vi inte minst på skolans område får för pengarna.

Jag har en känsla av att den här diskussionen är ett led i de försök att rasera skyddet för hemmet och familjen och skyddet för barnen som högern driver. Vi har haft sådana här debatter tidigare och kommer att få dem på flera punkter i dag när det gäller skolan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Carlsson, Eric, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Ang. bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 17.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Punkten 59

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 60**Ang. bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 75 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade riksdagen till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Helmer Persson* och *Öhman* (I: 104) samt den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 121),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), vari hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels besluta, att bidragsunderlagets grundbelopp i de permanenta skollokalerna per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgörande 900 kronor, skulle vara 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket beslut i bidragsfrågan fattats av statlig myndighet efter utgången av juni månad 1960, dels ock till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna

skolväsendet för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 70 900 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén* väckt motion (II: 466), vari hemställts, att riksdagen måtte anhålla om sådan ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse 1957: 318, att bidragsunderlaget från den 1 juli 1960 beräknades med utgångspunkt i ett grundbelopp av 850 kronor per kvadratmeter nettogolvyta, varvid dock grundbeloppet måtte omräknas med hänsyn till dels den förändring av byggnadskostnaderna i allmänhet som inträtt under tiden från den 1 januari 1956 till den 1 januari 1960, dels de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader som funnes mellan skilda orter.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga och i vad de avsåge bidragsunderlagets grundbelopp, samt motionen II: 466 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 104 och II: 121 samt I: 259 och II: 317, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 75 700 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, samt i anledning av motionen II: 466, besluta, att bidragsunderlagets grundbelopp i de permanenta skollokalerna per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgörande 900 kronor, skulle vara 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket

Ang. bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet

beslut i bidragsfrågan fattats av statlig myndighet efter utgången av juni månad 1960;

b) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson* och *Edström*, fröken *Elmén*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 466 samt i anledning av motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, hemställa om sådan ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse 1957: 318, att bidragsunderlaget från den 1 juli 1960 beräknades med utgångspunkt i ett grundbelopp av 850 kronor per kvadratmeter nettogolvyta, varvid dock grundbeloppet måtte omräknas med hänsyn till dels den förändring av byggnadskostnaderna i allmänhet som inträtt under tiden från den 1 januari 1956 till den 1 januari 1960, dels ock de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader, som funnes mellan skilda orter;

c) av herrar *Kajser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen a) ansett, att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge medelsanvisningen, ävensom med avslag å motionerna I: 104 och II: 121, till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 70 900 000 kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Vid denna punkt i utlåtandet finns en reservation av herr Boman m. fl.

Det gäller här frågan om bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet, och vi är ju alla inställda på sparsamhet vid uppförandet och inredandet av offentliga byggnader. Helt naturligt finns det stora möjligheter till sparsamhet på detta område, men

sparsamhetsintresset får självfallet inte äventyra hållbarhet och praktisk utformning. Under den sista tiden har det dock visat sig möjligt att genomföra en del besparingsåtgärder, och för att i någon mån animera de ansvariga instanserna i sådan riktning har man motionsledes föreslagit minskat bidragsunderlag när det gäller skolbyggnader.

Jag har biträtt denna mening och vill alltså, herr talman, yrka bifall till reservation b under förevarande punkt.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Reservation a vid denna punkt gäller principerna för statsbidragsgivningen, medan reservation c gäller själva medelsanvisningen. Man skulle ju här liksom i andra av de många frågor, där jag har talat i dag, kunna i huvudsak hänvisa till vad som blivit sagt under föregående år. Trots allt vill jag dock tillägga något.

Liksom föregående år ställer vi nu ett yrkande att bidragsunderlaget för skolbyggnaderna skall sänkas från 900 till 750 kronor per kvadratmeter. Eftersom statsbidragsprocenten under föregående år var 37 procent och nästa år beräknas bli 38 procent av bidragsunderlaget betyder sänkningen inte fullt så mycket för kommunerna som man skulle kunna tro. Det har också visat sig att man kan bygga skolor rätt mycket billigare än man tidigare räknat med. I årets remissdebatt pekade jag på Åbyskolan i Gamleby, uppförd enligt paviljongsystem men med material som vid permanenta byggnader. Man har där kunnat nedbringa kostnaderna till 655 kronor per kvadratmeter. Den skolan var omnämnd i Landskommunernas förbunds tidskrift vid årets början, och den har rätt nyligen varit omnämnd i Kommunal Skoltidskrift häfte 3, utan att man därvid från något håll anfört kritik mot bygget.

Jag är fullt på det klara med att en omsorgsfull planering av skolväsendet har ännu större betydelse än ett långt drivet sänkande av byggnadskostnaderna för att man i det enskilda fallet skall

Ang. bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet

kunna nedbringa kostnaden för skolbyggen. Under remissdebatten i januari pekade jag på den betydelse som de europeiska integrationsförhållandena kan ha i just detta sammanhang. Rent principiellt måste det ju vara så att om den stora hemmamarknad som EFTA med sina 90 miljoner människor kommer att innebära kan betyda någon vinst för vårt näringsliv så skall den ligga i att vi kan producera i större enheter. Men det bör i sin tur innebära att vi blir tvungna att lägga ned en del mindre enheter som inte kan förbli bärkraftiga. Det är visserligen sant att det i vårt land i hög grad utvecklade systemet med underleverantörer kan reducera effekten av denna generella princip. Det är också möjligt att den omständigheten att vissa specialtillverkningar med behov av hög service kan vara konkurrenskraftiga även i små enheter och kommer att reducera de ogynnsamma effekter som det nya läget oundvikligen måste innebära. Med skyddsåtgärder från samhällets sida kan man mer eller mindre effektivt minska de akut inträdande skadeverkningarna, men det är inte säkert att man i det långa loppet kan hindra att vissa industrier och industrierter kommer att gå tillbaka. Med hänsyn till alla dessa förhållanden är det i hög grad angeläget att planeringen av skolbyggnader sker rationellt, och enligt min mening kan vår princip för statsbidragsgivningen ytterligare stimulera till noggrann omtanke vid planeringen. I skolbyggnadsplaneringen har också provisoriska, flyttbara byggnader sin givna plats.

Vi har inom utskottsavdelningen haft tillfälle att studera även vissa andra förhållanden, där en omsorgsfull planering synes vara av stor betydelse. I våra största städer bildas då och då nya bostadsområden ute i periferien, där på några få år så många människor bosätter sig som motsvarar befolkningen i en medelstor svensk landsortsstad. Det är i stor utsträckning unga människor med nybildade familjer som kommer att bosätta sig i dessa områden, och nativiteten är hög. Vi hörde i Göteborg talas

om ett par stadsdelar, Kortedala och Biskopsgården, där nativiteten var över 40 promille, medan siffran för staden i dess helhet var omkring 15 promille. När några år gått har den olikheten jämnat ut sig, och det från början mycket stora behovet av skolor framträder inte längre på samma sätt. För dessa områden förefaller det system med i vanliga hyreshus inbyggda skolor, som vi hade tillfälle att se i Biskopsgården, vara mycket ändamålsenligt. Dessa lokaler hade bestämda fördelar också på annat sätt. Enligt uppgift är dessa skolbyggnader inte statsbidragsberättigade, men det förefaller mig önskvärt att även sådana skolbyggen skall kunna få statsbidrag i någon form — eftersom byggnaderna kan beräknas möjligen få användning för andra ändamål efter en mer eller mindre lång tidsperiod, såsom affärslokaler etc., borde statsbidraget inte behöva vara så stort, och det kan måhända utgå i form av hyressubvention med visst belopp per kvadratmeter. Jag skall gärna erinra om att förslag i denna riktning framställts i ett motionspar från centerpartiet vid riksdagens början, men motionen har uppskjutits till behandling av höstriksdagen.

Jag har, herr talman, visserligen klart för mig att nya skolbehov efterhand kommer att dyka upp, där dessa lokaler även i framtiden kanske kan få användning inom undervisningsväsendet, och det må väl vara hänt i så fall, men de är byggda så att de mycket väl kan övergå till att bli affärer eller kontor, och det investeringsbelopp som faller på skolväsendet är inte nu så stort.

Jag har velat peka på dessa förhållanden som visar å ena sidan hur skolbyggnadsverksamheten måste planeras med tanke på den framtida utvecklingen, å andra sidan hur det varit möjligt att bygga skolbyggnader till mycket låga kostnader, och jag anser med hänsyn härtill att vårt förslag är berättigat.

Jag behöver inte framhålla att det även för oss är väsentligt att rent provisoriska byggnader användes där så är lämpligt och möjligt. Det har sagts att sådana kan produceras till en kostnad

Ang. bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet

av cirka 650 kronor per kvadratmeter, och statsbidraget är 325 kronor per kvadratmeter, vilket alltså utgör ungefär 50 procent av kostnaderna.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna a och c, av vilka den senare är en följdreservation till den föregående.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Mitt inlägg skall bli ganska kort, vilket kammaren väl håller mig räkning för.

När det gäller bostäder har i varje fall inte jag märkt att några framträdande förespråkare inom olika politiska partier sagt att vi skall bygga något slags nödbostäder. Man är tämligen överens om att vi skall ha gedigna bostäder, men så fort det gäller skolor tycks man ibland anse att nästan vad som helst duger.

Det enda realistiska med de siffror, som här redovisas, är att de svarar mot de värden som en byggmästare beräknar när han skall bygga ett hus. Här är det fråga om nettoytor. Men vad kostar resten? Ibland kan man i tidningarna få läsa om att den och den skolan har blivit mycket billigare än beräknat, men när det gått några månader och man börjat summera det hela, får man lov att gå till skolöverstyrelsen och begära tilläggsanslag. Så fort en kommun skall bygga en skola tillsätts det ju i regel en byggnadskommitté, som oftast består av personer från olika politiska partier. Det förvånar mig att man därvidlag alltid skall välja så fel, att man inte får med en enda vettig människa; det förefaller ju vara på det sättet, men vi tror ändå inte att det är så. Och har byggnadskostnaderna blivit lägre under de senaste åren? Det har de naturligtvis inte blivit, utan de ökar undan för undan. Vi vill emellertid ha gedigna skolhus. I s. k. avfolkningsorter får vi ju finna oss i att ha övergångsskolor, och det är ingen som säger någonting om det, men när det gäller de permanenta skolorna anser åtminstone jag

att vi skall kräva skolor av lika hög klass som vi kräver att våra bostäder skall ha.

Jag vill erinra om att Landskommunernas förbund har skrivit några rader beträffande dessa byggnadsfrågor. Förbundet skriver bl. a.: »Det viktigaste är enligt styrelsens mening, att kommunerna lämnas anvisningar om hur ett ekonomiskt byggande kan ske inom ramen för de standardkrav, som de statliga tillsynsmyndigheterna anser sig bära uppställa.» Det är fullständigt riktigt, men några sådana anvisningar har kommunerna aldrig fått, och jag misstänker att de kommer att få vänta på dem. Allmänna talesätt går så bra att servera, men när det verkligen gäller att bygga t. ex. ett större skolhus kommer man ingen vart med allmänna talesätt, utan då får man nog finna sig i vad det kostar, även om man infordrat anbud på byggnadsföretaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Beträffande mom. I, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkten 61

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 62**Ang. bidrag till driften av folkskolor, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för beräkning av allmänt driftbidrag till obligatoriska skolor, att tillämpas från och med redovisningsåret 1960/61, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 720 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 28) och den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* (II: 34), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att till en enskild skola för estniska barn i Göteborg, anordnad enligt skolöverstyrelsens förslag, för budgetåret 1960/61 bevilja ett anslag på 10 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ranmark m. fl.* (I: 108) och den andra inom andra kammaren av fröken *Olsson m. fl.* (II: 123), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med skolöverstyrelsens förslag bevilja stiftelsen Kristofferskolan ett statsbidrag för året 1960/61 med 20 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), vari hemställt, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels besluta att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skulle vara obligatoriskt för skoldistriktet, dels besluta att från och med läsåret 1960/61 vid beräkning av det i anslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. ingående lärarlönebidraget

Ang. bidrag till driften av folkskolor, m. m.

hänsyn icke skulle tagas till avlösta bidrag och avdragsbeloppet sålunda fastställas till, i hyresgrupp 1 960 kronor, i hyresgrupp 2 1 200 kronor, i hyresgrupp 3 1 380 kronor, i hyresgrupp 4 1 620 kronor och i hyresgrupp 5 1 850 kronor per statsbidragsberättigande lärartjänst, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 701 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå väckt motion (II: 458), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att med hänvisning till kommunernas möjligheter att i ökad utsträckning tillhandahålla de fria läroböckerna som lån i stället för som gåva minska det av Kungl. Maj:t äskade anslaget under förevarande punkt med 5 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge obligatoriskt tillhandahållande av fri undervisningsmateriel, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 108 och II: 123, besluta, att ur förevarande anslag skulle för budgetåret 1960/61 utgå statsbidrag till Kristofferskolan i Stockholm i enlighet med vad utskottet i punkten förordat;

III. att motionerna I: 28 och II: 34 icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 259 och II: 317 samt II: 458, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för beräkning av allmänt driftbidrag till obligatoriska skolor, att tillämpas från och med redovisningsåret 1960/61;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 259 och II: 317 samt II: 458, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folksko-

Ang. bidrag till driften av folkskolor, m. m.

lor m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 720 000 000 kronor;

VI. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet i punkten anfört rörande frivillig musikundervisning på försöksskolans högstadium.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, besluta, att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skulle vara obligatoriskt för kommunerna;

b) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Edström*, *Sundin*, *Kaijser*, *Thorsten Larsson*, *Skoglund* i Doverstorp och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herrar *Bohman* och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 28 och II: 34, besluta, att ur förevarande anslag skulle för budgetåret 1960/61 utgå statsbidrag till en estnisk skola i Göteborg i enlighet med vad reservanterna förordat;

c) av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 458 samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att från och med läsåret 1960/61 vid beräkning av det i förevarande anslag ingående lärarlönebidraget hänsyn icke skulle tagas till avlösta bidrag och avdragsbeloppet sålunda fastställas till 960 kronor i hyresgrupp 1, 1 200 kronor i hyresgrupp 2, 1 380 kronor i hyresgrupp 3, 1 620 kronor i hyres-

grupp 4 och 1 850 kronor i hyresgrupp 5 per statsbidragsberättigande lärartjänst;

d) av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka under förutsättning av bifall till reservationerna a) och c) ansett, att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 458 samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 701 000 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! På den här punkten föreligger fyra reservationer. I fråga om reservationen a, som gäller fria läroböcker, är vårt yrkande detsamma som förra årets, och jag ber att få hänvisa dels till den motivering, som då anfördes, dels till de allmänna synpunkter som jag i ett par olika sammanhang har anfört tidigare i dag. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Jag vill också deklarera ännu en gång att jag inte ämnar begära votering på den punkten, detta för att herr Eric Carlsson inte skall behöva framställa någon extra begäran om omröstning — allt i syfte att rationalisera kammarens arbete så att vi skall få slut på förhandlingarna tidigare.

Reservation b, gäller en estnisk skola i Göteborg. Jag vill hänvisa till trycket, som innehåller de väsentliga sakliga motiven i frågan. Jag vill också erinra om att våra svenska minoriteter i Estland, t. ex. på Runö, fick behålla sitt svenska språk även under den tid de baltiska staterna existerade. Reservationen betyder ingen ökad medelsanvisning, men den betyder att skolan får möjlighet att underlätta de estniska barnens anpassning till det svenska samhället samtidigt som den låter dem bevåra något väsentligt av deras egen kultur. Jag yrkar bifall också till denna reservation.

Ang. bidrag till driften av folkskolor, m. m.

Reservation c gäller i sak detsamma som vår reservation förra året, nämligen att om man reducerar det s. k. kompensationsbidraget med den del, som avser fria läroböcker, återstår ett så ringa belopp att det torde sakna betydelse för flertalet av de enskilda kommunerna, medan dess betydelse inte är oväsentlig i statens budget. Det framgår av de exempel som finns anförda i proposition nr 112 år 1957 som ligger till grund för det nuvarande systemet. Jag ber att få yrka bifall också till den reservationen.

Slutligen ber jag att få yrka bifall även till reservation d, som gäller medelsanvisningen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Eftersom herr Kaijser redan berört frågan om den estniska skolan i Göteborg, behöver jag bara instämma med honom och yrka bifall till reservationen på den punkten.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! På denna punkt behandlas nu driftsbidrag till det obligatoriska skolväsendet. Bland annat föreligger förslag om anslag till fria läroböcker. Reservanterna har önskat att det på detta liksom på andra områden bör sättas in en sparsamhetskampanj, och behovet därav kan man kanske understryka.

För att ge möjlighet till ytterligare sparsamhet på den här punkten har i andra kammaren väckts en motion om att man bl. a. inte skulle ge böcker som gåva, utan låta eleverna låna böcker, där detta går att ordna.

Jag ber att med hänvisning till denna motion få yrka att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionen II: 458 och med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, dels i skrivelse till Kungl. Maj:ts uttala

a) att åtgärder vidtages för att befrämja övergång till lånesystem i stället

för fria läroböcker i skoldistriktet, med undantag av de böcker som angives i motionen, för att med tillämpande av andra i motionen redovisade besparingsmöjligheter minska kostnaderna för läroböckerna;

b) att den i motionen föreslagna ändringen i grunderna för ifrågavarande bidrag till kommunerna genomföres så att en besparing kan vinnas på 5 miljoner kronor;

dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 715 miljoner kronor.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag skall försöka vara lika rationell som de föregående talarna.

En reservation vid denna punkt gäller frågan om statsbidrag till den estniska skolan i Göteborg. Denna reservation är avgiven av samtliga borgerliga ledamöter. Reservanterna pekar på att åtskilliga problem möter barn från tvåspråkiga hem. Det är självklart att det kan uppstå en hel del problem för sådana barn, men vi skall komma ihåg att det här gäller svenska medborgare, medborgare som bott här i landet kanske i ett tiotal år och som bör ha fått lära sig även svenska i hemmet som barn. Om man skulle vara konsekvent kunde man ju peka på liknande problem när det gäller t. ex. befolkningen i Tornedalen, där det också bor tvåspråkiga i de flesta kommunerna. Det finns för övrigt även andra orter i landet där befolkningen till stor del är tvåspråkig.

Vad beträffar reservation c) av herr Kaijser m. fl. återfinns yrkandena där i högerens besparingsmotion. Det är väl tacknämligt att man vill spara, men jag tycker för min del inte att högerförslaget i detta avseende innebär något reellt sparande, eftersom utgifter bara övervältras på kommunerna. Det skulle alltså bli kommunerna som fick spara, och man menar kanske att om kommunerna får ett lägre statsbidrag kommer de också att

Anslag till försökskostnadsbidrag

kunna pressa ned kostnaderna. Men hur detta i praktiken skall gå till lämnar man ingen anvisning om. Jag tror nog att även våra kommunalmän vänder på slanten åtskilliga gånger och försöker vara så sparsamma som möjligt, ty kommunernas ekonomi är väl i regel hårt ansträngd, och därför måste kommunalmännen alltid se sig om efter besparingsmöjligheter.

Med stöd av vad jag nu anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkt 62.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i anledning av därunder förekomna yrkanden **propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i den nu förvarande punkten gjorda hemställan.**

Därefter gjordes enligt de med avseende å mom. I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i mom. II hemställt.

I fråga om mom. III, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande mom. IV förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten

avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Angående mom. V, yttrade nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Källqvist*, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionen II: 458 och med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

a) att åtgärder borde vidtagas för att befrämja övergång till länssystem i stället för fria läroböcker i skoldistriktet med undantag av de böcker, som angivits i motionen, och för att med tillämplande av andra i motionen redovisade besparingsmöjligheter minska kostnaderna för läroböckerna;

b) att den i motionen föreslagna ändringen i grunderna för ifrågavarande bidrag till kommunerna borde genomföras så att en besparing kunde vinnas med 5 000 000 kronor; samt

dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 715 000 000 kronor.

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. VI hemställt.

Punkten 63**Anslag till försökskostnadsbidrag**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 259, av herr *Ragnar Bergh m. fl.*, och II: 317, av herr *Edlund m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Folkskolor m. m.: För-

Ang. bidrag till anordnande av skolskjutsar

sökskostnadsbidrag för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 900 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 259 och II: 317 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Försökskostnadsbidrag för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Döversörp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Folkskolor m. m.: Försökskostnadsbidrag för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kronor.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Även på den här punkten finns en reservation, som är en gammal bekant. Vi är litet oroliga för en alltför snabb övergång till enhetsskolan. Det beror inte på att vi vill motsätta oss genomförandet av den, tvärtom. Jag tror också att ett successivt införande av enhetsskolan är enda möjligheten att göra detta organisatoriskt på ett riktigt sätt. Men det finns ett men, ett mycket viktigt men. Vi har ännu en brist på kvalificerade lärare. Om den bristen inte kan fyllas i takt med skolans utbyggnad löper man risken att skolan blir ett skal utan det vackra innehåll vi hoppas på. Det är motivet till att vi föreslår en något långsammare takt i övergången till enhetsskola. Under sådana förhållanden kan man klara sig med ett något mindre anslagsbelopp än det som departementschefen begär.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till den vid punkten avgivna reservationen. Med hänsyn till att hela denna fråga en smula har berörts tidigare i dagens debatt tycker jag inte det finns någon anledning att ytterligare fördjupa sig i den nu.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 64—67

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68

Ang. bidrag till anordnande av skolskjutsar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnade av skolskjutsar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 48 000 000 kronor.

Bidraget skulle, liksom tidigare, utgå med 80 procent av kommunens verkliga kostnad för skolskjutsar, under förutsättning att skolvägen vore i fråga om elever i årskurserna 1—3 minst 3 kilometer och i fråga om övriga elever minst 4 kilometer.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels besluta, att statsbidrag till anordnande av skolskjutsar skulle utgå med 70 procent av verkliga kostnaderna, från och med redovisningsåret 1960/61, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge ändrade statsbidragsbestämmelser för skolskjutsar, icke måtte av riksdagen bifallas;

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 48 000 000 kronor;

c) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört i fråga om självskjuts.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort under a och b hemställa,

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag till anordnande av skolskjutsar skulle utgå med 70 procent av de verkliga kostnaderna från och med redovisningsåret 1960/61;

b) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kronor.

Herr **KAJUSER** (h):

Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation, även den en gammal bekant. Jag har inga nya motive-ringar att anföra utöver dem som fram-lades i fjol, och jag ber därför bara att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. a och b av utskottets i den nu föreva-

rande punkten gjorda hemställan, samt därefter särskilt rörande mom. c.

Härefter gjordes i enlighet med de rörande mom. a och b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i mom. c hemställt.

Punkterna 69—77

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 16 695 000 kronor.

I detta sammanhang hade riksdagen till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Robert Johansson m. fl.* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Luttra m. fl.* (II: 191), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 16 812 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Edström* (I: 178) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hammar m. fl.* (II: 197), i vilka hemställts, dels att riksdagen måtte besluta att under budgetåret 1960/61 statsbidrag skulle utgå till ytterligare en folkhögskola utöver de av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen förslagna, dels att riksdagen för budgetåret 1960/61 till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, måtte anvisa ett förslagsanslag av 16 812 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 177 och II: 191 samt I: 178 och II: 197, till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 16 695 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Edström, Sundin, Thorsten Larsson och Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 177 och II: 191 samt I: 178 och II: 197, till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 16 812 000 kronor.

Herr JOHANSSON, ROBERT, (cp):

Herr talman! Jag har tillsammans med ett flertal ledamöter av denna kammare väckt en motion, som berörs under denna punkt i utskottets utlåtande. Jag vill med några ord framlägga vissa synpunkter på denna fråga. Det gäller här statsbidrag till folkhögskolorna, och jag har frågat mig om det nu i Kungl. Maj:ts förslag redovisats en åsiktsförändring i fråga om uppskattningen av folkhögskolans betydelse.

Inför denna församling behöver jag väl inte göra några särskilda utläggningar om folkhögskolans betydelse för folkbildningen och för vårt samhällsliv. Någon har sagt att Sveriges riksdag ju är en mycket folkhögskolebildad församling, och därför förutsätter jag att kammarens ledamöter har klart för sig, vilken betydelse folkhögskolan har. Motionen söker återställa det ansvar, som riksdagen måste känna inför den verksamhet, som folkhögskolan bedriver.

Utskottet hänvisar i sitt avslagsyrkande på motionen till det statsfinansiella

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor läget, men jag måste säga att det är en svag motivering. Skolöverstyrelsen har i sin skrivelse upptagit fyra folkhögskolor såsom statsbidragsberättigade under nästa budgetår. Statskontoret har föreslagit att två folkhögskolor skulle få statsbidrag. Detta statskontorets yrkande har vi tagit upp i motionen. Det är att märka, att ecklesiastikministern har skurit ned statskontorets yrkande till hälften. Det är då man måste göra vissa funderingar och fråga sig, om man kan märka en förändring genom personsiftet på ecklesiastikministerposten härvidlag. Är det detta, som avspeglar sig i den förändrade synen på folkhögskolan?

Jag har tittat litet på hur utvecklingen av antalet folkhögskolor skett efter andra världskriget. År 1946 ökade folkhögskolornas antal i vårt land med en, och en blev statsbidragsberättigad. År 1947 tillkom tre folkhögskolor, och alla tre fick statsbidrag. År 1948 tillkom ingen ny folkhögskola. År 1949 tillkom en, och den blev uppförd som statsbidragsberättigad. År 1950 blev det fyra nya och samtliga fyra blev statsbidragsberättigade. År 1951 kom ingen ny skola, men 1952 kom det återigen fyra nya skolor och samtliga blev statsbidragsberättigade. År 1953 kom det återigen fyra, och samtliga blev uppförda som statsbidragsberättigade, 1954 kom två nya skolor och båda fick statsbidrag. År 1955 tillkom en och den blev uppförd som statsbidragsberättigad, och 1956 slutligen tillkom tre nya folkhögskolor, vilka samtliga beviljades statsunderstöd.

Nu föreligger en eftersläpning och då måste man fundera över hur utvecklingen kan bli i framtiden. Alla vet ju att den rörelse eller den organisation, som står bakom en folkhögskola och måste driva den utan statsbidrag, åtar sig mycket stora uppoffringar. För de elever som går på en sådan skola är det också förenat med mycket stora uppoffringar att gå där.

Jag skall inte utveckla detta ytterligare. Hemma i mitt län har vi en folkhögskola som nu arbetar för tredje året utan statsbidrag och kämpar med mycket stora svårigheter.

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

Det är glädjande för Sveriges riksdag att se att samtliga våra folkhögskolor fylles varje år. Vi som har erfarenhet av folkhögskolor och vet vilken betydelse de har för ungdomen, som kan komma tillsammans ur olika läger på en folkhögskolekurs och utan klassmotsättningar diskutera olika livsproblem, förstår säkert den medborgerliga betydelse som folkhögskolan har i dessa avseenden. Vi har anledning att glädja oss åt att trots att riksdagen och regeringen inte alltid kunnat följa med när det gäller det ekonomiska stödet för folkhögskolorna, så fylles dock dessa skolor varje år med elever som där får sin utbildning.

Jag vill understryka, att först fylles de skolor som är statsbidragsberättigade, men till sist är de utrymmen som finns i de utanförstående skolorna också fyllda. Det är glädjande. Vi brukar i denna församling få diskutera ledsamma saker, när det gäller ungdomsvård och ungdomsproblem. Men detta är som sagt glädjande, och jag tror att det är en felaktig sparsamhet som Sveriges riksdag slår in på om den, som här nu föreslagits, bantar ned detta anslag med 117 000 kronor i förhållande till vad statskontoret föreslagit. Vi har föreslagit en ökning med 117 000 för att man i varje fall skall kunna hålla den takt som det sparsamma statskontoret föreslagit.

Vi kommer eljest att skapa ohållbara förhållanden även på detta område, och det skulle vara mig mycket angeläget att här kunna få en personlig deklaration från ecklesiastikministern, så att man får veta, om det verkligen förhåller sig på det sättet att han har en annan personlig uppfattning i dessa frågor än vad företrädaren hade. Jag vill ur 1957 års proposition citera dåvarande statsrådet, som beträffande folkhögskolan säger: »Jag räknar med att det för statsmakternas del skall kunna vara möjligt att, om efterfrågan så motiverar och det från allmänna synpunkter finnes lämpligt, medgiva statsunderstöd åt nya folkhögskolor i ungefär samma takt som under närmast föregående tioårsperiod, d. v. s. med två à tre skolor per år. Ett dylikt tillskott fyller dock endast en del av det beräknade utvidgningsbehovet.»

Nu har vi i motionen föreslagit, att det för nästa budgetår skall bli statsbidrag till två nya skolor. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, vari vår motion stödes.

Är min tankegång riktig och Kungl. Maj:ts förslag alltså innebär en ändrad uppfattning om folkhögskolans betydelse för fostran i medborgerlig anda och folkbildande skolning, då tror jag att det är riktigt att riksdagen här slår vakt om folkhögskolan och visar detta genom att följa den reservation som här är redovisad.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta kommentarer få yrka bifall till reservationen vid denna punkt och — med herr talmannens tillstånd — även till reservationen vid punkten 79 i det föreliggande utlåtandet.

I detta anförande instämde herrar *Sandler* (s) och *Bengtson* (cp), fru *Svenson* (cp), herrar *Nils Theodor Larsson* (cp) och *Dahl* (s) samt fru *Wallentheim* (s).

Herr förste vice talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag har anmält mig vid den här punkten för att framföra utskottsreservanternas synpunkter på denna fråga, men sedan herr Robert Johansson nu så utförligt har redogjort för folkhögskolans problem, avstår jag från att göra någon ytterligare kommentar. Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s)

Herr talman! Herr Robert Johansson undrade, om departementschefen — och statsutskottet — hade ändrat åsikt när det gällde våra folkhögskolor. Jag tror nog inte att statsrådet ändrat uppfattning, och jag vet bestämt att statsutskottets majoritet har samma uppfattning som den ärade motionären. Vi vet alltså, att folkhögskolan har en myc-

ket betydelsefull uppgift att fylla i dagens samhälle, och jag tror således att vi i det avseendet står varandra ganska nära.

Vad som gjort att utskottsmajoriteten inte har kunnat tillstyrka den motion, som är väckt i denna fråga, framgår av utskottets skrivning: det har uteslutande varit statsfinansiella skäl. Man har många gånger, t. ex. under remissdebatten, fått höra, att det måste bli en åtstramning när det gäller statens utgifter, och det är vi kanske alla tämligen överens om.

Det har med andra ord här gällt att avväga, hur man skall få det hela att gå ihop inom den totala utgiftsramen. I det läget har alltså föreslagits, att statsbidrag skall utges till bara ytterligare en folkhögskola. Jag vill dock uttala den förhoppningen, att det i framtiden skall bli möjligt att bevilja statsbidrag till flera folkhögskolor.

Det rör sig om en merutgift på 117 000 kronor. Det kanske i och för sig inte synes vara så förfärligt mycket, men plockar man ihop många sådana utgifter, blir det till sist en stor summa.

Jag ber att med denna korta motive- ring få yrka bifall till utskottets hem- ställan.

Herr JOHANSSON, ROBERT, (cp):

Herr talman! År 1956 hade alla folk- högskolor statsbidrag, men från detta jämviktsläge har vi nu kommit dithän, att det är sex skolor som inte har stats- bidrag. Skolöverstyrelsen har föreslagit statsbidrag till fyra av dessa och godkänt dem som statsbidragsberättigade.

Om vi går på regeringens och ut- skottsmajoritetens besparingslinje, som är strängare än vad statskontoret har fö- reslagit, kommer vi att för folkhögsko- lornas del hamna i en ohållbar situation. Behovet av denna folkbildande och ung- domsvårdande verksamhet är nämligen mycket stort och tränger sig på. Jag är inte alls övertygad om att det i detta läge är klok sparsamhet att spara på de 117 000 kronor som det här gäller.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr tal- man!

Ang. byggnadsbidrag till folkhögskolor

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talman- nen jämlikt föreliggande yrkanden pro- positioner, först på bifall till vad utskot- tet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på an- tagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservation- en; och förklarade herr andre vice tal- mannen, efter att hava upprepat propo- sitionen på bifall till utskottets hem- ställan, sig finna denna proposition va- ra med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Robert*, begärde vo- tering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkän- des en omröstningsproposition av föl- jande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 78, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att en- ligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Robert*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo- tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster- na hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 51.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkänna- givit, att de avstode från att rösta.

Punkten 79

Ang. byggnadsbidrag till folkhögskolor

I denna punkt hade utskottet hem- ställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda för- slag samt med avslag å motionerna I: 371

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor

och II: 468, till Folkhögskolor: Byggnadsbidrag för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 371, av herr *Thorsten Larsson* och herr *Nils Theodor Larsson*, samt II: 468, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Folkhögskolor: Byggnadsbidrag för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Sundin*, *Thorsten Larsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 371 och II: 468, till Folkhögskolor: Byggnadsbidrag för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Herr **JOHANSSON, ROBERT**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 80—92

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 93

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret

1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte a) besluta, att bidragsunderlagets grundbelopp i de permanenta skollokalerna per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgörande 900 kronor, skulle vara 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket beslut i bidragsfrågan fattats av statlig myndighet efter utgången av juni månad 1960, samt b) till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 38 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge bidragsunderlagets storlek, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka under hänvisning till vad som anförts i den med a) betecknade reservationen vid punkten 60 ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, besluta, att bidragsunderlagets grundbelopp i de permanenta skollokalerna per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgörande 900 kronor, skulle vara 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket beslut i bidragsfrågan fattats av statlig myndighet efter utgången av juni månad 1960;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 38 500 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 60 ber jag att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 94

Ang. bidrag till folkbibliotek

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 7 455 800 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckt den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels anhålla hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte utfärda författningsändringar enligt de i motionerna föreslagna grunderna, att gälla från och med den 1 juli 1960, dels till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 7 055 800 kronor.

Ang. bidrag till folkbibliotek

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

a) att motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge författningsändringar, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 7 455 800 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i *Doverstorp*, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utfärda författningsändringar enligt de i motionerna föreslagna grunderna, att gälla från och med den 1 juli 1960;

b) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 7 055 800 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen, som också är en gammal bekant. Det gäller här, som alla vet, ändrade grunder för statsbidrag till folkbiblioteken, varvid dessa skulle kunna få kompensation genom att låntagarna skulle lösa ett identitetskort för 1 krona.

Om det också måste anses vara en smula olustigt att ta avgifter för boklån, kan ju denna registreringsavgift inte anses vara så farlig. Den är mindre än en halv biobiljett eller motsvarar ungefär en och en halv spårvagnsbiljett. Om jag tidigare hade ett i någon mån dåligt samvete, när jag gjorde detta yrkande, har jag det inte alls numera sedan jag erfarit vad ett bibliotek understundom kan ta in på böter för allt-

Anslag till utbildning av ungdomsledare

för lång lånetid. Jag har haft tillfälle att se ett bibliotek, där man kunde få in bortåt en hundralapp om dagen i sådana böter. Då kan avgiften — 1 krona per år — inte anses vara alltför skrämmande.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 95—101

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102**Anslag till utbildning av ungdomsledare**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 353 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I:259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II:317), i vilka hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte 1) besluta, att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer, 2) till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 239 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I:376) och den andra inom andra kammaren av herr

Lindahl m. fl. (II:462), vari hemställdes, att riksdagen i princip måtte giva sin anslutning till att bidrag till ungdomsorganisationernas specialledarutbildning från och med budgetåret 1961/62 finge utgå efter grunder som angivits i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte förorda, att medel för nämnda specialledarutbildning skulle anvisas i 1961 års statsverksproposition.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:259 och II:317, såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 353 000 kronor;

II. att motionerna I:376 och II:462 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Kajser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:259 och II:317, såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 239 000 kronor.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman Jag har en känsla av att kammaren befinner sig i uppbrottsstämning, men jag skulle också tro, att jag är sanningen bra nära om jag säger att jag inte torde behöva bära något ont samvete ifall jag nu skulle ta en halv timme i anspråk. Jag har emellertid forkortat mitt inlägg och skall här endast tillåta mig att ta någon minut i anspråk.

Vad nu avser motionen nr 376 i den-

na kammare så har statsutskottet i sitt utlåtande visat ett visst intresse för ett ökat stöd till specialledarskolningen. Utskottet har ändå inte funnit skäl att tillstyrka motionärernas hemställan om att riksdagen i princip måtte ge sin anslutning till att bidrag till ungdomsorganisationernas specialledarutbildning från och med budgetåret 1961/62 må utgå efter grunder, som angives i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t förordar att medel för nämnda specialledarutbildning anvisas i 1961 års statsverksproposition. Vissa skäl talar för detta, anför statsutskottet, men utskottet är inte berett att tillstyrka principbeslut i frågan för kommande budgetår.

Det torde inte vara nödvändigt för mig att här orda om det behov, som verkligen föreligger för ungdomsorganisationerna att kunna förfoga över specialledare. Den speciella ungdomsledarskolningen kan ge vad ungdomsorganisationerna härvidlag behöver. Vad som sålunda erfordras inom ungdomens organisationsliv är en god tillgång på ledare med specialutbildning och med kunskaper i olika ämnen. Vi har t. ex. idrottsrörelsen, som behöver ledare för en mängd specialidrotter. Man torde utan vidare kunna fastslå, att idrottsorganisationerna utgör en viktig faktor inom ungdomsarbetet, kanske mest därför att idrottsrörelsen har en anmärkningsvärd förmåga att aktivisera framför allt pojkar i tonåren. Vi har scout-rörelsen och friluftsförbundens organisationerna, som behöver lägerledare och idrottsledare. Vi behöver också ledare i t. ex. samhällskunskap. Jordbrukarungdomen behöver ledare för odlingsverksamheten. Vi har också den religiösa ungdomsverksamheten och nykterhetsungdomen. Deras många ungdomsorganisationer har ett verkligt stort behov av specialledare inom skilda områden. Jag fattar det som helt naturligt, att samtliga ungdomsrörelser i vårt land behöver särskilt utbildade ledare för sin organiserade gruppverksamhet. Det har visat sig att just grupparbetsformerna har möj-

Anslag till utbildning av ungdomsledare
lighet att skapa den önskade ökade aktiviteten inom ungdomsorganisationernas föreningsliv.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 376 i denna kammare och 462 i andra kammaren.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till reservationen, som bygger på vår princip att statsbidrag inte bör utgå till politiska organisationer.

Herr PALME (s)

Herr talman! Frågan om formerna för ungdomsledarutbildningen är i och för sig så intressant, att den väl vore värd en längre dissertation. Emellertid har departementschefen i viss mån tillgodosett de önskemål som herr Nyström har framfört genom att man får möjligheter att i någon omfattning pröva sådan specialledarutbildning under det kommande året. Därefter får man se vad som kan ske.

Jag kan icke biträda det förslag, som herr Kaijser har framlagt och som i realiteten innebär en diskriminering av den politiska verksamheten bland ungdomen.

Herr talman! Därmed ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber om ursäkt, men jag kan inte uraktlåta att med några ord beröra den reservation, som är avgiven av bl. a. herr Kaijser och som han för övrigt i sitt inlägg i debatten nyss har talat för. Den ansluter sig till herr Berghs motion om bidrag till politiska ungdomsorganisationer.

Jag vill bara här framhålla, att man väl i alla fall måste utgå ifrån att de politiska ungdomsorganisationerna är viktiga och betydelsefulla faktorer inom vårt rika organisationsliv och att deras verksamhet just avser att fostra ungdomen till ställningstagande i samhällsfrå-

Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

gor av vikt. Dessutom ger de vår ungdom en nödvändig politisk skolning, som jag anser vara naturlig.

Man torde väl kunna fastslå att de politiska ungdomsföreningarna spelar en mycket stor roll för samhällets framtida utveckling. Av någon svårförklarlig anledning har våra politiska organisationer under alla tider tillhört de utstötta då det gällt bidrag till verksamheten från kommunala institutioner och från staten. Man tycker verkligen att det borde finnas lämpliga former och förutsättningar för bidragsgivning även till landets politiskt intresserade föreningsungdomar.

Det är alltså helt naturligt, herr talman, att jag yrkar bifall till ifrågavarande del av statsutskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 376 och II: 462; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 103**Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomens fritids-

verksamhet för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckt den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte avslå förslaget om anslag till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1960/61 om 3 400 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckt den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 375) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* (II: 461), i vilka hemställts,

att riksdagen måtte besluta, att åldern för deltagare i fritidsgrupper, för vilka statsbidrag kunde utgå, från och med budgetåret 1960/61 skulle sänkas från för närvarande 12 år till 10 år;

att riksdagen måtte besluta, att skolöverstyrelsen av äskat belopp under budgetåret 1960/61 skulle använda högst 35 000 kronor för främjande av försöksverksamhet och undersökningar rörande ungdomens fritidsverksamhet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 400 000 kronor.

II. att motionerna I: 375 och II: 461 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrarna *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte,

Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

med bifall till motionerna I:259 och II:317, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet.

Herr NYSTRÖM, (s):

Herr talman! Även vid denna punkt har statsutskottet i sin skrivning ställt sig välvilligt. Det gäller de motioner, som har aktualiserat en sänkning av minimiåldern för deltagande i fritidsgrupper från 12 till 10 år, ävensom att skolöverstyrelsen av äskat belopp under budgetåret 1960/61 får använda högst 35 000 kronor för främjande av försöksverksamhet och undersökningar rörande ungdomens fritidsverksamhet.

Utskottet har alltså funnit goda skäl för den föreslagna sänkningen av minimiåldern för deltagande i fritidsgrupper, men det avstyrker motionsyrkandet härom med hänsyn till det statsfinansiella läget. Enligt skolöverstyrelsen beräknas föreslagen ålderssänkning kosta omkring 250 000 kronor, och det kan ju anses vara ett rätt så stort belopp för närvarande. Därför har jag, herr talman, trots att motiv finns för en sänkning av åldern för deltagare i fritidsgrupper för vilka statsbidrag kan utgå — vilket 1953 års ungdomsutredning särskilt har velat framhålla — inget yrkande vad avser första att-satsen i motionen 375 i denna kammare. Men jag vill gärna hos departementschefen, som inte tycks vara här närvarande, hemställa, att han följer den rekommendation, som skolöverstyrelsen har lämnat i denna fråga, så fort han finner en ljusning i det ekonomiska läget som mäktar bära dessa extra kostnader på 250 000 kronor för det aktuella ändamålet.

I motionens andra att-sats föreslås, att av skolöverstyrelsen äskat belopp under budgetåret 1960/61 får användas högst 35 000 kronor för främjande av försöksverksamhet och undersökningar rörande ungdomens fritidsverksamhet. Det synes mig vara en synnerligen angelägen uppgift för skolöverstyrelsen att på lämpligt sätt följa den organiserade grupp-

verksamhetens utveckling och dess kvalitativa och kvantitativa problem.

Herr talman Jag anser mig ha all anledning att föreslå bifall till sistnämnda att-sats i motionen nr 375 i denna kammare och nr 461 i medkammaren.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen med den motivering, som finns anförd i reservationen.

Om jag tidigare var en smula tveksam också på denna punkt, om man skulle kunna följa reservationen med gott samvete, blev jag på sin tid övertygad om att kunna göra det då en i vår grupp, som deltagit mycket i ungdomsarbete, fann det ganska naturligt att man följde denna reservation.

Herr PALME (s):

Herr talman! Herr Nyström talade med stora bokstäver och herr Kaijser med små, vilket i någon mån speglar innehållet i deras respektive yrkanden, eftersom herr Nyström har en positiv vilja framåt på detta område, medan herr Kaijser vill skära ned.

I det jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan, känner jag mig nödsakad göra det påpekandet, att reservationen är manifest felaktig när den påstår, att detta stöd icke har någon stimulerande verkan. Det vitsordas enstämmigt ifrån berörda ungdomsorganisationer, att stödet har haft och har just en klart stimulerande verkan, vilken också kan utläsas ur den medlemsutveckling, som berörda organisationer har haft sedan detta stöd tillkom och som de själva i hög grad tillskriver samhällets insatser.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Larsson, Lars* (s).

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera

Ang. bidrag till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer

momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes i enlighet med de beträffande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om mom. II, anförde vidare herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Nyström*, att kammaren skulle bifalla andra attsatser i motionerna I: 375 och II: 461.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 104**Ang. bidrag till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 674 500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hedblom m. fl.* (I: 183) och den andra inom andra kammaren av herr *Antonsson m. fl.* (II: 224), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta 1) att inrätta en instruktörstjänst för Sveriges ungdomsorganisationers landsråd och att härför anvisa 17 800 kronor motsvarande hela det bidragsunderlag inklusive rese- och traktamentskostnader, vilket för närvarande låge till grund för anslag till instruktörer inom ungdomsorganisationerna, samt 2) att med anledning härav till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer anvisa ett förslagsanslag av 692 300 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte a) besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer, b) till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 588 500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 259 och II: 317 samt I: 183 och II: 224, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 674 500 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 183 och II: 224, i vad de avsåge instruktörsbidrag till Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anför.

Reservation hade anförts av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om bidrag under förevarande punkt till politiska organisationer — bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317 ävensom med avslag å motionerna I: 183 och II: 224, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 588 500 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till reservationen med samma motivering, som fördes under punkt 102 beträffande den vid sistnämnda punkt fogade reservationen.

Herr PALME (s):

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

För att ge herr Kaijser ett ord på vägen till nästa år vill jag tillägga, att man trodde att högern på denna punkt skulle ändra sig. Icke minst vad som hänt under vintern i flera av Europas länder har klart visat att demokratin gör sig själv en mycket stor otjänst om den inte fostrar sin ungdom till uppskattning av och aktivt engagemang i demokratiens ideal.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talman, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkten 105

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 106

Ang. bidrag till nykterhetsorganisationer

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 554 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Svedberg m. fl.* (I:164) och den andra inom andra kammaren av herr *Engkvist m. fl.* (II:216), i vilka hem-

Ang. bidrag till nykterhetsorganisationer ställts, att riksdagen måtte i grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. fl. bevilja ett från 400 000 till 450 000 kronor förhöjt anslag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I:365) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II:445), i vilka hemställt, att grundbidragen till nykterhetsrörelsen måtte höjas med 60 000 kronor till 460 000 kronor för budgetåret 1960/61;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne m. fl.* (I:378) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II:469), i vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta, att antalet instruktörer i alkoholfrågan, placerade inom nykterhetsrörelsen eller med denna samverkande organisationer, för budgetåret 1960/61 skulle ökas med tre, från 25 till 28, och att anslaget på denna punkt skulle uppräknas med 43 050 kronor till 412 150 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I:164 och II:216, I:365 och II:445 samt I:378 och II:469, till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 554 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson* och *Edström*, fröken *Elmén*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottet dels bort tillstyrka bifall till de i motionerna I:164 och II:216 samt I:365 och II:445 gjorda yrkandena om höjning av grundbidraget till nykterhetsorganisationer m. m., varvid dock höjningen borde begränsas till 50 000 kronor, dels ock bort tillstyrka bifall till motionerna I:378 och II:469 om ökning av antalet instruktörsbidrag från 25 till 28, innebärande en anslagshöjning med avrundat 43 100 kronor,

Ang. bidrag till nykterhetsorganisationer

samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 365 och II: 445 ävensom med bifall till motionerna I: 164 och II: 216 samt I: 378 och II: 469, till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 647 100 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! När man tittar på klockan förstår man, att man just nu gör inte bara kammaren utan också nykterhets-saken den största tjänsten genom att visa den allra största måttlighet. Jag kan dock inte gå så långt som till avhållsamhet, ty då skulle det ju inte få sägas ett knyst i denna fråga, som är så viktig att jag liksom herr Nyström nyss sade borde hålla på minst en halvtimme att tala om den.

Jag nöjer mig med att hänvisa till att på ledamöternas bänkar i dag har utdelats ett protokoll från första kammarens sammanträde onsdagen den 6 april. Där finns med ett utlåtande från beredningsutskottet som med hänvisning till statistiska uppgifter om antalet fylleriförseelser under åren 1954—1958 ger en allvarlig bild av situationen. Utskottet tillägger, att det är särskilt oroande att en försämring av nykterhetstillståndet har inträtt bland ungdomarna och i synnerhet bland dem som är under 18 år.

Jag tycker att detta är alldeles tillräckligt för att förstå att vi måste göra den allra största insats. I reservationen begäres en mycket blygsam uppräkningsanslag, dels en höjning av grundbidraget till nykterhetsorganisationerna, dels också en ökning av antalet instruktörsbidrag från 25 till 28, innebärande en anslagshöjning med 43 100 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Alkoholkonsumtionen har minskat under senare år, och tendensen är att den fortfarande sjunker. Efter frisläppningen av spriten 1955 blev det en stark stegring av alkoholkonsumtionen, som ökade med upp till 35 procent, men sedan har konsumtionen åter minskat. Detta får dock icke tolkas så, att situationen i fråga om alkoholkonsumtionen i vårt land skulle vara tillfredsställande och att vi skulle kunna nöja oss med det rådande tillståndet.

Jag skall inte mycket förlänga debatten. Jag inskränker mig till att konstatera, att de olika åtgärder som vidtas i olika sammanhang för att få till stånd en ytterligare förbättring på detta område naturligtvis i och för sig är bra. Det bör dock observeras att det är den organiserade nykterhetsrörelsen, som utgör själva klippan i försvaret mot alkoholen. Den organiserade nykterhetsrörelsen bör då också erhålla någorlunda rimliga bidrag till sin verksamhet. Vi har inskränkt oss till att begära den mycket ringa höjningen med 60 000 kronor. Det ökade anslaget har då beräknats i förhållande till medlemsantalets ökning.

Jag ber kammaren att observera att om riksdagen skulle bifall utskottets förslag, kommer detta i realiteten att innebära en minskning av bidraget i förhållande till medlemsantalet. Jag anser det för min del vara obefogat att minska bidraget på sådant sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen. Om denna inte skulle vinna kammarens bifall kommer jag, om sådant yrkande framställs, att rösta för bifall till den motion som endast avser att höja grundbidraget och således inte instruktörsbidraget. I första hand gäller mitt yrkande emellertid, herr talman, bifall till reservationen.

Herr PALME (s):

Herr talman! En nykter bedömning av det statsfinansiella läget ger vid handen, att riksdagen för närvarande bör avhålla sig från att ytterligare späda på detta anslag.

Anslag till statens råd för samhällsforskning

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTSO (cp):

Man kan givetvis hänvisa till det statsfinansiella läget vid alla tillfällen, herr talman! När vi nu beräknar att ta in 1 406 000 kronor på alkoholhaltiga drycker, så är väl ändå frågan om det är så lämpligt att hänvisa till det statsfinansiella läget när det gäller 60 000 kronor i ökning till nykterhetsorganisationerna.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Såsom herr Bengtson påpekade har man i den reservation, som är fogad till den här punkten, sammanfört två yrkanden, nämligen om ökat anslag för grundbidrag till nykterhetsorganisationerna och om anslag till ökad instruktörsverksamhet.

Jag vill inskränka mig till att yrka bifall till motion nr II: 216, vari föreslås en ökning av anslaget till grundbidrag till nykterhetsorganisationerna från 400 000 till 450 000 kronor. Såsom herr Bengtson sade bör grundbidragen till nykterhetsorganisationerna utgå i förhållande till antalet medlemmar. Under 1958 ökade nykterhetsorganisationernas medlemsantal med omkring 20 000, varför en höjning av grundbidraget från hittills utgående 400 000 till i motionen föreslagna 450 000 kronor kan anses berättigad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Andersson, Axel Johannes*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Dahl*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 216.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna pro-

positionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontroposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 106, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 49.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 107—122

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123**Anslag till statens råd för samhällsforskning**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 259, av herr *Ragnar Bergh m. fl.*, och II: 317, av herr *Edlund m. fl.*, såvitt nu vore i

Anslag till statens råd för samhällsforskning

fråga, till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 160 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 259 och II: 317 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för nästa budgetår anvisa ett reservationsanslag av 910 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 910 000 kronor.

Herr **KAJSER** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt. Jag tror att kammarens övriga ledamöter är trötta efter de besvärigheter, jag har ställt till med under dagen — i varje fall är jag själv inte i stånd att nu hålla något längre anförande.

Herr **PALME** (s):

Herr talman! Jag har med stort intresse hört herr *Kajser* under eftermiddagen tala för en hel rad reservationer och därvid förklara, att han »inte hade dåligt samvete» för att han yrkade bifall till reservationerna. Den här gången kom den frasen inte med, varav jag drar slutsatsen att herr *Kajser* måtte ha utomordentligt dåligt samvete i det här fallet.

Jag kan väl förstå honom! Under hela den debatt som har förts under våren om forskningens och den högre utbildningens utbyggnad har man från olika håll påpekat det stora värdet av en vidgad samhällsvetenskaplig forskning — bl. a. har ett stor antal av remissinstanserna understrukit detta i anledning av universitetsutredningens sjätte betänkande. Icke desto mindre yrkar herr *Kajser* här, att ett mycket be-

gränsat anslag som går till samhällsvetenskapliga forskningsrådet skall skäras ned.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **KAJSER** (h):

Herr talman! Förra året höjdes det här anslaget med 280 000 kronor. I år begärs en höjning med 250 000 kronor. För oss inom vårt parti förefaller det tänkbart att man även det här året skulle kunna nöja sig med den höjning som beslutades föregående år.

En sak till: Jag har inte något dåligt samvete!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 124—155

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 156 och 157

Lades till handlingarna.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsuppdraget under tiden 17—21 maj 1960, då jag under denna tid skall deltaga i EFTA:s ministerråd i Lissabon.

Stockholm den 13 maj 1960

Gunnar Lange

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 226, till Konungen i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om kommunalförbund.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 232, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 233, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjes-skatt m. m., såvitt avser särskilt bidrag till producent av svensk film m. m.;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till folkpensioner m. m. och till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till stöd åt allmänna samlingslokaler m. m.; och

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 239, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagfartsförordningen m. m.; och

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående engångsunderstöd åt f. d. städerskan i riksdagshuset Judit Olsson.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 20, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av svenska textiltforskningsinstitutet m. m.;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av institutet för optisk forskning m. m.;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till lärarbostäder m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Göteborg jämte i ämnet väckta motioner;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättning med anledning av viss flygolycka;

bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån;

första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av motioner om anteckning i fastighetsbok i vissa fall;

nr 26, i anledning av motioner angående rätten för jordbrukare i Norrbotens lappmark till vatten och fiske; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till Sveriges utsädesförening samt till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnade motioner:

nr 678, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 679, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 680, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.; och

nr 681, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1960/61.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.24.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 17 maj

Kammaren sammanträdde kl. 15.00.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 241, i anledning av väckt motion om viss ändring i vägtrafikförordningen; och

nr 242, i anledning av väckta motioner om utredning angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen till ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare vid bortovaro från arbetet på grund av minderårigt barns sjukdom.

Om avveckling av rekognitionsavgifterna till stiftelsen Danviks hospital

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundströms interpellation om avveckling av rekognitionsavgifterna till stiftelsen Danviks hospital, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Lundström har frågat mig, om de undersökningar rörande rekognitionsavgifterna till stiftelsen Danviks hospital som har omnämnts i interpellationssvar 1955 och 1958 har fortskridit så långt, att möjlighet till avveckling av dessa avgifter kan väntas föreligga under innevarande år.

Som interpellanten nämner har frågan om möjligheterna att avskaffa rekognitionsavgifterna till Danviks hospital behandlats i riksdagen vid ett par tillfällen under senare år. Senast berördes frågan i ett interpellationssvar i denna kammare den 9 april 1958 av min företrädare i ämbetet, statsrådet Lindell. Han meddelade i svaret, att frå-

gan efter vissa rättsliga undersökningar hade övervägts inom justitiedepartementet i samråd med finansdepartementet. Dessa överväganden hade givit vid handen, att det av statsfinansiella skäl inte kunde komma i fråga att taga statsmedel i anspråk för en avveckling och att det var synnerligen ovisst huruvida ett avlösningsförfarande enligt grunder liknande dem som tillämpades i ett riksdagsbeslut år 1933 — innebärande att fastighetsägarna fick rätt att inom viss tidsfrist avlösa avgiftsplikten enligt närmare angivna grunder — inom rimlig tid skulle leda till en lösning av frågan i hela dess vidd. Statsrådet Lindell ansåg därför, att denna senare utväg inte borde prövas ånyo, med mindre det visade sig ogörligt att lösa frågan på annat sätt. Emellertid meddelade han vidare, att vid kontakter med stiftelsens direktion hade framgått, att man från stiftelsens sida inte var helt främmande för tanken att medverka till en avveckling av avgifterna. Han uttalade som sin förhoppning att det skulle visa sig möjligt att inom en inte alltför avlägsen framtid nå ett tillfredsställande resultat på denna väg. I en replik tillade statsrådet Lindell, att för första gången på lång tid verkligen hade öppnat sig en framkomlig väg.

Bakgrunden till herr Lindells optimism i denna segslitna fråga var den, att företrädare för stiftelsens direktion vid samtal med herr Lindell hade förklarat, att direktionen icke ställde sig i princip avvisande till att delta i förhandlingar om en avveckling av avgifterna i samband med den höjning av folkpensionerna, som förutsågs komma att äga rum år 1960. Stiftelsen skulle då kunna uttaga högre vårdavgifter för patienterna och därigenom kompensera sig för det inkomstbortfall som en avveckling av rekognitionsavgifterna skulle medföra.

I anslutning till att proposition före-

Om avveckling av rekognitionsavgifterna till stiftelsen Danviks hospital

lades riksdagen i år om en höjning av folkpensionerna har jag haft kontakt med företrädare för stiftelsen. Det har därvid visat sig, att stiftelsen alltså är beredd att diskutera möjligheterna att avveckla avgifterna. Sedan folkpensionsfrågan nu har fått sin lösning vid årets riksdag och därigenom har skapats en utgångspunkt för att taga upp närmare förhandlingar i frågan, avser jag att snarast söka föranstalta om att sådana förhandlingar kommer till stånd. Enligt vad som har upplysts har emellertid stiftelsens ekonomiska situation under senare tid försämrats; löner och andra omkostnader har stigit kraftigt, varjämte stiftelsen står inför nödvändigheten att under de närmaste åren vidtaga vissa kostnadskrävande reparationer. Jag hoppas dock liksom min företrädare, att det så småningom skall gå att få denna besvärliga fråga ur världen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för justitiedepartementet framför jag mitt tack för svaret på interpellationen.

Frågan om rekognitionsavgifterna till Danviks hospital och deras avskaffande är ju i och för sig en gammal historia, som vid ett flertal tillfällen har blöts och stötts i olika instanser. Riksdagen har vid upprepade tillfällen funderat på problemet och sökt anvisa lösningar, domstolarna likaså. För mitt vidkommande är detta — med några års mellanrum — den tredje interpellationen i saken. Det är väl därför knappast nödvändigt att nu fördjupa sig i det delikata problemets detaljer. Låt mig blott konstatera att hela förfaringsättet i sin ålderdomliga orimlighet med statlig sanktion nu har pågått i 150 år, allt under det att samma stat som har sanktionerat det åtminstone de senaste 50 åren — kanske längre — har sökt finna utvägar för att komma ur systemet. Nog är det ett ganska märkligt förhållande.

För min del kan jag omöjligen tro att

samhället med verkligt god vilja på alla håll skulle sakna möjlighet att göra slut på förfarandet. Här ändras ju i gamla donationsbestämmelser. Hart när heliga fideikommissurkunder ruckar man nu på i vissa fall med höga vederbörandes goda minne, och vi har ju sett att Kungl. Maj:t medgivit avsteg från krav på ståndsmässigt äktenskap för fideikommissarie. Men när det blir fråga om att frigöra något tusental små egnahemsägare från den privata skattskyldigheten till Danviks hospitalsstiftelse, då gäller Kungl. Maj:ts sanktion av år 1813 till benhård åtltydnad.

Det är detta som är skälet till att jag än en gång har interPELLERAT om denna sak. Jag läste nämligen i en tidning att Danviksstiftelsen — tydligen efter någon tids passivitet — nu är i färd att med domstols hjälp driva in de här avgifterna igen. Och jag vet sedan tidigare år, att då ges det ingen pardon, det är bara att betala. Det finns domstolsutslag på att man är tvungen att betala, och det även om man aldrig haft en aning om skulden. Häromdagen, när jag åkte till riksdagen, träffade jag i en spårvagn en man som själv var berörd av denna sak och som undrade hur det skulle gå. Han berättade på ett målande sätt om de tråkigheter som rekognitionsavgiften ställer till — bekymmer av skilda slag, personlig ovänskap mellan köpare och säljare, ekonomiska besvärligheter för köparen. Med nuvarande fastighetspriser innebär ju ett 3 procents tillägg på försäljningssumman en ganska kännbar ökning av priset, även om det bara är fråga om egnahemsvillor och -tomter. Inteckningsbelastningen finns inte angiven i gravationsbeviset, och säljaren talar ibland inte om denna extra pålaga. Sedan får köparen räkning på avgiften, ibland flera år efter det att förvärvet av fastigheten har skett.

Jag har tidigare blivit upplyst om vid en interpellationsdebatt, att det ännu inte är riktigt klarlagt, huruvida statsmakterna verkligen saknar rättighet att förfoga över stiftelsens rätt genom att utan vidare avskaffa avgiften. Det tycks

Om avveckling av rekognitionsavgifterna till stiftelsen Danviks hospital
i den frågan föreligga delade meningar. 1921 ansåg kammarkollegiets majoritet att statsmakterna hade sådan fullmakt, men sedan dess har vissa tvivel yppat sig. Jag är inte jurist och förstår mig därför inte alls på den här saken, men jag tillåter mig fråga: Kan inte detta spörsmål ställas på sin spets, så att man kan få ett klart besked om hur det förhåller sig? Det måste väl finnas någon domstol, som kan fälla ett avgörande. Om så är fallet, varför sker inte detta, så att man i utgångsläget vid förhandlingarna vet vilka rättigheter man eventuellt har.

När statsrådet Lindell för två år sedan ansåg att förutsättningar antligen förelåg för en förändring, sände han en tyvärr numera slocknad stråle av hopp in i de hem som är berörda av den här avgiften. Herr Lindell uttryckte sig ganska tydligt, när han trodde sig kunna räkna med att man skulle inom en ganska snar framtid få till stånd en, som han sade, »restlös avveckling» av rekognitionsavgifterna. Med desto större häpnad läste de berörda människorna i tidningen för någon månad sedan ett uttalande av Danviksstiftelsens kamrer — eller kanske det var direktör — att sedan kontakten 1958 hade han inte hört ett knyst från staten. Statsrådet Kling har nu meddelat att det beror på att frågan om avvecklingen av rekognitionsavgifterna av stiftelsen kopplats ihop med frågan om höjning av folkpensionerna. Sedan den frågan i dagarna lösts, skulle det alltså bli förhandlingar av, hoppas statsrådet, och det gör många med honom. Jag vill tillfoga önskemålet att arbetet bedrivs med något större kraft än tidigare, så kanske statsrådet Kling blir den som löser den här knuten.

Man börjar ju annars bli litet reserverad i sin optimism. Först lovade dåvarande finansminister Sköld att försöka 1955. Efter honom kom statsrådet Lindell med förhoppningar 1958. Nu 1960 är det ett nytt statsråd som lovar att försöka. Det är inte utan att Johannes Döparens bevingade fråga rinner en i tankarna: »Är Du den som skulle kom-

ma, eller skola vi förbida någon annan?»

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det torde med full klarhet ha framgått av mitt svar att jag helt sympatiserar med interpellanten i hans önskan att få dessa avgifter avskaffade på ett eller annat sätt. Jag kan gärna instämma i hans uttryck att de innefattar en ålderdomlig orimlighet.

Att det inte gjorts någonting åt saken sedan 1958 har ju sin förklaring i att frågan av stiftelsens direktion på sätt och vis har sammankopplats med folkpensionshöjningen. Jag skall, som jag sade i svaret, så snart som möjligt försöka få i gång förhandlingar med direktionen om något sätt att få bort avgifterna.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutsnittet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående engångsunderstöd åt f. d. städerskan i riksdagshuset Judit Olsson.

Föredrogs och hänvisades

motionen nr 678 till statsutskottet,
motionen nr 679 till bevillningsutskottet samt
motionerna nr 680 och 681 till statsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 20, statsutskottets utlåtanden nr 102—109, bankoutsnittets utlåtande nr 20, första lagutskottets utlåtande nr 32, tredje lagutskottets utlåtanden nr 24, 26 och 27 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 27 och 29.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:t proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande

församling år 1959 och 1960 vid dess elfte ordinarie möte fattade beslut jämte i anledning av propositionen väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till handelshögskolan i Stockholm;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Handelshögskolorna: Stipendier;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Familjebidrag;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befälsordningen vid armén m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1960/61 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser om värnpliktslån m. m.;

nr 116, i anledning av väckta motioner om viss vidgning av direktiven för 1959 års besparingsutredning för försvaret;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående riktlinjer för ordnande av utbildningen av lärare i vissa yrkesämnen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stiftskansliernas organisation m. m., i vad propositionen avser förenkling av stiftsmyndigheternas arbetsformer m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blindas;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde

huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till nornadskolor jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. samt statens försökskola i Linköping jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av väckta motioner angående anslag till en musikskola i Härnösand m. m.;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en barn- och ungdomspsykiatrisk klinik vid lasarettet i Lund;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter m. m. inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1960/61;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 128, i anledning av riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

sammansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om statsbidrag till väg och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 43, i anledning av väckta motioner om undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.;

nr 45, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.;

nr 61, i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle; samt

nr 65, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 40 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit jämte i ämnet väckta motioner;

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner angående ökad frihet för kapitalrörelser från och till Sverige, m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse; samt

nr 24, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående omorganisation av riksgäldskontoret;

första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 kap. 16 § strafflagen, m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner om utredning angående avgiftsbelagda trafikanläggningar m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 32, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av jordbruksut-

skottets utlåtande nr 18 rörande vissa norrlandsfrågor jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 682, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 683, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 684, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 685, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 686, av herr *Ewerlöf m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 687, av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Akesson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.;

nr 688, av herr *Virgin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151, angående statstjänstemännens löner under åren 1960 och 1961 m. m.; samt

nr 689, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1960/61.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga stats-

utgifter för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 18 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 93 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 188 och II: 227 samt I: 189 och II: 226 till Byggnad av fiskehamnar för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 188 och II: 227 samt I: 189 och II: 226 till Byggnad av fiskehamnar för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 62.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 471, som upplästes

och varav inhämtades att omröstningen därstädes utfallit med 95 ja och 116 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 178 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 95 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill,

a) att motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, i vad de avse bidragsbeloppen för lärlingsutbildning, icke må av riksdagen bifallas;

c) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, i vad de avse medelsanvisningen, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 690 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat,

a) att i anledning av motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, höja bidragsbeloppen för den lärlingsutbildning, som påbörjas från och med den

Om inrättande av en professur i företagsekonomi vid universitetet i Stockholm

1 maj 1960, grundbidraget till 2 000 kronor och kurstillägget till 1 200 kronor;

c) att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 780 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och vote-ringspropositionen upplästs, verkställ-des omröstning medelst omröstningsap-parat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 68.

Efter det protokoll över omröstning-en blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 472, som upplästes och varav inhämtades, att omröstning-en därstädes utfallit med 99 ja och 118 nej samt att båda kamrarnas samman-räknade röster befunnits utgöra 172 ja och 186 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Föredrogos och hänvisades

motionerna nr 682—684 till statsut-skottet och

motionen nr 685 till bevillningsutskot-tet.

Vid föredragning av motionen nr 686 hänvisades densamma, såvitt angick det under a upptagna yrkandet, till bevill-ningsutskottet samt i övrigt till statsut-skottet.

Föredrogos och hänvisades

motionen nr 687 till bevillningsut-skottet samt

motionerna nr 688 och 689 till stats-utskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo utri-kesutskottets utlåtande nr 5, statsut-

skottets utlåtanden nr 110—128, sam-mansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets be-tänkanden nr 43, 45 och 61 samt memo-rial nr 65, bankoutskottets utlåtanden nr 21—24, första lagutskottets utlåtande nr 33, tredje lagutskottets utlåtande nr 28 ävensom jordbruksutskottets utlåtän-de nr 22 och memorial nr 32.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlä-tanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avtal med Göteborgs stad berörande Göteborgs uni-versitet, m. m.; och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid Chal-mers tekniska högskola, m. m.,

varvid utlåtandet nr 98 föredrogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hem-ställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punkt-vis till avgörande statsutskottets utlåtän-de nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budget-året 1960/61 till universitetet i Stock-holm jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Om inrättande av en professur i företags-ekonomi vid universitetet i Stockholm**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departe-mentschefen anfört fastställa personal-förteckning för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels godkänna av departementschefen angiven avlönings-stat för Stockholms universitet, att till-lämpas tills vidare från och med bud-getåret 1960/61, dels ock till Stock-

Om inrättande av en professur i företagsekonomi vid universitetet i Stockholm
holms universitet: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 319 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 526) samt den andra inom andra kammaren av fru *Kristensson* och herr *Björkman* (II: 653), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta 1) att en professur i företagsekonomi (med tillhörande 1 000 assistenttimmar) skulle inrättas vid universitetet i Stockholm från och med den 1 juli 1960, varvid anslaget på 15 000 kronor till handelshögskolan i Stockholm för undervisning i ämnet åt högskolans studerande borde bortfalla, samt 2) att avslå förslaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 46 om inrättande av en personlig forskartjänst i nationalekonomi, särskilt bostadsmarknadsforskning (med tillhörande 1 000 assistenttimmar), för nuvarande generaldirektören *Alf Johansson*;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald* (I: 527) och den andra inom andra kammaren av herr *Wachtmeister* (II: 655).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 526 och II: 653,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen anfört fastställa personalförteckning för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Stockholms universitet: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 319 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 527 och II: 655, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anför.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort under I a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 526 och II: 653,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att med den ändring som reservanternas förordat, fastställa personalförteckning för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61.

Herr **KAJSER** (h):

Herr talman! På denna punkt finns en reservation som innebär ett förslag, att riksdagen skall i anledning av motionerna I: 526 och II: 653 besluta inrätta en professur i företagsekonomi med tillhörande 1 000 assistenttimmar vid universitetet i Stockholm från och med den 1 juli 1960 och avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en personlig forskartjänst i nationalekonomi, särskilt bostadsmarknadsforskning, likaledes med tillhörande 1 000 assistenttimmar, till nuvarande generaldirektör *Alf Johansson*. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

En professur i företagsekonomi har länge stått på önskelistan vid Stockholms högskola. Man har inrättat en sådan professur i Uppsala och i Lund, sedan företagsekonomi blivit ett särskilt ämne i filosofisk-samhällsvetenskaplig och juridisk-samhällsvetenskaplig examen liksom också för dem som önskar avlägga licentiatexamen på grundval av dessa examina.

I Stockholm och Göteborg skulle man söka samarbete med respektive handelshögskola. I de ovannämnda motionerna finns en utförlig redogörelse för hur samarbetet med handelshögskolan i Stockholm varit, och det kan utan vidare fastslås, att det inte helt kunnat täcka det behov som varit. Frågan om

Om inrättande av en professur i företagsekonomi vid universitetet i Stockholm

utbildning och forskning i de ekonomiska vetenskaperna ligger ju i stöpsleven, det framgår av vad som anförts i proposition nr 119. Utredningen och propositionen syftar väl närmast till ett vidgat samarbete emellan Stockholms universitet och handelshögskolan, men alldeles oberoende av hur detta kommer att gestalta sig framhåller remissmyndigheterna, särskilt lärarrådet vid handelshögskolan och kanske framför allt humanistiska avdelningen vid Stockholms högskola, men också rektorsnämnden vid Stockholms högskola och universitetskanslern, att det ändå kommer att behövas ökade resurser för ämnet företagsekonomi vid Stockholms universitet.

Vid Stockholms högskola finns redan tre professurer i nationalekonomi, den Myrdalska blir den fjärde. Alf Johanssons forskarbefattning med ställning som professor skulle bli en femte. I motionen framhålls, att det på grund av de förhållanden som gäller för professorerna i nationalekonomi vid högskolan, av vilka en del är sysselsatta i andra uppgifter, i alla fall finns möjligheter att bereda Alf Johansson en verksamhet på detta område vid Stockholms universitet.

I nationalekonomi finns det alltså en hel rad professurer, i företagsekonomi finns ingen. Om man tar hänsyn framför allt till Stockholms högskolas behov, är det ofrånkomligt att en professur i företagsekonomi borde vara det större behovet.

Trots att Alf Johanssons professur är en billig anordning, eftersom det arvode som skall utgå till honom endast uppgår till skillnaden mellan en vanlig professorslön och pensionen som generaldirektör, måste man säga att en professur i företagsekonomi mera svarar mot högskolans verkliga behov.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Avdelningen i statsutskottet har i år liksom föregående år haft att ta ställning till en hel rad sådana

motioner om inrättande av nya professurer. Jag tror visst att motionärerna i de olika frågorna har kunnat anföra goda skäl för sina framställningar — det är inte tal om annat — men det måste, liksom mycket annat, bli en avvägningsfråga, vilka nya professurer som skall inrättas varje år. I det avseendet har statsutskottet haft den uppfattningen, att departementschefen i samtliga fall har bättre möjligheter att bedöma från vilka utgångspunkter nya professurer skall anordnas. Det är ju så även i detta fall. Jag vill också här påpeka, att den professur som herr Kaijser talade så varmt för, nämligen i företagsekonomi, inte ens är upptagen i kanslerns framställning. Den har ansetts kunna stå över något år. Det är alldeles riktigt som herr Kaijser säger, att Alf Johanssons professur, som i första hand skall gälla bostadsforskning, inte blir en så dyrbar inrättning för staten som en ny professur i företagsekonomi.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 99 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som innefat-

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

tas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 122;

Nej — 13.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten föreslagit riksdagen att till Vissa byggnadsarbeten för fångvården för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 9 500 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Robert Johansson* (I: 335) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Fälldin* (II: 423), hade hemställts, att riksdagen å kapitalbudgeten till Vissa byggnadsarbeten för fångvården för budgetåret 1960/61 måtte anvisa ett investeringsanslag av 9 320 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 335 och II: 423 till Vissa byggnadsarbeten för fångvården för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 12 000 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Bland de föreslagna byggnadsföretagen ingår bl. a. en utbyggnad av fångvårdsanstalten i Hälsingborg. Genom beslut den 23 oktober 1959 har Kungl. Maj:t uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att skyndsamt verkställa utredning beträffande erforderliga åtgärder för att denna anstalt, som har 170 platser och är inrymd i kaserner vid förutvarande K 2 i staden, skall kunna användas som provisorisk anstalt för ytterligare omkring 120 manliga intagna. Enligt vad utskottet under hand inhämtat har detta uppdrag ännu inte redovisats till Kungl. Maj:t. Emellertid har uppgivits att inom kommittén vissa betänkligheter yppats mot den ifrågasatta utbyggnaden och att kommittén därför har för avsikt att inte tillstyrka Hälsingborgsprojektet. Däremot ämnar kommittén under våren jämlikt sina direktiv föreslå uppförandet av annan anstalt, som är mindre kostnadskrävande än de nya anstalterna i Norrtälje och Tidaholm.

Även om lämpligheten av en utbyggnad av Hälsingborgs-anstalten synes kunna ifrågasättas, anser utskottet, att ett bestämt ställningstagande bör anstå intill dess kommittén fullgjort sitt utredningsuppdrag och närmare redovisat skälen för och emot en utbyggnad. Med hänsyn till det starkt stigande fångantalet och behovet av att i nuvarande läge snabbt öka platstillgången anser sig utskottet böra tillstyrka, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att på grundval av utredningsresultatet, vilket enligt vad som uppgivits beräknas föreligga före utgången av innevarande budgetår, fatta beslut om igångsättande av detta eller annat lämpligare projekt. Mot det för

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

ändamålet beräknade beloppet, 2 500 000 kronor, har utskottet inte funnit anledning till erinran. Under föreliggande omständigheter anser utskottet emellertid, att detta belopp bör anvisas under anslaget till Vissa byggnadsarbeten för fångvården, och avstyrker därför i annat sammanhang denna dag (utlåtande nr 101) Kungl. Maj:ts förslag om ett särskilt anslag för ändamålet under försvarets fastighetsfond. Utskottet, som sålunda föreslår riksdagen att i stället besluta om en ökning av nu förevarande anslag med samma belopp, förutsätter att närmare redovisning angående användningen av detta sedermera lämnas riksdagen.»

Reservationer hade anförts, utom av andra,

1) av herrar *Kaijser, Skoglund* i *Doverstorp, Cassel* och *Bohman*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Även om» och slutade med orden »lämnas riksdagen», bort hava följande lydelse:

»På grundval av de uppgifter utskottet inhämtat från kommittén anser sig utskottet kunna utgå ifrån att en utbyggnad av Hälsingborgs-anstalten inte nu är aktuell. Utskottet avstyrker därför i annat sammanhang denna dag (utlåtande nr 101) Kungl. Maj:ts förslag om ett särskilt anslag för ändamålet om 2 500 000 kronor under försvarets fastighetsfond. Då det emellertid med hänsyn till fångantalets utveckling synes angeläget att inte minska den totala ramen för byggnadsverksamheten inom fångvården under budgetåret 1960/61, föreslår utskottet riksdagen besluta om en ökning av nu förevarande anslag med samma belopp. Detta bör dock inte få av Kungl. Maj:t disponeras, förrän riksdagen beretts tillfälle att ange det ändamål, för vilket beloppet skall användas.»;

2) av herr *Thorsten Larsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Det förefaller som om ett olycksöde stadigvarande skulle vila

över de fångvårdsbyggnadspropositioner som vi får till riksdagen.

Härom året framlämnades en sådan proposition, som var så illa förberedd att departementet självt i en för övrigt konstitutionellt något tvivelaktig promemoria föreslog vissa ändringar. Även i den propositionen förekom en begäran om en finansfullmakt av ungefär samma lösliga beskaffenhet som vi finner i år — man begärde att få använda pengar till ett icke angivet belopp, som anvisats till andra icke närmare angivna ändamål, till att bestrida kostnaderna för i propositionen visserligen nämnda men icke närmare specificerade ändamål.

Det var samma år som vi i god tro tillstyrkte inköp av mark för omkring en miljon kronor i Österåker för att där skulle uppföras ett fängelse. Sedan har det visat sig att det området på grund av otillfredsställande markbeskaffenhet inte kan användas för ändamålet utan mycket dryga kostnader. Det sammanhänger naturligtvis med att tillfredsställande markundersökningar i vederbörlig ordning inte hade skett. Samma departement som gärna klagat över tidsnöd då det gäller fängelsebyggnader har på det sättet i fråga om Österåker varit med om att försinka uppfyllelsen av ett gammalt löfte till Stockholms stad, att fängelset på Långholmen skulle avvecklas.

I den fångvårdsbyggnadsproposition som är intagen i kapitalbudgeten i år möter man en sådan brist på uppgifter, att den propositionen mildt uttryckt inte fyller ens mycket blygsamma anspråk. När Kungl. Maj:t begär att få pengar till fängelsebyggnader tycker jag att riksdagen kan begära att få veta, vad pengarna skall användas till. Vi måste ha ett bestämt förslag om vilka fängelser som skall byggas. För att riksdagen skall kunna fullgöra sin grundlagsenliga skyldighet att pröva framställningar från Kungl. Maj:t måste vi dessutom veta, hur mycket fängelsebyggnaderna beräknas kosta. Slutligen måste vi också veta, hur mycket pengar Kungl. Maj:t begär. I den proposition som vi nu be-

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

handlar kommer man så småningom in på en del diskuterade arbetsprojekt, men jag skall nämna några exempel på större byggnadsföretag för att visa, hur dessa tre angelägna krav har blivit uppfyllda.

När det gäller Hall säges det visserligen i propositionen att det har ifrågasatts en utbyggnad med 72 nya platser, men något förslag framställs inte, utan Kungl. Maj:t begär fullmakt att få fastställa programmet. Icke någon som helst uppgift lämnas om de beräknade kostnaderna, utan Kungl. Maj:t begär att sedan få anmäla kostnaderna för riksdagen.

I fråga om Hinseberg talas det om att det kan vara lämpligt att göra en tillbyggnad med 20 platser, men Kungl. Maj:t lämnar icke något förslag utan begär fullmakt att bestämma byggnadsprogrammet även för den fångvårdsanstalten. Här lämnas visserligen en kostnadsuppgift, men vi torde ha anledning att något korrigera den.

När det gäller den stora anstalten i Kumla talas det om att man har diskuterat en tillbyggnad med 180 platser, men icke heller på den punkten får vi något förslag, utan Kungl. Maj:t begär fullmakt att få ange byggnadsprogrammet. Det finns icke någon som helst uppgift om kostnaderna — även här begär Kungl. Maj:t att senare få anmäla kostnaderna för riksdagen.

Beträffande anstalterna i Norrtälje och Tidaholm säger propositionen, att det har ifrågasatts en tillbyggnad med 80 platser på vardera stället, men det framläggs inget förslag, utan även här begär Kungl. Maj:t fullmakt att få bestämma, hur mycket som skall byggas. Ingen som helst uppgift lämnas om kostnaderna.

När det sedan gäller Hälsingborg föreslås ombyggnad av en kasern, och det uppges att kostnaden skulle vara ungefär 2,5 miljoner kronor. Jag skall senare beröra, i vilken mån den kostnadsuppgiften stämmer vid en mera realistisk prövning.

Som förklaring till den påfallande osäkerheten i framställningen nämns i pro-

positionen, att erforderliga utredningar inte hunnit verkställas. Om man ser efter när utredningsuppdragen lämnats vederbörande, blir man sannerligen överraskad. Det finns en särskild kommitté, fångvårdens byggnadskommitté, som har till uppgift att verkställa just sådana här utredningar, men kommittén måste naturligtvis få en viss tid på sig för att klara arbetet. Det visar sig vid en undersökning att utredningsuppdraget beträffande Kumla-anstalten lämnades kommittén genom nya direktiv den 4 september. Tiden från den 4 september till propositionsskrivningen var självfallet alltför kort för att kommittén skulle kunna hinna utföra utredningsuppdraget.

I fråga om Tidaholm, Norrtälje och Hinseberg möter man än mer överraskande uppgifter. För dessa anstalter har utredningsuppdraget lämnats den 18 december 1959, alltså vid en tidpunkt då propositionen rimligen redan borde vara färdigskriven. Beträffande Hälsingborg har uppdraget lämnats den 23 oktober. Det är orimligt att från departementets sida klaga över tidsnöd och över att utredningarna inte är verkställda, då man lämnat utredningsuppdragen så sent som här faktiskt skett. Den tidsnöd som har uppkommit beror på att arbetet i departementet uppenbarligen löpt ytterst otillfredsställande. Man kan i detta sammanhang icke godta ursäkten om tidsnöd, eftersom vederbörande i departementet själv vållat tidsnöden i fråga.

I statsutskottets tredje avdelning har vi i enlighet med den skyldighet som åligger utskotten försökt att pröva departementets framställningar. Det har då blivit nödvändigt för oss att bl. a. komma med förslag om vad som skall byggas och ange de beräknade kostnaderna.

Beträffande Hall har vi i motsats till Kungl. Maj:t framlagt ett konkret förslag. Vi har också i motsats till departementet skaffat in en kostnadsberäkning. Vi har gjort på samma sätt beträffande Hinseberg, Kumla, Norrtälje och Tidaholm. Vi har därmed försökt att fullgöra vår skyldighet. Riksdagen

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

har dock uppenbarligen rätt att kräva, att sådana uppgifter skall vara lämnade i propositionen.

Nu vill jag i rättvisans intresse säga, att den nye departementschefen omöjligt kan lastas för den underlåtenhet som jag här påpekat. Han är för ny i sitt ämbete för att kunna ta på sig det reella ansvaret härför. Efter vad jag hört lär han vara en duktig karl. Jag vill därför via protokollet uttrycka en förhoppning, att han skall bli mannen att åstadkomma en något bättre ordning än vad som hittills har rätt i departementet när det gäller fångvårdens byggnadsfrågor.

Beträffande de större projekten har utskottet i regel alltså kunnat klara uppgiften att ange vad som skall byggas, hur mycket det anses kosta o. s. v. För Hälsingborg har, som jag sade, i propositionen lämnats ett direkt förslag med en angiven kostnad av 2,5 miljoner kronor. När vi i utskottet försökte kontrollera kostnadssumman visade det sig, att kostnaderna icke var 2,5 miljoner kronor utan bör uppskattas till 4,5 miljoner kronor. Orsaken till skillnaden tycks vara att man vid beredningen av ärendet i departementet inte tagit tillräckligt grundligt reda på vad som måste utföras i huset i fråga för att det skall kunna fylla sitt ändamål. Ombyggnaden i Hälsingborg motiveras från Kungl. Maj:ts sida med angelägenheten att snabbt kunna öka antalet platser. När man här i realiteten måste utföra byggnadsarbeten för 4,5 miljoner i stället för beräknade 2,5 miljoner kronor, så blir det naturligtvis även här fråga om mycket tidsödande arbeten. Därmed bortfaller väl också den tidsvinst som man trott sig kunna ernå genom Hälsingborgsprojektet.

Inom tredje avdelningen i statsutskottet har vi varit ganska eniga om att skriva bort Hälsingborgsprojektet. Två skäl talade för detta. Det ena skälet är att brottsligheten påtagligen blir allt grövre, varför en utvidgad Hälsingborgsanstalt inte passar, då den är avsedd för ett mera lättskött klientel. Det andra skälet är att skåningarna förefaller vara

mer laglydiga än andra. Om Hälsingborgs-anstalten skulle utbyggas med 120 platser, skulle det medföra, att man finge flytta folk från Mellansverige dit ner, vilket skulle vålla extra transportkostnader. Vi var alltså i tredje avdelningen, som jag sade, på den linjen att skriva bort Hälsingborgsprojektet. Men så i elfte timmen — enligt malisen under försök till påverkan från kanslihuset — kom det därhän, att majoriteten lämna de frågan öppen, om Hälsingborgsprojektet skall förverkligas eller inte. Det betyder att det är Kungl. Maj:t och icke riksdagen som skall bestämma var det skall byggas och vad som skall byggas. Det betyder vidare att om det skulle bli ett annat byggnadsföretag än Hälsingborgsprojektet, så vet inte riksdagen i detta nu vad det skall kosta och än mindre hur stort det skall vara, var det skall ligga o. s. v. Dessa ting måste riksdagen känna till, innan den går att fatta beslut.

Det finns en reservation till statsutskottets utlåtande på denna punkt, där det visserligen föreslås att 2,5 miljoner kronor skall ställas till Kungl. Maj:ts förfogande men där man anser att Kungl. Maj:t icke skall få använda dessa pengar förrän riksdagen fått tillfälle att bestämma var man skall bygga och vad man skall bygga. Mot detta resonemang har man invänt, att det skall försena det hela. Jag är inte säker på den saken, men även om det skulle bli en försening, är det uppenbarligen icke riksdagen som har skulden till det, utan det är justitiedepartementet som bär skulden. Vi kan ändå inte från riksdagens sida gång efter annan finna oss i att propositioner när det gäller fångvårdens byggnadsfrågor ser ut på det sätt som jag nu har lämnat två exempel på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag har i detta ärende antecknat en blank reservation till utskottets utlåtande, och jag skall uppriktigt erkänna att det skedde efter de-

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

batten vid ärendets behandling i utskottet. Jag tyckte det var uppseendeväckande och för svensk statsförvaltning säreget, att det begärdes att riksdagen skall ställa flera miljoner kronor till förfogande utan att nöjaktiga kostnadsberäkningar och projekteringar är gjorda.

På s. 3 i utskottets utlåtande redovisas finansministerns motivering beträffande de av honom föreslagna ändrade principerna för handläggning av byggnadsärenden. Han säger därvid: »För de förslag om snabbt anordnande av vissa nya platser, som i det följande kommer att framläggas, kan emellertid av tidsskäl denna ordning ej tillämpas.» Jag undrar om inte detta bör ske med undantag för exempelvis Kumla-anstalten. Enligt tidigare redogörelser har angivits att Kumla-anstalten skulle kosta 17,8 miljoner kronor, men efter en utökning från 270 till 450 platser bedömer man *uppskattningsvis* att kostnaden kommer att uppgå till 22 miljoner kronor.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga avdelningsordföranden i utskottet, hur man egentligen skall tolka det första stycket i utskottets uttalande, där det heter: »Med hänsyn härtill och till den sannolika utvecklingen av fångantalet under de närmaste åren är det angeläget att sådana byggnadsföretag igångsättes, som snabbt kan leda till en ökning av platsantalet. Såsom framgår av departementschefens redogörelse är också de i propositionen redovisade förslagen till anstaltsbyggnader — med undantag av de planerade centralanstalterna i Kumla och Österåker, vilka fordrar längre byggnadstid — i huvudsak avsedda för ett tillgodoseende av detta syfte.» Jag skulle vilja fråga, om man inte här avser den mera tillfälliga utbyggnaden för att få flera platser och om man inte bör kunna göra ett undantag också beträffande Kumla och Österåker, så att vi kan få en ordentlig redovisning till riksdagen från utskottets sida. Kan inte utskottet uppvisa någon annan kostnadsberäkning än den som kan utläsas av skrivelsen från

kungl. byggnadsstyrelsens anstaltssektion? Det heter i denna skrivelse: »På basis av ovannämnda program och däri angivna nettooytor har med hjälp av erfarenhetssiffror från tidigare objekt av liknande slag framräknats bruttooytor och bruttovolymer som sedan åsatts ett pris normalt för byggnader av motsvarande typ. Kostnader för grundläggning och yttre arbeten har endast uppskattningsvis kunnat bedömas. Den slutliga kostnaden för centralanstalten Kuma synes med hänsyn till vad ovan anförts kunna uppskattas till 22 000 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1959.»

Detta uttalande var egentligen orsaken till den blanka reservation, som jag har fogat till detta utlåtande. Jag skulle bli glad om utskottets talesman kunde klart dementera min fråga, huruvida endast denna »kostnadsberäkning» är underlag till det förslag som här har gjorts från utskottets sida.

Jag har, herr talman, i övrigt inget yrkande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! När fångvårdsbyggnaderna diskuteras — som vi har gjort åtskilliga år — kommer det alltid in litet dramatik i debatten. Det verkar nästan som om man då det gäller kriminella element skall ha något av thriller över hela tillställningen.

Herr Bergh har riktat en fruktansvärd salva mot justitiedepartementet. Jag har ju ingen anledning att kläda skott för kanslihuset och tänker inte heller göra det, men jag vill nog säga, att åtskilligt av vad herr Bergh yttrade var i starkaste laget. Han sökte att här få till stånd en rättegång med justitiedepartementet, som delvis var tämligen överflödigt. Det är klart att den proposition, som ligger till grund för det utskotts-förslag vi nu behandlar, var något lös-lig, för att använda herr Berghs starka ord. Men förhållandena är ju sådana, att man från pressens, politiker-nas och allmänhetens sida kräver att nya platser snabbt åstadkommes för

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

alla de kriminella element som domstolarna dömer.

Det har länge varit känt av alla att skall vi kalla det trångboddheten på våra fängelser varit mycket stor. Den har gjort att man undan för undan nödgats hastigt skapa fram nya platser. Ofta har man inte riktigt hunnit med utbyggnaden, utan man har fått tillgripa vissa improvisationer och man har skapat en del fångvårdsanstalter av helt ny typ, som kanske varit provisorier men som visat sig utomordentligt värdefulla att ha vid den stora tillströmning av fångar som förekommit på sista tiden. Vi har t. ex. en anstalt i Jämtland inrymd i en nedlagd fabrik, en anstalt på Gotlad inrymd i ett övergivet beredskapssjukhus från krigsåren, och vi har anstalten i Hälsingborg inrymd i gamla övergivna husarkaserner. Dessa anstalter har tillkommit efter en snabb utredning och ofta blivit avsevärt billigare än nybyggda anstalter, fast de är väsentligen provisorier.

Men det har inte varit nog med detta — man har även sökt åstadkomma anstalter av en alldeles ny typ. Arbetet på dessa anstalter var ganska långt framskridet när besparingsutredningen slog ned på planerna och konstaterade, att detta blir för dyrt. Programmet måste då revideras och åtskilligt fick göras om. Vad som förra sommaren troddes vara de slutgiltiga förslagen fick under höstens och vinterns lopp omarbetas. Beträffande Kumla-anstalten fanns t. ex. ett förslag utarbetat och ritningar klara, men besparingsutredningen förklarade att så skulle man inte bygga — anstalten skulle inte ha det föreslagna antalet interner, man skulle inte ha det stora området, hustypen skulle vara en annan. Allt måste göras om, och det försenade givetvis arbetet åtskilligt. Kumla-anstalten kan därför inte nu slutgiltigt bli föremål för beslut.

Herr Bergh menar att löfte som givits till huvudstaden blir brutna genom att inte anstalterna i Kumla och Österåker kommer till stånd nu, så att man kan överge anstalten på Långholmen. Detta är sant, men det är väl inte fång-

vårdsbyggnadskommittén och inte heller justitiedepartementet som har orsakat de förseningar man nu anmärker på.

I fråga om Österåker ligger det ju så till att en tomt köptes, och de som gjort markundersökningar hade ingen erinran mot markens beskaffenhet. Det är ju inte justitiedepartementet utan kungl. byggnadsstyrelsen som svarar för markundersökningarna, och de gjorda undersökningarna troddes vara tillfredsställande. Men så sägs det helt plötsligt, att visst kan man bygga i Österåker, men då måste en hel del pålningsarbeten och annat ske, som kommer att fördyra anstalten avsevärt. Detta ledde till att fångvårdsbyggnadskommittén i samarbete med justitiedepartementet gjorde undersökningar, om man inte skulle kunna få fram ett lämpligare område på någon annan plats i Österåker eller Stockholms omgivningar för övrigt. Man kom fram till att anstalten skulle kräva mindre yta än som ursprungligen planerats, på grund av att man i stället för enplanspaviljonger skulle bygga i den gamla stilen med flera plan. Nu har markfrågan säkerligen blivit löst på ett definitivt sätt, och någon förlust för staten lär inte uppkomma, men det hela har försenats; det kommer att dröja ännu några år innan en anstalt som ersättning för Långholmen kan komma till stånd.

Däremot har det visat sig möjligt att snabbare färdigställa Kumla-anstalten, och här föreslås ju anvisning av medel — på den punkten är statsutskottet enhälligt — för fortsatt projektering av Kumla-anstalten.

Över huvud taget är utskottet enigt om praktiskt taget allt som det nu gäller att föreslå, med undantag för Hälsingborgs-anstalten. De fyra högermännen i statsutskottet har ju på den punkten en reservation, där de vill dels skriva bort den anstalten, dels vägra att ge Kungl. Maj:t den fullmakt att åstadkomma en anstalt, som de övriga ledamöterna i statsutskottet är villiga att ge.

Jag kan personligen vittna om att inte heller jag tror att det är så lämpligt att förlägga ytterligare interner till kasernerna i Hälsingborg. Man har ju tidigare

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

åstadkommit förläggningar i de gamla husarkasernerna, där 8 å 10 man finns i vart och ett av de gamla logementen med en liten avbalkning mellan sängarna. Hittills har det gått bra därför att man har lyckats få ett för en sådan fängelse-typ lämpligt klientel. Det sågs emellertid från sakkunnigt fångvårdsfolk, att de som nu måste omhändertas i fängelserna är av en annan art än de fångar som har passat i dessa öppna anstalter. Kriminaliteten har förgrovats, och det gör att man inte kan ta in hur många som helst på en halvöppen anstalt. Det är risk för att svårigheter uppstår. Det blir ingen fångvård, utan det blir ett inläsnings-system, och det blir svårt för personalen.

Dessutom kan ju inte södra Sverige tillhandahålla hur många »snälla» kriminella element som helst, utan man får så att säga låna sådana från det övriga Sverige, och där är det inte så värst gott om den typen av fångar. Detta gör att man inom fångvårdsbyggnadskommittén har kommit fram till att det vore bättre att bygga en ny anstalt i närheten av bosättningsorten för de kriminella elementen, d. v. s. någonstans i Stockholms-trakten. Därmed inget ont sagt om Stockholm, men tyvärr är det så att dessa skumma figurer som måste sättas i fängelse till stor del kommer från Stockholms-området och från Göteborgs-området. Det är väl storstadens lockelser som drar till sig även sådana element.

Utskottet vill gå med på att Kungl. Maj:t skall få avgöra om man skall bygga ut ytterligare i Hälsingborg eller bygga en ny anstalt i Stockholms-trakten. Det har visat sig vid de beräkningar som gjorts att kostnaderna skulle bli ungefär desamma. Den uppgift som har skymtat här i debatten om att det skulle kosta 2,5 miljoner att åstadkomma ytterligare platser i Hälsingborgs-kasernerna emanerar från fångvårdsstyrelsen. När den beräkningen gjordes, trodde man emellertid att det skulle vara något enklare att förvandla kasernerna till en fångvårdsanstalt än det senare visat sig vara. Det måste nämligen ske en hel del ingrepp i huskroppen, som skulle bli betydligt dyrare än man från början tänkt

sig. Efter en noggrann beräkning av kostnaderna har man nu kommit fram till en summa av 4,5 miljoner.

Vad alltså utskottet vill är att Kungl. Maj:t skall få fullmakt att välja mellan en ny anstalt av något slags mediumtyp i Stockholms-trakten och en fortsatt utbyggnad av kasernerna i Hälsingborg. Utskottet är, som sagt, fullständigt enigt, med undantag av högergruppen. Man vinner nämligen tid på detta sätt. Herr Bergh förnekar detta, men det är ett faktum att man kan vinna tid, och det är nödvändigt att någonting sker. Man får inte av formalism skjuta och skjuta på det hela med resultat att fängelserna fullständigt sprängs. Här måste ske någonting; det är så det har resonerats i statsutskottet liksom tidigare inom fångvårdsbyggnadskommittén. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens uppfattning och reservanternas är alltså rätt liten.

Herr Bergh har förmenat att genom de »lösliga» förslag som har framlagts har möjligheten att utrymma Långholmen ytterligare ställts på framtiden. Ja, man kan ju säga att allt som görs för att hindra en snabb utveckling av anstaltsbygget försvårar utrymmandet av Långholmen.

Herr Thorsten Larsson riktade någon fråga till mig. Jag får be om överseende med att jag inte uppfattade den. När herr Larsson riktade frågor till mig från talarstolen, var det en man bakom mig som riktade frågor privat till mig, och det gjorde att jag hörde varken vad den ena eller den andra sade. Herr Larsson ville visst att jag skulle dementera någonting. Jag hörde att han nämnde något om vad som skrivits i utskottets utlåtande på s. 8 om att det med hänsyn till den sannolika utvecklingen av fångantalet under de närmaste åren är angeläget att man snabbt gjorde vissa utbyggnader, dock med undantag av de planerade anstalterna i Kumla och Österåker. Det är klart att anstalterna i Kumla och Österåker inte kan byggas snabbt — det är vi medvetna om — men de andra anläggningar som det talas om — vid Hall, Hinseberg, Norrtälje och Tidaholm — kan ju komma i gång snabbt.

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

Utskottet önskar ju också att så sker, för att man i någon mån skall hinna i kapp den stora ansvällningen av fångvårdsklientel.

Ja, detta är vad jag kan säga i det fallet. Jag ber än en gång om överseende med att jag inte lyckades höra vad jag skulle dementera, men jag kan kanske få återkomma senare, när jag har hört det.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h) kort genmäle:

Jag har, herr talman, egentligen knappast någon anledning att polemisera mot min vän herr Birger Andersson. De som lyssnade till hans anförande måste ju ha fått klart för sig att han, om också med något mjukare och mera överslätande formuleringar, gav uttryck åt samma kritik som jag.

Han sade i början av sitt anförande att propositionen var löslig, även om han litet längre fram ville sätta detta ord inom citationstecken, och han har med den kunskap han äger om dessa ting, inte minst genom att han är med i fångvårdsbyggnadskommittén, förklarat hur besvärligt läget för närvarande är.

När vi nu har samarbetat i tredje avdelningen för att få reda på vad som borde byggas, så att riksdagen fick ett förslag om detta, har vi nått resultat på alla punkter utom beträffande Hälsingborg. I fråga om den anstalten kan riksdagen inte få ett förslag om vad som skall byggas. Men det är ju något annat och mer än formalism, herr Birger Andersson, om man håller på kravet, att begära Kungl. Maj:t pengar av riksdagen, skall riksdagen också få veta vad dessa skall användas till och hur mycket pengar det är fråga om. Detta innebär ingen formalism, utan det tillhör riksdagens skyldigheter att ta reda på dessa ting, och det tillhör Kungl. Maj:ts skyldigheter att presentera ett material som gör det möjligt för riksdagen att fylla sin uppgift. Jag kan därför inte finna det vara berättigat, när herr Andersson säger att min kritik emot justi-

tiedepartementet är överflödigt. Det är inte fråga om något tillfälligt olycksfall i arbetet detta, utan det framlades, som jag nämnde, för några år sedan en ungefär lika illa förberedd proposition, och man trodde väl ändå att det skulle bli någon bättring. Jag hoppas fortfarande att den nye justitieministern skall ta itu med den här oordningen i departementet.

Det är inte heller riktigt att tala om tidsnöd, vilket herr Andersson gjorde. Ett statsråd kan inte komma till riksdagen och säga att han inte hunnit få utredningen färdig, när han inte lämnat utredningsuppdraget i rimlig tid. Jag har redan nämnt här att man gav ett utredningsuppdrag rörande tre anstalter den 18 december 1959, när propositionen borde vara färdigskriven. Då kan man ju inte skylla på andra och åberopa tidsnöd.

Jag är överens med herr Andersson i långa stycken utom beträffande Hälsingborgs-projektet, som jag opponerade mig emot i avdelningen. Skälen därtill skall jag be att få upprepa. När vi är överens i sak om att det inte är lämpligt att förlägga utbyggnaden till Hälsingborg, varför skall man då lämna Kungl. Maj:t fullmakt att avgöra frågan? Om Hälsingborgs-projektet avföres från dagordningen, inbjudes riksdagen att fatta ett beslut om ett annat projekt, om vilket vi inte vet någonting annat än möjligen att byggnaderna kanske kommer att förläggas någonstans i Mellansverige. Riksdagen får emellertid inte veta någonting om hur stor anstalten kommer att bli, icke hur mycket den kommer att kosta, icke hur den skall se ut. Det är ingen formalism att hålla på att riksdagen bör få reda på sådant.

Jag är inte den som vill tjata, men när justitiedepartementet gång på gång framlägger så verkligt illa underbyggda propositioner, är det sannerligen på tiden att det säges ifrån.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ju en direkt anledning att begära ordet igen, eftersom

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

herr Birger Andersson, utskottsavdelningens ordförande, hellre lyssnar till eventuella viskare i örat än till oss som står i talarstolen.

Jag ställde några frågor till honom sedan jag lyssnat till hans anförande, av vilket jag fick ut ungefär följande. Han föredrog en mindre grad av formalism, såsom han uttryckte det, framför att här redovisa en nöjaktig projektering. Jag kan inte dela hans uppfattning i det avseendet. »Formalismen» i detta fall är väl av en alldeles speciell sort och mycket nödvändig. Jag tror inte att herr Birger Andersson såsom eventuell ordförande i någon kommunalstyrelse skulle våga framlägga ett förslag för kommunalfullmäktige med så knapphändig redovisning i sak som föreligger i detta fall.

Eftersom herr Birger Andersson så fullständigt tappade bort vad jag frågade om i slutet av mitt anförande, skall jag ställa frågan om igen. Finns här något annat och mera detaljerat projekteringsprogram än det, som talar om *erfarenhetsmässiga* siffror beträffande bruttoytor och bruttovolymer och som endast *uppskattningsvis* har beräknats till en kostnad av 22 miljoner kronor?

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först bara säga att jag inte alls har velat vara oartig mot herr Larsson. Att jag inte hade tillfälle att lyssna till honom berodde inte på att jag var så förfärligt angelägen att lyssna på någon annan. Men om det kommer någon bakom en och talar hör man sämre vad som sägs från talarstolen. Om man skall lyssna på två, hör man inte någon.

Vad herr Larsson frågade om gällde något som egentligen inte finns med i utskottets utlåtande. Vi har i tredje avdelningen fått ett papper från byggnadsstyrelsen som anförde de siffror och uppgifter som herr Thorsten Larsson nu läst upp här. Det gäller Kumla-anstalten. I utlåtandet har vi endast sagt att utskottet utan att taga slutlig ställning till kost-

nadsramen tillstyrker att anstalten planeras för cirka 450 platser och att för detta ändamål nu anslås 1,5 miljon kronor. Vi har icke angivit någon slutlig siffra, och detta beror på att det icke finns någon sådan. Man har icke kunnat kostnadsberäkna en anstalt som ännu inte ens finns ritningsfärdig, men vad vi har velat slå fast för att man över huvud taget skall kunna fortsätta projekteringen är för hur stort antal interner anstalten skall byggas.

Herr Bergh har i en replik riktat vissa erinringar mot mig. Det gällde lösligheten igen. Nu anmärkte han på att jag sade löslighet en gång med och en gång utan citationstecken. Det är klart att citationstecknet för en gammal lärare är ännu mera heligt än för mig. Men nu är det så att jag i varje fall kommit fram till att Kungl. Maj:t var — och jag blir härvidlag kanske regeringens advokat — i ett ganska brydsamt läge, då det gällde att antingen företa något eller ingenting alls.

Det är ett faktum att fångantalet stiger oroväckande, och här måste byggas. Skulle beträffande varje projekt ett slutgiltigt kostnadsförslag ha funnits fixt och färdigt, då hade inget förslag alls kunnat presenteras till årets riksdag. Vad hade herr Bergh sagt då?

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! I och för sig kunde debatten gott ha fått ebba ut vid denna tidpunkt. Jag vill emellertid med några ord erinra om själva utgångsläget för fångvårdens byggnadskommitté. När jag gör det grundar jag mig på de inblickar och synpunkter som jag har fått under arbetet i denna kommitté under de senaste åren.

Utgångsläget var väl det, vilket kamraren borde ha i åtanke, att då kommittén började sitt arbete hade vi ett fängelse- och anstaltsbestånd här i landet som var mycket gammalt — 100 år och mera. Inredning och indelning på dessa fängelser hade väl mycket litet moderniserats. Under tiden närmast innan kommittén började sitt arbete inriktade

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

man utvecklingen på detta område snarast på anskaffande av kolonier. Det var ju en billig typ av anstalter och en typ som säkerligen i många fall är lämplig, men man förbisåg alltför länge att fångklientelet under åren hade förvärrats och att man här på det hela taget saknade moderna anstalter för att ta hand om de svårare brottslingarna.

Detta var utgångsläget då kommittén började sitt arbete. Jag kan i långa stycken dela herr Birger Anderssons redovisning av dessa spörsmål. Jag har heller ingen anledning att ta upp en polemik med herr Bergh, isynnerhet som han var ytterst välvillig mot kommittén som sådan och menade att vi inte hade haft tillräcklig tid på oss för att till årets riksdag arbeta fram fullständigt genomarbetade förslag och tillräckligt fasta kostnadsberäkningar. Hans välvilja sträckte sig också till den nuvarande departementschefen. Jag skall inte lägga skulden på något håll, men jag undrar om inte statsmakterna får tänka på att skulden nog fördelar sig en bra bit tillbaka i tiden. Hade man varit tillräckligt förutseende, skulle givetvis en modernisering av dessa anstalter ha påbörjats på ett långt tidigare stadium.

Vi var i en krissituation. Vi hade i våra fängelser en överbeläggning som faktiskt var direkt skrämmande. Jag vill erinra kammaren om att i fängelserna var rummen — eller cellerna eller vad man nu vill kalla dem — kanske för 100 år sedan avsedda för en intagen i varje, men under toppbelägningsperioder förekom det nog att två man fick lov att läggas in i en cell. Det kunde t. o. m. hända att det måste bli tre man i en sådan cell. Detta var utgångsläget.

När man kommer i den situationen är det väl i viss mån förklarligt, om tempot för utbyggnaden blir något forcerat. Det är enligt mitt sätt att se också förklarligt om Kungl. Maj:t i det fallet behöver vissa fullmakter, då man inte hinner fram med de kalkyler som här efterlysts. Jag säger inte att det är fel att efterlysa kalkyler, men jag vill erinra kammaren om att situationen har varit och alltså är sådan att man i

detta fall får lov att lämna en fullmakt som man eljest kanske inte skulle lämna. Det händer nog på flera områden än detta, att så måste ske. Kommittén har här försökt driva på så långt som möjligt, och byggnadsstyrelsen har varit kommittén behjälplig.

Jag skulle också vilja som en lugnande uppgift till herr Bergh och hans meningsfränder säga, att kommittén är delad i tre utskott. Herr Birger Andersson svarar för planeringen, och herr Berghs och min gode vän kapten Mannerskantz svarar för byggnadsutskottet. Herr Mannerskantz har mig veterligen inte haft någon erinran mot att vi fått lov att gå litet raskt fram här, och det är kanske på inrådan av kommittén som departementschefen har sett sig tvungen att göra dessa framställningar.

Om jag sedan skulle säga några ord om Hälsingborgs-anstalten, kan jag instämma med herr Birger Andersson. Därutöver kan jag säga följande: Då Hälsingborgs-anstalten liksom anstalterna i Ulriksfors och Lärbro kom till, var detta ytterst nödvändigt. Vi har hjälpt oss fram med dem på ett relativt hyggligt sätt. Det har kunnat ske avlastningar från de gamla anstalterna, och överbeläggningstrycket har väl i någon mån lättat, även om det fortfarande finns kvar, i synnerhet i stockholms- och göteborgsområdena eller — om man så vill säga — östra och västra räjongerna.

Beträffande den ifrågasatta utbyggnaden av Hälsingborgs-anstalten, där man skulle ta återstående delen av de gamla kasernerna, delar jag herr Birger Anderssons uppfattning helt och hållet. Jag tror inte att det är klokt att utföra den ifrågasatta ombyggnaden, som komme att kosta mer än vad fångvårdsstyrelsen trodde i första omgången. Det är en sida av saken. En annan sida är att om man bygger ut den hälft av kasernerna varom nu är fråga skulle den i så fall byggas ut på ett modernare sätt än enligt den nödlösning som vi fick lov att tillgripa för den del, som nu har nyttjats under ett antal år och där vi, såsom herr Andersson sade, har gemensamhetsförläggning. Vi har där loge-

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

ment med i regel tio man i varje och med ganska enkla balkar mellan sängarna och ett draperi mot gången. Man kan inte tänka sig att nu bygga på det sättet. Skulle man göra en utvidgning måste den bli bestående. Gör man det har man att motse som ett brev på posten krav på ombyggnad i modernare form av den del av anstalten som nu används som logement.

Därtill kommer att i södra räjongen är kanske behovet av utökade platser minst, i varje fall långt mindre än i östra och västra räjongerna. Det förefaller som om det under sådana förhållanden skulle vara en klok åtgärd att hellre tänka på ett nybygge någonstans i Mellansverige.

Här har påtalats misslyckandet med Österåker och markförhållandena där. Det är väl inte helt uteslutet att den frågan kan komma att lösas, men den bör inte lösas i panikens tecken. Det kan även här finnas lösningar som inte rubbar annat än tidsföljden, och det kan väl knappast betraktas som någon större olycka om man skulle få lov att behålla Långholmen några år längre än det först var tänkt.

Då jag summerar mina synpunkter och intryck av kommitténs arbete, av propositionen, utskottets utlåtande och dagens debatt, kommer jag fram till att det ändå är nödvändigt att ge Kungl. Maj:t den fullmakt som här har begärts.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är egentligen bara på en enda punkt som jag skulle vilja göra en invändning mot herr Pålssons resonemang. Liksom herr Birger Andersson talar herr Pålsson mot Hälsingborgs-projektet, men bägge vill ändå bereda Kungl. Maj:t möjlighet att vidhålla sin mening att Hälsingborgs-projektet skall fullföljas. Om det verkligen är herrarnas egen uppfattning, som ni givit uttryck åt här, att projektet inte bör

förverkligas, kräver väl vanlig enkel logik, att man uttalar sig härför och inte ger Kungl. Maj:t möjlighet att välja detta alternativ.

I övrigt har jag den största uppskattning av fångvårdskommitténs arbete. Vi som var med när den tillsattes vet bl. a. att det på grund av det dubbelkommando, som då existerade inom fångvården, var nödvändigt att få ett organ som planerade och utträttade någonting. Om inte denna kommitté funnits hade det sannoligen sett ännu värre ut än det gör. Visserligen är det ingen hemlighet att brottsligheten sedan många år tilltar — både kvantitativt och sätillvida att brotten blir grövre — men de praktiska slutsatserna av denna länge kända utveckling har man tydligen varit oförmögen att dra i departementet.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag tillät mig begära ordet när jag lyssnade till herr Birger Andersson. Han började sitt anförande med att förklara att han inte hade anledning att klä skott för justitiedepartementets försyndelser — och det kan jag förstå. Men ju längre man lyssnade till den vältalighet som herr Birger Andersson är mäktig, ju mer blev man på det klara med att den enda som inte bar något ansvar för fångvårdens utomordentligt skrallade läge var just justitiedepartementet — alla andra hade ansvar både här och där, bara inte justitiedepartementet. Jag tycker nog att ett så långt drivet försvar för departementet är sällsynt illa på sin plats, eftersom var och en vet att justitiedepartementet på ett mycket ovanligt sätt fallit ett centralt ämbetsverk, nämligen fångvårdsstyrelsen, i ämbetet. Herr Bergh erinrade om det dubbelkommando som man talade rätt mycket om för ett antal år sedan, och det var otvivelaktigt en realitet som krävde en del extraordinära åtgärder och som många gånger har diskuterats här i kammaren. Att resultatet av detta dubbelkommando verkligen inte var lyckat framgår därav, att det sattes käppar i hjulen för så mycket inom

Ang. vissa byggnadsarbeten för fångvården

fångvården. Det är en av orsakerna till att vi har det läge vi i dag har.

Nu har vi ännu en gång fått bekräftat att frågan om Långholmens utrymning blir ställd på en mycket oviss framtid. Det har ju gått några år sedan den tidpunkt då Långholmen enligt det ursprungliga kontraktet skulle vara utrymt. Nu fanns det en force majeure-klausul i avtalet, och den hänger man upp uppskovet på. Vi hörde av herr Pålsson att det inte var någon olycka om vi fick behålla Långholmen ett tag till. Ja, det kan råda delade meningar om detta, men låt oss fastslå att Långholmen är en mycket stor, en mycket otidsenlig och en fruktansvärt överbelastad anstalt! Sista gången jag hade anledning att säga någonting här i kammaren om läget på Långholmen framhöll jag, att man redan i början på 1950-talet hade förklarat att i runt tal 350 interner var en maximal beläggning om man skulle tala om en försvarlig fångvård på Långholmen. Vid denna tidpunkt — det var väl för ett och ett halvt år sedan — var ungefär 725 interner intagna på Långholmen; d. v. s. väggarna bågnade, och det kunde inte bli fråga om en fångvård som var försvarlig ur några som helst humanitära synpunkter. Men nu får vi som sagt tydligen ha Långholmen kvar ett antal år framöver. I detta läge befinner sig fångvården.

Nu tycker jag att det är förträffligt att man äntligen fått upp takten på detta område. Det blir säkert en dyrare utbyggnad och en dyrare modernisering än man skulle ha haft med en förnuftigare och långsiktigare planering, men det är ju nödvändigt att skynda på.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det är klart att vi alla har räknat med att Långholmen skulle kunna utrymmas, och detta har ju också planerna varit inriktade på. Men brottsligheten och antalet fångar har ju ökat oavbrutet med resultat att kraven på nya platser ständigt stigit, och detta har ju försvårat den förnyelse av platsantalet som pågått. För att bara ta ett

exempel vill jag nämna att efter de propåer, som kom ifrån besparingsutredningen, fick man revidera programmet för Kumla-anstalten, och byggandet av den anstalten har alltså uppskjutits något år. Det var räknat med att arbetet på Kumla-anstalten annars redan skulle ha varit i gång, och det är en av de anstalter som skall ersätta Långholmen. Det kan ju därför inte sägas att det är departementet som ensamt är skyldigt i detta fall, utan en hel del olika intressenter har kommit till och hjälpt till att fördröja och skjuta på det hela.

Att departementet skulle ha fallit fångvårdsstyrelsen i ämbetet är ju något som har diskuterats här i kammaren åtskilliga gånger tidigare. Det finns ingen anledning att låta den debatten åter blossa upp, men man kan väl slå fast att sedan departementet gripit in genom att tillsätta fångvårdens byggnadskommitté, så har det skett en hel del. Åtskilliga nya platser har tillkommit, och att de inte har varit tillräckliga, är ju en följd av den ökade brottsligheten.

Vad herr Berghs senaste anförande beträffar har jag egentligen ingenting att tillägga. Jag vill bara än en gång nagla fast att skulle man ha varit så formell som herr Bergh önskar — att varje objekt, som nu presenteras, skulle ha förelagat fixt och färdigt på en ritning tillsammans med uppgjorda kostnadsförslag och annat — så hade denna riksdag över huvud taget icke haft något förslag att diskutera, utan man hade fått skjuta fram byggnadsplanerna ytterligare ett år.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först därpå att kammaren skulle med godkännande av utskottets motivering bifalla vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att utskottets förslag skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan med god-

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

kännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som med godkännande av statsutskottets motivering i dess utlåtande nr 100 bifaller vad utskottet i utlåtandet hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som innefattas i den av herr *Kaijser m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Da emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 120;

Nej — 15.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarets fastighetsfond gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Vissa byggnadsarbeten för fångvården, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta

motioner om rätt till skatteavdrag för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 31, av herr *Birke m. fl.*, och II: 88, av herr *Stiernstedt m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning om rätt att vid taxering åren 1961 och 1962 enligt förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt åtnjuta avdrag för belopp, som utgivits såsom gåva till karolinska mediko-kirurgiska institutet;

2) de likalydande motionerna I: 408, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 530, av herr *Rimmerfors m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstriksdagen rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den sammanräknade nettoinkomsten, med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga, ungdomsfostrande eller undervisningsändamål.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 31, av herr *Birke m. fl.*, och II: 88, av herr *Stiernstedt m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 408, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 530, av herr *Rimmerfors m. fl.*, måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Vid betänkandet hade reservationer avgivits

I) av herrar *Söderquist, Stefanson, Stenberg* och *Rydén*, vilka ansett, att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 408, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 530, av herr *Rim-*

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

merfors m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om förslag till innevarande års höstriktsdag rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den sammanräknade nettoinkomsten, med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga, ungdomsfostrande eller undervisningsändamål;

II) av herrar *Hagberg, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhölla om en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om avdragsrätt vid taxering för gåvor, varvid borde beaktas vad i de inbördes likalydande motionerna I: 31, av herr Birke m. fl., och II: 88, av herr Stiernstedt m. fl., ävensom I: 408, av herr Per-Olof Hanson m. fl., och II: 530, av herr Rimmerfors m. fl., anförts, samt

2) att de ovannämnda motionerna måtte anses besvarade med vad reservationerna anført och hemställt.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Motioner om viss skattebefrielse för gåvor till ideella, kulturella, religiösa och liknande ändamål har många gånger varit föremål för riksdagens behandling och beslut. Motionerna har hittills alltid avslagits. Men alltid har till utskottsbetänkandet fogats reservationer för bifall. Så är också fallet i år. Bevilningsutskottet avstyrker motionerna, och ett antal ledamöter av utskottet, bland vilka jag är en, reserverar sig för bifall. Både motionernas och reservationernas motiveringar — liksom för övrigt också utskottsmajoritetens — är så välkända att det knappast torde vara behövt att nu upprepa dem. Låt mig endast säga, att behovet av en reform, som den av motionärerna ifrågasatta, synes bli mer och mer tydligt.

Alla är överens om det stora värdet av det arbete som utföres av de många frivilliga organisationerna på ifrågasatt område. Ingen vill väl att staten skall utsträcka sin verksamhet på sådant sätt att den skulle överta det ansvar och de arbetsuppgifter som bäres av dem. Det vore väl under sådana förhållanden tämligen rimligt och i hög grad på tiden, att de i motionerna ifrågasatta skattelättnaderna för bidragsgivarna till sådan verksamhet snarast genomfördes.

Den traditionella uppfattningen, som stödes av bevilningsutskottet, nämligen att stöd av sådant art bör utgå genom direkta anslag och inte via skattelättnader, borde man kunna gå ifrån. Nog kunde man äntligen finna det möjligt med en nyordning. Beteckningen »princip» borde väl inte alltid göra det omöjligt för riksdagen att tänka om.

»Någon anledning för riksdagen att frångå sin tidigare intagna ståndpunkt, att en avdragsrätt av denna art inte bör införas, föreligger inte», anför utskottet. Till den slutsatsen kommer man efter att ha refererat sina egna tidigare beslut samt uttalanden av skattelagsakkunniga, vilka går ut på att principerna inom skattelagstiftningen skulle lägga hinder i vägen för den föreslagna avdragsrätten. Men, herr talman, det är väl ändå inte fråga om heliga principer. Man borde kunna, som jag nyss anförde, äntligen finna tiden mogen för att tänka om på detta område, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation I, vilket innebär bifall till de återopade motionerna.

Häri instämde herr *Edström* (fp).

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Beträffande de två motionspar, som avhandlas i detta bevilningsutskottets betänkande, nekar jag inte till att jag har en särskild sympati för de motioner, som avser en tidsbegränsad skattefrihet för gåvor i anslutning till karolinska medico-kirurgiska institutets förestående 150-årsjubileum. Detta jubileum är även inter-

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

nationellt sett en ovanlig händelse. Det gäller dock en sjukvårdsinrättning som oavslutligt har varit i gång under ett och ett halvt sekel. Man skulle möjligen kunna säga, att det vore en ur statsmakternas synpunkt angelägen uppgift att på något sätt ge uttryck åt samhällets tacksamhet för en forskargärning som sträckt sig över, som jag nämnde, ett och ett halvt sekel för den humanitära och kulturella insats som detta sjukhus har gjort. Ett dylikt erkännande skulle kunna lämnas, där-est statsmakterna gjorde ett avsteg ifrån annars strikt tillämpade regler vid gåvobeskattningen.

Man skulle kanske också kunna erinra om vad motionärerna har framhål-lit rörande de speciella förhållandena vid detta sjukhus. »Verksamheten», på-pekar sålunda motionärerna på ett stäl-le, »vid karolinska institutet har varit svår att finansiera. Delvis betingas detta av att utvecklingen på de medicinska och naturvetenskapliga områdena går så snabbt att institutionerna kontinu-erligt måste förnya sin apparatutrust-ning, delvis också av att hela tiden ett flertal av dess institutioner varit nytill-komna och följaktligen haft stora spe-ciella krav på byggnader, inredning och utrustning.» Därefter gör motionärerna följande påpekande, som jag särskilt vill fästa kammarledamöternas upp-märksamhet vid: »För institutionernas ändamålsenliga drift kräves ej sällan 5—10 gånger större belopp än det stat-liga materielanslaget. Den på den se-naste tiden starkt utökade yngre fors-karkadern ansöker också vid utdelnings-tillfällena om 3—5 gånger större belopp än de i forskningsfonderna tillgängliga, närmast för täckande av personalkost-nader.»

Allt detta är skäl, som man förvisso har anledning att beteckna såsom be-hjärtansvärda, men samtidigt kan vi inte komma förbi de principer, som riks-dagen städse har följt i sådana här sammanhang, principer som den föregå-ende ärade talaren redan har erinrat om. Därtill kommer ju att det i detta spe-ciella fall skulle vara fråga om en lag-

stiftning in casu, och det är en sak som i varje fall jag för min del har ganska svårt att vara med om. Man skulle där-med ge sig in på en ordning, vars konse-kvenser man kanske inte kan helt över-blicka.

Å andra sidan får vi inte bortse från det förhållandet — det gäller inte bara detta motionspar utan det gäller även det andra — att människorna ute i landet har svårt att förstå de principer som man följer i dylika skattesposmål, näm-ligen att gåvor till humanitära och lik-artade ändamål inte skall vara avdrags-gilla. Man menar på många håll, och per-sonligen tror jag att det ligger åtskilligt i detta, att, om man här kunde introdu-cera en ny uppfattning som på visst sätt och i viss utsträckning skulle göra en sådan avdragsgillhet möjlig, så skul-le detta i det långa loppet visa sig ut-göra en god affär för staten. Jag tror, som sagt, att det ligger ganska mycket i det-ta resonemang. En liberalisering av reg-lerna vid beskattningen i de samman-hang, som vi här resonerar om, skulle alltså kanske i realiteten kunna ge sta-ten betydligt mer än vad man i ögon-blicket tänker sig.

Hur som helst! Vi har våra princi-per. Bevillningsutskottet har erinrat om detta. Bevillningsutskottet har också erinrat om skattelagsakkunnigas bestämda avståndstagande för relativt kort tid sedan. Allt detta är riktigt, men ingen-ting är ju evigt i sådana här samman-hang. Jag skulle nog ytterligare vilja understryka att jag tror att ute bland människorna håller uppfattningen på att ändras. Man har svårt att förstå detta motstånd från statsmakternas sida. Man menar, att en större generositet och en större liberalitet skulle gynna det stora komplex av humanitära ändamål som man vill gagna på detta sätt. Därmed skulle man också lyfta bort en viss bör-da från staten.

Vi har emellertid på vårt håll med hänsyn till ärendets komplicerade be-skaffenhet inte kunnat vara med om att nu, såsom de önskar, som har under-tecknat reservation nr I, direkt skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om förslag

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

till innevarande års höstriktsdag. Vi menar att ärendet är av sådan natur att det inte går att utan vidare företa en sådan åtgärd. Här råder, som jag sade, komplicerade förhållanden, men vad ännu viktigare är det är att ingen vet vad en reform i antydd riktning statsfinansiellt verkligen kan komma att betyda utan en ordentlig utredning. Därför har vi i en reservation, som är betecknad med nr II — samtidigt som vi har uttalat vår livliga sympati för de tankegångar, som bär upp motionerna, en sympati som jag här försökt att närmare utveckla — velat framhålla angelägenheten av att hela denna fråga blir föremål för en förutsättningslös och allsidig utredning. Vi tror nämligen att, om en nyordning på detta område kan tekniskt ordnas och om man kan visa att de statsfinansiella konsekvenserna inte blir vådliga, skulle en liberalisering av reglerna i detta hänseende sannolikt innebära en viss, ja kanske ganska betydande stimulans till ökning av bidragen till allmännyttiga ändamål.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr II, vilken avser en anhållan hos Kungl. Maj:t om en allsidig och förutsättningslös utredning om frågan om avdragsrätt vid taxering för gåvor.

I detta anförande instämde herr Birke (h).

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Den föregående talaren framhöll här att ett arrangemang med avdrag för gåvor till allmännyttiga ändamål skulle kunna innebära en väsentlig stimulans för sådana gåvor. Det är ju också den synpunkten som ligger bakom motioner och reservationer. Man finner att de svenska skattebestämmelserna här är för restriktiva och för snåla. När man tar del av bevillningsutskottets utlåtande finner man att utskottet hänger upp sin negativa hållning på en skatterättslig princip, som skulle förbjuda en vidare utveckling i riktning mot bättre avdragsmöjligheter.

Om man gör en liten, inte alltför

grundlig genomgång av de regler som gäller, kan man verkligen fråga sig om vi har skäl att med sådan emfas tala om en skatterättslig princip i detta sammanhang. Vi har så många undantag ifrån regeln. Låt mig erinra om vad utskottet självt framhåller. Vi har avdragsrätt för försäkringspremier, vi har särskilda bestämmelser för inkomst av kapital, och vid vissa tillfällen har man givit andra avdragsmöjligheter. Under kriget gav man avdragsrätt för en del gåvor till luftvärnet och sjövärnsskären, och en del internationellt hjälparbete. Det finns undantag även inom andra delar av vår beskattning. Låt mig erinra om arvs- och gåvobeskattningen, i samband med vilken man i olika sammanhang har medgett vissa skatteprivilegier för gåvor till allmännyttiga organisationer. Vidare kan man hävda att skattefrihet gäller även i vissa fall när bidrag lämnas i form av en egen arbetsinsats. Så nog finns det gott om undantag, i själva verket så många undantag att man får rätt liten respekt för den princip som med sådan ihärdighet åberopas av dem som inte vill göra någonting åt den här saken. Principen är i själva verket så urholkad och försedd med så många undantag, att man inte kan framställa den som en bärande princip i den svenska skattelagstiftningen.

För övrigt — jag instämmer därvid helt med vad herr Söderquist sade — får en princip inte bli så helig, att den över huvud taget inte får beröras. Principerna får inte bli något slags heliga kor, som lägger sig i vägen för vettiga reformer. Det avgörande är vad man vill åstadkomma. Att finna de tekniska lösningarna bör nog inte vålla alltför stora svårigheter.

De skattelagsakkunniga har vid ett tillfälle radat upp en lång rad bekymmer i detta sammanhang. De talar om att avdragsrätt vid stödjande av allmännyttiga ändamål skulle medföra att det stöd som lämnades skulle bli svårbedömligt och ojämnt, och de framhåller att sådana gåvor skulle innebära ett gynnande framför allt av sådana ändamål till vilka större inkomsttagare skulle ge

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

pengar, därför att dessa får en större lindring i sin skatt genom att de har högre marginalsatt. Skattelagsakkunniga är också mycket oroliga för att omfattningen av bidragen skulle i inte ringa mån bli beroende på den energi och till och med fördomsfrihet varmed bidragsinsamlingen handhades o. s. v. Vi skulle inte alls veta om bidragens antal och storlek skulle rätta sig efter ändamålets angelägenhetsgrad och behovets storlek.

Naturligtvis kan man ha sådana bekymmer. Svårbedömligt och ojämnt — ja visst, men vad är det för konstiga måttstockar man går efter när man uttalar sådana betänkligheter? Jag tycker detta är ett skralt skäl att föra fram från skattelagsakkunnigas sida. Kan vi inte begära och vänta oss så stor generositet från statens sida när det gäller denna sak, att man inte alltför hårt kräver att kunna linjera upp det hela efter angelägenhetsgrad och sådant, som väl då måste fastställas av politiska instanser och politiska majoriteter?

Och vad skall vi säga om argumentet om den mindre uppoffringen för dem som har en högre marginalsatt? Även om man skulle medge en avdragsrätt, skänker ju ingen därmed bort sina pengar gratis. Tusen kronor är alltid tusen kronor och är en gåva i ett sådant läge också.

När det så gäller argumentet om energi och fördomsfrihet — ja, fördomsfrihet är ett direkt klandrande ord, men skulle det ligga något felaktigt i att ta någon hänsyn till intensiteten i viljan hos dem som vill stödja bestämda ändamål av allmännyttigt slag? Jag tycker det ligger någonting rimligt i en sådan tanke också.

Vad beträffar argumentet att man inte kan veta att bidragens antal och storlek rättar sig efter ändamålets angelägenhetsgrad och behovets storlek, kan jag inte se annat än att det ligger en liten förmyndartanke på lur där. Man skall inte vara med och stimulera någonting om man inte kan göra det direkt med ett majoritetsbeslut, och därför vågar man sig inte på det här. Blir det inte till syvende og sidst till förfång för

mångfalden och för friheten om man bara skall ge stöd genom direkta bidrag på det sätt som utskottet anser vara det riktiga? Går man inte för långt när man ständigt kräver majoritetsbeslut av politiska instanser för sådana här saker? Jag tror att vi här i landet med fördel skulle, liksom man har gjort i så många andra länder, kunna slå in på en väg som innebär stimulans på detta betydligt friare sätt. Vidare vill åtskilliga av de organisationer som det här gäller av principiella skäl inte ta emot direkta bidrag från stat och kommun — det är också en sak som vi bör komma ihåg.

Låt mig slutligen, herr talman, bara få erinra om att man i Danmark just har bestämt sig för en lagstiftning av den karaktär som här föreslås. Man har gått ungefär så långt som förordas i den av mig m. fl. väckta motionen. I det senaste numret av Nordisk Kontakt, som delades ut till kammarens ledamöter i fredags, finns en lista över organisationer, föreningar och stiftelser till vilka man i Danmark kan lämna avdragsberättigande gåvor. Redogörelsen där ger en bild av hur danskarna har löst det här problemet.

Jag kan inte se att de skäl är bärande som bevillningsutskottet har upprepat från föregående år då det går emot en förändring i attityden till sådana här stimulanser. Jag ansluter mig därför till det yrkande som har framställts av herr Söderquist.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det är ju alltid tacknämligt att tala för lättnader i beskattningen. De föregående talarna har anfört skäl som talar för en lättnad i beskattningen när det gäller vissa gåvor. Såsom herr Söderquist sade är det ett gammalt ärend. Alla argument har redan tidigare anförts i kamrarna, och det är svårt att varje år komma med nya synpunkter. Riksdagen fattade senast förra året beslut i samma ärende, och såvitt jag ser har ingenting nytt inträffat.

När herr Hanson här gör gällande, att det egentligen bara beror på bristande

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

vilja att man inte går med på förslaget, tycker jag nog han ser alltför lättvindigt på tingen. De sakkunniga som har behandlat denna fråga kan ju inte gärna beskyllas för att inte ha tänkt igenom problemet. De anför dåliga skäl, säger herr Hanson. Ja, det är herr Hansons högst privata uppfattning, men vi får väl förutsätta att de sakkunniga vid sin objektiva granskning har tagit hänsyn till alla de konsekvenser i vårt skattesystem som en sådan ändring skulle få. Man kan enligt mitt sätt att se inte bara tala om bristande vilja och om att de som är emot en förändring hänger upp allt på principer — vi måste helt enkelt följa vissa regler för beskattningen.

Av utskottets betänkande framgår för övrigt att herr Hanson har vunnit anslutning till sin motion bland sina egna meningsfränder men inte bland några andra. När det i reservation II förordas en utredning är detta ett utslag av försiktighet — reservanterna vågar inte ge sig in på det föreslagna systemet, med tanke på konsekvenserna.

Jag vill vidare påpeka att det här är fråga om den statliga skatten, alltså den progressiva delen av vår beskattning. Herr Hanson kan väl inte förneka att ett motiv för människor med höga inkomster att lämna sådana gåvor som det här gäller kan vara just att göra den statliga inkomstbeskattningen lättare. För en inkomsttagare med 50 000 kronor skulle staten betala hälften av en gåva på 1 000 kronor. Om man lägger sådana synpunkter på ärendet är det självklart att man inte kan förenkla resonemanget till att gälla god vilja å ena sidan och bristande vilja och förståelse å den andra. Här är det fråga om en samhällsangelägenhet, och vi måste hålla på vissa principer och regler vid beskattningen. Om riksdagen intagit en ståndpunkt förra året är det försvarligt att säga att det inte sedan dess har förekommit någonting som ger oss anledning att ändra ståndpunkt. En sådan uppfattning kräver vi respekt för, och vi tycker det är väl motiverat att framhålla den. När motionärerna gång efter annan kommer tillbaka men inte vinner större anslut-

ning nu än tidigare, är det inte säkert att detta är majoritetens fel. Det kan hända att frågorna är så komplicerade och att en ändring medför sådana konsekvenser, att man måste yrka avslag.

När det gäller gåvor av engångsnatur som är tidsbestämda är jag rädd för följdena om vi bryter mot hittills tillämpade principer och medger skattefrihet för gåvor t. ex. vid jubileumstillfällen. Vilka skall vi vägra avdragsrätt? Vi måste gradera de institutioner som kan komma i fråga, och att konsekvenserna skulle bli besvärliga är självklart. Jag förstår å andra sidan det intresse man hyser för att få ännu större tillgång på medel till dessa både nationellt och internationellt uppskattade institutioner.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man inte kan säga vad en sådan här lagändring skulle innebära i skattebortfall för staten. Det är ett av skälen till att vi i motionen föreslår ett mycket begränsat be-
lopp.

Frågan har dock även en annan sida. Behovet av statsbidrag till en rad institutioner kan inte vara helt oberoende av vilka regler som gäller för gåvor till dessa institutioner. Det kan därför tänkas att den stimulans, som den av oss föreslagna ändringen skulle innebära, i längden också skulle kunna få en gynnsam inverkan på behovet av statsbidrag.

Bevillningsutskottets ärade ordförande begärde, om jag uppfattade hans ordalag riktigt, att jag skulle böja mitt huvud i vördnad för vad skattelagsakkunniga anfört och respektera deras åsikt till den grad att jag inte själv skulle djärvas ha någon egen mening i denna fråga. Jag försökte i mitt anförande påvisa att den princip som man rider så hårt på här i själva verket är så urholkad genom talrika undantag när det gäller både inkomst-, förmögenhets- och gåvobeskattningen, att det är tvivelak-

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

tigt om man över huvud taget kan göra gällande att den längre är någon mer fundamental princip i svensk beskattningsrätt. Jag tillåter mig hävda den meningen och anser att jag har goda skäl för min uppfattning.

Sedan kan det, menade herr Ericsson, inträffa att en person med 50 000 kronor i inkomst kan känna sig lockad att skänka bort pengar om han vet att staten i realiteten betalar hälften. Men vederbörande har i alla fall den spärren på sig att han inte kan skänka bort några pengar helt gratis. Han måste under alla förhållanden ta en del pengar ur sin egen plånbok, göra en egen uppoffring. Det argumentet bär därför inte särdeles långt.

Härutöver anför man ett annat argument, som jag tycker har litet för stor plats i debatterna här i riksdagen — för låt att en relativt ny ledamot av riksdagen säger det. Man anför att om riksdagen eller ett utskott sagt något ett år så måste det allra minst en jordbävning till för att man skall vara i stånd att tänka om ett annat år. Det är en riksdagskonservatism som enligt min mening går väl långt. Här har det dock hänt litet, t. ex. det faktum att Danmark har tänkt om. Jag förmodar att det i danska folketinget har framförts precis samma argument, nämligen att man diskuterat frågan under många år och intagit en viss ståndpunkt, varför man inte nu skulle kunna byta fot och inta en annan ståndpunkt. Faktum är dock, herr Ericsson i Kinna, att man i Danmark har tänkt om. Det borde vara ett skäl för oss att anstränga oss extra mycket för att även i Sverige tänka om i denna sak.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hanson säger att vi bör tänka om och att det inte bör behövas en jordbävning för den saken. Men om vi skulle tänka om utifrån de argument som herr Hanson kom med i sitt senaste anförande tror jag inte att många skulle vilja vara med om den föreslagna förändringen.

Herr Hanson säger att vederbörande gåvogivare under alla omständigheter får ta en del av beloppet ur egen plånbok. Men, herr Hanson, det är inte det som det här är fråga om. Läget är ju att en gåvogivare med en så hög inkomst som vi här talar om får betala 50 procent i marginalskatt till staten. Om han gör en sådan här gåva skänker han alltså i realiteten bort 50 procent av beloppet, varjämte staten betalar en lika stor summa.

Herr Hanson förklarar vidare att det kanske kommer att verka stimulerande på viljan att göra sådana här gåvor om man får avdragsrätt. Det är klart att så blir fallet, vilket jag också försökte påvisa.

Herr Hanson gör vidare gällande att den föreslagna avdragsrätten skulle medföra att statens utgifter för anslag till dessa olika institutioner etc. skulle bli mindre. Det är möjligt, men om jag inte missuppfattade herr Hanson sade han i sitt första anförande att det här ofta är fråga om institutioner och sammanslutningar som inte vill ta emot anslag av staten eller det allmänna. Då kan jag inte förstå att det skulle bli någon besparing för staten.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är rädd att bevilningsutskottets ärade ordförande något missförstod mig.

Jag sade uttryckligen att ingen gåvogivare kan komma ifrån att ta en del av beloppet ur sin egen plånbok. Han kan alltså inte skänka bort pengar utan egen uppoffring. Frågan om marginalskatten behöver vi annars inte diskutera i detta sammanhang, ty på den punkten är vi helt överens.

Vad sedan gäller behovet av statsbidrag efter en sådan här reform, är det ju ett faktum att det finns åtskilliga institutioner och sammanslutningar som av principiella skäl inte vill ta emot statsbidrag. I fråga om dem gäller naturligtvis inte argumentet om statens utgifter. Men det finns en lång rad andra

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

ändamål, för vilka argumentet skulle ha full giltighet. Se bara på den lista som finns i Nordisk Kontakt om den omfattning som denna avdragsrätt fått i Danmark. Det är otvivelaktigt så att den av oss föreslagna reformen skulle få en avsevärd inverkan på behovet av statsbidrag.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Det är alldeles klart att den i motionerna föreslagna avdragsrätten utgör ett visst avsteg från de heliga principer på vilka den svenska skattelagstiftningen vilar. Nu har en lång livserfarenhet lärt mig att principer kan användas på så många sätt, och principer är också till för att då och då göra avsteg från. Därför tycker jag inte att det argumentet i och för sig imponerar.

Jag har under tio år av mitt liv haft min verksamhet förlagd till ett land, där man tillämpar principen att det i viss utsträckning skall vara avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål. Den fantastiska välgörenhet som till stor del har blivit resultatet av denna princip, tror jag inte kan överdrivas. Å andra sidan erkänner jag villigt att förhållandena i Förenta staterna i många avseenden inte är desamma som i vårt land och att statens insatser när det gäller allmännyttiga ändamål på vissa områden är betydligt mindre där än i Sverige.

Vad jag särskilt skulle vilja understryka är att en skattereform som den föreslagna inte bara skulle verka därhän, att det blev större gåvor till allmännyttiga ändamål, utan den skulle också ha en mycket stor psykologisk verkan i det avseendet, att den skulle öka offervilligheten i rent materiellt hänseende och dessutom leda till en ökad insats från medborgarnas sida när det gäller arbete för allmännyttiga ändamål på fritid.

Jag tror att erfarenheten har visat, att större möjligheter att privat bidra till allmännyttiga ändamål ofta medför

att de personliga insatserna också ökar. Därför skulle en reform i den stil motionärerna föreslagit troligen ha mycket större och mer välgörande verkningar än som framgår av de rent materiella resultaten.

Jag skulle också vilja instämma med herr Hagberg och herr Hanson i att de statsfinansiella uppoffringarna i själva verket torde bli betydligt mindre än man kan frukta om man bara drar ifrån de avdrag som föreslås.

För övrigt möter det nog stora svårigheter att göra en utredning om frågor av detta slag. Ett beslut i denna riktning för med sig en mängd psykologiska verkningar, och det är en rad faktorer som man över huvud taget inte kan beräkna på förhand. Därför tror jag att ett steg i föreslagen riktning icke skulle skada. Man får på det sättet se vilka konsekvenser det medför; och för min del är jag övertygad om att de på det hela taget skulle vara ytterst välgörande.

Jag ber att få yrka bifall till reservation I.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu ifrågavarande betänkandet gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 33 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 31.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Söderquist, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr Hagberg, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen

sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Söderquists yrkande.

Herr Hagberg åskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 33 punkten 2 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den vid betänkandet av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 27.

Därjämte hade 77 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 33 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. vissa ändringar i stämpelförordningen

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Söderquist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 30.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 54, i anledning av väckta motioner om viss ändring i förordningen om automobils katt, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. vissa ändringar i stämpelförordningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 mars 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 97, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

De av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i stämpelförordningen sammanhängde med Sveriges anslutning till EFTA-konventionen samt annan lagstiftning.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

I) motionen II:374, av herr Gustafsson i Skellefteå, vari hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av stämpelförordningen, att sammanläggning av inteckningar kunde ske skattefritt; även som

II) motionen II:375, av herr Gustafsson i Skellefteå, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta i motionen angivna höjningar av stämpelavgifterna samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om motsvarande ändringar i expeditiönslösenförordningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 97, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

2) att motionen II:374, av herr Gustafsson i Skellefteå, om viss ändring i förordningen angående stämpelavgiften, måtte, i den mån motionen icke kunde anses besvarad genom vad utskottet i betänkandet anför, av riksdagen lämnas utan åtgärd; samt

3) att motionen II:375, av herr Gustafsson i Skellefteå, om höjning av stämpelavgifter och expeditiönslösen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hagberg, Spetz, Söderquist, Nilsson i Svalöv, Magnusson i Borås, Christenson i Malmö och Stenberg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 97, och motionen II:375, av herr

Ang. vissa ändringar i stämpelförordningen

Gustafsson i Skellefteå, antaga i reservationen införda förslag till

a) förordning om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

b) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 juni 1943 (nr 424) angående kommissionärsavgift i domsagorna och vattendomstolarna;

2) att motionen II: 374, av herr Gustafsson i Skellefteå, om viss ändring i förordningen angående stämpelavgiften, måtte, i den mån motionen icke kunde anses besvarad genom vad reservanterna anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Alla är nog överens om att förordningen om stämpelavgift är föråldrad. Det pågår också sedan lång tid tillbaka en översyn på detta område. Vissa avgifter har redan provisoriskt ändrats, och både i detta betänkande och i nästa föreligger ju vissa förslag till ändringar som framlagts av Kungl. Maj:t.

Utskottet som på den här punkten biträder de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna säger att skäl mot att företa ändringar i större omfattning i nu gällande avgiftssystem kan förebringas, och på den punkten är reservanterna ense med utskottsmajoriteten. Men de ändringar, som vi har föreslagit, kan ju på intet sätt anses ha någon större omfattning. Det framgår av betänkandet på s. 9 och 10 att de av oss föreslagna ändringarna endast rör sig om 21 fall utöver Kungl. Maj:ts förslag. Detta kan ju inte betecknas såsom någon större omfattning. Ingen tänker sig väl heller att den utredning som pågår kommer att föreslå lägre avgifter än dem vi har ifrågasatt. Tvärtom kan man väl förmoda att utredningens förslag eventuellt kommer att uppta högre avgifter än vad som här föreslagits.

Motion om dessa avgifter framlades redan i fjol, och om riksdagen då hade gått på reservanternas förslag skulle under detta år 5 å 10 miljoner kronor ha tillförts statskassan. För vart år som går

utan att riksdagen vidtar de föreslagna ändringarna undandras alltså statskassan detta belopp, som rätteligen tillkommer den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkande fogade reservationen.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det är mycket sällan bevillningsutskottet har nöjet att från oppositionspartierna få till behandling motioner, som yrkar på inkomstförstärkning till statsverket, och därför borde ju utskottet rätteligen ha visat större uppskattning när sådana motioner väckts. Vi har behandlat en enda sådan motion tidigare i år; den gällde slopande av schablonavdraget vid inkomstbeskattningen. Även den gången ställde sig riksdagens majoritet avvisande till inviten, liksom bevillningsutskottets majoritet gör i detta fall.

Utskottsmajoriteten anser att eftersom det nu sitter en utredning — även herr Spetz erinrade om det — som enligt riksdagsberättelsen skall vara färdig med sitt uppdrag redan i höst och som har till uppgift inte bara att företa en rent teknisk översyn av frågan om stämpelavgifterna, utan också att föreslå lämpliga avvägningar beträffande avgifternas storlek, bör man tåla sig till dess utredningens arbete föreligger. Jag förstår emellertid mycket väl att herr Spetz och hans parti är synnerligen angelägna om att nu få den här inkomstförstärkningen beslutad, eftersom den ingår som en integrerande del i den skuggbudget som nyligen har framlagts av folkpartiet. Vad högern kan ha för intresse av den vet jag däremot inte.

Trots att det alltså gäller en inkomstförstärkning tvingas jag alltså att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Det är uppenbarligen så, herr Eriksson, att bevillningsutskottet tillstyrker förslag till ändringar i förordningen om stämpelavgift uteslutande med hänsyn till *vem* som framlagt dem. Är det Kungl. Maj:t som föreslår en ändring går utskottet med på den, men kom-

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

mer förslaget från folkpartiet yrkar utskottet avslag.

Detta är alltså den sakliga behandling, som utskottet ägnar dessa förslag!

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Det skulle vara rätt förunderligt, herr talman, om bevillningsutskottets majoritet skulle betrakta förslag från oppositionen såsom bättre sakligt grundade än sådana som framläggs av Kungl. Maj:t. Skulle det bli en höstflyttning i kanslihuset misstänker jag att herr Spetz kommer att anse att sakligheten också bytt plats.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om visst undantag från stämpelpikt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.; samt

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 1 april 1960 dagtecknad proposition, nr 137, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

2) lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

3) förordning om ändrad lydelse av 10 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) och

4) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjuk-kassa.

Sjukförsäkringslagen hade föreslagits ändrad så, att den obligatoriska sjukpenningförsäkringen för vissa gifta och tidigare gifta kvinnor, den s. k. hemmafruförsäkringen, skulle omfatta även ogifta mödrar som sammanlevde med barn under 16 år. Samtidigt hade föreslagits en höjning av maximum för det frivilliga sjukpenningtillägget för hemarbetande kvinnor från tre till fem kronor. Vidare hade framlagts förslag om sådan ändring i sjukförsäkringslagen, att sjukpenning jämte barntillägg skulle kunna av centralsjukkassa utbetalas till annan än den sjuke, då denne vore hemfallen åt sådant alkoholmissbruk som avsåges i 15 § första stycket nykterhetsvårdslagen. Motsvarande ändring hade föreslagits i yrkesskadeförsäkringslagen och militärsättningsförordningen.

Slutligen hade framlagts förslag om förlängning på fem år av 1954 års lag om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

de likalydande motionerna nr 451 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* samt nr 393 i andra kammaren av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Larsson* i Stockholm, om förlängning av giltighetstiden för lagen med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa,

de likalydande motionerna nr 470 i första kammaren av fru *Svenson* samt nr 584 i andra kammaren av herrar *Svenson* i Stenkyrka och *Elmwall*, om höjt maximibelopp för sjukpenningtillägg till hemarbetande gifta kvinnor;

B. i anledning av propositionen väckta motioner:

de likalydande motionerna nr 649 i första kammaren av herr *Wirmark m. fl.* samt nr 802 i andra kammaren av fru *Lindberg* och herr *Fagerlund*, vari hemställts, att 27 § sjukförsäkringslagen måtte erhålla i motionerna angiven lydelse. Därigenom avsågs att beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukersättning till annan än den försäkrade skulle läggas hos lokalsjukkassorna i stället för hos centralsjukkassorna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, nr 137, såvitt anginge det däri framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, och i anledning av motionerna I: 470 och II: 584 samt med avslag å motionerna I: 649 och II: 802, måtte antaga nämnda lagförslag,

B. att riksdagen måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av

37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

C. att riksdagen måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 10 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) samt

D. att riksdagen med bifall jämväl till motionerna I: 451 och II: 393 måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.

Reservation hade anförts av herr *Nils Elowsson*, fru *Svenson*, fröken *Wetterström*, fröken *Sandell*, fru *Eriksson* i Ängelholm samt herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 649 och II: 802 samt i anledning av motionerna I: 470 och II: 584, måtte — med förklaring att det genom förevarande proposition, nr 137, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring icke kunnat oförändrat bifallas — för sin del antaga nämnda lagförslag med den ändringen, att 27 § erhöles i reservationen angiven lydelse.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Den reservation som åtföljer detta utskottsutlåtande avser frågan, huruvida man skulle kunna förhindra framför allt alkoholister att missbruka sin sjukvårdsersättning genom att köpa sprit för pengarna.

När det gäller att vidta åtgärder i det sammanhanget blir det alltid nykterhetsnämnden, som får göra framställning till vederbörande sjukkassa, och det blir följaktligen den utredning, nykterhetsnämnden gör, som blir bestämmande för den ståndpunkt sjukkassan intar. Så långt är både reservanterna och majo-

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

riteten inom utskottet överens. Men i lagförslaget sägs, att det skall inte vara den lokala sjukkassan, utan att det skall vara centralsjukkassan, som skall fatta beslut i ärendet, och det tycker vi reserverar är en ordning som inte är motiverad. Oavsett vilken av sjukkassorna, som skall fatta beslut i ärendet, blir det ändå så att beslutet är beroende av det resultat till vilket nykterhetsnämnden har kommit. Det kan inte rimligtvis göras något avsteg från det.

Det har gjorts gällande att personkännedomen spelar in i sammanhanget. Det kan hända att den gör det, men om den har någon betydelse, måste man väl medge att det är lättare för den lokala sjukkassan att ha en sådan personkännedom än det är för centralsjukkassan, i de fall då centralsjukkassan inte samtidigt är lokalsjukkassa. Vi har därför ansett att det är enklare om man låter den lokala sjukkassan fatta beslut, och det är främst av den anledningen vi har avgivit vår reservation.

Det har också gjorts gällande att om man lät centralsjukkassan ha hand om den här saken, skulle man få en mera likformig behandling av ärendena över hela landet. Det är emellertid alldeles uteslutet att detta skäl kan ha någon som helst betydelse, ty här är det frågan om individuella fall och frågan om hur de olika nykterhetsnämnderna bedömer de olika fallen, och därvidlag kan ju inte centralsjukkassorna inverka det allra minsta. Det kan följaktligen inte bli fråga om likformig behandling i annan mån än att de olika nykterhetsnämnderna bedömer fallen någorlunda likartat.

Med anledning härav, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande.

I reservationen har emellertid kommit med ett skrivfel. I vårt förslag till lagtext står »lokalsjukkassa», men det skall rätteligen bara stå »sjukkassa», eftersom det förekommer att en centralsjukkassa samtidigt kan vara lokalsjukkassa.

Herr talman! Jag ber, som sagt, få yrka bifall till reservationen.

Herr WIRMARK (s):

Herr talman! Den i proposition nr 137 föreslagna ändringen av 27 § i sjukkasselagen hälsas med stor tillfredsställelse. Det har ända sedan den allmänna sjukförsäkringen trädde i kraft varit ett önskemål och ett behov att sjukpenningen skulle kunna utbetalas till annan än den försäkrade, om denne skulle vara hemfallen åt alkoholmissbruk.

Enligt det förslag som nu föreligger ankommer det på centralsjukkassa att besluta i ärendet efter framställning av nykterhetsnämnd. Den del av förslaget, som behandlar vem som skall äga beslutanderätten i dessa frågor, tillfredsställer mig dock icke helt. I stället ansluter jag mig till de synpunkter och den uppfattning som framförts i motionerna nr 649 i denna kammare och nr 802 i andra kammaren och som innebär att beslutanderätten i här berörda frågor bör ligga hos lokalsjukkassorna.

Det finns många skäl som talar härför.

Riksförsäkringsanstalten har i sitt yttrande pekat på att det här kan bli fråga om ärenden av brådskanie natur — beslut som måste fattas snabbt — och har fördenskull till och med ifrågasatt, om inte nykterhetsnämndens ordförande borde ha blivit befullmäktigad att göra de framställningar som det här gäller.

Under sådana förhållanden kan man fråga sig, om det är välbetänkt att fördröja ärendena genom att beslutanderätten förläggs till centralsjukkassan, som ofta ligger på annan ort än där den alkoholskadade vistas, detta så mycket mera som lokalsjukkassan äger den personkännedom som är så värdefull när en framställning skall avgöras. Skulle beslutanderätten läggas hos centralsjukkassan finns det all anledning att förmoda, att det ändå blir lokalsjukkassan som får göra den utredning och tillhandahålla de sakuppgifter som behövs för ärendets avgörande.

Man kan då fråga sig: Är det nödvändigt att gå förbi den lokala organisationen, som torde ha stora förutsättningar att handlägga dessa frågor på ett tillfredsställande sätt?

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

Lokalsjukförsäkringskassorna har, såsom det påpekas i motionerna, numera goda personella resurser och har därför förutsättningar att lämna en god service. Medlemmarna är dessutom vana vid att i frågor som rör sjukförsäkringen vända sig till den lokalsjukförsäkringskassa där de är registrerade. Även för nykterhetsnämnden måste det vara smidigare att få diskutera alkoholskadefrågorna med lokalsjukförsäkringskassan.

Andra lagutskottet har som ett skäl för att beslutanderätten skall ligga hos centralsjukförsäkringskassan bl. a. anført, att detta skulle medföra större säkerhet för en enhetlig tillämpning av lagen. Någon avsevärd skillnad i besluten tror jag, liksom herr Elowsson, inte att det behöver bli, vare sig beslutanderätten läggs hos centralsjukförsäkringskassan eller hos lokalsjukförsäkringskassan. Det torde vara riktigt som herr Elowsson har påpekat, att det är nykterhetsnämnderna som blir de sakkunniga i alkoholskadefallen och att det därför blir nykterhetsnämndernas rekommendationer som kommer att följas.

Till slut vill jag här påpeka, att hela 27 § i sjukförsäkringslagen innehåller bestämmelser om rätt för lokalsjukförsäkringskassa att besluta och göra ingripanden — personliga ingripanden, som för försäkringstagarna är lika stora som de vi diskuterar i dag, eller rent av större. Det talas nämligen här om att lokalsjukförsäkringskassan har rätt att i vissa bestämda fall nedsätta eller indraga sjukpenningen för den försäkrade. Sålunda kan lokalsjukförsäkringskassan nedsätta eller indraga sjukpenningen, om den försäkrade vid sjukdom vägrar att underkasta sig undersökning och vård av läkare, då sjukförsäkringskassan föreskrivit det som villkor för sjukhjälp, eller vägrar att låta undersöka sig av läkare, som har kassans uppdrag därtill, eller vägrar att underkasta sig sjukhusvård, då läkare funnit sådan vård vara av betydelse för sjukdomstidens förkortande. Men lokalsjukförsäkringskassan kan även nedsätta eller indraga sjukpenningen, om den försäkrade vid sjukdom gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsohygienisk synpunkt eller om den försäkrade medvetet eller av grov vårdslöshet

lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som har betydelse för rätten till sjukhjälp. Det räcker alltså här med grov vårdslöshet för att lokalsjukförsäkringskassan skall ha rätt att nedsätta sjukpenningen eller avstånga den försäkrade från sjukpenning.

Jag skall inte här ta kammarens tid i anspråk med att läsa upp övriga sex punkter i denna paragraf, som ger lokalsjukförsäkringskassan möjlighet att ingripa mot försäkringstagarna. Men, herr talman, mig synes det inte konsekvent att vi, då sjukförsäkringskassan enligt nuvarande 27 § sjukförsäkringslagen äger besluta i frågor, som intimt och personligt berör försäkringstagarna, i dag tillför denna paragraf en ny punkt, som efter vad man kan förutse blir huvudsakligen av formell karaktär, men som innebär att centralsjukförsäkringskassan i denna fråga skall överta beslutanderätten.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 36.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Den ändring av sjukförsäkringslagen, som här har föreslagits, innebär att sjukpenning jämte barnbidrag skall kunna utbetalas till annan än den berättigade i de fall, då denna är hemfallen åt alkoholmissbruk av den art som anges i 15 § första stycket i lagen om nykterhetsvård. Det är enligt min mening ett mycket klokt förslag, som ger möjlighet att se till att sjukpenningarna kommer den alkoholskadades familjeförsörjning till godo och inte går raka vägen till systembolag och ölkaféer, vilket emellanåt händer.

Beslut om att ersättning skall utbetalas till annan skall fattas av centralsjukförsäkringskassa efter framställning av den lokala nykterhetsnämnden. Detta är dock, såvitt jag kan finna, en märklig omväg, som är helt onödig. Det rimliga i detta fall vore väl att beslutet fattades av lokalsjukförsäkringskassa, som med sin personkännedom har större möjligheter att direkt avgöra frågor av denna art. Vad central-

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

sjukassorna måste grunda sina beslut på är ju ändå de lokala nykterhetsnämndernas och sjukassornas personkännedom. Det smidigaste sättet att lösa problemet vore alltså, att den lokala nykterhetsnämnden finge samarbeta med lokalsjukassan och inte med centralsjukassan.

Omvägen över centralsjukassan kan inte annat än fördröja besluten utan att någon nämnvärd vinning därför åstadkommes. Utskottsmajoritetens motivering att skapa större säkerhet för en enhetlig tillämpning kan jag inte finna tillräckligt bärande, särskilt som det antal fall det här är fråga om inte är särdeles stort.

Utskottsmajoritetens andra motiv, att centralsjukassan i långt mindre grad än lokalsjukassan löper risk att påverkas av personliga hänsynstaganden, är väl också att underskatta förmågan hos tjänstemännen vid de lokala sjukassorna. Även enligt utskottsmajoritetens förslag blir det på dessa tjänstemäns sakkuppgifter besluten grundas, men de skall inte själva få bestämma utan skjutas åt sidan för centralsjukassan.

Med de otillräckliga motiveringar som presteras för omvägen över centralsjukassorna i denna fråga är förslaget, anser jag, inte mycket mer än ett offer för den närmast slentrianmässiga centraliseringsprincipen och de allt mer förekommande tendenserna i den riktningen i vårt samhälle.

Det är en viktig princip att samhällets beslut fattas på den nivå där de kan fattas utan att ärendena i onödan dras in i den byråkratiska papperskvarnen. Utskottets förslag är ett bra exempel på hur man i onödan komplicerar det administrativa förfarandet.

Av de orsaker som jag här anfört yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det förhåller sig inte så, att andra lagutskottet har en särskild

motivering för sitt tillstyrkande av propositionen i denna del. Tvärtom är det så, att vi har godtagit den motivering som riksförsäkringsanstalten såsom förslagsställare och departementschefen i propositionen har accepterat.

Det förhåller sig så att nykterhetsnämnderna har ansvaret för framställning om att sjukersättningen skall utbetalas till annan än den sjuke i de här aktuella fallen. Det är nykterhetsnämnden som skall pröva något föreliggande omständigheter och göra framställning till sjukassan om att ersättningen skall utbetalas till annan än den sjuke. Det kan vara till en kommunal myndighet, det kan också vara till familjen, som ersättningen skall utbetalas, men sjukassan skall inte göra något utredningsarbete i detta avseende, utan den skall antingen bifalla eller avslå framställningen om en sådan utbetalning.

Riksförsäkringsanstalten är tillsynsmyndighet för sjukassorna, och den har funnit att beslut av denna beskaffenhet bör ligga hos centralsjukassorna. Jag tror att andra lagutskottet hävdar den meningen, att det skall föreligga mycket starka skäl för att man skall frångå ett förslag av denna beskaffenhet, som har framlagts av tillsynsmyndigheten och accepterats av departementschefen.

Vi har inte på något sätt försökt hävda den meningen, att lokalsjukassorna inte skulle kunna fatta beslut i sådana här angelägenheter. Det skulle de alldeles säkert kunna, men eftersom nu ändå de höga myndigheterna funnit att det är lämpligt att beslutet ligger hos centralsjukassorna, har utskottet inte funnit skäl att frångå förslaget i denna del.

Den skyndsamhet, som det här kan vara fråga om, åvilar nykterhetsnämnderna. Det är de som i tid skall komma in med framställning om sådan utbetalning, som här avses, och sjukassorna bör väl snabbt kunna fatta sina beslut, oavsett om beslutanderätten ligger lokalt eller centralt.

Herr talman! Det föreligger i detta fall inte sådana omständigheter, att riksdagen bör korrigera propositionen i föreva-

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

rande del. Skulle den ändå göra det är jag inte alldeles säker på att man behöver taga hänsyn till den ändring i fråga om uttrycket lokalsjukkassa, som herr Elowsson framförde, nämligen att man måste säga »sjukkassa» för att också kunna inrymma de centralsjukkassor som även fungerar som lokalsjukkassor. Det har preciserats tidigare, att centralsjukkassa i vissa fall också fungerar som lokalsjukkassa i ett antal större städer. Jag tror emellertid inte att det kan bli något missförstånd om det skulle stå lokalsjukkassa i lagtexten, ty om det inte finns någon lokalsjukkassa vid sidan av centralsjukkassan blir det självfallet den senare som fattar beslutet.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Om det förekommit opposition emot att centralsjukkassa skall ha denna uppgift, så beror det på att det i propositionen inte finns något som säger att det är förmånligare att låta centralsjukkassa handha dessa saker än lokalsjukkassa. Vi utgår ifrån att det kan vara angeläget, att nykterhetsnämndens och lokalsjukkassans styrelser och tjänstemän konfererar om dessa saker och att det då vore enklare och lättare att göra det på det lokala planet än att man skall sätta i gång med en skriftväxling mellan vederbörande lokala nykterhetsnämnder — det är inte fråga om länsnykterhetsnämnderna — och centralsjukkassan, som ju inte så sällan befinner sig i någon annan del av länet. Då har vi gått ut ifrån att man måste kunna behandla ärendena på ett lämpligare och snabbare sätt, om man överlåter handläggningen åt myndigheter på det lokala planet.

Det är alltså en rent praktisk åtgärd det här är fråga om. Jag kan inte tänka mig, att man skulle kunna vinna någonting på att låta centralsjukkassorna behandla dessa ärenden. Det skulle däremot enligt min mening vara möjligt ge-

nom att låta lokalsjukkassorna ta hand om dem.

Att jag i vårt förslag vill använda begreppet »sjukkassa» i stället för »lokalsjukkassa» hänger samman med lydelsen i 4 § sjukförsäkringslagen, där det heter, att när i denna lag användes uttrycket sjukassa, avses därmed lokalsjukkassa eller, där sådan ej finnes inrättad, centralsjukkassa. Förslaget har alltså framförts för att det inte skulle bli något missförstånd om den saken.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad utskottets ordförande här har anfört.

Ställningstagandet till frågan, om centralsjukkassorna eller de lokala sjukassorna skall ha avgörandet i detta fall, har ju föregåtts av en utredning, som är verkställd av riks-försäkringsanstalten. Anstalten har hört Svenska sjuk-kasseförbundet, som är en sammanslutning av såväl centralsjukkassor som lokala sjukassor. Förbundet har försökt att objektivt bedöma, vilka som ur dess synpunkt är lämpligast att ha hand om här ifrågavarande ärenden. När det har kommit till den slutsatsen, att centralsjukkassorna är bättre lämpade än de lokala sjukassorna, så måste man ta stor hänsyn därtill. Riks-försäkringsanstalten har så gjort, det har Kungl. Maj:t även gjort.

Det finns intet bärande skäl att frånga denna uppfattning, som sålunda alla ansvariga myndigheter hyser, i all synnerhet som det många gånger blir fråga om mycket känsliga problem. Vi bör komma ihåg, att centralsjukkassorna i viss mån har konstruerats som myndigheter. I centralsjukkassorna finns en representant för riks-försäkringsanstalten, en läkare utsedd av medicinalstyrelsen och även en representant för landstinget. I styrelserna för de lokala sjukassorna väljs däremot samtliga ledamöter. När det bli fråga om så känsliga problem som det här är fråga om så bör man därför ha större förtroende för central-

Ang. beslutanderätten i frågor om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade

sjuk-kassorna, som så att säga är mer obundna av lokal opinion än de lokala sjuk-kassorna.

Vi är allesammans glada över att få en reformering på detta område, där förhållandena tidigare inte varit tillfredsställande. Det är den stora och väsentliga frågan. När det gäller att ta ställning till detaljen om att lägga avgörandet på centralsjuk-kassorna eller på de lokala sjuk-kassorna, är detta av betydligt mindre vikt, men övervägande skäl talar för att vi följer den mening, som här företrädes av av Kungl. Maj:t, riksförsäkringsanstalten och sjuk-kasseförbundet.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag kan på intet sätt dela herr Edströms synpunkter i detta fall, ty den omgång, som det måste medföra att gå över centralsjuk-kassa — i synnerhet då man tänker sig saken behandlad på det sätt herr Edström nu närmare skisserat — måste leda till att sjukersättningarna i en hel mängd fall kommer att betalas ut och sedan supas upp, innan centralsjuk-kassan hunnit fatta sitt beslut. Det är detta som vi vill om möjligt förhindra genom denna reservation, som går ut på att vi i stället skall låta de lokala sjuk-kassornas styrelser ha hand om saken.

Jag har ännu inte hört eller ännu mindre läst mig till något skäl, som vare sig riksförsäkringsanstalten eller någon annan har kunnat åberopa som stöd för att centralsjuk-kassan skall ha hand om denna sak. Jag har inte hört ett enda skäl för detta ännu, och jag kan därför inte tänka mig att detta förslag kommit till på annat sätt än att man följt en schablon. De tjänstemän, som sysslar med detta, har helt enkelt gått efter gammal vana. De har inte tilltrött de lokala sjuk-kassorna den omdömesgillhet, som jag för min del anser att de har, och man har velat kringgärda sjukersättningarna med alla möjliga säker-

hetsföreskrifter. Därigenom har man helt enkelt plotttrat bort hela avsikten med reformen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det sista som herr Elowsson här anförde måste väl ändå vara ett uttryck för att han över huvud taget inte velat ta del av några skäl, ty vad både riksförsäkringsanstalten och de instanser, som åberopats av departementschefen, anført är väl ändå skäl för deras ställningstagande. Riksförsäkringsanstalten har bl. a. sagt att man genom dess förslag först och främst kan få en enhetligare tillämpning av besluten i sådana frågor, som det här är tal om. Vidare kan vi väl utgå ifrån att centralsjuk-kassorna kan tänkas vara mindre påverkade av rent personliga skäl. Detta behöver inte tolkas så, att de lokala kassorna skulle vara påverkade av sådana personliga skäl, som skulle medföra att de inte biföll nykterhetsnämndens framställning, utan det kan tolkas så, att de har svårigheter att göra det på grund av påtryckningar av rent personlig art.

Men det var inte detta jag närmast hade att säga. Jag ville bara påpeka, att Svenska sjuk-kasseförbundet inte gjort någon erinran mot detta förslag. Förbundet har tydligen funnit det ändamålsenligt och acceptabelt. Dessutom skulle man ju av de anföranden som hållits kunna få den uppfattningen, att centralsjuk-kassorna och lokalsjuk-kassorna är sådana organ som aldrig har några förbindelser med varandra — att det i varje fall är ytterst svårt för dem att komma i förbindelse med varandra. Det förhåller sig ju tvärtom på det sättet, att de har daglig förbindelse med varandra. Att således utgå ifrån att beslut av centralsjuk-kassa skulle ta så avsevärd tid, att vederbörande skulle hinna supas upp hela sjukersättningen för lång tid framåt, är väl ändå ett felaktigt antagande. Beslutet kan fattas lika snabbt i en centralsjuk-kassa som i en lokalsjuk-kassa.

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas, först särskilt angående punkten A av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller var andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elowsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 46.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner om utredning angående tilläggssjukpenning för småföretagare och husmödrar;

nr 39, i anledning av väckt motion om tandvårdens inordnande i sjukförsäkringen;

nr 40, i anledning av väckt motion om återställande av sjukpenningersättningens realvärde;

nr 41, i anledning av väckt motion om viss ändring av 22 § sjukförsäkringslagen; och

nr 42, i anledning av väckt motion om viss ändring av 29 § sjukförsäkringslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., såvitt avser stadsägan 1534 i Solna stad, jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 19 februari 1960 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 55, hade Kungl. Maj:t under punkten 2:o föreslagit riksdagen medgiva, att ett område om cirka 20 700 m² av stadsägan 1534 i Solna stad, Stockholms län, finge säljas till Aktiebolaget Aerotransport för en köpeskilling av 2 000 000 kronor samt enligt i huvudsak de grunder, vilka angivits i propositionen.

Ifrågavarande område, vilket vore beläget mellan Stallmästaregården och Haga tingshus, avsåges att användas för uppförande av en terminalanläggning för trafiken till och från Arlanda flygplats.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat den inom andra kammaren

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

väckta motionen, nr 672, av herrar *Käl-
lenius* och *Kollberg*, i vilken hemställts,
att riksdagen måtte avslå förevarande
försäljningsförslag eller — därest detta
motionsyrkande icke bifölles — att riks-
dagen måtte besluta 1) att avtalet om
markupplåtelsen skulle utformas såsom
ett tomträttsavtal, 2) att, om köpeavtal
likväl upprättades, kronan skulle tillför-
säkras återköpsrätt, 3) att byggnadssty-
relsen i avtalet uttryckligen skulle till-
försäkras avgörande inflytande beträf-
fande utformningen av den terminalan-
läggning, som vore avsedd att uppföras
på saluområdet.

Utskottet hade i det nu föredragna ut-
låtandet på anförda skäl hemställt, att
riksdagen måtte, med bifall till Kungl.
Maj:ts förslag samt med avslag å motio-
nen II:672, medgiva, att ett område
om cirka 20 700 m² av stadsägan 1534 i
Solna stad, Stockholms län, finge säljas
till Aktiebolaget Aerotransport för en
köpeskillning av 2 000 000 kronor samt
enligt i huvudsak de grunder, vilka an-
givits i utlåtandet.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Frågan om flygterminalens placering i stockholmsområdet har med all rätt tilldragit sig ett mycket stort intresse. Frågan angår ju fler och fler — i starkt växande takt ökar flygtrafiken och därför blir det av betydelse för allt fler hur denna fråga kommer att lösas.

Hela frågan om flygplatsens och flygterminalens placering har av olika skäl kommit att forceras fram. Att SAS inte önskade en placering av storflygfältet på Arlanda vet vi ju alla. Beslutet härom uppfattades väl närmast från det hållet som en förvisning, sedan man inte fått ur företagets synpunkt klart bättre alternativ tillgodosedda utan måst ge sig av så pass långt bort.

Inför Arlandas färdigställande gäller det nu att finna en rimlig placering av flygterminalen, och man kan förstå flygbolagets bekymmer inför denna fråga. Den är brådskande av det skälet, att Arlanda snart skall börja trafikeras, och därför måste man också på ett eller an-

nat sätt lösa frågan om flygterminalens placering.

Det är uppenbart för alla som har följt med denna fråga att det inte på något håll råder någon entusiasm för den placering av terminalen, som här föreslås och som kommer under riksdagens prövning i form av ett markförsäljningsärende. Tvärtom är det väl så, att även de som är beredda att acceptera detta förslag nu gör det med en suck; andra kan inte ens förmå sig till denna resignerade suck utan säger att frågan borde utredas ytterligare. Så är fallet t. ex. med luftfartsstyrelsen, som begär en ytterligare utredning. Den förutsätter då att man tills vidare måste finna en provisorisk lösning i avvaktan på vad utredningen kan ge. Byggnadsstyrelsen har uttalat sig efter ungefär samma linje. När det gäller en i så hög grad berörd part som Stockholms stad, har Stockholms stadskollegium för sin del framhållit, att frågan om terminalen inte har fått någon sammanfattande prövning i de berörda instanserna och att man nog därför från stadens sida tycker, att staden inte har kunnat öva det inflytande på frågans handläggning som i och för sig skulle ha varit önskvärt. Jag skall inte upprepa de argument i frågan, som finns redovisade ifrån stadskollegiet och som återgivits i jordbruksutskottets utlåtande, utan endast slå fast den uppfattning man där har, nämligen att frågan aldrig blivit sammanfattande utredd.

Det är ju också, som framhålls ifrån stadskollegiets sida, en mycket stor kostnadsfråga både för staden och för SAS, som man ju måste ha med i bilden när man provar det hela.

Det råder, som jag sade, en ganska besvärande tidspress i detta sammanhang. Bekymren för att man inte skall få en hygglig lösning till stånd är verkligen mycket stora.

Jag skall sluta mitt anförande med att yrka bifall till ett förslag, som jag tillåter mig att väcka i denna kammare — det kommer att väckas ett likalydande förslag i andra kammaren. Det är visserligen redan utdelat till riksdagens ledamöter, men jag finner ändå lämpligt

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

att läsa upp det — det är inte långt. Det bygger på ett resonemang om vad som har framkommit under remissbehandling och lyder:

»För att frågans avgörande icke skall onödigtvis fördröjas bör riksdagen emellertid medgiva den föreslagna markförsäljningen men därvid uttala, att slutligt avtal på grundval av det föreliggande preliminära köpeavtalet bör träffas först sedan den ytterligare utredning — främst ur kommunikationstekniska synpunkter och med avgörande vikt fästad vid den framtida utvecklingen inom flygtrafiken — som frågan om terminalens placering synes kräva, skyndsamt slutförts och fortsatta underhandlingar mellan de berörda intressenterna därefter ägt rum.

Skulle dessa förnyade utredningar och förhandlingar utvisa, att en ur kommunikationsteknisk synpunkt mera lämplig placering av terminalen kan åstadkommas, förutsattes definitivt avtal angående den nu ifrågasatta markförsäljningen icke komma till stånd.

Under återopande av det anförda hemställes sålunda

1. att riksdagen må — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 672 samt under uttalande att resultatet av ovan angivna ytterligare utredningar och förhandlingar bör avvaktas och föranleda en förnyad prövning av ärendet innan definitivt köpeavtal träffas — medgiva att ett område om cirka 20 700 m² av stadsägan 1534 i Solna stad, Stockholms län, må säljas till Aktiebolaget Aerotransport för en köpeskillning av 2 000 000 kronor samt enligt i huvudsak de grunder som angivits i föregående,

2. att motionen II: 672, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad ovan anförts och hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Jag tillåter mig, herr förste vice talman, att ställa detta yrkande, och jag gör det med understrykande av att frågan är brådskande. Det kan inte få bli tal om någon långrotning i det utredningsarbete, som här förutsättes. Jag skall gärna medge, att utsikterna att fin-

na en ur stadens synpunkt och ur flygbolagets synpunkt bättre lösning kanske inte är särskilt stora. Men det är otvivelaktigt så, att utredningsmaskineriet här inte fungerat på ett tillfredsställande sätt, och det är därför detta i sakens nuvarande läge mjuka yrkande med mild förändring av vad utskottet här förordar här ställts.

I detta anförande instämde herrar Schött (h), Nils Theodor Larsson (cp), Branting (s), Sandler (s), Anders Johansson (fp) och Gustaf Henry Hansson (h).

Herr ANDERBERG (s):

Herr förste vice talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 55 angående vissa försäljningar av kronoegendomar innefattade även ett försäljningsärende, som har väckt mycket uppseende och som den föregående talaren här har redovisat.

Utskottet sköt på ärendet vid första behandlingen för att man närmare skulle undersöka och på ort och ställe ta del av förhållandena, och frågan har vid upprepade tillfällen varit föremål för en mycket ingående behandling i jordbruksutskottet. Man har hört en hel del remissinstanser, länsstyrelsen i Stockholms län, kungl. luftfartsstyrelsen, kungl. byggnadsstyrelsen, kungl. domänstyrelsen och Djugårdsnämnden. Även från Stockholms stadskollegium och dess underlydande myndigheter har ett mycket digert aktstycke inkommit till utskottet, som därefter har tagit ställning till detta försäljningsärende.

Utskottet har härvid stannat för att betrakta detta som ett verkligt försäljningsärende, och det har inte tagit ståndpunkt till frågan om *vad* marken skall användas till. Varken riksdagen eller utskottet brukar ju ge sig in på att undersöka vad den mark, som är ifrågasatt till försäljning, skall användas till. Utskottet säger också, att det räknar med att vederbörande, som har denna befogenhet, själva skall få avgöra och att riksdagen alltså inte i samband med försäljningsärendet skall ta ställning till frågan var terminalen skall läggas.

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

Det väcktes en motion i samband med denna proposition. Det är väl motionärerna, kan jag tänka mig, som nu har kommit med det stencilerade yrkande, som har delats ut på bänkarna i kammaren i dag. Någon kom till mig och frågade, om det var utskottet som tagit en förnyad ställning till frågan, men så är inte fallet, utan det är från motionärernas håll som man har försökt att komma fram med en ny linje.

Jag har inte tidigare varit med om att man medgivit, att ett område skulle få säljas till ett visst belopp och efter angivna grunder, men samtidigt förutsatt att det hela ur andra synpunkter skulle bli föremål för förnyad prövning. Jag vet inte vad som åsyftas, om det skall bli nya förhandlingar eller om riksdagen vid ett senare tillfälle skall ta ställning till var terminalen skall ligga. Vi har aktat oss för att binda oss på den punkten. Vad vi har sett till är att marken inte skulle komma att vanvårdas, utan kunde sättas i gott stånd.

När vi var där ute, fann vi att det fanns stora möjligheter till en förbättring och en uppsnygning av området. Det ingår ju i Haga slottsområde, och dess utseende är för närvarande inte särskilt trevligt. En del äldre förrådsbyggnader och växthus ligger där, och det är inte särskilt trevligt ordnat ute vid stranden heller. Man har nu planerat en väl behövlig uppreprensning dels av strandpartierna och dels på så sätt att man river bort en del av kåkbebyggelsen. Vidare är det meningen att en uppfriskning av vattnet där ute skall ske genom en uppumpning av avloppsvattnet. Vad vi haft att se till är alltså att området skall snyggas upp och bli trivsamt. Var sedan SAS skall lägga sin terminalstation, det angår inte jordbruksutskottet. Här har myndigheterna stannat inför ett pris, som vi finner vara rimligt. Vi har också funnit att det är många andra fördelar med anordningen. Var terminalen skall förläggas får bli en senare fråga, som får lösas av dem det angår. Det rådde inga delade meningar inom utskottet, utan alla var ense om att detta försäljningsärende skall be-

handlas som andra försäljningsärenden. Det enda som vi nu har sett på har varit om det blir något allvarligt ingrepp från naturskyddssynpunkt.

I motionen har det talats om att man skulle kunna upplåta fastigheten med tomträtt eller med återköpsrätt för kronan. Vi har gjort vissa undersökningar om det, och remissinstanserna har också yttrat sig i frågan, men såsom framgår av utskottsutlåtandet har vi inte velat ge oss in på en sådan lösning utan har ansett att försäljningsvägen, som vi i vanliga fall alltid använder, bör användas också i detta fall.

Utskottet har alltså inte någon annan mening än Kungl. Maj:t. Vi har diskuterat igenom ärendet grundligt och har funnit att det föreliggande förslaget till försäljning är fullt acceptabelt. Jag vill därför, herr talman, hemställa om bifall till jordbruksutskottets utlåtande och avslag på det stencilerade förslag som här har framlagts av herr Per-Olof Hanson. Vi kan inte förstå att det särskilda yrkandet kan medföra några fördelar för vare sig den ene eller den andre.

Herr Hanson ansåg att yrkandet är »så mjukt formulerat» att vi borde kunna anta det. Ja, men även om det är ett mjukt yrkande innebär det att vi ger oss ut i det ovissa. Vi vet inte vad som kommer att följa av ett sådant beslut, men antar vi utskottets förslag om försäljning av fastigheten vet vi vad vi gör. Sedan får andra instanser kivas om var terminalen skall ligga.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig precisera, att det förslag till utlåtande som jag framlade ingalunda innebär att riksdagen skulle ta ställning till frågan om terminalens förläggning. Emellertid har obestriddligen statsmakterna och framför allt kommunikationsdepartementet, som har att sörja för en rimlig och gynnsam utveckling på trafikområdet, intresse av att terminalen placeras på en ur kommunikationstekniska synpunkter lämplig plats.

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

Vi kommer i en senare etapp in på den frågan, men det kan väl inte vara alldeles opåkallat att ta upp den redan i det här sammanhanget. Vi känner oss ju i den här kammaren ofta oförhindrade att ganska ingående diskutera detaljer om företag, i vilka staten äger aktier, och staten äger väl 50 procent av aktierna i ABA. Det är alltså inte fråga om någon obehörig inblandning i enskild företagsamhet, om någon trodde det.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Det här ärendet rör formellt försäljning av ett visst område, men det är i själva verket alldeles klart, att det beslut som riksdagen i dag kommer att fatta också innebär ett beslut om var SAS-terminalen skall ligga.

Jag kan inte neka till att jag när jag har följt den diskussion om den här frågan, som framför allt har ägt rum i pressen, har haft ett starkt intryck av att många av dem som med stor bestämmdhet har yttrat sig i spörsmålet inte har trängt så långt in i detsamma. Den förebråelsen kan jag i viss mån rikta också mot min värderade vän herr Hanson.

Från alla möjliga håll har det framförts invändningar mot att SAS-terminalen skulle förläggas till den plats där bolaget avser att lägga den. Det har först och främst sagts, att det skulle innebära ett våldsamt ingrepp i ett naturskönt område. Den invändningen förefaller att ha försvunnit sedan man har haft tillfälle att närmare studera vad som kommer att ske. Såvitt jag förstår kommer de skönhetsvärden som där finns att i hög grad öka, och de utländska resande som anländer till Stockholm kommer att få ett mycket vackert intryck av huvudstaden.

Det har vidare sagts att frågan är dåligt utredd och att det inte har förts erforderliga förhandlingar mellan Stockholms stad och bolaget. I själva verket är det så, att bolaget haft ideliga konversationer och förhandlingar med olika myndigheter i Stockholms stad än-

da sedan riksdagen fattade sitt i och för sig enligt min uppfattning ganska olyckliga beslut att förlägga storflygplatsen till Arlanda, fastän det fanns en så bra plats som Jordbro. Det har t. o. m. gått så långt, att bolaget hyrt eller haft på hand en fastighet i närheten av Centralstationen, eftersom man vid den tidpunkten ansåg att en centralt belägen terminal kunde erbjuda vissa fördelar. Avtalet fick emellertid gå tillbaka och bolaget måste betala skadestånd, därför att polisen inte kunde ordna trafiken till den platsen.

Sedan har alla upptänkliga möjligheter och uppslag undersökts utan resultat, tills man stannade för den nu föreslagna platsen. I själva verket tror jag att denna plats är den bästa, eller en av de bästa, som har kunnat uppbringas. Storflygplatsen ligger på ett mycket stort avstånd från Stockholm. Det är av utomordentligt stor betydelse för trafikflyget att den tid som åtgår för förflyttningen från terminalen ut till flygplatsen kan någorlunda på förhand fixeras. Lägges en terminal inne i staden medför det att man till den tid, som åtgår för förflyttningen från stadens utkant till flygplatsen, måste lägga den längsta tid som förflyttningen i innerstaden kan tänkas kräva för att ha en nödvändig säkerhetsmarginal. Detta kommer att medföra att för bussfärden från terminalen ut till Arlanda måste beräknas 20 minuter eller kanske en halvtimme mer än vad turen vid många tillfällen kommer att taga. Det är en stor olägenhet med de långa avstånd som finns.

Det har vidare sagts att det skulle vara mycket betydelsefullt att terminalen ligger vid en tunnelbanestation. Jag undrar om detta är någon avgörande synpunkt när det gäller flygtrafik till utlandet. Vi får komma ihåg att inlandstrafiken och trafiken till de skandinaviska grannländerna fortfarande i huvudsak kommer att vara förlagd till Bromma. Det är väl inte så ofta som en person, som skall göra en utlandsresa, verkligen begagnar sig av tunnelbanan med sitt bagage.

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

I det avseendet kanske man för övrigt kan hänvisa till det förhållandet att den busstrafik, som nu äger rum från terminalen på Nybroplan till Bromma, så gott som har avstannat. Medeltalet passagerare per buss från Nybroplan till Bromma har sjunkit till sju. Den 1 juli kommer SAS att upphöra med busstrafiken och ordna möjlighet för passagerarna att gemensamt ta taxi ut till Bromma. Det har nämligen visat sig att i allt fler fall använder folk egna bilar eller taxibilar för att bege sig till Bromma. Det är väl att anta att så även kommer att ske till den nya terminalen.

Det har också sagts, att i andra huvudstäder ligger terminalen inne i centrum av staden. Detta har varit förhållandet, men utvecklingen går i rakt motsatt riktning. År 1959 flyttade London sin terminal ut till en utkant av staden. Även i New York har terminalen flyttats ut. Den ligger nu vid ingången till en tunnel, via vilken klar väg leder ut till flygplatsen. I Köpenhamn, där avståndet till Kastrup är ganska kort, ligger terminalen visserligen inne i staden. Men att man lade den där berodde på den rikliga tilldelning av Marshallmedel som Danmark fick. Nu måste Köpenhamn spränga en ny trafikled från terminalen ut till Kastrup.

De alternativ som det här talas om — framför allt rör det sig om Rådmansgatan — skulle samtliga dra ofantligt mycket större kostnader än denna terminal. Och, ärade kammarledamöter, SAS' finanser är för närvarande i hög grad ansträngda. Skulle terminalen få förläggas till annan plats i innerstaden än den nu föreslagna betyder det att antingen måste Stockholms stad bidra med ett högst betydande belopp — någon villighet härtill har inte på något sätt förmärkts — eller också kommer statsmakterna att få hjälpa till, ty annars går det inte för bolaget.

Det är av utomordentligt stor betydelse att denna terminalanläggning kan påbörjas med det allra snaraste. Vi löper risk att om den inte blir färdig i tid kommer DC 8:na och de nya jet-

planen över Atlanten över huvud taget inte att angöra Stockholm.

Herr talman! Jag vill slutligen också påpeka att det är av betydelse även ur en annan synpunkt att denna terminal snart kommer till stånd. Av de uppehållsdagar som de utländska turisterna tillbringar i Skandinavien faller 13 procent på Danmark, 31 procent på Norge och inte mindre än 65 procent på Sverige. Det är därför av stor vikt att vi så snart denna jet-trafik kommer i gång och går till Arlanda också kan ta emot dessa utlännningar på någotlunda hyggligt sätt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets utlåtande.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller frågan om de skönhetsvärden, som kan räddas eller gå till spillo vid Hagaparken, vill jag inte upphålla mig vid den saken. Jag delar närmast den uppfattning som framförts av jordbruksutskottet och herr Boheman, att området behöver röjas upp och snyggas till. Det ser för närvarande inte trevligt ut i denna trakt. Kan man få till stånd en uppsnygning av området är det bara bra.

Sedan framhöll jag i mitt förra anförande — på den punkten är jag helt enig med herr Boheman — att jag tror att beslutet om Arlanda var ett misstag, då man placerade storflygplatsen alltför långt bort från staden. Däremot kan jag icke dela herr Bohemans uppfattning att frågan om terminalen är allsidigt utredd. Och det är obestriddligt att i varje fall inte Stockholms stad delar den uppfattningen, då man ju uttryckligen framhåller att frågan icke har blivit föremål för en allsidig utredning med deltagande av samtliga berörda instanser.

Jag förstår mycket väl den ganska häftiga reaktion inför tanken på en ny utredning, som kommit till uttryck från flygbolagets sida. Jag förstår den därför att den grundar sig på den mycket

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

berättigade och sakligt underbyggda oron för att en sådan utredning skulle kunna leda till ytterligare förseningar och fördröjning av den terminal som behövs. Såsom tidigare framhållits här i dag är det nödvändigt att få till stånd en terminal någorlunda i tid med Arlandas inrutande i trafiknätet. Den saken är begriplig, men det är just med hänsyn till den berättigade oron från SAS:s sida som det av mig framförda förslaget har fått den utformning det har. Man motsätter sig nämligen inte försäljning utan vill finna en möjlighet att med bifall till försäljningen i dag ytterligare utreda denna fråga, som såvitt jag kan förstå inte är tillräckligt utredd av de berörda instanserna. Det är i varje fall obestridligt att Stockholms stad icke har kunnat finna saken tillräckligt utredd.

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja tillägga — ehuru jag inte är så erfaren beräffande de olika sätt på vilka riksdagen fattar beslut — att det yrkande, som herr Hanson här framfört, förefaller mig något egendomligt. Vi skulle enligt herr Hansons förslag fatta ett beslut, enligt vilket vi säljer ett område och samtidigt inte säljer det. Med den oerfarenhet som präglar mig har jag svårt att riktigt förstå, att ett sådant beslut skulle ingå i de traditioner, som detta hus håller så högt.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle nog vara att svårt underskatta herr Bohemans förmåga, om man misstänkte honom för att inte förstå innebörden i mitt förslag. Jag tror att herr Boheman mycket väl förstår finessen med det förbehåll i försäljningsavtalet som förslaget innebär. Det förefaller mig glasklart vad det innebär, och jag är övertygad om att herr Boheman inte behöver anstränga sig över hövan för att förstå dess innebörd.

Herr **OSVALD** (fp):

Herr talman! Till en början ber jag att helt få instämma i vad herr Boheman tidigare haft att anföra i detta ärende.

Herr Per-Olof Hanson började sitt anförande med att säga, att en del personer, som accepterat förslaget att förlägga terminalen till den plats som det nu är fråga om, hade accepterat det med en suck, och att det ändå bara skulle innebära en provisorisk lösning.

Jag har för min del ingalunda accepterat detta förslag med en suck, utan jag har accepterat det med glädje, därför att jag tror att det innebär en riktig förläggning av terminalen. Jag gör detta framför allt ur trafiktekniska synpunkter. Det kan inte vara någon fördel för Stockholms stad, utan tvärtom en stor nackdel, att till stadens centrum dra in mera trafik än vad som är absolut nödvändigt. En ökad koncentration av trafiken till de mera centrala delarna av Stockholm blir en följd av att man lägger terminalen längre in i staden. Man kan undvika åtskilliga trafikstockningar genom att lägga terminalen på den plats, som nu föreslagits.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! När jag för några år sedan hade tillfälle att resa runt i Europa och studera olika flygplatser försökte man, vart jag kom, göra klart att det var av väsentlig betydelse att terminalerna låg på en sådan plats, att det var bekvämt för passagerarna att komma dit och att komma därifrån. Om man nu skall försöka att tillämpa denna princip på det förslag som här föreligger och bara tar en liten titt på Stockholms stads karta, finner man att denna terminal föreslås bli förlagd så långt norr ut som man över huvud taget kan komma inom stadens område.

Herr Boheman har här hållit ett synnerligen starkt anförande till förmån för SAS:s förslag, men detta förutsätter

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

ju att den högsta sakkunskapen som vi väl har i detta land, nämligen luftfartsstyrelsen, skulle ha fått hela frågan fullständigt om bakfoten. Luftfartsstyrelsen säger ju för sin del att det är felaktigt att lägga terminalen i en utkant av staden och vill i stället ha en central förläggning. På samma sätt förhåller det sig med länsstyrelsen i Stockholms län, som förklarar att den inte vill motsätta sig terminalens förläggning till Stallmästaregården men som skulle hälsa med tillfredsställelse, därest särskilt alternativet Rådmansgatan kunde komma i fråga.

Det förefaller mig som om flera av dem som får anses ha sakkunskap på detta område skulle anse att en förläggning vid Stallmästaregården inte är tillfyllest för den trafik som det här är fråga om.

Kammaren hade mycket roligt när herr Boheman kritiserade det förslag som herr Per-Olof Hanson här lagt fram, men det har väl ändå, herr Boheman, avslutats villkorliga köpeavtal förut i detta land.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag kan helt instämma i de synpunkter som herr Boheman framförde i sitt anförande.

Jordbruksutskottet har ju behandlat detta förslag från Kungl. Maj:t som ett försäljningsärende och har utgått från att utskottet ingalunda hade något föreläggande att bedöma förslaget ur de trafiksynpunkter och ekonomiska synpunkter, som flygbolaget haft att anföras. Vi har emellertid inom utskottet varit i tillfälle att besöka den föreslagna platsen vid Stallmästaregården och haft överläggningar med representanter från luftfartsstyrelsen, från Stockholms stad, från länsstyrelsen och från Solna stad. Vi fick då närmast den uppfattningen, att det enda tänkbara förslag som för närvarande förelåg var det som framlagts av SAS och som innebär att terminalen skall förläggas till Stallmästaregården. Vi var i tillfälle att se på områdena vid Rådmansgatan och Oden-

plan — möjligheten att placera en terminal vid Centralstationen antydde även — och det är klart att om man diskuterar problemet ur synpunkten att anknytning till tunnelbanan skulle vara det enda riktiga, så kan olika motiveringar anföras dels för Rådmansgatan, dels för Odenplan och dels för Centralstationen. SAS ansåg det emellertid lämpligast att bil- och bussförbindelsen från terminalen till Arlanda utgår från Stallmästaregården. Själva utfarten från innerstaden skulle nämligen innebära en trafiksvårighet, medan terminalens placering vid Stallmästaregården skulle möjliggöra snabbare förbindelser med flygfältet.

Jag kan väl förstå de synpunkter, som representanterna för Stockholms stad haft att anföras — staden kan ju ha ekonomiskt intresse av att sanera en del områden i innerstaden med hjälp av statsmakterna och även av SAS.

Jag ber att får yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Det är tydligen flera än en av ledamöterna som blivit litet konfunderade över den stencil vi fått i bänkarna. Första intrycket var att det måste ha hänt någonting i utskottet, som föranlett ett nytt förslag. Sedan har det visat sig att förslaget härrör från företrädare för motionärerna, som här lägger fram någonting vars innebörd man knappast riktigt får klar för sig. Vid noggrannare läsning kommer man närmast fram till att det är fråga om något slags kompromiss mellan utskottets och motionärernas linje. Nu har ju herr Hanson talat om att det kort och gott gäller en finess — och den tolkningen är kanske riktig. I alla händelser framgår det av förslaget att man vill ha nya utredningar, främst ur kommunikationstekniska synpunkter. Det är närmast med anledning av den formuleringen som jag vill säga några ord.

Först och främst skulle jag vilja ställa frågan: Vilka kommunikationstekniska

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

utredningar är det man syftar på och önskar utförda? Tänker vi först på de kommunikationer som direkt har med den tilltänkta terminalen att göra — in- och utfarten vid huvudvägen — så är den frågan utredd. Inom Solna stad har vi diskuterat det problemet omkring två år och har nu fått ett förslag som just ur trafiktekniska synpunkter kan accepteras både av oss och av vägmyndigheterna. Vi klarar terminalen på den föreslagna platsen — någon utredning ur trafiktekniska synpunkter om in- och utfarten vid Uppsalavägen behövs alltså inte.

Frågar vi sedan om det är de trafiktekniska synpunkterna inom Stockholms stad som skall utredas, så kan man ju bara konstatera, såsom herr Boheman redan gjort, att också det problemet har diskuterats under flera år. Här har redan nämnts att flera förslag till terminalens förläggning inne i Stockholm funnits. Herr Hanson säger — och jag har hört det tidigare — att berörda myndigheter i Stockholm inte känner till saken och att man inte haft några förhandlingar. Mig förefaller detta vara rena formaliteter. Herr Boheman har redan nämnt kvarteret Kortbyrån vid Vasagatan, och där har man ju fått nej från de myndigheter i Stockholms stad som har att ansvara för trafiken. Långa diskussioner har också förekommit beträffande det femte höghuset i Hötorgscity. När stadens trafikmyndigheter i båda dessa fall har sagt nej till en terminal i innerstaden just ur trafiksynpunkt, förefaller det mig synnerligen märkvärdigt att stadens myndigheter i övrigt inte skulle känna till att förhandlingar pågått. Det måste vara fullständigt oriktigt att Stockholms **nej** inte är bekant. Jag tror inte att polisen i Stockholm arbetar fullkomligt isolerad, och det måste väl finnas flera myndigheter som sysslar med frågor av detta slag. Därför tror jag att Stockholms stad haft möjligheter att diskutera denna sak tidigare, och fler utredningar har som sagt gjorts på denna punkt. Talet om utredning ur trafiktekniska synpunkter

torde därför sakna täckning också när det gäller förhållandena inom Stockholms stads gränser.

I sitt första anförande yttrade herr Hanson att ingen är entusiastisk för placeringen vid Stallmästaregården. Jag kan vitsorda det i varje fall så långt, att jag här skyndar mig att understryka, att terminalens förläggning inte är eller behöver vara någon stridsfråga mellan städerna Solna och Stockholm. På den punkten kan jag gärna vitsorda att SAS inte har mötts av någon entusiasm från Solnas sida. Det är först sedan man åstadkommit ett framför allt ur trafiksynpunkter acceptabelt förslag som vi har slutat säga nej och förklarat att vi kan gå med på placeringen vid Stallmästaregården. En stadsplan som är godtagbar dels trafiktekniskt och dels ur miljösynpunkt föreligger nu, och det är först i detta läge vi har sagt ja. Men någon entusiasm för placeringen har vi aldrig hyst.

Men det finns en part som är entusiastisk för detta förslag, och det är SAS självt. Denna entusiasm — om jag får använda det uttrycket, det är herr Hansons eget — har kommit fram under den tid som har gått åt för att undersöka olika platser inom Stockholms stad. Under denna tid har SAS — inte minst med hjälp av utländska erfarenheter, vilket herr Boheman påpekade — kommit fram till att denna plats vid sidan av den egentliga innerstaden är mest lämplig.

Om vi skall tala om utredningar och expertis, service för allmänheten o. d., så undrar jag om inte kammarens ledamöter liksom invånarna i Stockholms stad kan känna sig rätt trygga i det avseendet. SAS är till för att betjäna allmänheten. Ledningen vet att hela företaget står och faller med om man kan ge allmänheten ordentlig service. Har experterna inom företaget kommit fram till att platsen ur alla synpunkter är lämplig, tror jag att vi tryggt kan lita på detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr förste vice talman! Det är ju anslående att höra att Solna stad har diskuterat de trafiktekniska problem, som har anknytning till den här frågan, under hela två år. Det är i och för sig en intressant upplysning, men den säger ändå inte mycket om hur man skall bedöma det här problemet.

Här försöker herr Jansson att utan vidare bestrida riktigheten i vad som framförts från Stockholms stad, nämligen att frågan inte blivit sammanhängande prövad i de berörda instanserna. Man kunde också uttrycka saken så att herr Jansson påstår att borgarrådet Garpe och Stockholms stadskollegium pratar rätt ut i natten och mot bättre vetande, när de säger detta. Det är, med förlov sagt, att gå ganska långt, när det gäller att karakterisera Stockholms stads ledande instans i frågan, och jag tror inte heller att det är sakligt riktigt att gå så långt.

Sedan är det en annan fråga i sammanhanget. Vi talade om entusiasm eller inte entusiasm, och vi fick höra av herr Jansson att SAS skulle vara entusiastiskt för den här lösningen. Jag tror inte att det förhåller sig så, utan att man där är orolig för ytterligare förseningar och därför antar den här lösningen.

Ett skäl till att SAS inte gärna kan vara särskilt entusiastiskt är att det inte finns några betydande utbyggnadsmöjligheter. Byggnadsstyrelsen framhåller t. ex. att det är ett frågetecken just på den punkten, och det bör ju i och för sig vara ägnat att dämpa eventuell entusiasm.

Jag tror inte heller att herr Jansson har svårt att förstå innebörden i det yrkande jag har ställt. Stencilen har ju tillkommit just för att det inte skulle uppstå några svårigheter i den vägen. Herr Jansson och andra kan ju läsa ord för ord vad som står där, och då måste de väl fatta vad yrkandet innebär.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik till herr Hanson. Om det nu ligger så till

att de ansvariga myndigheterna i Stockholms stad hela tiden har varit ovetande om vad som har skett i denna fråga, skulle jag vilja fråga: Har verkligen trafikmyndigheterna i Stockholm så stora befogenheter, att de i ett sådant här viktigt ärende har möjlighet att säga nej utan att de ansvariga myndigheterna känner till detta? Så måste ju vara förhållandet, om det har sagts nej vid några tillfällen och borgarrådet den och den, såsom det påstås, inte har vetat någonting. Ett högst märkligt förhållande!

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Debatten har ju kommit att röra sig helt och hållet om terminalens förläggning. Denna har visserligen också diskuterats i jordbruksutskottet, men det väsentliga i hela frågan är ju försäljningsärendet, och vi brukar inte här i riksdagen diskutera vad den eller den kronoegendomen, som vi försäljer, skall användas till. Det har visserligen uttalats av Kungl. Maj:t och utskottet att egendomen skall användas till en terminal, men det har också från utskottet tydligt sagts ifrån, att det inte tillkommer statsmakterna att avgöra, var flygbolags terminaler bör vara placerade, och därför har utskottet inte velat anföra några synpunkter på den saken. Det tycker jag är en mycket starkt motiverad ståndpunkt. Det är flygbolaget som får ta ställning till vad som är mest praktiskt och lämpligt ur dess synpunkter när det gäller att ordna den frågan.

I den utdelade skrivelsen talas om att man vill medgiva att området försäljes men att man önskar ytterligare utredningar och förhandlingar. Skall frågan då åter föreläggas riksdagen eller skall en fullmakt beslutas nu? Jag förstår inte riktigt skrivningen på den punkten i det förslag som där föreligger. Jag har aldrig tidigare varit med om att riksdagen fattat ett beslut i ett försäljningsärende, där riksdagen inte bestämt tagit ställning till om det ifrågavarande området skall säljas eller ej. Här uttalar man sig emellertid för en försäljning men säger att ärendet skall bli föremål för förnyad

Ang. försäljning av markområde för uppförande av terminalanläggning

prövning. Det är ju varken hackat eller malet.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag. Godtas detta vet vi i varje fall hur det kommer att ordnas.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr förste vice talman! Jag tror att det alldeles klart framgår av stencilen, att meningen är att riksdagen skiljer sig från ärendet och lämnar en fullmakt till Kungl. Maj:t. Det är väl inte något ovanligt att riksdagen förfar på det sättet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att under överläggningen yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hanson, Per-Olof*, att kammaren skulle på av honom anförda skäl hemställa,

»1. att riksdagen må — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 672 samt under uttalande att resultatet av ovan angivna ytterligare utredningar och förhandlingar bör avvaktas och föranleda en förnyad prövning av ärendet innan definitivt köpeavtal träffas — medgiva att ett område om cirka 20 700 m² av stadsägan 1534 i Solna stad, Stockholms län, må säljas till Aktiebolaget Aerotransport för en köpeskillning av 2 000 000 kronor samt enligt i huvudsak de grunder som angivits i det föregående;

2. att motionen II: 672, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad ovan anförts och hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Därefter gjorde herr förste vice talman propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hanson, Per-Olof*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr *Hanson, Per-Olof*, under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Anderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 18.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 20, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hade på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 9 januari 1959 till och med den 10 januari 1960 i statsrådet förda protokoll.

Därjämte hade på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats

dels utdrag av följande i statsrådet förda protokoll, nämligen

över kommunikationsärenden den 5 februari 1960 angående utnämning av förste bilinspektör i Stockholm; samt

över civilärenden den 19 februari 1960 angående löneutfyllnad m. m. för kart-assistent,

dels det av statsrådet och chefen för inrikesdepartementet den 9 april 1959 fattade beslutet med anledning av en

Ang. redovisning av en försakingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

till denne gjord framställning om utredning rörande de närmare omständigheterna i samband med en i oktober 1941 verkställd avvisning ur riket av viss tysk och viss norsk medborgare.

Utskottets nu föreliggande memorial upptog tre särskilda, med A—C betecknade avdelningar.

I avdelningen A hade utskottet anmält, att vid den granskning av nyss omförmälda protokoll och övriga handlingar, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företogs, utskottet ej funnit anledning att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

I avdelningen B hade utskottet anmält, att granskningen vidare ej givit utskottet anledning att framställa någon anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot ledamot av statsrådet.

Härutinnan hade dock skiljaktiga meningar, som utskottet ansett sig böra för riksdagen redovisa, förekommit vid bedömande av vissa i tre särskilda, med I—III betecknade punkter närmare angivna spörsmål.

I avdelningen C hade utskottet anfört, att det vid granskningen uppmärksammat visst förhållande av beskaffenhet att föranleda ett under avdelningen, i en med I betecknad punkt intaget uttalande av utskottet utan återopande av § 107 regeringsformen.

Härjämte hade beträffande uttalande utan återopande av § 107 regeringsformen skiljaktighet, som utskottet ansett sig böra för riksdagen redovisa, förekommit i ett under avdelningen C, i en med II betecknad punkt närmare angivet ärende.

Vid avdelningsvis skedd föredragning av förevarande memorial lades detsamma till handlingarna.

Vid memorialet funnos fogade fyra reservationer, av vilka tre avsågo avdelningen B i utskottets memorial och en avdelningen C.

Herr förste vice talmannen yttrade, att enär åtskilliga av kammarens ledamöter begärt ordet i fråga om de vid memorialet fogade reservationerna, han ville framhålla som ett önskemål, att dessa yttranden anknötes till reservationerna gruppvis, så att varje reservation diskuterades särskilt för sig och, sedan den slutbehandlats, icke vidare återupptoges i den fortsatta debatten.

Ang. redovisning av en försakingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

Enligt en beträffande avdelningen B, punkten I, avgiven reservation hade herr *von Friesen*, med instämmande av herrar *Pettersson* i Norregård och *Sveningsson*, fru *Segerstedt-Wiberg* samt herrar *Hedblom*, *Magnusson* i Tumhult, *Braconier* och *Hammar*, på anförda skäl ansett, att utskottet bort besluta anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot statsrådet Sträng med anledning av dens uraktlåtenhet att i samband med propositionen nr 55 vid 1959 års riksdag redovisa en försakingringsaffär inom Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags (LKAB:s) och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösunds (TGO:s) belgiska försäljningsbolag.

I denna fråga anförde nu:

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Den stora försakingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien, Malmexport AB, som förorsakade de svenska statsägda bolagen förluster på 12 miljoner kronor, var en mycket beklaglig händelse. Enligt den reservation som avgivits under avdelning B punkt I i konstitutionsutskottets memorial anser reservanterna för sin del att det med hänsyn till det sätt, på vilket denna händelse redovisades för riksdagen, och till den tidpunkt, då redovisningen gavs, finns anledning till anmärkning mot finansminister Sträng enligt § 107 regeringsformen. Att anmärkningen bara blev en minoritetsanmärkning, med anledning

Ang. redovisning av en förskingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

av vilken riksdagen i dechargefrågan inte kan företa någon omröstning, beror på den stora solidaritet som regeringspartiets ledamöter alltid visar mot statsråden och regeringen när det gäller deras handlande. Aldrig är solidariteten större än när det gäller dessa decharge-ärenden, och statsråden är naturligtvis väl medvetna om detta. När man tänker på konstitutionsutskottets granskning av statsrådets beslut, kan man inte frigöra sig från den tanken, att ur regeringspartiets synpunkt är de socialdemokratiska statsråden de mest felfria och de mest fulländade som finns i detta land. Det gör att dechargebehandlingen är olustig och i nuvarande läge kan tyckas vara rätt meningslös. Man vill gärna fråga, om socialdemokraterna kommer att bli lika toleranta mot statsråden, när det blir en borgerlig regering.

Den anmärkning, som herr von Friesen här gör och i vilken vice ordföranden i konstitutionsutskottet och folkpartiets och högerns ledamöter instämmer, går ut på att statsrådet Sträng borde ha ansett ur konstitutionell synpunkt riktigt och med sina plikter förenligt att redovisa denna stora förskingringsaffär vid en tidigare tidpunkt. Nu har det i denna fråga i slutet av maj 1959, således för ett år sedan, varit en stor interpellationsdebatt i båda kamrarna. Man skulle kunna nöja sig med att bara hänvisa till den debatten och säga, att där finns beviset för att den anmärkning, som minoriteten framför, är befogad. Det har också konstaterats av utskottet, att dessa två interpellationsdebatter lämnat det huvudsakliga materialet i ärendet.

Liksom det påtalades i de stora interpellationsdebatterna den 26 och 27 maj förra året kan man även i dag framhålla, att det måste vara en ur riksdagens synpunkt allvarlig händelse, att finansministern inte begagnade tillfället att lämna riksdagen en redogörelse för det inträffade i samband med avgivandet av propositionen nr 55 angående anslag till inlösen av aktier i LKAB för budgetåret 1959/60. I propositionen, som är daterad den 30 januari 1959, nämndes inte

ett ord om denna stora förskingringsaffär. Finansministern erkände också i interpellationssvaret, att han med avsikt undanhållit riksdagen denna upplysning. Det var, sade han, inte motiverat att vid denna tidpunkt lägga fram detta ärende i offentlighetens ljus. Man kan nog fråga, när offentlighetens ljus kommit att spridas över denna jättestora förskingringsaffär, om inte tidningspressen tagit upp saken och det blivit interpellationer här i riksdagen. Det var den 19 april 1959 som nyheten publicerades i den svenska pressen, och två dagar därefter framställdes flera interpellationer, ja, interpellationer från alla partier här i riksdagen. Det är också fastslaget, att finansministern redan vid månadsskiftet januari—februari 1958 fick en rapport om det inträffade. Förskingringen polisanmälde i Belgien den 28 januari 1959, och den av de förskingrande bröderna Blondeel, som var kvar i livet, dömdes i sin frånvaro vid domstol den 15 juli 1958. Man har nog ingen anledning att vara alldeles säker på att finansministern — om tidningarna inte tagit upp saken — ansett att statsverkspropositionen i år var det rätta tillfället att redovisa vad som inträffat. Saken kanske kunde ha blivit en hemlighet för all framtid.

Statsrådet har till sitt försvar anfört, att en offentlig redovisning i ett tidigare skede hade inneburit risk för ekonomiska skadeverkningar, som skulle ha drabbat i sista hand aktieägarna, och detta var så mycket mer farligt som det vid den aktuella tiden rådde ett sällsynt hårt försäljningsklimat. I hela den stora debatten för ett år sedan blev det så att statsrådet Sträng sköt Grängesbergsbolaget och LKAB med styrelser och verkställande direktörer framför sig mycket enträget. Det var deras uppfattning och deras intressen som här måste respekteras och tillvaratagas. I dag gäller det inte vad dessa bolagsstyrelser ansåg vara riktigt — att bedöma den saken ligger utanför konstitutionsutskottets uppgifter — utan det gäller finansministerns grundlagsenliga plikter och skyldighe-

Ang. redovisning av en förskingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

ter mot riksdagen. Det finns ofta anledning att hävda riksdagens rättigheter. Riksdagens ledamöter har haft full rätt att fordra, att de blivit informerade tidigare än den 26 och 27 maj 1959. Finansministern förde den gången i mycket stor utsträckning, såsom jag redan har sagt, de nämnda bolagsstyrelsernas talan och gav svar, tyckte man, som representant för både bolagsstyrelserna och aktieägarna, men i dag gäller frågan som nämnts hans ställningstagande som statsråd, plikterna mot riksdagen och vad grundlagen föreskriver. Statsrådets skyldighet mot riksdagen, föreskriven i grundlagen, måste väga tyngre än någon ting annat och får inte glömmas bort.

Det verkar litet underligt, att finansministern i sitt resonemang i samband med interpellationsdebatten flera gånger återkom till att det, eftersom tidningspressen icke upptäckte förskingringen och domstolsbehandlingen i Belgien, var ett avvägningsproblem för Grängesbergsbolaget och LKAB, när ett offentliggörande skulle ske. Dessa båda bolag skulle själva, sade finansministern, ha tagit ett initiativ till ett offentliggörande. Man kan här säga, att finansministern har rättat sig mera efter tidningspressens detektivarbete och bolagsstyrelsernas uppfattning än efter grundlagens bestämmelser.

Vad är det som säger att den 26—27 maj förra året var den rätta tidpunkten att i ett interpellationssvar lämna de uppgifter som då gavs? Utan att närmare vara insatt i dessa förhållanden och även om vi i reservationen godtagit uppfattningen, att ett tidigare offentliggörande av dessa händelser skulle medfört vissa risker, vill jag än en gång peka på att tidningarna tog upp denna sak, att det blev interpellationer i april månad 1959 och att det blev interpellationssvar i maj månad. Ingen har sagt, att detta föranledde några ekonomiska skador, trots att detta var en ur finansministerns synpunkt alltför tidig tidpunkt. Ärendet skulle inte ha redovisats till riksdagen förrän i början av år 1960 i samband med avlämnandet av årets statsverkspro-

position. Det skulle vara intressant att få veta vilka ekonomiska förluster som uppstod av att det ändå blev en redovisning av dessa händelser cirka nio månader tidigare än finansministern ansåg vara en riktig tidpunkt.

Reservanterna i dag har den uppfattningen, att även om ett offentliggörande hade kunnat få ekonomiska konsekvenser — vi vet inte så mycket om detta, men vi kan ändå göra antagandet — så väger ändå de konstitutionella plikterna tyngre för ett statsråd, och vad statsrådet Sträng här har anfört är icke godtagbara skäl. Riksdagen borde ha fått upplysningar i förevarande fråga i anslutning till propositionen nr 55 år 1959. Vad som var malmbolagens skyldighet och intresse kan diskuteras, men att finansministern hade skyldighet att vid detta tillfälle lämna alla uppgifter till riksdagen, kan det ur vår synpunkt inte råda delade meningar om. Även otrevliga uppgifter måste lämnas och redovisas i Kungl. Maj:ts propositioner. Ingenting får undanhållas. Denna händelse var ingen privatsak för finansministern. Att riksdagen skall få sina informationer genom tidningspressen kan, som det uttalades för ett år sedan, inte vara en godtagbar ordning.

Vid tidpunkten för avlämnandet av propositionen nr 55, anför vi i reservationen, hade ett år förflutit sedan förskingringen upptäcktes, och vidare hade vid två offentliga domstolsförhandlingar i juli och november månad 1958 dom avkunnats över den kvarlevande av de båda förskingrande bröderna Blondeel. Under sådana omständigheter kan de åberopade ekonomiska hänsynen vid tidpunkten för propositionens avlämnande i januari månad 1959 icke längre tillmätas någon betydelse.

Vi reservanter kan inte heller godta den uppfattningen, att aktieägarna i första hand borde få en redogörelse för förskingringsaffären, innan upplysningar därom lämnades riksdagen. Här måste vi hävda riksdagens rätt att oavsett andras intressen få del av alla tillgängliga uppgifter, som kan tjäna till belysning

Ang. redovisning av en förskingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

av det ärende, varom beslut skall fattas.

I ett avsnitt av interpellationsdebatten i andra kammaren gav även finansministern ett medgivande, att han själv var medveten om sitt ansvar. Han yttrade så här: »Jag vill på den punkten säga, att jag inte betraktade affären som avslutad förrän vid årsskiftet 1958—1959,» och »Därför menar jag att det finns rimliga skäl för uppfattningen att jag i varje fall inte kan anklagas för att jag inte givit någon publicitet i ärendet under året 1958.»

Här har statsrådet vad jag kan förstå själv medgivit att vår anmärkning är riktig.

Det var ur grundlagssynpunkt felaktigt och oriktigt handlat, att inte förskingringsaffären i Belgien blev redovisad senast i propositionen 55, 1959. Här hade varit skäl till en majoritetsanmärkning, men när så icke har skett har jag ändå, herr talman, velat anföra dessa synpunkter, fogade till den starka minoritetsanmärkning som här föreligger.

Herr HEDBLOM (fp):

Herr talman! Efter herr Sveningssons utförliga inlägg, som jag kan instämma i, kan jag fatta mig ganska kort. I interpellationsdebatten i andra kammaren våren 1959 förutskickade herr von Friesen att han i konstitutionsutskottet skulle ta upp frågan om statsrådet Strängs underlåtenhet att inför riksdagen redovisa denna förskingringsaffär. Det kan synas som om frågan tillräckligt beaktats i riksdagen med vad som hittills förevarit, men enligt min mening är det i hög grad befogat att, som herr von Friesen gjort, framställa yrkande om anmärkning mot statsrådet Sträng jämlikt § 107 regeringsformen för hans underlåtenhet att informera riksdagen. Liksom beträffande ett senare ärende i dechargememorialet, frågan om utfärdandet av kammarrättens stadga, tycks det mig ha varit på sin plats att ett enigt konstitutionsutskott givit uttryck åt den meningen, att man även här borde slå vakt om riksdagens rätt.

Som herr Sveningsson understrukt är reservanternas anmärkning koncentrerad till statsrådets uraktlåtenhet att i propositionen nr 55 till 1959 års riksdag lämna upplysningar om LKAB-förskingringen. Att redan ett år tidigare, då statsrådet erhöll de första informationerna, offentliggöra förskingringen hade givetvis kunnat innebära risker för ekonomiska konsekvenser. Men att göra det i januari 1959, sedan förskingrarna dömts efter två offentliga domstolsförhandlingar, hade i högsta grad varit på sin plats. Om även då ekonomiska hänsyn måste tas, hade riksdagen kunnat informeras internt. Riksdagens rätt att oavsett andra intressen få del av tillgängliga uppgifter måste enligt min mening hävdas.

Herr Birke underströk i interpellationsdebatten i denna fråga förra året, att riksdagen inte får undanhållas informationer, som kan påverka bedömningen inom utskott och i kamrar. Häri kan jag helt instämma. Herr Birke framhöll bl. a. att statsutskottets avdelningar — kanske främst den första avdelningen — kan få del av försvarshemligheter av mycket hög sekretessgrad, men en jätteförskingring, som avdömts i offentlig rättegång, kan man inte få kännedom om.

Det är mycket otillfredsställande, att en förskingring av detta slag först publiceras i pressen. Det kan ifrågasättas, om inte skadeverkningarna då blir större. Felaktiga uppgifter kommer i omlopp och medför större skada än om fakta offentliggjorts av det ansvariga statsrådet. Jag kan inte annat än karakterisera det som en ringaktning för riksdagen från finansministerns sida att inte i propositionen nr 55 till förra årets riksdag ge en redogörelse för vad som inträffat vid malmförsäljningsbolaget i Belgien.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Först några allmänna reflexioner om förutsättningarna för konstitutionsutskottets dechargearbete. Under behandlingen av dessa frågor i ut-

Ang. redovisning av en förskingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

skottet betecknade en av utskottets ärade ledamöter 107 § i regeringsformen såsom ett muskedunder. Jag måste säga, herr talman, att det ligger ovanligt mycket i den karakteristiken. Från alla gamla goda jakthistorier vet vi, att ett muskedunder är ett mycket otympligt vapen, som smäller mycket högt och som oftast har den egenskapen, att det är nära nog lika farligt för skytten som för villebrådet. Jag måste tyvärr konstatera, att denna paragraf lider av ungefär samma svaghet. Den medger nämligen inga variationer i omdömena på annat sätt än att man har att — för den händelse man anser att statsrådet icke har iakttagit rikets sannskyldiga nytta — framställa anmärkningsyrkande eller — som enda variation — omförmålan till riksdagen.

Nu har man i den allmänna uppfattningen och i tidningspressen under senare år satt likhetstecken mellan anmärkningsyrkande och omförmålan. Inte heller här föreligger sålunda några påtagliga nyanser. Denna stelbenthet i förutsättningarna för dechargearbetet medför givetvis, att hela arbetet blir ganska besvärligt.

Det ligger mycket i vad som sagts av de tidigare talarna, att man bör bevara riksdagens rätt gentemot Kungl. Maj:t. Att utskottet har sin uppmärksamhet riktad på den saken, framgår ju inte minst av årets dechargebetänkande, där ett enhälligt utskott uttalat sig i en fråga, ett uttalande som redan har lagts till handlingarna. Man har alltså den synpunkten fullt klar för sig i detta sammanhang.

När man sedan går till att exempelvis granska finansministerns handläggning av förskingringsaffären vid LKAB, förhåller det sig emellertid så, att man kommer in på bedömningsproblem, som det — med de begränsade resurser man har — är ytterligt svårt att försöka tränga in i på ett riktigt sätt. Det är också svårt att i anledning av dessa problem göra uttalanden, som på något sätt kan anses vara till fyllest.

När herr Sveningsson här konstaterar att den socialdemokratiska regering-

en för varje socialdemokrat i konstitutionsutskottet och väl också i kamrarna framstår som sakrosankt, så kan det ligga någonting i det, men herr Sveningsson sköt ju så till vida över målet, att bland dem som tillhör icke-anmärkarna befinner sig också ett antal centerpartister, varav jag är en. Låt mig, herr talman, i någon mån förklara, varför man i ett ärende som detta inte kan komma fram till att man kan yrka anmärkning med användande av 107 § regeringsformen. Tillåt mig då att först i all korthet återge vad som tidigare hänt.

Förskingringen, som inträffade under den tid då LKAB och TGOJ — vilka det då gällde — helt eller delvis drevs i privat regi, upptäcktes i och med att staten inlöste huvudparten av TGOJ:s aktieinnehav i malmbolaget. När förskingringen hade upptäckts, underrättade LKAB:s styrelse finansministern om vad som hade hänt. Finansministern hade naturligtvis då att göra en bedömning, på vilket sätt denna givetvis i och för sig både med hänsyn till beloppet och omständigheterna ganska uppseendeväckande historia skulle komma att verka. Då bör man slå fast att malmbolaget, d. v. s. svenska staten, vid det tillfället hade ett betydande intresse av att åtgärder inte vidtogs som kunde rubba förtroendet på malmmarknaden. Man bör också i sammanhanget komma ihåg, att de förskingrare det här gällde hade i sin hand hela listan över de belgiska malmköparna och sålunda hade kontrollen över en marknad som för de svenska intressenterna har varit och är av allra största betydelse. Den reorganisation som man nu måste göra kom också att sammanfalla med en om än tillfällig downperiod på malmmarknaden, då det gällde att vara alldeles särskilt försiktig med de kontakter man hade.

Reservanterna medger nu, att på detta tidiga stadium kunde underlåtenheten från finansministerns sida att offentliggöra förskingringen försvaras, men de säger att det vid en senare tidpunkt hade varit riktigt att offentliggöra den. Nu kommer man in på bedömningen. I vil-

Ang. redovisning av en förskingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

ken grad skulle finansministern i större omfattning ha tillgodosett de svenska intressena, om han hade offentliggjort vad som hade hänt? Hade Sverige vunnit tillbaka ett enda öre av vad som var förlorat? Nej, naturligtvis inte. Hade vårt land över huvud taget varit betjänt av att regeringen vid detta tillfälle hade offentliggjort en storförskingring, som tidigare hade ägt rum i ett privatdrivet företag, utan att detta företags intresser var underrättade om vad som hade skett? Jag tror att finansministern i det ögonblicket i lika hög grad efterkom innehållet i § 107 regeringsformen om att iakta rikets sannskyldiga nytta som någonsin reservanterna gör i dag genom att yrka anmärkning mot hans sätt att handla.

I reservationen säges, att »under sådana omständigheter kan de åberopade ekonomiska hänsynen vid tiden för propositionens avgivande i januari månad 1959 icke längre tillmätas någon större betydelse». Ja, det är en bedömning som reservanterna gör. Vi har gjort den bedömningen, att ett offentliggörande även vid det tillfället kunde ha haft stor inverkan.

Sedan är det en annan sak. Reservanterna säger att de tycker, att om man inte velat lämna en offentlig redovisning, borde riksdagen internt ha kunnat få reda på vad som inträffat. Reservanternas talesmän har inte gått in på hur detta skulle ske. Skulle frågan tas upp inför lyckta dörrar i kamrarna eller skulle den tas upp i utskottet? Jag måste säga att vi tyvärr, herr talman, har dåliga erfarenheter av tätheten i väggarna, inte minst i konstitutionsutskottet under senare år. Väggarna har där mer än någonsin verkat vara såll, där det mesta runnit ut innan det över huvud taget hunnit komma på papperet. Från dessa utgångspunkter har vi tre, som inte kunnat biträda anmärkningsyrkandet, kommit fram till den uppfattningen, att ingenting på denna punkt har inträffat, som är av den karaktären att man kan åberopa § 107 regeringsformen. Visst kan man diskutera vad som har hänt,

och visst kan man ha delade meningar, men att man från detta kan komma fram till att tillgripa det grövsta artilleriet, har för oss varit fullständigt obegripligt.

Om jag så, herr talman, ett ögonblick får gå tillbaka till herr Sveningssons uttalande om den vördnadsfulla solidariteten gentemot regeringen, måste jag säga att det kan ju ha sina risker för en talesman för oppositionen att i dagens situation göra en sådan deklaration, därför att det otrevliga kan inträffa, att herr Sveningsson råkar i motsatt situation en annan gång, och då har herr Sveningsson givit sig själv en orlovssedel att han, när den situationen inträffar, kommer att gå mycket hårt fram mot sina regeringsvänner.

Jag måste säga att det är naturligtvis en olycklig utveckling som ägt rum, när det kan konstateras att ett ställningstagande i konstitutionsutskottets dechargearbete har fått politisk färg. Men tillåt mig säga, herr talman, att liksom det inte är ens fel att två träter, är det i detta fall inte den ena partens fel att denna situation har uppstått. Jag tror att jag kan säga det, eftersom jag i någon mån intar en speciell ställning, då jag tidigare har tillhört regeringsunderlaget men numera inte gör det. Jag har sålunda haft möjlighet att se saken från båda sidor och bör därmed i någon mån kunna vinna vitsord såsom ett i alla fall relativt opartiskt vittne.

Jag tror att reservanternas bedömning av denna fråga när det gäller LKAB i någon mån är färgad av efterbedömning. Jag tror att om man hade tänkt sig in i situationen som den var då frågan blev aktuell, hade man inte intagit denna ställning. Jag är rätt förvånad över att man här från talarstolen kan ställa problemet så, att man hade förväntat ett enhälligt utskott. Jag måste på denna punkt säga, att det inte funnits några som helst förutsättningar för ett sådant förhållande.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag har inte någon som helst avsikt att delta i sakdiskussio-

Ang. redovisning av en förskingringsaffär inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag

nen i denna fråga, då den föregående talaren besitter betydligt större sakkunskap än jag i dessa förhållanden. Jag begärde närmast ordet därför att herr Sveningsson ställde en direkt fråga till de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet.

Herr Sveningsson började med en deklaration, i vilken han sade att det är en viss olust med dechargearbetet beroende på att de socialdemokratiska ledamöterna alltid finner de socialdemokratiska statsråden vara så utomordentligt felfria och utomordentligt fulländade, att de aldrig går med på någon anmärkning mot dem. Herr Sveningssons yttrande är nog en reminiscens från tidigare dechargedebatter, då vi hade en klar socialdemokratisk majoritet och då vi hade en koalitionsregering. Vad finns det för anledning för herr Sveningsson att nu göra ett sådant påpekande, när det de facto sitter tio socialdemokrater och tio borgerliga i konstitutionsutskottet och det således inte finns socialdemokratisk majoritet i utskottet? Jag skall be att få påminna herr Sveningsson om, att om man tittar på alla reservationerna här, finner man att det inte bara är socialdemokraterna som varit med och friat regeringen, utan på varje punkt är det också ledamöter från de borgerliga partierna som gjort det. Jag skall förresten be att få gratulera herr Sveningsson till att han själv varit med och på en punkt anslutit sig till en sådan ståndpunkt, när det gäller reservationen under avdelning C beträffande punkt II.

Jag tror att herr Sveningssons uppfattning om hur arbetet bedrivs i utskottet är fullständigt felaktig. Jag tycker nog, att herr Torsten Andersson kommit sanningen bra mycket närmare när han talade om de ålderdomliga bestämmelser, som gör att arbetet kan vara besvärligt då och då.

Den direkta fråga, som herr Sveningsson ställde till socialdemokraterna i utskottet var den, om de skulle visa samma tolerans gentemot en borgerlig regering, om det skulle bli en sådan. Jag

kan bara svara för min egen del, och jag skall svara följande: Om den av herr Sveningsson antydda olyckan mot förmodan skulle drabba vårt land, kommer i varje fall jag att arbeta på samma sätt i konstitutionsutskottet i dechargeärenden, som jag hittills gjort.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Vi har naturligtvis inte samma uppfattning, herr Elmgren och jag, om den där olyckan som skulle inträffa, om det blev en borgerlig regering. Den saken tjänar det inte mycket till att diskutera vid detta tillfälle.

Herr Elmgren framhöll vidare, att det inte bara är socialdemokratiska ledamöter som försvarar regeringens handlande i konstitutionsutskottet. Till det vill jag bara säga, att man kan vara alldeles säker på att de socialdemokratiska ledamöterna försvarar regeringen och inte vill vara med om någon anmärkning.

Min ärade länskamrat Torsten Andersson känner sig litet besviken över att jag inte i mitt första anförande markerade, att han inte var med på denna reservation. Det förbiseendet kan jag be om ursäkt för. Jag vill nog säga, att det hade varit all anledning för honom att följa vice ordföranden i konstitutionsutskottet och också vara med på reservationen.

Herr Torsten Andersson talar vidare om att denna § 107 i regeringsformen är, som han uttryckte det med ett citat från konstitutionsutskottet, ett gammalt och omodernt muskedunder. Jag vill inte skriva under, att hans jämförelse ur jägarsynpunkt var riktigt bra, nämligen att det skulle vara särskilt farligt för dem som använder det, men jag vet inte om herr Torsten Andersson är jägare eller inte.

Så länge som det inte finns någon annan form för anmärkning och så länge grundlagen inte har andra bestämmelser än denna § 107, så måste den väl tillämpas. Det har ju varit gott om tid för en socialdemokratisk regim

Ang. tillsättandet av en lektorstjänst vid Johannes samrealskola och kommunala gymnasium i Malmö

här i landet att ändra den paragrafen i grundlagen, om den nu inte är så modern längre. Jag hävdar emellertid den uppfattningen, att grundlagens bestämmelser när det gäller dechargearbetet alltfjämt måste tillämpas. Jag vill också säga att jag i det avseendet inte motser en borgerlig regering med några bekymmer. Även då kommer jag helt naturligt att hävda, att grundlagens bestämmelser skall tillämpas.

Herr Torsten Andersson framhöll vidare, att statsrådet hade tillvaratagit landets sannskyldiga nytta genom att inte redogöra för denna förskingringsaffär tidigare. Jag tycker nog att vi vet mycket litet om detta, och det kommer aldrig att vinnas någon klarhet över vilka stora ekonomiska värden som därigenom blev räddade. Jag vill gärna i det sammanhanget citera, vad ledamoten av denna kammare herr Birke sade i den omtalade interpellationsdebatten förra året. Han sade, att när malmköparna i Belgien inte läser de belgiska tidningarna, då har man föga anledning att tro, att de läser Kungl. Maj:ts propositioner och vad som sägs i riksdagen.

Man kan få den uppfattningen av dem som här försvarat utskottets ställningstagande, att de menat att dechargearbetet skulle bedrivas så, att det inte någonsin förekom några anmärkningar; men jag hoppas att jag på den punkten har missuppfattat utskottets talesmän.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skall be att få upprepa vad herr Sveningsson sade på en punkt. Han sade att vi vet så litet om omständigheterna i detta fall. Just det, herr talman, det var det vi gjorde, och därför menar jag på mycket goda grunder att det i en sådan situation är bättre att fria än att fälla. Det är det som är skillnaden mellan oss två.

Herr HEDBLOM (fp):

Herr talman! Herr Torsten Andersson framförde i sitt tidigare inlägg syn-

punkter på hur riksdagen skulle ha informerats och kom in på möjligheten att informera riksdagen internt. Han talade då om dåliga erfarenheter ifrån utskottet då det gällt att delge utskotten hemliga och ömtåliga förhållanden, men att saker och ting har läckt ut skall väl inte anföras som ett skäl emot att dylika informationer skall ges utskotten? När det gäller att väga riskerna för att sådana saker skall komma ut mot riksdagens rätt att få informationer bör väl valet inte vara svårt.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag vill bara till herr Torsten Andersson säga, att vad jag uttalade mig om var storleksordningen av de ekonomiska förluster som bolaget och aktieägarna har lidit. Det är mycket svårt att bedöma vad olyckan hade blivit, om finansministern hade lämnat uppgifter om förskingringsaffären på ett tidigare stadium, men ingen tvekan råder om att finansministern hade kännedom om denna stora förskingring och hade skyldighet att lämna uppgift där- om i proposition nr 55, såsom vi reserverar har framhållit.

Ang. tillsättandet av en lektorstjänst vid Johannes samrealskola och kommunala gymnasium i Malmö

Enligt en rörande avdelningen B, punkten II, avgiven reservation hade herr *Braconier*, med instämmande av herr *Sveningsson*, fru *Segerstedt-Wiberg*, herrar *Hedblom*, *von Friesen* och *Hammar* samt fru *Sjöqvist*, ansett, att utskottet bort besluta anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Edelman, med anledning av Kungl. Maj:ts i protokoll över ecklesiastikärenden den 5 juni 1959 omförmälda beslut att förordna adjunkten, fil. lic. Inge Svensson till lektorstjänst i modersmål och historia med samhällslära vid det vid Johannes samrealskola i Malmö förenade kommunala gymnasiet.

Ang. tillsättandet av en lektorstjänst vid Johannes samrealskola och kommunala gymnasium i Malmö

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Under samma avdelning som föregående ärende har herr Bracónier under punkt II yrkat anmärkning enligt regeringsformens § 107 mot statsrådet Edenman med anledning av att statsrådet vid tillsättandet av en lektorstjänst enligt reservanternas mening frångått gällande befordringsgrunder och därvid även kommit att frångå skolöverstyrelsens förslag.

Till ifrågakvarande lektorstjänst vid Johannes samrealskola i Malmö utnämndes den 5 juni 1959 fil. lic. Inge Svensson, Malmö, trots att skolöverstyrelsen och alla lägre instanser satt docenten Ola Lindqvist, Lund, i första förslagsrummet. Dessa instanser har utgått ifrån att gällande befordringsgrunder skulle tillämpas. Befordringsgrunderna är följande:

1. undervisningsskicklighet och nit;
2. kunskaper och färdigheter i ämnen, som hör till tjänsten eller eljest kan vara av betydelse vid tjänstens utövande; samt
3. längden av väl vitsordad tjänstgöring.

I fråga om lektorstjänst stadgas att de två första befordringsgrunderna skall likställas. Märkas bör att vid bedömning av andra befordringsgrunden skall särskild vikt fästas vid betyget i teologie eller filosofie licentiatexamen samt vid disputation för filosofie eller teologie doktorsgrad. Eftersom herr Lindqvist, den av regeringen förbigångne, i motsats till den utnämnde herr Svensson hade disputerat, var Lindqvist klart överlägsen enligt den andra av de tre bedömningsgrunderna.

Det var inte endast doktorsgraden som gjorde Lindqvist överlägsen. Han var också överlägsen enligt den första bedömningsgrunden; han hade ett ovanligt högt betyg, vilket också påpekades vid föredragningen inför konstitutionsutskottet.

Sakkunskapen har sagt att det är ett relativt ringa antal som kommer upp till ett sådant betyg som Lindqvist innehar. Han var fullt kompetent att inneha

denna ordinarie tjänst. Han hade också av skolöverstyrelsen förklarats kompetent att söka befattningen. Skolöverstyrelsen har givetvis handlat såsom den anser att vederbörande stadga bör tolkas. Lindqvist har ansetts ha en så markant samlad överlägsenhet enligt de två första och viktigaste befordringsgrunderna, att han trots sin korta tjänstgöringstid satts främst, och den av regeringen utnämnde kom icke ens i andra utan först i tredje förslagsrummet.

Vad som är regeringens motiv i detta fall är säkert inte lätt för någon att klara ut. Man måste ha den uppfattningen, att här har skett en bedömning som ligger vid sidan av skolstadgan; man har tagit hänsyn till sådant som regeringen är särskilt intresserad av.

Vad regeringen har att anföra till sitt försvar är att det för Lindqvist felade en halv termin i tjänstgöringstidens längd, men han hade, som jag redan sagt, fått skolöverstyrelsens dispens att söka befattningen. Efter denna dispens gör statsrådet Edenman en högst godtycklig tolkning av den stadga som han tidigare har utfärdat.

I läroverksstadgan av 1958 sägs om dispensrätten i § 177 punkten 8: »Dock må skolöverstyrelsen, då omständigheterna därtill föranleda, på gjord framställning förklara sökanden behörig till ordinarie lektors- eller adjunktstjänst utan hinder därav, att han ej fullgjort den i förevarande punkt stadgade tjänstgöringen.» Skolöverstyrelsen har i cirkulär meddelat den praxis som skolöverstyrelsen följer.

Regeringen vill endast acceptera dispensrätten, när »omständigheterna därtill föranleda». Något stöd i stadgan för denna tolkning finns inte.

Om nu skolöverstyrelsen har en tolkning av läroverksstadgan och Kungl. Maj:t en annan och dessa tolkningar väsentligt strider emot varandra, så borde Kungl. Maj:t tillse att stadgan blir ändrad till förmån för en enhetlig tillämpning. Det kan inte vara riktigt att en högt kvalificerad sökande som har disputerat får dispens och att denna dis-

Ang. tillsättandet av en lektorstjänst vid Johannes samrealskola och kommunala gymnasium i Malmö

pens sedan skall vara ett hinder för att han blir likställd med andra sökande.

Det är en oerhörd nonchalans av en departementschef att i så viktiga frågor som utnämningar förkasta enhetliga normer för bedömning av sökandes kvalifikationer. En stadga skall inte ge utrymme för godtycke. Som docentförbundet har framhållit i ärendet är det för forskningen vid universiteten av utomordentlig vikt att den vetenskapliga insats som en doktorsavhandling utgör tillmäts en avsevärd betydelse vid tillsättning av lektorstjänster. Ett avsteg härifrån måste få allvarliga konsekvenser för rekryteringen till den högre forskningen. Utnämningen av Inge Svensson har också, såsom docentförbundet understrukt, uppfattats som ett nytt direktiv, innebärande en nedvärdering av den vetenskapliga meriteringens betydelse. Detta måste rimma illa med den tanke som synes ligga bakom 1958 års allmänna skolstadga.

Vad som tidigare har haft sin betydelse tycks också Inge Svensson ha förstått, eftersom han företedde ett intyg att han var sysselsatt med utarbetande av en doktorsavhandling, vilken beräknades bli färdig inom det år då intyget gavs. Intyget var daterat den 1 april 1958 och utfärdat av preceptorn, nuvarande professorn Oscar Bjurling. Svensson har ännu inte disputerat. Avhandlingen blev alltså inte färdig inom ett år.

Det har i skolkretsar också väckt stort uppseende i denna utnämningsfråga att den utnämnde icke överklagade skolöverstyrelsens beslut. Detta är mycket ovanligt och har tyfts så, att Svensson icke ansett sig ha några bärkraftiga skäl att anföra mot den placering som skolöverstyrelsen gjorde. Vid ett klagoförfarande tvingas den som anser sig förbigången att öppet redovisa sina argument, som motparten sedan har möjlighet att bemöta.

Med den metod som här har använts har vad som skett hänt i det fördolda. Den av Kungl. Maj:t förbigångne har inte fått någon chans att försvara sig, och den intresserade allmänheten är hän-

visad till gissningar om vilka bevekelsegrunder som fällt utslaget. I ett fall som detta måste misstanken uppstå att, såsom jag även har antytt, bedömningsgrunder som ligger utanför skolstadgan har kommit till användning. Då reservanterna har den uppfattningen, att här föreligger skäl för anmärkning, har jag, herr talman, funnit anledning att anföra dessa synpunkter.

Herr HEDBLOM (fp):

Herr talman! Herr Sveningsson har även i detta ärende tämligen utförligt utvecklat reservanternas syn. Jag vill därför begränsa mig till några kortfattade synpunkter.

Först bör fastslås att skolöverstyrelsen redan tidigare förklarat docenten Ola Lindqvist behörig att söka och inneha lektorstjänst. En av huvudsynpunkterna från reservanternas sida är att den som erhållit dispens från ett uppställt behörighetskrav skall jämföras med övriga sökande. Bedömningen skall då ske med utgångspunkt från samtliga meriter.

Rector vid skolan i fråga fann att Lindqvist borde placeras främst. Han nämnde ej ens den senare utnämnde licentiaten Svensson utan tvekade mellan Lindqvist och en annan sökande, licentiaten Sandstedt. Lindqvist placerades dock först på grund av sin överlägsenhet enligt de två första befordringsgrunderna. Enligt allmänna skolstadgan skall ju gälla som första befordringsgrund undervisningsskickligheten, som andra befordringsgrund examensmeriter och först i tredje hand tjänstgöringstidens längd. Lindqvist har ett sällsynt vackert provärsbetyg med A i undervisningsskicklighet — ej särskilt ofta utdelat — och även i nit och i fallenhet.

Skolöverstyrelsen beslöt föreslå Lindqvist till erhållande av tjänsten. Härom rådde enighet mellan föredraganden och de övriga ledamöterna. Det var den markanta överlägsenheten enligt de två första befordringsgrunderna som var avgörande. Enligt allmänna skolstadgan

Ang. tillsättandet av en lektorstjänst vid Johannes samrealskola och kommunala gymnasium i Malmö

skall vid bedömning av andra befodringsgrunden särskild vikt fästas vid avlagt disputationssprov. Lindqvist har disputerat och erhållit AB och som nämnts även förordnats till docent.

Men glädjen varade inte länge för den föreslagne! Kungl. Maj:t förordnade överraskande Svensson till lektorstjänsten. Eftersom inga besvär hade anförts räknade väl alla med att Lindqvist skulle förordnas. Men så skedde alltså inte. Orsaken var avvikande uppfattning mellan Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen beträffande innebörden av lämnad dispens. Dispensen för Lindqvist gällde kravet på minst två läsårs full tjänstgöringstid. Skolöverstyrelsen må ge dispens då omständigheterna därtill föranleder, enligt läroverksstadgans formulering. Överstyrelsens praxis är att för i övrigt väl meriterad lärare behörighet kan ges om tjänstgöringstiden uppgår till minst tre terminer. Lindqvist hade mer än tre och en halv terminer, och hans ovanligt goda provårsbetyg och doktorsgrad gjorde honom i högsta grad väl meriterad.

Departementet har i en promemoria redogjort för sin syn på innebörden av dispensrätten. Bl. a. anföres att bestämmelsens innebörd inte kan vara att praktisk erfarenhet kan ersättas av exempelvis goda examensprestationer, men det förstklassiga provårsbetyget kan man väl knappast bortse från. Det finns enligt min mening skäl att anse Lindqvist överlägsen Svensson, även om Lindqvist endast haft sin licentiatexamen, med hänsyn just till det vackra provårsbetyget.

Vidare anföres bl. a. att vid beredningen av tillsättningsärenden inom ecklesiastikdepartementet har man under en längre tid ställt kraven på lärarbefähighet högre än den stadgade minimitjänstgöringen. En sökande med mycket kort tjänstgöring har ansetts böra stå tillbaka för sökande med mångårig erfarenhet, även om han haft mycket starka meriter enligt de båda andra befodringsgrunderna. Departementschefens uppfattning, som avviker från skol-

överstyrelsens, har jag svårt att förstå. Allmänna skolstadgans huvudregel är ju i alla fall att tjänstgöringstidens längd är tredje befodringsgrund efter provår och akademiska examina. I det konkreta fall vi har att behandla i dag fäster jag mig vid att den förordnade knappast har någon särskilt lång lärarbana bakom sig. Nio års tjänst är inte särskilt mycket. Snarare borde man med det anförda resonemanget ha stannat för Sandstedt, som har nära 32 terminers tjänstgöring bakom sig.

Med den praxis som departementet nu introducerat skapas ovisshet hos lärarkåren om vad man har att rätta sig efter vid lärartillsättningar. Behörighet till lektors- och adjunktstjänst gällde för övrigt tidigare redan efter tre terminers tjänstgöring. Det är uppseendeväckande att departementet säger sig »under en längre tid» ha tillämpat ovan nämnda praxis. Enligt uppgift från skolöverstyrelsen kan man ej finna annat än att denna lektorsutnämning är den första som avviker från tidigare praxis. Att denna praxis icke tillämpats tidigare finns flera exempel på. 1957 och 1954 erhöll docenter lektorat med respektive 2 och 0,33 terminers tjänstgöring och dessutom i ena fallet lägre och i det andra samma provårsbetyg som konkurrerande licentiat.

Med den nedvärdering av doktorsgraden som kommit till uttryck i detta utnämningsärende inspirerar man sannoligen inte universitetsstuderande att lägga ned tid och pengar på avhandlingsarbete. Den brist som redan finns på kvalificerade aspiranter till lektorstjänster kan befaras bli ännu större om disputation icke längre räknas lika högt som tidigare.

Särskilt väsentligt är — jag återkommer till den frågan — att rätten till dispens kommer till klarare uttryck i läroverksstadgan. Att Kungl. Maj:t på sätt som skett kommer med en tolkning som vitt skiljer sig från skolöverstyrelsens är icke tillfredsställande. Stadgan bör icke ge utrymme för så stora skilljaktigheter i tolkningarna.

Ang. tillsättandet av en lektorstjänst vid Johannes samrealskola och kommunala gymnasium i Malmö

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att det även i denna fråga finns anledning att tala om herr von Friesens muskedunder.

Det gäller här ett ärende som sett från olika bedömares synpunkt varit mycket tveksamt. När rektor skulle avge förslag anmälde han stor tvekan i valet mellan docent Lindqvist och sökanden Sandstedt, vilken senare ju hade en mycket lång lärartjänstgöring. Lindqvist var klart överlägsen enligt de två första befordringsgrunderna och underlägsen enligt den tredje. Den utnämnde Svensson var överlägsen Sandstedt enligt första och andra befordringsgrunderna och underlägsen honom enligt tredje befordringsgrunden.

Om man skall ta upp utnämningsfrågor till debatt i konstitutionsutskottet och riksdagen bör man akta sig för att aktualisera tveksamma frågor. Jag kan förstå att man tar upp fall som man anser ha principell betydelse. De instanser som till att börja med trodde sig se ett principiellt avgörande i detta utnämningsärende har numera betydligt lugnat sig. Docentföreningen hyser t. ex. inte längre de farhågor som den hade i början.

Jag vill alltså, herr talman, för det första understryka hur svårvägd denna fråga är, varför jag inte anser det riktigt att här tillgripa anmärkningsvapnet.

För det andra vill jag bemöta ett par yttranden som herr Sveningsson fällde och som jag inte kan låta stå oemotsagda. Herr Sveningsson sade att det inte är så lätt att förstå departementets avsikter, och han insinuerade att det kanske var något utanför stadgan som här hade inspirerat ecklesiastikministern. Jag tror att herr Hedblom kom sanningen närmare. Herr Hedblom konstaterade att vad det här gällde var en tvist om innebörden av lämnad dispens. Man behöver därför inte dra in några ovidkommande saker. Vad det här gäller är en olika bedömning från Kungl. Maj:ts respektive skolöverstyrelsens si-

da. Utskottets majoritet har funnit att den av Kungl. Maj:t hävdade linjen har fog för sig. Man kan väl heller inte fränkänna Kungl. Maj:t, som ju har varit med om att utfärda skolstadgan, vetenskap om vad Kungl. Maj:t har avsett med föreskrifterna i denna stadga. Man har från departementet menat att det i detta fall inte var på sin plats att ge dispens, när det fanns sökande som hade fullgod meritering och även den minimitjänstgöring som erfordrades. Man har således menat att dispensvägen skall gälla sådana fall där det inte finns fullt meriterade sökande. Naturligtvis kan det sägas att Kungl. Maj:t har en strängare syn än skolöverstyrelsen på frågan om minimitjänstgöringen, men det konstaterandet borde inte behöva föranleda sådana reflexioner som herr Sveningsson gjorde om att något ovidkommande spelat in.

Utskottets majoritet har bedömt denna fråga och funnit att den syn, som Kungl. Maj:t hävdar, har fog för sig och stämmer med skolstadgan.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Som utskottets ordförande sagt är det väl ganska naturligt att Kungl. Maj:t i ett ärende som detta kan finna en motivering för sitt handlande och alltså säga, att tvisten gäller tolkningen av denna dispens. Men nog måste man tycka att om en sökande med så höga kvalifikationer som herr Lindqvist får dispens att söka befattningen så borde han i det avseendet vara jämställd med övriga sökande; just det förhållandet att han fått dispens borde inte inverka på något sätt på kvalifikationerna i sin helhet.

Herr Elmgren tog fram det där »muskedundet» också i denna debatt. Jag börjar nog allt mer och mer luta åt uppfattningen att det i stället för ett »muskedunder» är ett ganska värdefullt redskap, och jag gör det av den anledningen att herr von Friesen ju är en gammal ledamot av konstitutionsutskottet — han har suttit där i många, många år — med enligt mitt omdöme synnerligen

Ang. tillsättandet av en tjänst såsom bokhållare vid statens järnvägar

goda kvalifikationer att bedöma ett ärendes som detta. Därför kan det ju tänkas att § 107 inte är så oanvändbar som majoriteten vill göra gällande.

Ang. tillsättandet av en tjänst såsom bokhållare vid statens järnvägar

Enligt en angående avdelningen B, punkten III, avgiven reservation hade herr *von Friesen* jämte fru *Segerstedt-Wiberg* samt herrar *Hedblom* och *Hammar* ansett, att utskottet bort yrka anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Skoglund, i anledning av Kungl. Maj:ts i protokoll över kommunikationsärenden den 13 november 1959 omförmälda beslut rörande tillsättandet av befattning såsom bokhållare vid statens järnvägar.

Fru SEGERSTEDT-WIBERG (fp):

Herr talman! Även denna punkt i utskottets memorial gäller ett befordringsärende, denna gång en tjänst vid järnvägsstyrelsens kontrollkontor.

Till befattningen fanns två sökande av intresse i detta sammanhang. Av de två var den ena en kvinnlig sökande, Elly Nordensvärd. Hon hade den längsta tjänstgöringstiden, studentexamen, och hade därutöver genomgått specialkurser i engelska och franska. I tjänsten hade hon företagit studieresor utomlands. Den manlige sökanden hade realexamen samt studentexamen i tyska och geografi. Han hade genomgått kontorsskrivarkurs och trafikelevkurs vid SJ:s kontrollkontor.

Tjänsten som söktes var placerad på kontrollkontorets avdelning för persontrafik med utlandet. Någon särskild instruktion fanns inte för innehavaren av tjänsten. Arbetet avsåg främst handhavandet av redovisningar i den internationella trafiken och vid sidan därav sammanföring och avslutning av räkenskaper.

Den manlige sökanden erhöll tjänsten. Då man letar efter skälen till att han, trots att kvinnan hade avgjort överlägsna meriter i fråga om betyg och tjänst-

göringstid, föredrogs framför henne finner man huvudsakligen två skäl: För det första hade han genomgått den omnämnda kontorsskrivarkursen. För det andra sades han äga fallenhet för arbetsledning.

Men samtidigt bör observeras att då tjänsten ledigförklarades sades intet om kursen. Först i efterhand har den tillskrivits avgörande betydelse.

Inte heller hade det diffusa talet om fallenhet för arbetsledning framförts tidigare. När det drogs fram och gavs sådan betydelse kan ingen som sysslat det allra minsta med befordringsärenden som berör också kvinnor undgå att göra den reflexionen att mannens överlägsna förmåga såsom arbetsledare brukar användas som tillhygge då man vill befordra män på kvinnors bekostnad. Det talet präglas av den tankens oklarhet som kommer väl till pass då man vill slippa att ange varför man inte tillämpar regeringsformens ord i § 28, att vid befordringar »avseende må fästas endast å de sökandes förtjänst och skicklighet».

Dessutom gäller i denna tjänst att vederbörande endast har ett par, tre personer under sig. Det kan följaktligen inte behövas några eminenta ledaregenskaper i tjänsten, men väl krävs goda kunskaper i främmande språk och kännedom om utländska förhållanden.

Man fäster sig också vid att det ingen gång har nämnts att Nordensvärd skulle sakna förmåga att leda arbetet eller sakna kunskaper som krävs för tjänsten. Vid tidigare tillfällen har hon tvärtom utfört liknande arbeten och även erhållit synnerligen goda vitsord. Hon har avancerat snabbt ända tills hon nu stoppats.

Statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening har protesterat mot beslutet. Även Yrkeskvinnors samarbetsförbund har protesterat. Båda organisationerna anser efter noggrann prövning att Nordensvärd blivit förbigången inte för att hon saknat lämplighet och förtjänst utan fastmer emedan hon är kvinna. Organisationerna har framhållit att denna misstanke, som även är aktuell beträffande andra tjänstetillsättningar inom järnvägsstyrelsen, skapat vantrivsel och hög-

Ang. stadgandet om sekretesskydd för handlingar rörande statliga bolag

löshet bland den kvinnliga personalen. Att överklagandena inte blivit flera sägs till stor del bero på att det krävs mod och uthållighet av den som väljer en sådan utväg. Samtidigt som man inte anser att det rör sig om en enstaka företeelse framhålles att då liknande ärenden förekommit i andra verk har det gått relativt snabbt att få rättelse.

Reservanterna finner, herr talman, att kommunikationsministern genom att lämna besvären utan avseende handlat mot grundlagens bestämmelser. Ett sådant handlingssätt gör att det finns skäl att fråga sig om påståendet är riktigt att »kvinnornas löne- och befordringsgång i förvärvsarbetet brukar sluta där männens börjar».

Regeringspartiets vägran att ratificera ILO-konventionen nr 111, som bland annat förbjuder diskriminering på grund av kön i fråga om möjligheter och behandling vid anställning eller yrkesutövning, får onekligen en allvarligare aspekt då man ser den mot bakgrunden av ett sådant här ärende. Det är inte här fråga om något allmänt missnöje utan just om diskriminering på grund av kön. Hade regeringen valt att ratificera konventionen, hade den på ett helt annat sätt övertygat om sin vilja att förhindra handlingar som tyder på ett reaktionärt tänkesätt.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag personligen är anhängare av att man och kvinna skall vara likabehandlade när det gäller tillsättande av tjänster och att allenast skicklighet, utbildning och liknande ting skall vara utslagsgivande. Frågan om kön skall således inte i detta fall ha någon som helst betydelse. Jag tror emellertid att man skall akta sig för att i denna diskussion dra in den av fru Segerstedt-Wiberg nämnda konventionen och över huvud taget att använda det föreliggande fallet som ett exempel på diskriminering av kvinnorna.

För att något analysera det fall som vi nu behandlar vill jag påpeka att detta

utnämningsärende skiljer sig från det vi nyss behandlade så till vida att ämbetsverket och Kungl. Maj:t har haft samma uppfattning. I det föregående fallet förelåg ju en skillnad beträffande uppfattningarna mellan ämbetsverket och regeringen.

Fru Segerstedt-Wiberg har ju konstaterat att den utnämnde hade betyg från en kontorsskrivarkurs, vilket Elly Nordensvärd inte hade, och likaså har hon talat om fallenhet för arbetsledning. Jag vill emellertid framhålla att det finns uttalanden av järnvägsstyrelsen som är betydligt starkare än detta. Jag läser ur ett av järnvägsstyrelsens yttranden med anledning av klagomål av Elly Nordensvärd följande: »Även om klaganden är insatt i ärenden inom sitt verksamhetsområde, har hon dock icke fullgjort sådana arbetsuppgifter, som enligt vad ovan sagts är förenade med nu ifrågasatt tjänst. Hon måste därför helt naturligt vara underlägsen den utnämnde, då denne sedan flera år handlagt ärenden av detta slag.»

Det väsentliga för järnvägsstyrelsen och för Kungl. Maj:t har tydligen varit att den utnämnde hade en mångsidigare erfarenhet just på det speciella arbetsområde det här gäller. Detta finner jag vara ett skäl för att man skall akta sig för att göra denna utnämning till något slags stridsfråga om könen.

Ang. stadgandet om sekretesskydd för handlingar rörande statliga bolag

Enligt reservationen gällande avdelningen C, punkten II, hade fru *Segerstedt-Wiberg* jämte herrar *Källqvist*, *von Friesen* och *Hammar* ansett, att en, i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 20 februari 1959, i administrativ ordning utfärdad kungörelse angående tillägg till 2 § kungörelsen den 4 januari 1939 med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, genom vilket tilläggsstadgande bereddes sekretesskydd för handlingar rörande statliga bolag,

Ang. stadgandet om sekretesskydd för handlingar rörande statliga bolag

bort föregås av ett förtydligande av 21 § sekretesslagen.

Fru **SEGERSTEDT-WIBERG** (fp):

Herr talman! Vid punkten C II har reservanterna förklarat sig föga övertygade om riktigheten i det förfarings-sätt som använts. De har gjort det utan att åberopa någon speciell paragraf i regeringsformen, som här om någonstans talar ett ålderdomligt språk, vilket inte passar på sådana moderna företeelser som de statliga bolagen. Det är alltså av detta skäl och därför att vi finner att det tidigare omtalade muskedundret är ohanterligt som vi valt detta tillvägagångssätt, inte därför att vi på något sätt betvivlar det befogade i vårt klander.

Genom ett tilläggsstadgande till kungörelsen av den 4 januari 1939 har man infört sekretesskydd för handlingar rörande de statliga bolagen, som inkommit till eller upprättats i statsdepartementen. För att kunna göra detta har man utan vidare utgått från att de statliga bolagen bör betraktas som enskilda företag. Den tolkningen är enligt vår åsikt högst diskutabel.

Vidare bör för det första observeras att handlingarna är allmänna och enligt tryckfrihetsförordningens § 2 skall finnas tillgängliga för alla svenska medborgare. För det andra skall enligt samma paragraf noga anges i vilka fall sekretesslagen skall gälla. Tolkningsfrågor bör alltså inte kunna uppstå. För att kunna utfärda kungörelsen med åberopande av sekretesslagen har man nödgats ge den senare en elasticitet som inte går att förena med dess anknytning till eller beroende av tryckfrihetsförordningen. Annorlunda uttryckt har kungörelsen inte stöd av sekretesslagen.

För att visa hur diskutabelt det administrativa förfarande, som här använts är, skall jag tillåta mig att skissera bakgrunden till kungörelsen. Den utfärdades den 20 februari 1959, sedan en promemoria utarbetats i handelsdepartementet den 9 februari. Denna i sin tur var föranledd av en doktorsdisputation som ägde rum den 28 februari i samband

med publicerandet av avhandlingens »Statsmakterna och de statliga bolagen». I promemorian framhålls att inom departementet förvarades inemot 900 handlingar om de statliga bolagen och att dessa inte var diarieförda. De förvarades i särskilda dossierer och gav kort uttryckt allmänna överblickar över bolagens utveckling. Detta förfarande var, heter det i promemorian, endast känt — jag citerar ordagrant — »av en trängre krets inom departementet». Det heter vidare att »vissa uppgifter i dagarna publicerats i anslutning till pågående utredning om de statliga företagsformerna. Det kan förutses att frågan om ett utlämnande av handlingarna till följd härav kommer att aktualiseras. Då det härvid knappast torde generellt kunna hävdas att handlingarna inte är att anse som allmänna handlingar bör åtgärder vidtagas för att bereda bolagen erforderligt skydd mot skadlig insyn».

Sedan kommer man fram till att »bolagen i lagens mening måste anses vara enskilda företag». »Visserligen», säger man — och demonstrerar tydligt sin osäkerhet — »framgår av sammanhanget vid lagens tillkomst att man ej tänkte på förhållanden av ifrågavarande art.» Den kommentaren är sannerligen befogad, ty då sekretesslagen kom till hade man alls inte statliga bolag i åtanke, inte bara därför att bolagen då inte fanns i samma omfattning som nu, utan främst emedan man — när statens intressen fördes på tal — åsyftade sådant som kunde lända riket till skada. Man åsyftade alltså inte statens ekonomiska intressen i ett företag. Men nu konstaterade författarna att »de statliga bolagen är formellt fristående rättssubjekt», med andra ord enskilda företag, och att det är deras intressen det rör sig om. »Det statliga intresset», säger man, »kommer här in först i andra hand i form av aktieägarnas intresse.»

I detta läge skyndade man att göra ett tillägg till kungörelsen i stället för att ändra själva sekretesslagen, vilket hade krävt riksdagens medverkan. Även om man kan förstå förskräckelsen och brådskan inom departementet inför tan-

Ang. ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen

ken på pressens eventuella intresse för de 900 icke diarieförda handlingarna, är detta inte något försvar för en tolkning av sekretesslagen till förmån för ett administrativt förordnande. Skall man undvika ett skadligt hemlighetsmakeri är det nödvändigt att sekretesslagen inte handhas så, att man kommer i konflikt med den väsentliga bestämmelsen i tryckfrihetsförordningen, att man skall »noga ange de fall då allmänna handlingar skall hållas hemliga».

Att för vinnande av kortsiktiga fördelar uppge denna princip kan inte vara riktigt. Offentlighetsprincipen är en av demokratiens mest oundgängliga principer. När avvikelser sker från den bör det vara genom av regering och riksdag samfällt stiftad lag. Riksdagen har i detta fall skjutits åt sidan.

Då statsrådet Lange häromdagen besvarade herr Sundins interpellation i denna kammare om skifferbolagets anläggning i Kvarntorp talade han kritiskt om tidningarnas felaktiga uppgifter. Men det går knappast att klandra tidningarna för att de kommer med felaktiga uppgifter, då man samtidigt försvårar och hindrar deras arbete genom att tillgripa en kungörelse som utvidgar sekretessbestämmelserna. Tvärtom ger man genom ett sådant förfarande fart åt rykten och misstro.

Inte heller förefaller det mig, herr talman, rimligt att klandra den enskilda företagsamheten för att den önskar skydd mot vad den anser vara skadlig insyn, om man samtidigt sekretessbelägger handlingar rörande de statliga bolagen, i det man säger att dessa bör betraktas såsom enskilda företag.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag är glad åt att fru Segerstedt-Wiberg har ställt undan muskedundret i den här frågan. Huruvida den luftpistol som kommit till användning är ett bättre vapen skall jag inte uttala mig om.

Jag erinrar om att fru Segerstedt-Wiberg inte i sak haft någon invändning att göra, utan hon har diskuterat denna fråga ur rent formella synpunkter. Det

torde väl också vara alldeles orimligt, om för de statliga bolagen skulle gälla andra normer än för de enskilda, så att de statliga bolagen skulle vara tvungna att utlämna upplysningar om affärsförhållanden som inte lämnas i vanlig ordning i förvaltningsberättelser. Det är väl självfallet att de statliga bolagen bör ha samma skydd mot insyn i affärsavseende som de enskilda företagen har.

Här gäller det alltså en formell historia. Utskottet har övervägt frågan och funnit att man kunde vidta den här åtgärden utan föregående komplettering av 21 § sekretesslagen.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! På grund av andra utskottsuppdrag har jag inte haft tillfälle att mer än mycket sporadiskt följa dechargebehandlingen i konstitutionsutskottet, men jag har i någon mån följt med debatten i kammaren och lagt märke till den totala frånvaron av statsråd. Jag tycker nog att det i vissa ärenden skulle ha varit av visst intresse att ha haft några av dem närvarande för att höra deras personliga uppfattning om sitt regemente.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av svenska textilforskningsinstitutet m. m.; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av institutet för optisk forskning m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts

Ang. ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen
proposition angående ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 116 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att medgiva, att den med litt. A betecknade delen av den svenska donationsfond, som upprättats av finländske handlanden Erik Johan Längman, finge tagas i anspråk enligt av departementschefen förordade grunder.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörlin* (I: 620) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundmark* (II: 773),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 627) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* (II: 774), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte besluta, att viss del av Längmanska A-fonden skulle avsättas till en studie- och forskningsstipendiefond för högskolorna i Umeå ävensom att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att närmare bestämmelser om användningen av en sådan fond måtte utarbetas.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att den med litt. A betecknade delen av den svenska donationsfond, som upprättats genom testamente av finländske handlanden Erik Johan Längman, finge tagas i anspråk enligt av departementschefen förordade grunder;

b) i anledning av motionerna I: 620 och II: 773 samt I: 627 och II: 774, sistnämnda två motioner i vad de avsåge viss forskningsverksamhet, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförte;

II. att motionerna I: 627 och II: 774, i vad de avsåge användning av medel till en studie- och forskningsstipendiefond i Umeå, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! I anslutning till detta utskottsutlåtande vill jag erinra om att i motioner nr 627 i första och 774 i andra kammaren yrkas att en viss del av avkastningen ur den s. k. Längmanska fonden skulle användas till en studie- och forskningsstipendiefond för de akademiska läroanstalterna i Umeå. Detta yrkande förklarar sig utskottet icke berett att tillstyrka.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en passus i utskottets utlåtande som har följande formulering: »I anslutning till vad i motionerna I: 627 och II: 774 anförts vill utskottet framhålla, att det synes utskottet naturligt att nämnden bör kunna tillgodose forskningsverksamhet som bedrives utanför Norrbottens län, förutsatt att denna verksamhet kommer nämnda län till godo.»

Jag hoppas att detta uttalande skall innebära att motionärernas önskemål i någon mån kan tillgodoses, samtidigt som jag förmodar att utskottet inte avser att på något sätt ge avkall på principen att all forskning skall vara fri och universiell. Hur den forskningsverksamhet skall vara beskaffad som begränsas till att komma ett visst län till godo är väl tills vidare utskottets hemlighet.

Av de utredningar som verkställes genom särskilda sakkunniga, uttalanden av vederbörande departementschef och i någon mån även utskottets utlåtande får man en stark känsla av de svårigheter som uppstår, när man skall börja tillämpa donationsföreskrifter som utfärdats långt tillbaka i tiden, då samhällsbilden var en helt annan än i dag.

De bidrag till bl. a. jordgummor, doktorer, läkemedel o. s. v. som donator föreskrivit, ter sig ju knappast som några aktuella hjälpbehov i dag. Däremot är det väl inte alltför långsökt att tänka sig att donator i dag skulle haft intresse att stödja forsknings- och stipendieverksamhet vid de medicinska och odontolo-

Ang. avveckling av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare

giska fakulteter som är under uppbyggnad exempelvis i Umeå och som väl i första hand avser att bli ett stöd för de nordligaste länen.

Jag finner det i förevarande situation lönlöst att ställa något yrkande, men jag har velat begagna tillfället att i kammarens protokoll få ge uttryck för den besvikelse man måste känna över att riksdagen försummat att begagna sig av den möjlighet som här funnits att skapa en forsknings- och stipendiefond för en läroanstalt som är under uppbyggnad i den nordligaste delen av vårt land och som i det avseendet självfallet befinner sig i en långt ogynnsammare ställning än våra gamla lärosäten med deras tradition och rika möjligheter på detta område.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. avveckling av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till lärarbostäder m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 61 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 februari 1960, föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade grunder för statsbidrag till lärarbostäder inom det obligatoriska skolväsendet, dels godkänna, att avvecklingen av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare, nomadlärare och organister skulle inledas den 1 oktober 1960 och ske i den ordning som i propositionen föreslagits, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser som befunnes erforderliga för avvecklingens genomförande.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Carlsson m. fl.* (I: 535) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Grebäck* och *Elmwall* (II: 665), i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av förevarande proposition måtte dels besluta 1) att avslå Kungl. Maj:ts proposition om att avveckling av tjänstebostadssystemet nu skulle beslutas, 2) att tjänstebostadssystemet skulle bibehållas under ytterligare en tätortsförteckningsperiod (5 år), 3) att statsbidrag till uppförande av bostäder för folkskolans lärare skulle utgå med oförändrade belopp, dels ock beakta vad i motionerna i övrigt anförts,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 666).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 535 och II: 665 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 666,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 februari 1960 förordade grunder för statsbidrag till lärarbostäder inom det obligatoriska skolväsendet med den höjning av statsbidraget för de fyra nordligaste länen, som utskottet förordat;

b) godkänna, att avvecklingen av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare, nomadlärare och organister inledes den 1 oktober 1960 och skedde i den ordning som av departementschefen föreslagits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som befunnes erforderliga för avvecklingens genomförande.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Ivar Johansson*, *Thorsten Larsson*, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen

Ang. avveckling av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare

mätte, med bifall till motionerna I: 535 och II: 665, besluta

a) att avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition,

b) att tjänstebostadssystemet skulle bibehållas under ytterligare en tätortsförteckningsperiod (5 år),

c) att statsbidrag till uppförande av bostäder för folkskolans lärare skulle utgå med oförändrade belopp.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Vid detta statsutskottets utlåtande nr 105 angående avvecklingen av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare finns en reservation av herr Ivar Johansson m. fl. Denna reservation grundar sig på motionerna I: 535 och II: 665. Eftersom jag är motionär känner jag mig skyldig att något närmare motivera dessa motioner.

Det rör sig om för glesbygdens skolväsende väsentliga frågor. Bostadsfrågan sammanhänger ju mycket intimt med möjligheten att få lärare till dessa skolor.

Det föreliggande förslaget bygger på av lärarbostadsutredningen framlagt förslag samt på av riksdagen fattat principbeslut om tjänstebostadssystemets avskaffande. Kungl. Maj:ts förslag har i stort sett tillstyrkts av statsutskottet i det nu föreliggande betänkandet.

Statsutskottets förslag innebär att tjänstebostadssystemet avvecklas under en femårsperiod och att nya regler för statsbidragsgivningen kommer att tillämpas. Vidare blir frågan om bostädernas storlek »fri», d. v. s. egnahems-lånebestämmelserna får tillämpas i fråga om bostädernas storlek. Storleken får alltså i fortsättningen variera mellan 70 och 125 kvadratmeter.

Denna frihet i fråga om bostädernas storlek är på både gott och ont. Om individuella önskemål rörande bostadens storlek kan tillgodoses är det tillfredsställande och tacknämligt, men den nuvarande bostadsordningen har också fördelar. Den anger ju klart vilken golvyta en bostad skall ha, och den anger också på grundval av klassificeringen efter standard och belägenhet vilket hy-

resvärde bostaden betingar. Även om den nuvarande hyressättningen inte alltid ger täckning för produktionskostnaderna av en bostad, ger den dock andra viktiga fördelar. Både skolstyrelse och lärare vet därmed vilket hyresvärde bostaden betingar.

Statsutskottets förslag kommer säkerligen att bli en källa till irritation mellan lärare och skolstyrelser ute i kommunerna, när det gäller att avgöra vad som är rimligt hyresvärde med hänsyn till produktionskostnad, belägenhet, standard o. s. v. Alla bostäder är ju inte lika. Av lärarbostadsutredningens betänkande framgår också att man är medveten om dessa svårigheter.

Och vilka svårigheter blir det inte, när man skall utannonsera respektive söka en tjänst i en bygd där endast en bostad finns att tillgå! Vi som har erfarenhet av lärartillsättningar från skolstyrelser och länskskolenämnder vet redan att många som söker tjänster återtar sina ansökningar. Får man nu dessa kontroversiella bostadsfrågor in i bilden igen, lär det inte bli lättare. Till fördelarna av den nuvarande ordningen hör för läraren att han vet, vilken bostad han får och vad den kostar i hyra, och för kommunerna att de får en lärare som bor i bostaden.

Av de allmänna resonemang som tjänstebostadsutredningen fört i olika sammanhang framgår också, att ett avskaffande av tjänstebostadssystemet ändå innebär viss skyldighet för kommunerna att tillhandahålla bostäder. Att kunna tillhandahålla bostäder för lärarna är som regel nödvändigt och en förutsättning för att kommunerna skall kunna erhålla dugande och kompetenta lärare. Boställsordningen har där varit till mycken hjälp för landsbygdens skolväsen.

I lärarbostadsutredningen framhölls att bristen på lärarbostäder ej får användas som påtryckningsmedel för nedläggning av skolor. Här föreslås nu i propositionen en gräns intill 4 kilometer från tätortsgräns inom vilket område statsbidrag ej skall utgå för byggande av lärarbostäder. Utredningens av Kungl.

Ang. avveckling av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare

Maj:t och utskottet godkänna förslag kan därmed bli ett medel till att man hänvisar lärarna till att bo i den närbelägna tätorten. Ur skolsynpunkt är det en fördel om någon eller några av lärarna bor vid skolan. Kontakten skola—hem vinner på detta, och skolan kan bli något av en kulturfaktor i bygden. Även ur skatteunderlagssynpunkt betyder lärarna något för kommunerna. Detta problem bör också komma med i bilden när man diskuterar frågan om tjänstebostäder och hyressättning för skolans bostäder.

Upphävandet av boställsordningen medför också andra problem. Fortfarande finns i anslutning till många skolor bostad i samma byggnadskropp. Att hyra ut denna till annan än läraren på platsen blir många gånger svårt. Ur arbets- och trivselsynpunkt tror jag inte heller att det varit några svårigheter med denna kombination för vederbörande tjänsteinnehavare.

Herr talman! Av såväl propositionen som utskottets utlåtande framgår att tveksamheten på många håll varit stor att nu avskaffa tjänstebostadssystemet för skolans lärare. Jag vill bara erinra om vad länsstyrelsen i Jönköpings län säger. Den uttalar farhågor för att ett slopande av tjänstebostadssystemet samtidigt med en icke obetydlig inskränkning av statsbidragen och ett friställande av hyressättningen jämte en standardsänkning på de med statsbidrag nyuppförda bostäderna kan medföra ogynnsamma konsekvenser för lärarkryteringen.

Riksdagen har emellertid fattat principbeslut om tjänstebostadssystemets avskaffande. På det principbeslutet lär det inte gå att ändra. Jag tror emellertid att man har all anledning att vara tveksam om att det är den lämpliga tidpunkten att avskaffa tjänstebostadssystemet från den 1 oktober 1960 som här har föreslagits. Det har rests erinringar mot den tidpunkten från en del länskolnämnder liksom från skolöverstyrelsen som i sitt yttrande anför att en del landsbygdskommuner lämpligen bör få ännu några år på sig att upprusta tjäns-

tebostadsbeståndet genom ny- eller tillbyggnader. Det sista skulle jag vilja understryka mycket starkt just med hänsyn till att vi står inför förverkligandet av enhetsskolan och vad den för med sig bl. a. i fråga om behov av lärarbostäder.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört samt den erfarenhet jag har på detta område ber jag att få yrka bifall till reservationen under punkten I av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Carlsson säger, att detta är ett fullföljande av det beslut som fattades av 1946 års riksdag, nämligen principbeslutet att tjänstebostäderna skall avskaffas. Nu säger herr Carlsson att det vore litet svårt med just tjänstebostäderna för lärarna, men här finns en rätt så lång övergångstid, jämfört med för en del andra grupper. Jag tror att man kan säga att tjänstebostadssystemets avskaffande för lärare har varit ett allmänt önskemål under långliga tider för kommunerna ute i landet. Det är säkerligen många initiativ och många försök som här gjorts från kommunernas sida för att få detta system avskaffat. När nu detta mål är nått tycker jag att man skulle kunna acceptera detta. Det tror jag också att de allra flesta kommuner kommer att göra. Det är ju självklart att det härvidlag kommer att uppstå vissa svårigheter, men det är ju så överallt när man genomför en ny ordning, inte bara på det här området utan också på andra. Jag tror emellertid inte att svårigheterna är så stora att de nämnvärt kommer att försvåra för kommunerna att genomföra detta. Jag kan erinra om att ett genomförande är mycket lättare nu än för fem år sedan. Det beror på att en mängd mindre skolor har indragits i bygderna och centraliserats till större orter, och därför är det inte samma problem nu att avskaffa tjänstebostäder som tidigare.

Herr Eric Carlsson framhöll att flera remissinstanser har ställt sig tveksamma till detta förslag. Det är riktigt, att

Ang. avveckling av tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare

en och annan remissmyndighet har ställt sig tveksam, men jag tror att man kan säga att de allra flesta remissinstanser har tillstyrkt den nya ordningen. Därför tycker också jag att riksdagen nu borde fullfölja det beslut som fattades 1946.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Fröken RANMARK (s):

Herr talman! Med anledning av herr Carlssons anförande vill jag framhålla att jag finner det vara på hög tid att tjänstebostadssystemet för folkskolans lärare upphäves. Jag tycker att det bör ankomma på kommunerna att fritt avgöra lärarbostadens storlek och standard inom ramen för egnahemslånebestämmelserna. Enligt dessa bestämmelser gäller, att bostaden skall vara minst 70 kvadratmeter och högst 125. Nu har vi två olika bostadstyper för olika kategorier lärare, nämligen en bostad på 60 kvadratmeter och en på 90. Som familjebostad torde bostaden på 60 kvadratmeter vara i minsta laget. Enligt föreliggande förslag skall nu kommunerna kunna bygga lärarbostäder från 70 upp till 125 kvadratmeter och alltså anpassa lärarbostadsbeståndet till den storlek som är vanlig på orten.

Upphävandet av tjänstebostadssystemet innebär även att läraren inte längre har skyldighet att mottaga tjänstebostad. I många fall har lärare föredragit att skaffa sig bostad på annat sätt, ty det är inte alltid förenat med fördel att ha tjänstebostad. Talet om att lärarnas hyror legat under hyresmarknaden på orten har inte alltid haft fog för sig. Det är att märka att i hyran inte har ingått värme, utan tjänsteinnehavaren har själv fått sörja härför. I dåligt isolerade bostäder — det finns gott om sådana — går uppvärmningen till stora belopp.

Landskommunernas förbund, som torde ha stort intresse av att det ordnas bostäder för folkskolans lärare, har ställt sig positivt till avskaffandet av tjänstebostadssystemet för lärarna, såvitt jag har kunnat utröna. Den uppfattningen delas också av folkskolans lärare.

Herr talman! Jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! I anslutning till de synpunkter som herr Persson anförde — han sade att det var ett gammalt önskemål att avskaffa tjänstebostadssystemet — vill jag säga att också jag tidigare haft den uppfattningen, men alltefter som jag har fått erfarenhet av dessa frågor har jag faktiskt kommit fram till att både ur skolans synpunkt, ur lärarnas synpunkt och ur kommunernas synpunkt har den nuvarande boställsordningen varit värdefull.

Med anledning av vad fröken Ranmark sade vill jag påpeka att de synpunkter som jag har framfört här är samma synpunkter som jag haft tillfälle att framföra i ett remissyttrande över lärarbostadsutredningens förslag. Bakom detta yttrande stod lärarkåren och fackrepresentanterna i den kommun som jag kommer ifrån. Jag vill tillägga, att det är en glesbygdskommun. Man kan alltså, fröken Ranmark, bedöma denna sak olika från olika utgångspunkter.

Herr Persson sade att det i glesbygderna har indragits skolor på grund av den centralisering som skett och att problemet därför inte har samma aktualitet som förut. Skolindragningen belyser de risker som jag var inne på i mitt förra anförande, nämligen att ett avskaffande av boställsordningen och fyrakilometersregeln kan komma att innebära att man hårt driver den linje som man på en del håll redan är inne på: att lägga ned skolor i snabbare takt än som är nödvändigt.

Låt mig därefter säga några ord om förslaget att bygga bostäder enligt egnahemslånebestämmelserna, alltså i en storlek mellan 70 och 125 kvadratmeter. Om man vid en skola har en bostad på 125 kvadratmeter och det kommer en ensam lärare, säger kanske denne: »Jag vill inte ha den stora bostaden, utan jag nöjer mig med en bostad på 70 kvadratmeter.» Finns det då inte någon annan bostad i bygden ställs man inför ganska

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

besvärliga problem. Det blir många gånger en kontroversiell fråga vilket hyresvärde bostaden representerar för den som söker tjänsten.

Beträffande hyresvärdet på bostäderna vill jag till sist säga att med den klassificering som vi har haft och den syn som skolinspektörerna anlagt tror jag det har varit möjligt att bedöma att hyresvärdet har överensstämmt med bostädernas standard. Nu släpper man denna överensstämmelse, och det innebär att man får diskussioner mellan lärarna och kommunerna, diskussioner som många gånger inte blir så angenäma. De sista åren har man haft klara bestämmelser, och jag tror att många av de besvärliga motsättningar som tidigare funnits därigenom har undanröjts. Jag är rädd för att det ofta blir diskussioner med Landskommunernas förbund och lärarförbunden när man, såsom här föreslås, släpper boställsordningen. Men jag hoppas som sagt, att det skall gå att klara också de frågorna framöver och klara dem på ett hyggligt sätt.

Vi har i dag inte råd med onödiga motsättningar på skolans område, och det är detta som gör, herr talman, att jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Bara några ord. Jag har mycket svårt att tro att det nya systemet kommer att — såsom herr Eric Carlsson gör gällande — leda dithän att fler skolor kommer att nedläggas än annars skulle blivit fallet. Det är inte tjänstebostaden som i detta fall är avgörande, utan helt andra faktorer bestämmer om en skola skall läggas ned eller inte. Framför allt är det väl barnantalet. När vi får enhetsskolan genomförd kommer ju högstadiet att placeras på centralorter, och härigenom kommer detta problem att bli allt mindre och mindre.

Herr Carlsson talade vidare om diskussioner med lärarna om hyressättningen. Sådana diskussioner har vi haft förut på många håll, och de kommer väl i någon mån också att fortsätta. Jag tror

att inte heller detta är någonting som kommer att inverka alltför mycket på detta problem.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag vill erinra herr Persson om att det var utredningen som uttalade farhågor för att bristen på bostäder skulle komma att tas till intäkt för indragning av skolor, och det är på den punkten, jag har mina betänkligheter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten II hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Göteborg jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

I propositionen nr 126 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 mars 1960, föreslagit riksdagen att I. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten; II. besluta, att statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision och statens organisationsnämnd skulle upphöra fr. o. m. den 1 juli 1961; III. besluta, att fr. o. m. den 1 juli 1961 inrätta ett statligt centralt rationaliseringsorgan, benämnt statskontoret, samt ett statligt centralt revisions- och statsbokföringsorgan, benämnt rikskrevisionsverket; IV. godkänna, att statskontoret och rikskrevisionsverket i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört skulle förse med tjänster till det antal och i de lönegrader som departementschefen förordat; V. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått vissa motioner, nämligen

dels följande vid riksdagens början väckta motioner:

motionerna i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 4) och i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 2), i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt och särskild utredning i syfte att vinna besparingar i den statliga förvaltningen genom indragning och sammanslagning av förvaltningsorgan, eventuellt i kombination med överföring och omgruppering av arbetsuppgifter, samt genom rationalisering av förvaltningsarbetet i övrigt, varvid i motionerna anförda förslag och synpunkter måtte beaktas; samt

motionerna i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 253) och i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 311), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skynd-

samt utredning angående en förutsättningslös prövning av den statliga förvaltningens uppgifter samt av möjligheterna till decentralisering av beslutanderätten och till sammanslagning av ämbetsverk och statliga organ på såväl det centrala som det regionala planet i syfte att effektivisera och förbilliga den statliga verksamheten enligt vad i motionerna anförts;

dels ock följande i anledning av den föreliggande propositionen väckta motioner:

motionerna i första kammaren av herr *Nils Hansson* (I: 644) och i andra kammaren av herr *Ståhl* (II: 795), i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 126 måtte beakta vad i motionerna anförts;

motionen i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* (I: 645), i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av de i proposition nr 126 förordade riktlinjerna för den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten, att statens sakrevision och statens organisationsnämnd alltjämt skulle bestå, eller alternativt, att statens sakrevisions verksamhet skulle förläggas till statskontoret med bibehållande av samtliga hittillsvarande uppgifter;

motionen i andra kammaren av herr *Sköld* (II: 794), i vilken motion hemställts, att riksdagen, med förklaring att de i proposition nr 126 förordade riktlinjerna för den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten icke kunnat godtagas, måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att ett reviderat förslag i frågan måtte föreläggas 1961 års riksdag, med beaktande av att statens sakrevision och statens organisationsnämnd skulle bestå som självständiga institutioner med nuvarande uppgifter under de förenklade former som i motionen angivits;

motionen i andra kammaren av herrarna *Kollberg* och *Wedén* (II: 796), i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte godkänna de i propositionen nr 126

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

framlagda riktlinjerna för den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten med den modifieringen, att statens sakrevisions arbetsuppgifter tillfördes det nya centrala rationaliseringsverket, statskontoret; samt

motionen i andra kammaren av herr Magnusson i Borås *m. fl.* (II: 797).

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att motionen II: 794 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionen I: 645, i vad den avsåge bibehållande av statens sakrevision och statens organisationsnämnd såsom självständiga verksamheter, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 645, såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 796, besluta, att den egentliga sakrevisionella verksamheten skulle förläggas till det statliga revisionsverket;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 797,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 mars 1960 förordade riktlinjerna för den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten,

b) besluta, att statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision och statens organisationsnämnd skulle upphöra fr. o. m. den 1 juli 1961,

c) besluta, att fr. o. m. den 1 juli 1961 inrätta ett statligt centralt rationaliseringsorgan, benämnt statskontoret, samt ett statligt centralt revisions- och statsbokföringsorgan, benämnt riksrevisionsverket,

d) godkänna, att statskontoret och riksrevisionsverket i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört försåges med tjänster till det antal och i de lönegrader som departementschefen förordade,

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet i anledning av motionerna I: 644 och II: 795 i utlåtandet anfört;

VI. att motionerna I: 4 och II: 2 samt I: 253 och II: 311 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Sunne, Nestrup, Birke, Lundström, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng, Nilsson* i Göingegården, *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III och IV hemställa,

III. att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del samt med bifall till motionen I: 645, såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 796, besluta, att den egentliga sakrevisionella verksamheten skulle förläggas till det statliga rationaliseringsverket;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 797,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 mars 1960 förordade riktlinjerna för den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten, dock med den ändring som föranleddes av vad reservanterna hemställt under III.,

b) besluta, att statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision och statens organisationsnämnd skulle upphöra fr. o. m. den 1 juli 1961,

c) besluta, att fr. o. m. den 1 juli 1961 inrätta ett statligt centralt rationaliseringsorgan, benämnt statskontoret, samt ett statligt centralt revisions- och statsbokföringsorgan, benämnt riksräkenskapsverket,

d) godkänna, att statskontoret och riksräkenskapsverket i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört för-

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

såges med tjänster till det antal och i de lönegrader som departementschefen förordnat, dock med de ändringar som föranleddes av vad reservanterna hemställt under III.,

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande;

2) av herrar *Ivar Johansson, Sunne, Nestrup, Birke, Lundström, Thorsten Larsson, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 4 och II: 2 samt I: 253 och II: 311, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt och förutsättningslös utredning i syfte att vinna besparingar i den statliga förvaltningen i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Det förslag, som vi nu kommer att behandla, innebär i stort sett, att statens sakrevision, statens organisationsnämnd, statskontoret och riksräkenskapsverket skall slås tillsammans och i fortsättningen bilda två verk. Utredningen angående rationalisering av de statliga granskningsmyndigheterna har pågått ganska länge. 1956 års rationaliseringsutredning, som ligger till grund för propositionen i detta ärende, utvisar en ganska stark splittring. Jag skall bara ta ett exempel. Utredningens ordförande, fem ledamöter och 13 remissinstanser har ansett, att statens organisationsnämnd borde bibehållas oförändrad. Det var endast en ledamot, som ansåg att man borde överföra organisationsnämnden till statskontoret. Departementschefen har gått på den linjen.

Utgångspunkten har väl varit att man skulle försöka åstadkomma besparingar. Det talades om att det kanske skulle kunna sparas 500 000—600 000 kronor. Någon sådan besparing har emellertid

inte kunnat åstadkommas. Man kan därför fråga sig, herr talman, vad som egentligen vinnes med det nya förslaget. Det torde vara ytterst tveksamt, om den hittillsvarande sakrevisionen och den verksamhet, som där har bedrivits, på ett tillfredsställande sätt skall kunna arbeta i fortsättningen vid inordnande i en byråkratisk verksamhet.

Utredningen uttalar bl. a., att man har inhämtat från riksräkenskapsverket, att stickprovsgranskningen där uppgår till ungefär 40 procent. Det har emellertid riksräkenskapsverket i sitt yttrande förnekat. Verket gör gällande, att något sådant besked inte har lämnats till utredningen. I stället anför riksräkenskapsverket, att enligt de undersökningar som verkställt uppgår stickprovsgranskningen i vissa fall till ungefär 8—12 procent. Att under sådana förhållanden överflytta sakrevisionens verksamhet till riksräkenskapsverket framstår åtminstone för mig som orealistiskt.

Erfarenheten har givit vid handen, att de uppslag, som är av intresse ur sakrevisionssynpunkt, knappast kommer fram vid en kameral räkenskapsgranskning. Sakrevisionens medverkan har i växande omfattning tagits i anspråk genom konsultationer av ämbetsverk och myndigheter för skilda uppdrag, såsom upphandling, entreprenader, transportfrågor m. m. Man har alltså mer och mer kommit att syssla med förberedande åtgärder, och erfarenheten visar också, att man på detta område kunnat åstadkomma betydande besparingar.

Enligt min personliga uppfattning hade det bästa därför varit, om organisationsnämnden och sakrevisionen hade kunnat få bestå. Då man emellertid inte har kunnat komma överens om det, anser jag att det är högst angeläget att denna organisationsfråga verkligen blir på ett eller annat sätt löst, ty det är på det sättet att den skickliga personal, som finns i organisationsnämnden och sakrevisionen, inför de ovissa förhållanden som är rådande söker sig bort från verksamheten. Det är därför angeläget att man får ett klart besked hur det skall bli. För att råda bot på de störs-

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

ta olägenheterna anser jag att man bör flytta över sakrevisionen odelat till statskontoret. Det är alltså den ändring som jag vill förorda. Jag anser att om man skall dela upp sakrevisionens arbete — såsom föreslås i propositionen — på två ämbetsverk, det nya riksrevisionsverket och statskontoret, kommer detta att medföra allvarliga olägenheter. Jag tror att det blir minskad kontrollverksamhet och att man icke kan fullfölja arbetsuppgifterna på samma sätt som man gjort tidigare.

Vi reservanter har därför, herr talman, i den med 1 betecknade reservationen vid utskottets utlåtande föreslagit, att sakrevisionens uppgifter skulle odelat överflyttas till det nya statskontoret. Till denna reservation yrkar jag bifall.

Häri instämde herr *Sveningsson* (h).

Herr **NESTRUP** (fp):

Herr talman! Proposition nr 126 med förslag om effektivisering av den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten måste vara ett steg i rätt riktning. Fyra ämbetsverk slås samman till två: ett riksrevisionsverk och ett rationaliseringsverk. Finansministern har funnit att riksräkenskapsverket bör slås samman med sakrevisionen och statskontoret med statens organisationsnämnd. Emellertid har på många håll ansetts mindre lämpligt att inlemma sakrevisionen i riksrevisionsverket. Man menar att det arbete som sakrevisionen hittills utfört tydligt hör hemma i det nya rationaliseringsverket och knappast inom riksrevisionen med dess i huvudsak kamerala revisionsarbete. Sakrevisionen hämtar icke sina uppgifter ur räkenskapsmaterialet som ger en bild i efterhand av ett timat händelseförlopp. Dess uppgifter hämtas huvudsakligen genom direkta undersökningar ur för myndigheterna fastställda stater och medelsanvisningar etc., genom systematisk genomgång av olika åtgärder från uppgifter om affärshändelser som varit tillgängliga för sakrevisionen samt den erfarenhet som styrelser och tjänstemän vunnit på olika områden. En verk-

samhet av sakrevisionens karaktär kan inte gärna med fördel inordnas i ett ämbetsverk av riksräkenskapsverkets karaktär. Det nya statskontoret skulle i stort sett få samma rörelsefrihet som sakrevisionen nu har.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den med 1 betecknade reservationen.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! I den med 2 betecknade reservationen till detta utskottsutlåtande tas frågan om en grundlig rationaliseringsundersökning av hela statsförvaltningen upp till behandling. Det hade varit naturligt att den i föl arbetande besparingsutredningen gått närmare in på de statliga förvaltningskostnaderna, då ju detta är en så stor post på utgiftssidan — det rör sig om mellan 3 och 4 miljarder. Men utredningen meddelade att den av tidsskäl inte hade möjlighet till någon detaljerad genomgång av förvaltningsapparaten. Vissa synpunkter anfördes i alla fall, och i den motion som folkpartiet väckte vid riksdagens början påyrkades att de kostnadsminskande rationaliseringar i statsförvaltningen, som besparingsutredningen berört i sitt betänkande, borde bearbetas och genomföras utan dröjsmål. Motionärerna har emellertid vidgat frågeställningen ytterligare och ansett att den även bör gälla rationalisering i vidare mening genom sammanslagning av olika verksamhetsgrenar, i den mån det är möjligt, och undersökning av möjligheterna att dra in en del förvaltningsenheter. Liknande uppfattning har kommit till uttryck också i de motioner från centerpartiet, som berörs i det föreliggande utskottsutlåtandet.

Av den kungliga propositionen framgår nu, att regeringen tydligen i princip är med på att dessa problem tas upp till behandling. Det innebär i så fall, såvitt jag förstår, en viss förändring mot i föl. I samband med propositionen om en allmän varuskatt föreslogs nämligen då från folkpartiets sida att en utredning skulle ske i syfte att nå förenk-

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

lingar och besparingar i förvaltningen. Vederbörande riksdagsutskott och riksdagen avvisade emellertid då tanken. Som påpekas i utskottsutlåtandet förklarar departementschefen nu, att de frågor om sammanslagning av närallgande verksamhetsgrenar o. s. v., som framförts i vår motion, avses att bli föremål för prövning av det nya rationaliseringsorganet.

Man kan således, om jag inte tolkat departementschefen och utskottsmajoriteten fel, notera att om själva saken råder i stort sett enighet, medan de skilda meningarna huvudsakligen gäller *hur* utredningen skall ske, om den skall ske i det ordinarie rationaliseringsorganet eller i en specialutredning.

Reservanterna vill som bekant att en särskild utredning skall tillsättas.

Reservanterna och motionärerna grundar därvid sin ståndpunkt helt på farhågan, att ingenting väsentligt kommer att ske under överskådlig tid om rationaliseringsorganet skall få saken om hand. Rationaliseringsorganet kommer nämligen att få en sådan mängd uppgifter, att det inte på många år kan väntas ha möjlighet att gripa sig an med den mycket stora uppgift, som en översyn av statsförvaltningens nuvarande uppbyggnad ostridigt utgör. Det är väl på sakens nuvarande ståndpunkt svårt att säga — jag kan i varje fall inte göra det — hur det nya rationaliseringsverket skall arbeta. Någon vägledning kan man dock ha i organisationsnämndens verksamhet. Denna nämnd har ju haft till uppgift att åstadkomma effektiviseringar i den statliga verksamheten och har därvid gått så till väga, att den tagit verk efter verk under granskning och mycket noga analyserat situationen och framlagt sitt förslag till förändringar och förbättringar. Det har sagts mig, att organisationsnämnden skulle behöva ytterligare minst ett decennium för att hinna igenom hela statsapparaten. Även om det nya rationaliseringsorganet inte skall arbeta på samma sätt, är det helt visst redan nu klart att tid och resurser vid sidan av den så att säga ordinarie verksamheten icke

på länge kommer att medge en allmän översyn av hela förvaltningsapparaten i ett sammanhang.

Enligt vår mening bör en sådan översyn ske nu och utan dröjsmål. Det kommer nog ändå att ta tid innan resultaten avspeglar sig i konkreta förslag. En särskild utredning är därför nödvändig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag skall försöka följa de tre reservanternas goda föredöme och fatta mig kort i denna fråga.

Jag vill först konstatera att det får anses värdefullt att vi har kommit så långt, att frågan om en sammanföring av de statliga rationaliseringsorganen kan bli föremål för beslut och dessutom att uppfattningarna i frågan nu, när vi står inför ett avgörande, dock i stort sett sammanfaller. Det är, som jag tror herr Nestrup nämnde, egentligen bara i ett avseende, som meningarna går isär, och det gäller frågan om var man skall förlägga den verksamhet som nu bedrivs av statens sakrevision.

Utskottsmajoriteten har följt departementschefen när han föreslår att man skall sammanföra den nuvarande organisationsnämnden med statskontoret till ett nytt rationaliseringsorgan, som samtidigt också skall vara en remissinstans. Det andra organet skulle tillskapas genom ett sammanförande av riksräkenskapsverket och sakrevisionen, varigenom man skulle erhålla ett riksbokförings- och revisionsorgan.

Jag vill understryka, något som ju är betonat i propositionen och även av utskottet, att dessa nya organ skall utrustas med särskilda styrelser och också få en lika fri ställning som organisationsnämnden och sakrevisionen har i dag. De skall med andra ord ha möjligheter att i olika avseenden utöva sin verksamhet på ett smidigt sätt. Därför faller utgångspunkterna för flera av motionsyrkandena bort, nämligen i den mån de byggs på påståendet, att man kommer att få byråkratiskt organiserade ämbets-

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

verk på dessa områden. Det är dock starkt understruket, att de nya organen skall ha en annan ställning och en annan konstruktion än vad det nuvarande statskontoret och det nuvarande riksräkenskapsverket har.

Även om jag inte vill förlänga debatten för mycket kan det vara anledning att peka på hur reservanternas egentligen knyter an till tre olika förslag. Om man läser deras yttrande finner man att de har tillstyrkt det alternativa yrkandet i motionen i första kammaren nr 645. De har vidare tillstyrkt motionen i andra kammaren nr 796 och de biträder också motionen i andra kammaren nr 794, åtminstone beträffande andrahandsyrkandet i denna motion.

Det får vara reservanternas ensak att försöka klara ut hur det kan gå ihop. Det kan emellertid erinras om att i motionen i andra kammaren nr 796 av herrar Kollberg och Wedén godtas den organisatoriska uppbyggnaden av det nya statskontoret eller rationaliseringsverket enligt propositionens förslag. Man vill visserligen föra dit sakrevisionens arbetsuppgifter, men såvitt jag kan se gör man inte någonting för att åstadkomma en personell förstärkning i anslutning till detta yrkande.

Herr Skölds önskemål i motionen II: 794 är, att sakrevisionen och organisationsnämnden skall komma att bestå som självständiga institutioner i framtiden, och att statskontoret bara skall handlägga dessa organs rent administrativa och kamerala uppgifter. Det är således en betydligt lösligare anknytning till rationaliseringsorganen, som föreslås i den Sköldska motionen, och detta står faktiskt inte i överensstämmelse med åtminstone klämman i reservationen, även om i denna ges anslutning till den Sköldska motionen.

Om riksdagen således skulle bifalla denna reservation, bleve det rätt svårt för Kungl. Maj:t att få reda på vad riksdagen egentligen har menat och hur riksdagen vill att denna anknytning av organisationsnämnden och sakrevisionen till statskontoret i verkligheten skall ordnas.

Låt mig till sist i anslutning till vad herr Lundström sade konstatera, att utskottet här har tyckt, att det skulle vara lämpligt att låta det nya rationaliseringsorganet få möjlighet att visa vad det går för. Att i samma andetag, som vi nu bestämmer oss för en ny organisation, också påyrka att en speciell utredning skall ta upp frågan om en sammanläggning av vissa verksamhetsgrenar inom den statliga förvaltningen kan väl ändå anses vara en smula opåkallat, eftersom det tydligt framgår, att det nya organet också skall komma att syssla med sådana uppgifter. Det finns därför, tycker jag, ingen anledning att nu begära en särskild utredning. Vi har haft en hel del utredningar i den vägen, senast besparingsutredningen, och att nu påyrka en särskild utredning i syfte att åstadkomma en sammanläggning av verksamhetsgrenarna kan nog anses meningslöst. Jag menar, att det nya organet bör få sin chans att visa om det kan prestera några uppslag till rationaliseringsåtgärder även i detta avseende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KALJSER (h):

Herr talman! Jag är en av motionärerna här i kammaren i denna fråga, och det kan måhända vara berättigat att jag framför de motiv som ligger bakom min delaktighet i motionen, även om det mesta som jag har att säga kanske är sagt förut.

Det som har gjort effekten av sakrevisionens verksamhet så betydelsefull är framför allt tre saker. För det första har sakrevisionen varit ett fristående organ, som arbetat under fria och icke byråkratiska former och som haft möjlighet att till sig knyta experter inom olika områden. Sådana har funnits i styrelsen, och sådana har varit tillkallade för särskilda uppgifter. Det är väl inte alldeles uteslutet, att denna organisationsform är en viktig faktor, och det är inte säkert att det blir så bra, när det hela kommer att ingå i ett nytt stort ämbetsverk. Det är inte bara motionä-

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

rerna i motion 695 i denna kammare, som tror så, herr Sköld har framfört samma synpunkter. Man kan också säga, att sakrevisionen *bör* arbeta på ett sådant sätt att den inte följer byråkratiska linjer. Det sätt som sakrevisionen arbetar på, enligt experten Lindbergsons uttryck i utredningen, tycker jag förefaller mycket övertygande: den skall komma som en frisk vind, som då och då blåser in i olika hörn av statsförvaltningen, där damm samlats på hög.

Det andra skälet till att sakrevisionen haft en god effekt har varit, att den till väsentlig del *inte* har byggt på vad som framkommit vid kameral granskning, utan i stället varit inriktad på ingripanden på tidigt stadium, innan ännu bindande avtal träffats och innan ännu slutgiltiga beslut fattats. Det är klart att den underbyggt en del av sina åtgärder och vunnit en del av sina resultat genom att studera det som framkommit vid den kamerala granskningen, men åtskilligt har kommit på ett mycket tidigare stadium. En effektiv sakrevision skall vara lyhörd för dagens problemställningar, och den skall ha en ständigt förnyelse av sitt idéinnehåll. Det är inte säkert att det blir så, om sakrevisionen kommer i ett ämbetsverk, även om det ämbetsverket är försett med en styrelse av liknande natur som den sakrevisionen nu har. Det finns många exempel på hur sakrevisionen har kunnat på ett tidigt stadium påverka saker och ting på ett sätt som medfört en betydande minskning av kostnaderna.

För det tredje har den sakrevisionsverksamhet, som sakrevisionen ägnat sig åt, varit förenad med en viss rationaliseringsverksamhet i form av organisationsundersökningar, delvis självständigt, i huvudsak dock i samarbete med statens organisationsnämnd; ett samarbete som varit mycket intimt därigenom att organisationsnämnden är representerad i styrelsen för sakrevisionen. Man är nu orolig för att förlora en hel del av det värdefulla i detta arbete om man tappar sambandet mellan de båda delarna i arbetsuppgifterna genom att sakrevisionens sakreviderande

arbete kommer att ligga hos revisionsverket, medan däremot det rationaliserande arbetet, alltså det som huvudsakligen ägt rum i samarbete med organisationsnämnden, i stället kommer över till statskontoret.

Det förefaller mig från alla dessa synpunkter som om det, såsom herr Birke tidigare sade, skulle vara den bästa lösningen att sakrevisionen finge vara kvar som ett självständigt organ. Men när det nu inte går att få enighet om detta förslag bör arbetet i sin helhet flyttas över till statskontoret, såsom yrkas i reservationen nr 1, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det är ganska intressant att konstatera, att sedan vi under en följd av år hört klander mot de statliga rationaliseringsorganen därför att de inte varit tillräckligt effektiva, så tycks i detta ögonblick, när vi står inför att genomföra en omorganisation, allt vara väl beställt. Dessa organ, anser man nu, har haft utomordentligt goda möjligheter att verka, och man ängslas för att samma goda möjligheter inte skall stå till buds i framtiden.

Jag kan inte se något hinder för att inte de friska fläktar som överdirektör Lindbergson talar om skall kunna blåsa precis lika friskt även i de nya ämbetsverk som uppstår. Det har ju tydligt sagts ifrån att de skall ges möjligheter till ett mera fritt handlande än vad som nu i vissa avseenden är förhållandet i statskontoret eller riksräkenskapsverket. Man får särskilda styrelser, man får möjlighet att anställa experter och man låses inte av en fast byråindelning utan kan disponera personalen under friare betingelser. Jag kan därför i varje fall inte se att de nya organen skulle ha sämre möjligheter att klara sina uppgifter än vad man haft med den hittillsvarande organisationen. Herr Kaijers betänkligheter i detta avseende bör nog därför inte vara avgörande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets utlåtande.

Ang. organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna I och II av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan, vidare särskilt rörande punkterna III och IV samt därefter särskilt angående vardera punkten V och VI.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna I och II hemställt.

I fråga om punkterna III och IV, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nestrup* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 punkterna III och IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nestrup* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 47.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten V hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten VI framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nestrup* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 punkten VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nestrup* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 66.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

Om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättning med anledning av viss flygolycka.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 434 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr 543 i andra kammaren av herrar *Wedén* och *Ohlin*, hade föreslagits, att riksdagen dels i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om kompletterande uppdrag till värdesäkringskommittén att med skyndsamhet och förtur i förhållande till andra arbetsuppgifter föreslå närmare bestämmelser och villkor för utgivandet av ett värdefast, statligt obligationslån, dels ock skulle befullmäktiga riksgäldskontoret att när resultatet av utredningen föreläge vid lämplig tidpunkt emittera ett sådant lån.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 434 och II: 543 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ewerlöf*, *Schmidt*, *Yngve Nilsson*, *Boija*, *Bengtsson* i Göteborg och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — i anledning av motionerna I: 434 och II: 543 — måtte i skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret uppdraga åt fullmäktige att i samråd med värdesäkringskommittén verkställa utredning rörande förutsättningarna för en emission av ett värdefast, statligt obligationslån och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr **SCHMIDT** (fp):

Herr talman! När vi tar upp den här frågan kan det vara av ett visst värde att erinra sig vad den s. k. Douglas-kommittén i Amerika yttrade år 1950. Den påpekade »att ränteläget visserligen bör hållas så lågt som möjligt utan att framkalla inflation, men att angelägenheten av att undvika inflation under alla omständigheter måste gå före det statsfinansiella kravet på låga räntesatser».

I den dag som är kan vi inte lägga upp ett statslån till lägre ränta än 5,5 procent, och andra långa obligationslån måste löpa med 6 procents ränta. Utvecklingen under dessa år på penning- och kapitalmarknaden är skrämmande: år 1946 var räntan på tre månaders skattkamarväxlar 0,5 procent, den är i dag 4,2 procent, och medan den långa obligationsräntan då var 3 procent är den i dag mellan 5,5 och 6 procent. Utgivandet av det senaste 5,5-procentlånet är ju snarare ett skäl för än emot att man prövar olika åtgärder, bl. a. uppläggandet av ett värdefast obligationslån.

Man ställer sig naturligtvis frågan, till vilken del räntestegringen är att hänföra till inflationsfarhågor och till kapitalknapphet. Man kan också tillägga frågan, om det är instinkt eller ren kalkyl som legat bakom oviljan att köpa obligationer.

Det har nu talats om att inte mindre än 12 000 privatpersoner tecknade 6,2 procent av det senaste obligationslånet, som totalt uppgick till 1 070 miljoner kronor. Den siffran är emellertid inte så märkvärdig, ty i 1954 års 4-procentslån tecknade 4 300 personer 7,6 procent av den totala summan.

Uppläggningsen av ett mindre, till beloppet begränsat, värdefast statligt obligationslån anser jag mot bakgrunden av vad som här sagts kan ge värdefulla upplysningar och skulle bereda många småsparare en trygg sparform. Det kanske också skulle bli billigare för staten, om statsmakterna ville påtaga sig — och det får vi väl utgå ifrån — den garanti, vilken inte skulle behöva kosta så mycket, om man nu tror sig om att kunna bevara penningvärdet — det får vi väl

Om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån

nu förutsätta efter de försäkringar som vi i det avseendet fått från statsmakternas sida.

Jag är inte — och det är inte heller motionärerna — blind för de problem som är förenade med uppläggandet av ett värdefast obligationslån. Man kan ju ställa sig frågan, om ett sådant lån kommer att bidra till en minskning eller ökning av prisstegringstakten eller om det kommer att bidra till att likviditet bindes eller frigöres. Det finns många synpunkter på den saken, men jag nämner detta bara för att kammarens ledamöter skall vara övertygade om att vi har tänkt på att uppläggandet av ett värdefast obligationslån är förenat med problem. Det föreligger naturligtvis också problem i fråga om att avväga och fastställa villkoren för ett sådant lån.

Värdesäkringskommittén, som har yttrat sig i denna fråga, anser att det är mindre ändamålsenligt att frågan skulle upptagas till särbehandling, såsom motionärerna har påyrkat. Då emellertid kommittén inte synes bli färdig förrän efter år 1961 och kommittén förklarar sig beredd att biträda riksgäldskontoret med upplysningar av olika slag, synes det oss vara ett ganska väl avvägt yrkande som vi har framställt i vår reservation.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr FAHLANDER (s):

Herr talman! Frågan om ett värdebeständigt obligationslån var föremål för riksdagens ställningstagande så sent som förra året. Samtliga i ärendet då hörda instanser, bland dem riksgäldsfullmäktige, hade avstyrkt förslaget. Bankoutskottet kunde inte heller biträda de motioner som hade väckts, och riksdagen biträdde bankoutskottets avstyrkande utlåtande. Avstyrkandet gjordes väl bland annat med hänsyn till de svåröverskådliga verkningarna på kapitalmarknaden av indexbundna lån. Dessa svårigheter hade då ännu inte på något sätt börjat utredas eller beaktas, men så tillsattes i september förra året den kom-

mitté, som fick i uppdrag att närmare se på det problemkomplex, som sammanhänger med utgivandet av indexreglerade krediter.

Bankoutskottet har remitterat ifrågasvarande motioner till denna värdesäkringskommitté. Kommittén avstyrker motionerna, och det förstår man så väl, då ju kommittén knappast mer än börjat sitt svåra arbete med att begrunda alla de problem som är förknippade med ett lån som detta. Kommittén har ju att ta ställning till bl. a. räntesatser, löptider, amorteringstakt och skattetekniska aspekter, och att kommittén under pågående utredningsarbete skulle ta ställning till alla dessa problem, innan den har kommit dem närmare in på livet, är väl ändå mycket begärt.

Herr Schmidt säger nu att kommittén har lovat sin medverkan, därest riksdagen skulle bifalla motionerna. Det är riktigt, men om det nu skulle bli en halvmesyra vore det sannerligen inte värdesäkringskommitténs fel att så bleve fallet. Kommittén har framför allt pekat på den skattetekniska aspekten och säger, att om ett värdesäkert lån nu skulle tagas, skulle man samtidigt behöva skapa en särlagstiftning just för detta lån.

Riksgäldsfullmäktige, till vilka ärendet också remitterats, avstyrker även och anser att vi skall anstränga oss för att på normala sätt försöka skaffa de penningmedel som behövs. Om detta skulle lyckas, anser fullmäktige att ett värdefast lån som det nu föreslagna blir överflödigt. Riksgäldsfullmäktige hänvisar också till den stora framgång som det 5,5-procentiga lånet fick och anser att man väl först och främst bör gå de normala och hittills tillämpade vägarna för att skapa balans på kapitalmarknaden. Efter detta lån har det kommit kommunallån och industrilån, som fulltecknats på mycket kort tid. Jag har bekanta som sagt att de inte har fått mer än bråkdelen av sina beställda obligationer.

Tveksamhet tycks också råda bland motionärerna, ty i reservationen sägs det att svårigheter kanske kan möta under kommande år att täcka det statliga lånebehovet på kapitalmarknaden.

Om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån

Jag tycker att det senaste lånet talar i motsatt riktning och att några svårigheter i det avseendet inte behöver föreligga.

Det skulle vara ganska förunderligt, om vi här i riksdagen skulle utfärda ett underbetyg åt statsmakterna i denna fråga. Den svenska allmänheten har givit ett gott betyg, och om vi mot detta skulle ställa ett underbetyg, vore det väl ändå, herr Schmidt, en ganska egenomlig differentiering i betygsättning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det synes mig som om invändningarna från utskottets ärade talesman herr Fahlander mest är av formell natur — det är det gamla vanliga att en utredning pågår, och då vill man inte föregripa den. Men läget i dag är i alla fall — som jag har antytt — sådant, vartill kommer att det tar en viss tid för riksgäldskontoret att undersöka denna sak. Därför är det motiverat att be riksgäldskontoret tänka på den i tid.

Jag vill också framhålla att riksgäldskontoret som en av grunderna för sitt ställningstagande 1952 och 1957 anförde, »att ansträngningarna i första hand och med all kraft borde inriktas på att söka bevara ett fast penningvärde och att, om strävandena härutinnan krönes med framgång, behovet av indexreglerade krediter automatiskt bortfaller».

Jag frågar, herr talman: Har det villkoret blivit uppfyllt sedan dess?

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Fahlanders yttrande föranleder mig till den reflexionen att ingenting är bestående här i livet, något som även gäller fakta och förhållanden i denna sak.

Sedan frågan om värdesäkra placeringsformer för långsiktigt sparande debatterades här i riksdagen för ganska precis ett år sedan, har nämligen den väsentliga ändringen inträtt, att vi nu-

mera alla tycks vara överens om att frågan är värd en närmare undersökning. Fjolårets motion fick inte den behandlingen, och jag tycker att det inträffade är en betydande förändring, ur vår synpunkt enbart glädjande.

Från folkpartiets sida har tanken på värdebeständigt sparande sedan länge förts fram, och det är sannerligen inte så att den tidigare mött någon förståelse från regeringssidan. En mur av argument har staplats upp för att visa hur oframkomlig denna väg skulle vara. Och visst finns mycket av den muren kvar även nu, men sedan pensionsutskottet i riksdagen uttalat sig för att något verkligen borde göras, har dock en utredning tillsatts.

Detta är som sagt en framgång, naturligtvis under förutsättning att bakom åtgärden verkligen ligger en ändrad inställning och insikt om frågans vikt; det är dock inte utan att man ibland inte kan alldeles undertrycka känslan att utredningen mera tillkommit i syfte att föra frågan bort ur debatten än för att verkligen nå ett positivt resultat.

Det utredningsuppdrag som givits är mycket stort och kommer helt naturligt att kräva lång tid. Skall man avvakta utredningens resultat, lär det dröja ett bra tag innan vi får pröva det system som föreslås i motionen. Men jag tycker att remissyttrandena, inte minst värdesäkringskommitténs yttrande, ger en mängd skäl för att ett praktiskt försök bör göras på ett relativt tidigt stadium av utredningen. De många spørsmål kommittén har att utreda och besvara kan bedömas oändligt mycket bättre mot bakgrunden av praktiska erfarenheter. Därför tycker jag att det ligger åtskilligt i tanken att inte dröja utan snarast genomföra ett praktiskt försök med ett värdefast obligationslån. Då blir det möjligt att under utredningens gång tillgodogöra sig de erfarenheter som kan stå att vinna.

Mot detta resonemang kan naturligtvis invändas, att ett praktiskt försök inte har så mycket att ge som vi motionärer tror. Det är klart att man rör sig med antaganden, men vissa värdefulla erfa-

Om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån

renheter om kapitalmarknaden torde nog stå att vinna, snart sagt hurdant läget på denna marknad än är. Under frågans behandling vid tidigare riksdagar har — såvitt jag förstår med rätta — påpekats att kursutvecklingen för ett sådant lån skulle kunna ge en ganska intressant vägledning rörande marknadens bedömning av realräntans höjd, d. v. s. den faktiska ersättning som spararna erhåller sedan penningvärdefallens negativa verkningar har beaktats. Även om jag förstår att värdesäkringskommittén inte kan vänta med sin utredning tills ett sådant försökslån inlöses — då man ju kan få en ytterligare erfarenhet — lär redan utgivningen av lånet kunna ge många värdefulla rön.

Vad beträffar uppfattningen att det inte nu behövs någon stimulans för placering av pengar i långfristiga statliga lån, så undrar jag om man inte måste konstatera detsamma som jag gjorde i början av detta inlägg, att ingenting är bestående. I själva verket vet vi ju ganska litet om den framförliggande konjunkturutvecklingen. Parismötets sammanbrott lämnar efter sig ett mycket stort frågetecken, och andra finns, i varje fall om man vill söka se litet längre än till den närmaste framtiden.

Jag vill dessutom erinra om att det enskilda pensionssparandet ju ännu inte i någon större utsträckning torde ha påverkats av ATP:s införande, men detta kommer säkert att ske med tiden, och då kan de enskilda pensionskassorna inte längre leverera samma tillskott som hittills till de statliga obligationslånens teckningslistor. Att vänta med praktiska försök tills man står i en besvärlig akut situation tror jag är fel. Därför anser jag att det ur flera synpunkter vore praktiskt att utan dröjsmål söka skapa förutsättningar för ett sådant värdebeständigt lån som föreslagits i reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Jag skulle, herr talman, kanske kunna anknyta till vad herr Lundström nyss sade när han erinrade om den ringa

beständighet som vidlåder så mycket inom det ekonomiska livet. Vad jag därvid vill fästa uppmärksamheten på är den någon egenartade konsekvens som han drog, då han med denna utgångspunkt kom fram till att man borde försöka skapa någonting värdebeständigt. Jag för min del tror att ett ekonomiskt bedömande på någorlunda lång sikt säger att de materiella värdena — det jordiska, om vi så vill uttrycka saken — till sin natur inte är värdebeständiga. Vill vi finna någonting värdebeständigt lär vi få söka det på andra områden.

Jag vet att man gärna talar om sakvärden såsom varande någonting värdebeständigt och fast. Vi som har upplevat slutet på två världskrig vet, att det inte förhåller sig på det viset. Det är inte så, att sakvärdena utgör någonting fast, utan även beträffande dem gäller den Lundströmska satsen att det är så litet som är värdebeständigt.

Om jag sedan utifrån dessa allmänna utgångspunkter en smula får snudda vid herr Fahlanders anförande, så skulle jag vilja säga att det var litet djärvt av honom att under hänvisning till ett tillfredsställande resultat av en upplåning under särskilt lämplig konjunktur dra några slutsatser om det förtroende som i allmänhet kan hysas för sådana placeringar. Jag tror man måste säga att en penningpolitik som på någorlunda lång sikt syftar till stabilitet bör vara annorlunda beskaffad än den hittillsvarande. Hittills har det inte gått bra ur den synpunkten utan penningvärdet har varit underkastat ett konstant fallande. Jag vill säga, att även om jag begriper att uppgiften är mycket svår, så menar jag, att det är naturligare att tvivla än att utmynta resultatet av en fortskridande inflatorisk utveckling såsom något mönster för en statsfinansiell kurs.

Beträffande tanken att man skulle kunna göra vissa värden beständiga och satsa på den saken, skulle jag vilja ställa frågan: Är det nationalekonomiskt rimligt och riktigt att resonera på det viset? Man skulle därigenom på ett mer eller mindre begränsat område ska-

pa en privilegierad ställning för vissa värden, men man gjorde det såvitt jag förstår på bekostnad av annan penningplacering av tämligen likartat slag.

Man kanske skulle våga använda bilden av inflationen som en ström — man talar ju ofta om inflationsströmmen — och tänka sig att man bygger en fast vattendelare mitt i strömmen. Följden blir logiskt och klart att trycket ökar på sidorna därom — inflationstrycket ökar. Jag är av den bestämda uppfattningen, att i den mån som man i någon större omfattning försöker skapa konstlat värdebeständiga faktorer, ökar man det inflatoriska trycket på andra värden och därmed också orättvisan i att vissa innehav är privilegierade, medan andra inte är det.

Utifrån dessa utgångspunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schmidt* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr tal-

Ang. ändring i bolagsförbudslagen, m. m.

mannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schmidt* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 44.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av motioner om anteckning i fastighetsbok i vissa fall; samt

nr 26, i anledning av motioner angående rätten för jordbrukare i Norrbottens lappmark till vatten och fiske.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ändring i bolagsförbudslagen, m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, m. m.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 122, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga i propositionen införda förslag till

1) lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i

Ang. ändring i bolagsförbudslagen, m. m.

vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom; samt

2) lag angående ändrad lydelse av 1 och 12 §§ lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen).

I propositionen hade, för att förenkla handläggningen i ärenden rörande markbyten med bolag, föreslagits sådan ändring i 1925 års lag, att förvärvstillstånd i vissa fall skulle kunna lämnas av länsstyrelse i stället för av Kungl. Maj:t. Härjämte hade föreslagits att fastighetsförvärv från kronan skulle undantagas från tillståndstvånget enligt såväl 1925 års lag som jordförvärvslagen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Reservation hade anmälts av herr Nilsson, Ferdinand, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag fogat en reservation, som närmast har anknytning till motivering. Det är så, att ett undantagande av förvärv från kronan i det här fallet i viss mån är en nyhet, och den fordrar givetvis en del överväganden.

1959 behandlade riksdagen ett liknande ärende; det gällde avtalsbyte. Den utredning på vilken Kungl. Maj:ts förslag då byggde — förslaget framlades i proposition nr 148 — föreslog att det skulle stadgas som en garanti att eftersom dessa avtalsbyten möjliggjordes utan särskild kontroll, så skulle de godkännas dels av lantbruksnämnden och dels av den fastighetsbildande myndigheten. I fråga om det förslag som nu föreligger har utredningen förutsatt precis det samma. Den säger att förvärv från kronan bör kunna ske, när de godkänts av lantbruksnämnden och av lantmäterimyndigheterna.

När saken behandlades i utskottet, ställde jag en fråga rörande denna de-

talj och fick tämligen klart besked om att utskottet icke önskade göra ett uttalande till förmån för detta förfarande. Det var först sedan jag hade förvissat mig om att det från auktoritativt håll deklarerades att utskottet hade en annan ståndpunkt än utredning och proposition, som jag såg mig nödsakad att föreslå att ett förfarande liknande det som behandlades förra året också skulle komma till användning i detta fall. I överensstämmelse härmed har reservationen avgivits, och jag ber att med dessa få ord få yrka bifall till den.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Som herr Ferdiand Nilsson framhållit, har denna fråga varit uppe tidigare, nämligen 1959 i anslutning till proposition nr 148.

Jordlagsutredningen har i ett i proposition 122 till årets riksdag återgivet uttalande framhållit bl. a.: »Utredningen förutsätter att Kungl. Maj:t i mån av behov kommer att utfärda liknande bestämmelser för de andra ovan angivna centrala förvaltningsmyndigheterna.»

Om detta utredningens uttalande gör inte departementschefen något uttalande alls, och vi har därför i utskottet ansett oss kunna utgå ifrån att Kungl. Maj:t kommer att behandla denna fråga på samma sätt som tidigare. Vi har därför inte ansett det vara nödvändigt att införa något särskilt uttalande därom i utskottets utlåtande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det framgår av tredje lagutskottets utlåtande att departementschefen i detta fall uttalat, att överlåtelse av kronan tillhörig fast egendom numera är i administrativ ordning reglerad på ett sätt, som tillförsäkrar de av lantbruksnämnderna företrädde jordpolitiska synpunkterna behörigt inflytande. Så har skett i andra ärenden, men när vi kom till detta ärende och jag för min del ifrågasatte, att jordlagsutredningens be-

Ang. anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm

stämmelser på liknande sätt skulle komma i tillämpning, deklarerades den gången från auktoritativt håll, att utskottet hade en helt annan uppfattning. Därför tillkom reservationen.

Sedan utskottets ordförande numera till protokollet förklarat att utskottets avsikt är att det skall förfaras på angivet sätt, har jag således nått det resultat, som jag icke kunde nå i utskottet. Jag ber därför att få ta tillbaka mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till Sveriges utsädesförening samt till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln punkterna 74 och 75 föreslagit riksdagen att anvisa till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1960/61 ett med 132 900 till 1 625 000 kronor höjt anslag samt till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm ett oförändrat anslag av 210 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 224, av herr *Osvald m. fl.*, och II: 277, av herr *Hansson i Önnarp m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att till den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholm bevilja dels ett belopp om 465 000 kronor, avseende den allmänna verksamheten vid anstalten, dels ett belopp om 35 000 kronor avseende intensifierad resistensförädling.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

A. till Bidrag till Sveriges utsädesförening å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 625 000 kronor,

B. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 224 och II: 277 till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 310 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Lage Svedberg, Bertil Andersson, Hjalmar Nilsson, Mossberger och Hedström*, fru *Lindskog* samt herrar *Johanson* i Västervik och *Carbell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 224 och II: 277 till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 210 000 kronor.

Herr **SVEDBERG, LAGE**, (s):

Herr talman! I detta jordbruksutskottsutlåtande föreligger en slutredovisning av de kvarstående posterna på nionde huvudtiteln, nämligen punkterna 74 och 75. Det gäller de anslagsäskanden som rör bidrag till växtförädlingsverksamheten vid Weibullsholm och till utsädesföreningen i Svalöv. Där har åtta ledamöter av jordbruksutskottet till utskottets utlåtande fogat en reservation, i vilken hemställs om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottsmajoriteten har funnit det vara motiverat att höja bidraget när det gäller Weibullsholm med 100 000 kronor. Både Utsädesföreningen i Svalöv och W. Weibull AB har hemställt om ökning av sina tidigare utgående statsbidrag, utsädesföreningen med icke mindre än 335 200 kronor till 1 827 300

Ang. anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm

kronor och Weibullsbolaget med 290 000 kronor.

Reservanterna anser med anledning av departementschefens uttalande i andra kammaren som svar på en enkel fråga så sent som den 3 maj i år, vari han gjorde gällande att han i samband med nästkommande års statsverksproposition kommer att lägga fram ett slutgiltigt förslag om normerna för det framtida stödet till växtförädlingsverksamheten. Riksdagen bör därför i år kunna följa Kungl. Maj:ts förslag.

Vi reservanter har ansett att alla skäl talar för Kungl. Maj:ts hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Det är nu nio år sedan riksdagen begärde en översyn av stödet till växtförädlingen i landet. Denna begäran har ännu inte resulterat i någon ting.

Det tillsattes en utredning 1953, och den avgav ett betänkande ett par år därefter. I betänkandet var kommittéledamöterna ense om att man skulle effektivt uppräknat anslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Redan tidigare hade jordbruksutskottets majoritet föreslagit en uppräknning av anslaget, och år 1955 sade utskottet, att utskottet förutsatte, att utredningen slutfördes inom sådan tid, att förslag kunde läggas fram vid 1956 års riksdag. Det blev emellertid ingenting av det. Remissinstanserna var positivt inställda till de framlagda förslagen i fråga om ökat statsbidrag till Weibullsholms växtförädlingsanstalt.

Departementschefen uttalade 1957, att man tills vidare fick bibehålla anslaget till Weibullsholm vid samma belopp som tidigare men att växtförädlingsutredningens förslag skulle överarbetas och förslag i ärendet därefter framläggas.

I 1959 års statsverksproposition uttalade departementschefen vid behandlingen av frågorna rörande växtförädlingen bl. a. följande: »Då det såsom även understrukits av 1958 års förra riksdag . . . är önskvärt att spörsmålet

om det framtida statliga stödet åt växtförädlingsanstalterna snarast får sin lösning, är det min avsikt att om möjligt i ett senare sammanhang detta år» — alltså år 1959 — »återkomma till principerna för sagda stöd.» Så följde den vanliga formuleringen, att ärendet snart var klart i departementet och att man därför i avvaktan på propositionens framläggande, kunde bibehålla anslaget till Weibullsholm oförändrat.

Ja, så har det pågått under alla dessa år. Anslaget har bibehållits vid samma nivå — d. v. s. 210 000 kronor om året — i om jag inte minns mig åtta år, fastän verksamheten vid Weibullsholm har utökats betydligt. Att verksamheten vid Weibullsholm är av utomordentligt stor betydelse för svenskt jordbruk och att det forskningsarbete som där bedrivs är högt kvalificerat, därom är alla ense.

Man kan inte komma ifrån intrycket, att denna forskningsverksamhet varit mycket njuggt behandlad, när det varit fråga om att stödja den med statliga medel. År efter år har man utlovat förslag om nya grunder för stödet åt växtförädlingen, och gång på gång har det ställts i utsikt att proposition i ärendet skulle komma. Detta gäller senast i år. Att detta ärende inte förrän nu i elfte timmen behandlas av riksdagen beror på att det brutits ut just därför att man väntat, att en proposition angående det framtida stödet till växtförädlingen skulle föreläggas riksdagen. Det blev emellertid inte möjligt.

Nu sade jordbruksministern i ett interpellationssvar för någon vecka sedan — det nämnde också herr Svedberg — att det sannolikt nästa år kommer att framläggas en proposition. På samma sätt har det resonerats många gånger förut. Man frågar sig därför om det är alldeles säkert att det kommer en proposition nästa år.

Skall om inte så blir fallet Weibullsholm ännu ett år få nöja sig med oförändrat anslag? Jag vill i korthet erinra om att man på sin tid avvägde anslaget till Weibullsholm efter det anslag som man gav till Sveriges utsädesförening.

Ang. anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm

Detta senare anslag har undan för undan höjts, och det har ingen reagerat emot. Det som göres av Sveriges utsädesförening är ju mycket värdefullt, och på grund av penningvärdets fall och verksamhetens utökning har det varit nödvändigt med ökade anslag.

Nu har ju den proportion, som man ursprungligen avsåg skulle finnas mellan anslagen till Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt, en proportion som också godkänts av riksdagen, fullständigt förtryckts. Detta anslag på 210 000 kronor till Weibullsholm är inte ens hälften av vad det borde vara. Utskottet har därför funnit att det vore en gärd av rättvisa att för det kommande budgetåret något öka anslaget. Det är klart att det skulle vara berättigat med det anslag, som föreslagits i motionerna, men man har inom utskottet ansett, att man kanske inte skulle gå så långt, utan föreslår en höjning med 100 000 kronor, alltså från 210 000 till 310 000 kronor. Samtidigt understryker utskottet, att denna höjning inte i och för sig skall vara prejudicerande för ställningstagandet när det framtida stödet en gång skall utformas. Detta ställningstagande får man göra när proposition i ärendet framlagts.

Det är väl sällan som man, herr talman, med så stort berättigande kan tala för angelägenheten, rättvisan och billigheten av en höjning av ett anslag utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen som i detta fall. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Es-kilsson* (h).

Herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet för att rätta till ett par uppgifter, som herr Larsson lämnade alldeles nyss. Herr Larsson säger, att växtförädlingsutredningen under 50-talet mötte förståelse och instämmanden vid remissbehandlingen. Detta är alldeles fel. Det förhöll sig tvärtom. Särskilt från jordbrukarhåll, och från jord-

bruksorganisationernas sida avböjde man bestämt den form av finansiering av växtförädlingen i vårt land, som den Essboska utredningen resulterade i.

Sedan kan jag givetvis inte bemöta herr Larssons förebräelser mot mina företrädare för att de inte tidigare kommit med något färdigutrett förslag. Jag lämnar alltså detta därhän. Men så kommer en annan sak. Herr Larsson menade, att det var tvivel underkastat, om man nu kunde tänka sig att det alls skulle bli någonting av det hela. Då vill jag bara få hänvisa dels till vad jag sade i interpellationssvaret i andra kammaren härförleden och dels till det, som jag tror att herr Larsson mycket väl känner till, nämligen att det under fjolåret på grundval av en planläggning, som här hade ägt rum, förekom överläggningar med berörda intressenter. Överenskommelsen innebar vidare att dessa överläggningar skulle fortsätta senare, och under mellantiden har de internationella konventionsförhandlingarna ägt rum. Senaste tillfället var i slutet av februari månad i år, och självklart var det, innan man bestämt visste vad dessa förhandlingar skulle leda till, omöjligt att presentera ett förslag med risk för att det skulle ha gått andra vägar än vad till äventyrs konventionsresultatet skulle leda till.

Vidare vill jag också hänvisa till att det är överenskommet med i första hand växtförädlingsinstitutionerna att i denna månad ha nya överläggningar kring ett förslag, som utarbetats i departementet. Därest detta icke kolliderar med konventionsöverläggningarna på internationell basis, kommer det att utgöra underlaget för det fortsatta arbetet, men jag har inte sagt, som herr Larsson formulerade det, att det torde vara möjligt att lägga ett förslag härom i samband med statsverkspropositionen, utan jag uttryckte mig så att det är min förhoppning att detta skall kunna ske samtidigt med statsverkspropositionen.

Jag önskar faktiskt lägga till rätta detta och samtidigt, herr talman, framhålla att herr Larsson i Svalöv hård- driver en synpunkt som inte har reellt

Ang. anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm

underlag. Den svenska riksdagen har, såvitt jag vet, inte bestämt sig för några absoluta relationer mellan utsädesföreningen och Weibullsholmsinstitutionerna när det gäller storleken av det statliga stödet.

bullsholm har blivit ganska illa behandlad.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett missförstånd som jag vill rätta till. Jag tror att jag uttryckte det så att remissinstanserna hade den uppfattningen att anslaget till Weibullsholm borde höjas. Det var ingen, såvitt jag vet, som hade någon erinran mot detta. Däremot hade man erinringar mot konstruktionen av det stöd som denna kommitté föreslog — det medger jag villigt, och detta var väl en av orsakerna till att det den gången inte blev någonting av det hela.

Herr statsrådet säger att det kommer att läggas fram en proposition 1961 — om jag fattade honom rätt — men när jag läste svaret, som herr statsrådet lämnade på interpellationen i andra kammaren, stod där — om jag inte minns fel — att herr statsrådet hyste förhoppning om att till nästa år kunna lägga fram en proposition — inte att han hade för avsikt att göra det. Att det inte blivit något resultat i år, förstår jag innerligt väl på grund av dessa internationella konferenser som har förts rörande frågan om man skulle få så att säga ett slags patenträtt beträffande de sorter som vederbörande växtförädlare framställer. Då är ju herr statsrådet fullt ursäktad för att han inte kunnat lägga fram någon proposition, men kan man vara alldeles säker på att det blir klart till nästa år? Herr statsrådet torde få ge mig rätt i att tankegången i alla dessa utlåtanden från jordbruksutskottet under dessa år varit att Weibullsholm borde få ett högre anslag än institutionen fått, att det var skäligt med en anslagshöjning men att man i avvaktan på en mera slutgiltig lösning låtit det gå — och så har skett år efter år.

Jag tycker att det inte är förvånande att många tycker att institutionen Wei-

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga skulle jag gärna vilja understryka, vilken oerhört stor betydelse växtförädlingen på Weibullsholm har haft och har för svenskt jordbruk. Jag menar att det därför vore riktigt att man nu höjde anslaget, såsom utskottets majoritet här har föreslagit. Jag anser att detta bör göras i avvaktan på det förslag som kan komma att framläggas. Jag hyser i likhet med jordbruksministern den förhoppningen, att det förslag som nu håller på att bearbetas kommer att leda till nya regler för finansieringen av växtförädlingsverksamheten, men i avvaktan på att så kommer att ske tycker jag att det vore riktigt att man höjde anslaget på det sätt som utskottet har föreslagit. Jag tror också att jag vågar utgå ifrån att jordbruksministern sannolikt skulle ta ett sådant beslut med allra största jämnmod. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! Vi är alla överens om att det knappast kan finnas några pengar, som ger så god ränta som de, som lagts ut på växtförädlingens område. Vi vet att det är flera institutioner som bedriver forskning, och vi vet också, att vi har ett statligt företag i Svalöv, medan Weibullsholm är ett privatägt företag, som för all del har skött sig mycket väl, även om det är något som man ju alltid kan diskutera.

Man talar mycket om rationalisering och om man skall förstatliga en verksamhet, som naturligtvis inte kan ge så goda resultat och kanske kostar mer pengar, då man kanske där ägnar sig mer åt grundforskning. Vi bör komma ihåg, att Weibullsholm har vissa möjligheter att välja sådana forskningsobjekt, som man ganska snart kan få in pengar för. Jag vill emellertid inte alls

Ang. anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm

göra gällande annat än att Weibullsholm har gjort mycket stor nytta och att det skulle vara önskvärt, att både Weibullsholm och det statliga Svalövsföretaget kunde få större anslag, men man får som sagt komma ihåg, att det är mycket svårt att avväga vad som är riktigt.

Det förhåller sig väl så, att det privata företaget Weibullsholm får lägga ned sina pengar på sådana områden, att verksamheten går ihop ekonomiskt. Det är där skillnaden ligger, och vad det här gäller är en avvägning mellan den statliga institutionen och Weibullsholm och även andra institutioner, som bedriver forskning på jordbrukets område i mindre skala.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Grundforskningen inom växtförädlingsområdet har helt naturligt kunnat ägnas större uppmärksamhet vid Svalöv än vid Weibullsholm, men jag är angelägen att understryka, att man även vid Weibullsholm har lagt ned mycket arbete på förädlingsuppgifter, som icke har kunnat leda till några direkta ekonomiska resultat. Det har gällt förarbeten, som varit av mycket stor betydelse för den fortsatta förädlingsverksamheten.

Att Svalöv haft större möjligheter till grundforskning — framför allt för sin s. k. resistensförädlingsverksamhet — under senare år tack vare de rikligare anslag man fått, är väl klart, men jag vill gärna än en gång understryka, att Weibullsholm också har lagt ned mycket och ytterst värdefullt arbete på grundforskning inom växtförädlingen.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag står upptagen bland reservanterna och skall därför be att i korthet få deklarerat min ståndpunkt i denna fråga och varför jag har reserverat mig.

Det är kanske riktigt, som herr Larsson gör gällande, att från riksdagens sida har begärts förslag till en slutlig lösning

av denna fråga. Vi väntade ju att det skulle komma ett förslag i ämnet i år, men på grund av omständigheter, som jordbruksministern här har relaterat, har något förslag inte kunnat framläggas.

När det nu ställdes yrkande om en höjning av anslaget till Weibullsholm, så har jag frågat mig vad denna höjning kommer att innebära, när man skall ta slutlig ställning till frågan om utformningen av det stöd, som Weibullsholm senare kommer att få. Kommer denna höjning att få en prejudicerande verkan och således ligga i botten vid de förhandlingar som kommer att föras senare? Det är vad jag har frågat mig, och det har jag inte fått något svar på i utskottet. Jag tror inte heller att någon kan svara på det. Jag har nog en känsla av att om man nu höjer detta anslag ytterligare, så kommer detta att innebära, att de fortsatta förhandlingarna kommer att föras på ett annat plan än det nuvarande.

Eftersom det här gäller ett privat bolag, som har väntat i åtskilliga år på en ändrad utformning av statsstödet men ändå har klarat sig, så räknar väl reservanterna med att bolaget knappast går i konkurs under innevarande år, även om det får vänta på ett avgörande till nästa år. De förutsättningar som finns för fortsatta överläggningar och det uttalande som departementschefen gjort bör väl vara en garanti för att vi får ett förslag till nästa års riksdag.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Herr Hjalmar Nilsson var ängslig för att det kunde få en prejudicerande verkan, om riksdagen nu följde utskottets förslag. Men det uttalar ju i utskottets utlåtande följande: »Det är uppenbart att denna ökning av statsstödet till Weibullsholm endast kan betraktas som en provisorisk åtgärd, som icke bör få prejudicerande betydelse för det definitiva ståndpunktstagandet till frågan som lär komma att framläggas i den aviserade propositionen.»

Ang. anslag till Sveriges utsädesförening och till Weibullsholm

Till herr Georg Carlsson vill jag bara säga, att Svalöv inte är en statlig institution utan drivs av en enskild förening, som uppbär statsunderstöd.

Ja — 63;
Nej — 72.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

På jord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de angående punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att statsutskottets utlåtande nr 125 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 243, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter; och

nr 248, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 244, för herr Ragnar Valdemar Persson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 245, för riksbankschefen Per Valfrid Åsbrink att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 246, för herr Jonas Sigfrid Jonsen att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 247, för herr Edvard Emanuel Vilhelmsson att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 249, för herr Axel Wilhelm Strand att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 250, för herr Sven Patrik Svensson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 251, för herr Ernst Hjalmar Nilsson att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 252, för herr Karl Torsten Fredriksson att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 254, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avtal med Göteborgs stad berörande Göteborgs universitet, m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 17 i vad densamma avser förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 23, över motion väckt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till konventionen angående upprättande av Europeiska frihandelssammanslutningen, m. m.; samt

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m., medelsanvisningen för budgetåret 1960/61 till Statens skogsförbättringsanslag och till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ävensom Kungl. Maj:ts förslag rörande skogsvårdsavgiften för år 1960 jämte i ärendena väckta motioner, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.52.

In fidem

K.-G. Lindelöw